

Koncepcia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030

PARTNERSTVO PRE KULTÚRU

#tvormespolu

Koncepcia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030

Rok spracovania: 2023

Dátum prijatia dokumentu Mestským zastupiteľstvom v Banskej Bystrici:

Autori:

Ing. Ľudmila Elexová, PhD.

Mgr. art. Adriána Ciešľaková, Ph.D.

Doc. Ing. Alena Kaščáková, PhD.

Garant:

Mgr. Miroslava Jančová

Koordinátor spracovania a implementácie:

Ing. Jana Očenášová

Jazyková korektúra:

Mgr. Dagmar Škvareninová, PhD.

Recenzenti a konzultanti:

Mgr. Lýdia Baranová

Mgr. Peter Černek

Ing. Mgr. Mária Galková

Ingrid Hajdučková

Mgr. Juraj Havlík

Ing. Katarína Hulinová

Bc. Zuzana Kohútová

Ing. Diana Kvasnová, PhD.

Mgr. Alžbeta Lukáčová, PhD.

Mgr. Zuzana Leškanič Majlingová

Akad. soch. Marta Mlíchová

Mgr. Tomáš Pastorok

Jana Pelikánová

Ing. Jiří Pěč, PhD.

Mgr. Tatiana Salajová

Mgr. Zuzana Chrenková Srncová

Mgr. art. Martin Urban, PhD.

prof. Ing. Anna Vaňová, PhD.

doc. Ing. Katarína Vitálišová, PhD.

Ing. Mgr. Daniela Volenská, PhD.

Mgr. Milan Zvada

Všetkým recenzentkám a recenzentom, konzultantkám a konzultantom patrí úprimné poďakovanie za ich odborné vstupy a cennú spoluprácu na spracovaní Koncepcie rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030. Veríme, že aktívne zapojenie prispeje k formovaniu a upevňovaniu „Partnerstva pre kultúru“ a zvyšovaniu kvality života v meste. Poďakovanie patrí aj študentkám a študentom Katedry cestovného ruchu Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorí aktívne a s nadšením participovali na spoločnej tvorbe dokumentu zapojením do zberu údajov o vnímaní kultúry v meste Banská Bystrica zo strany jeho obyvateľov.

© Mesto Banská Bystrica 2023

Všetky práva vyhradené.

OBSAH

Zoznam skratiek	4
ZHRNUTIE KREOVANIA „PARTNERSTVA PRE KULTÚRU“	5
Kto prispieva ku kreovaniu „Partnerstva pre kultúru“?	6
A. VÝCHODISKÁ	8
1 Fenomén kultúry v medzinárodnom prostredí	10
2 Tvorba koncepcie rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica	13
3 Úlohy a kompetencie mesta Banská Bystrica v oblasti kultúry	17
B. ANALYTICKÁ ČASŤ	18
1 Kultúrne zdroje mesta	19
1.1 Kultúrne dedičstvo, jeho ochrana a udržateľné využívanie	21
1.2 Kultúrne inštitúcie a umelecké organizácie a ich činnosť	25
1.3 Kultúrny cestovný ruch	34
1.4 Vzdelávacie zázemie pre rozvoj kultúry	39
1.5 Potenciál kreatívnych odvetví	44
1.6 Podujatia a infraštruktúra pre kultúrnu a umeleckú činnosť	46
2 Kultúra pre obyvateľky a obyvateľov mesta	48
2.1 Vnímanie kultúrnych zdrojov a kultúrnej ponuky mesta	49
2.2 Účasť obyvateľiek a obyvateľov na kultúre v meste	54
2.3 Život v meste a potenciál kultúry v jeho rozvoji	57
3 Výzvy kultúrnej ponuky	60
C. STRATEGICKÁ ČASŤ	64
1 Zázemie /infraštruktúra a priestor/	69
2 Kultúrny program /obsahová náplň/	73
3 Ľudské zdroje /rozvoj kapacít v kultúre a kreatívnych odvetviach/	76
4 Spolupráca a systémové opatrenia /riadenie rozvoja/	79
D. NÁVRH IMPLEMENTAČNÉHO MECHANIZMU	82
1 Vykonávacie dokumenty koncepcie	84
2 Proces implementácie a monitoring koncepcie	86
PRÍLOHY	90
Príloha A Východiská rozvoja kultúry	91
Príloha: Funkčná mestská oblasť Banská Bystrica	91
Príloha: Počet obyvateľov mesta Banská Bystrica	92
Príloha: Prehľad výdavkov na kultúru Mesta Banská Bystrica	93
Príloha B1 Kultúrne dedičstvo mesta Banská Bystrica	94
Príloha: Nehnuteľné národné kultúrne pamiatky	94
Príloha: Pamätihodnosti mesta Banská Bystrica	97
Príloha: Nehmotné kultúrne dedičstvo a tradičná ľudová kultúra	98
Príloha B2 Kultúrne inštitúcie	100
Príloha: Kultúrne inštitúcie prezentujúce kultúrne dedičstvo	100
Príloha: Počet návštevníkov kultúrnych inštitúcií prezentujúcich kultúrne dedičstvo	105
Príloha: Kultúrno-osvetové zariadenia	106
Príloha: Divadlá	108
Príloha: Kultúrne centrá, kluby a iné	110
Príloha B3 Kultúrny cestovný ruch	111
Príloha: Počet návštevníkov a prenocovaní v meste Banská Bystrica	111
Príloha B4 Vzdelávanie v meste Banská Bystrica	112
Príloha: Žiaci a študenti v meste Banská Bystrica	112
Príloha: Žiaci na základných umeleckých školách	113
Príloha B5 Kreatívne odvetvia	116
Príloha: KKP na Slovensku a v Banskej Bystrici	116
Príloha B6 Podujatia a kultúrna infraštruktúra	117
Príloha: Najvýznamnejšie podujatia z hľadiska návštevnosti	117
Príloha: Kultúrna infraštruktúra Mesta Banská Bystrica	120
Príloha B7 Vnímanie kultúry a kultúrnej ponuky Banskej Bystrice obyvateľkami a obyvateľmi mesta	122
Príloha: Charakteristiky obyvateľiek a obyvateľov zapojených do prieskumu kultúry v meste	122
Príloha: Vnímanie kultúrnych zdrojov a kultúrnej ponuky mesta (detail)	124
Zoznam tabuliek a grafov	127

ZOZNAM SKRATIEK

AP	Akčný plán
AU	Akadémia umení v Banskej Bystrici
BBSK	Banskobystrický samosprávny kraj
CR	Cestovný ruch
CVČ	Centrum voľného času
EHMK	Európske hlavné mesto kultúry
FMO	Funkčná mestská oblasť
FS	Folklórny súbor
FPU	Fond na podporu umenia
KD	Kultúrny dom
KOCR	Krajská organizácia cestovného ruchu
KKP	Kultúrny a kreatívny priemysel/kreatívne odvetvia
MDV SR	Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky
MK SR	Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
MO SR	Ministerstvo obrany Slovenskej republiky
MsÚ	Mestský úrad v Banskej Bystrici
MsZ	Mestské zastupiteľstvo v Banskej Bystrici
Múzeum SNP	Múzeum Slovenského národného povstania
NKP	Národná kultúrna pamiatka
NNKP	Nehnuteľná národná kultúrna pamiatka
OOCR	Oblasťná organizácia cestovného ruchu
OSN	Organizácia spojených národov
PKO	Park kultúry a oddychu
RABBSK	Rozvojová agentúra Banskobystrického samosprávneho kraja
SAV	Slovenská akadémia vied
SNP	Slovenské národné povstanie
SR	Slovenská republika
SSG	Stredoslovenská galéria
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
SSM	Stredoslovenské múzeum
TFZE	THURZO – FUGGER zážitková expozícia
ÚĽUV	Ústredie ľudovej umeleckej výroby
UMR BB	Udržateľný mestský rozvoj Banská Bystrica
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru)
ÚZPF	Ústredný zoznam pamiatkového fondu
ZUŠ	Základná umelecká škola

ZHRNUTIE KREOVANIA „PARTNERSTVA PRE KULTÚRU“

Konceptia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 je strategický dokument rozvoja kultúry, ktorá nadväzuje na trendy v rozvinutých krajinách. Kvalitná moderná konceptia rozvoja kultúry na lokálnej úrovni vytvára predpoklady lepšej spolupráce všetkých aktérov v oblasti kultúry a podmienky tak, aby kultúra plnila svoje celospoločenské poslanie.

Obdobie poznačené pandémiou ochorenia COVID-19 poukázalo na väčšiu citlivosť kultúry na zmeny vo vonkajšom prostredí v porovnaní s inými (najmä výrobnými odvetvami). Táto situácia ešte viac upozornila na potreby nových systémových riešení a jej koncepčného nastavenia na lokálnej, ale aj národnej úrovni.

Konceptia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 vznikla dopracovaním a aktualizáciou dokumentu schváleného v decembri v roku 2020¹. Uplynulé obdobie prinieslo nové spolupráce a pohľady na kultúru aj v rámci výstupov dvoch významných projektov na medzinárodnej a národnej úrovni. Kandidatúra mesta Banská Bystrica na titul Európske hlavné mesto kultúry 2026 (EHMK) a kandidatúra na titul Mesto kultúry 2022 zhodnotili problémové oblasti a potreby pre rozvoj kultúry v meste. Pri formulovaní strategického rámca sa ukázala ako kľúčová spolupráca. Vytvorilo sa strategické partnerstvo medzi mestom Banská Bystrica, Banskobystrickým samosprávnym krajom, Akadémiou umení v Banskej Bystrici a Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici v rámci projektu EHMK 2026 a ďalšie partnerstvá v rámci projektu kandidatúry na titul Mesto kultúry 2022.

Konceptia vníma kultúru v celej jej šírke. Investície do kultúrnych organizácií, projektov a infraštruktúry sú investíciami do spoločných hodnôt, do tvorivosti, do rozvoja kompetencií, zručností a vzdelávania, do komunitného života, čo má následne aj pozitívny dopad na ekonomiku, cestovný ruch a ďalšie oblasti. Jedným zo základných predpokladov rozvoja mesta Banská Bystrica je preto širokospektrálna spolupráca založená na silnom „PARTNERSTVE PRE KULTÚRU“.

Práve partnerstvo a spolupráca sú základné predpoklady udržateľného a synergického rozvoja odolnej kultúry, ktorá prispieva k zvyšovaniu kvality života obyvateľov v meste. **VÍZIA**, ktorú tento dokument pre rozvoj kultúry formuluje je, že „mesto Banská Bystrica bude do roku 2030 regionálnym centrom kultúry s kvalitným zázemím, ktoré vytvára priestor pre tvorivú činnosť, rozvoj a aktivity všetkých aktérov v oblasti kultúry aj v nadväzných odvetviach a oblastiach (kreatívny priemysel, cestovný ruch, školstvo a šport), ktorí spoločne prispievajú ku kultúrnemu, ale aj širšiemu sociálnemu a hospodárskemu rozvoju mesta.“

Z hľadiska typu strategického dokumentu², ide o koncepciu, ktorá obsahuje východiská, analytickú a strategickú časť a rámcovo implementačnú časť. **VÝCHODISKÁ KONCEPCIE** mapujú smerovanie kultúry v medzinárodnom prostredí a na národnej úrovni. Táto časť má poskytnúť odpovede na otázky ohľadom významu rozvoja kultúry pre spoločnosť, ako aj život obyvateľiek a obyvateľov mesta. **ANALYTICKÁ ČASŤ** venuje pozornosť kultúrnemu profilu mesta Banská Bystrica, a to z pohľadu inštitúcií a aktérov a ich kultúrnej činnosti, či infraštruktúry zameranej na poskytovanie kultúrnej činnosti (kultúrnym zdrojom mesta). Taktiež prezentuje kultúrny profil obyvateľiek a obyvateľov mesta, resp.

¹ ide o dopracovanie a aktualizovanie Konceptie kultúry mesta Banská Bystrica na roky 2020–2033 prijatej v roku 2020, ktorá sa týmto novým materiálom nahrádza.

² [Metodika tvorby strategických dokumentov v kultúre a kreatívnom priemysle na lokálnej a regionálnej úrovni](#), 2023.

ich prístup ku kultúre. Vnímanie kultúry verejnosťou bolo vyhodnotené na základe výsledkov dotazníkového prieskumu realizovaného medzi obyvateľkami a obyvateľmi mesta. **STRATEGICKÁ ČASŤ** formuluje rámce rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica v štyroch oblastiach, na ktoré sa zameriavajú aj štyri strategické ciele. Ide o (1.) zázemie, ktoré predstavuje udržateľná kultúrna infraštruktúra (vrátane verejných priestranstiev); (2.) koncept programu, ktorý prispeje k účasti na kultúre v meste aj na jej tvorbe; (3.) podmienky pre rozvoj ľudských zdrojov v kultúre (budovanie kapacít) a (4.) riadenie rozvoja prostredníctvom spolupráce a systémových opatrení.

NÁVRH IMPLEMENTAČNÉHO MECHANIZMU definuje tematické rozvojové programy, ktoré majú spolu s ich akčnými plánmi umožniť realizáciu širokého spektra aktivít identifikovaných v strategickú časť koncepcie. Rozvojové programy budú obsahovať plán implementácie konkrétnych aktivít v čase a ich praktické aspekty, indikátory, monitoring a hodnotenie výsledkov. V návrhu implementačného mechanizmu sú tematické rozvojové programy definované ako samostatné vykonávacie dokumenty, ktoré majú dopĺňať túto Konceptiu a spolu s ňou tvoria **ucelený systém strategických dokumentov pre oblasť kultúry v meste Banská Bystrica**. Tento prístup vyžaduje zapájanie kultúrnych aktérov aj miestnych v procese implementácie koncepcie.

„PARTNERSTVO PRE KULTÚRU“ je o spolupráci vytvorenej pri príprave projektov a tohto dokumentu, aj o forme, akou budú aktivity tejto koncepcie realizované počas najbližších takmer desiatich rokov. Počítame s postupným zapájaním aktérov, ktorí priamo alebo nepriamo ovplyvňujú a sú ovplyvnení rozvojom kultúry, formovaním a upevňovaním nových spoluprác. To je základný predpoklad toho, aby sa Banská Bystrica stala do roku 2030 skutočným regionálnym centrom, v ktorom sa kultúra rozvíja ruka v ruku s nadväznými oblasťami, akými sú kreatívne odvetvia, cestovný ruch, školstvo, šport a iné.

KTO PRISPIEVA KU KREOVANIU „PARTNERSTVA PRE KULTÚRU“?

Konceptia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 je strategickým dokumentom, ktorý rieši systémové nastavenie rozvoja kultúry na území mesta Banská Bystrica. Preto sú hlavnou cieľovou skupinou, pre ktorý je tento dokument určený, aktéri v kultúre a nadväzných oblastiach, ktorí vzájomnou spoluprácou a synergickými aktivitami v kultúre prispievajú k sociálnemu a hospodárskemu rozvoju mesta.

Nejde teda len o dokument zameraný na smerovanie kultúry organizovanej a spravovanej mestom, ale zároveň na všetky kultúrne aktivity na mape mesta, bez ohľadu na to, kto je ich zriaďovateľom, správcom alebo organizátorom (štát, kraj, mesto, tretí sektor, podnikatelia, jednotlivci), a taktiež bez ohľadu na to, či sú profesionálne alebo neprofesionálne, lokálne, národné alebo medzinárodné.

Mesto je jedným z aktérov v rozvoji kultúry a jeho úlohou je vytvárať podmienky pre systémové opatrenia a spoluprácu, najmä rozvíjať víziu a stratégiu kultúrnej politiky a s tým spojených aktivít prostredníctvom inovatívnych modelov partnerstiev a systémových opatrení v podmienkach miestnej samosprávy. Ďalšími aktérmi v kultúre sú kultúrne inštitúcie na území mesta aj so širšou pôsobnosťou, vzdelávacie inštitúcie, profesionálky/profesionáli a iné odborníčky/odborníci v kultúre a kreatívnych odvetviach, ktoré svojimi strategickými rozhodnutiami, ale aj realizáciou aktivít prispievajú k rozvoju kvalitnej a zodpovednej kultúry, vytvárajú podmienky pre trávenie voľného času miestnych aj návštevníkov, kultivuje hodnoty aj prostredie starostlivosťou o kultúrne a prírodné dedičstvo.

Konceptia je materiálom otvoreným pre obyvateľky a obyvateľov mesta. Širokej verejnosti vysvetľuje prínosy kvalitnej a dobre spravovanej kultúry pre spoločnosť. Má pomôcť zvýšiť informovanosť o navrhovaných cieľoch, systémových opatreniach a realizovaných aktivitách aj možnostiach zapojenia (aktívnej a pasívnej participácie na kultúre). Je na rozhodnutí aktérov v kultúre, obyvateľiek a obyvateľov Banskej Bystrice a každého jednotlivca, spolu-tvoriť kultúru, ktorá prispieva k formovaniu etických hodnôt, zvyšovaniu spoločenskej zodpovednosti a kvality života v meste.

CIEĽOVÉ SKUPINY KONCEPCIE

VYUŽITIE DOKUMENTU A JEHO VÝSTUPOV

Aktéri v kultúre

Mesto Banská Bystrica (oddelenia MsÚ a členovia komisií MsZ vrátane neposlancov)

Zástupkyne/zástupcovia, zamestnanci a realizátori aktivít:

- pamäťových a fondových inštitúcií (múzeí, galérií, knižníc), osvetových zariadení,
- expozícií sprístupňujúcich kultúrne a prírodné dedičstvo pre návštevníkov,
- umeleckých organizácií (divadiel a divadelných zoskupení, iných zoskupení so záujmovo-umeleckou činnosťou, kultúrnych, komunitných centier, klubov a i.),
- umeleckého školstva a inštitúcií, ktoré pripravujú žiakov a študentov na výkon povolania a odborných činností v rezorte kultúry, iné pracoviská na školách s priamym príspevkom k rozvoju kultúry.

Správcovia pamiatkovo chránených objektov (vrátane sakrálneho kultúrneho dedičstva) a inštitúcie s národnou pôsobnosťou v ochrane pamiatkového fondu.

Profesionálky/profesionáli v kultúre a kreatívnych odvetviach.

Organizácie v rozvoji kultúrno-poznávacieho cestovného ruchu v destináciách, ktorých súčasťou je územie mesta (OOCR, KOOCR, RABBSK).

Štátne kultúrne organizácie (Pamiatkový úrad SR a iné organizácie MK SR pôsobiace v meste), organizácie s regionálnou a pôsobnosťou v rozvoji kultúry (odbor kultúry BBSK a i.).

Iné odborníčky/odborníci v kultúre a kreatívnych odvetviach (vrátane akademickej obce, komory architektov a i.).

Iní aktéri v nadväzných oblastiach (vrátane komisií MsZ).

- nastavenie systémových opatrení a koncepcného rozvoja kultúry (vrátane podmienok pre rozvoj spolupráce, integrácie kultúry s inými oblasťami, kvalitatívneho nastavenia potrebných/ podporovaných aktivít a i.),
- tvorba rozvojových programov a akčných plánov,
- monitoring a zdôvodnenie zvyšovania verejných výdavkov do rozvoja kultúry,
- tvorba podkladov a rozvoj spolupráce (priorizácia a zacielenie aktivít vrátane integrácie s inými oblasťami sociálneho a hospodárskeho rozvoja),
- príprava a realizácia projektov (vrátane projektov lokálneho, regionálneho, národného alebo medzinárodného významu).

Koncepcia identifikuje akým výzvam aktéri v kultúre aj obyvateľky a obyvatelia čelia, aj to, aké podmienky je potrebné vytvárať v strategických oblastiach rozvoja kultúry, aby sa mesto stalo do roku 2030 regionálnym centrom kultúry, naplnilo svoju víziu a kultúra prispievala k sociálnemu a hospodárskemu rozvoju mesta.

Koncepcia poskytuje informácie o potrebnom kvalitatívnom nastavení aktivít, možnostiach spolupráce a integrácie.

Koncepcia poskytuje informácie o kultúrnom profile mesta, výzvach ponuky, možnostiach a potrebách spolupráce.

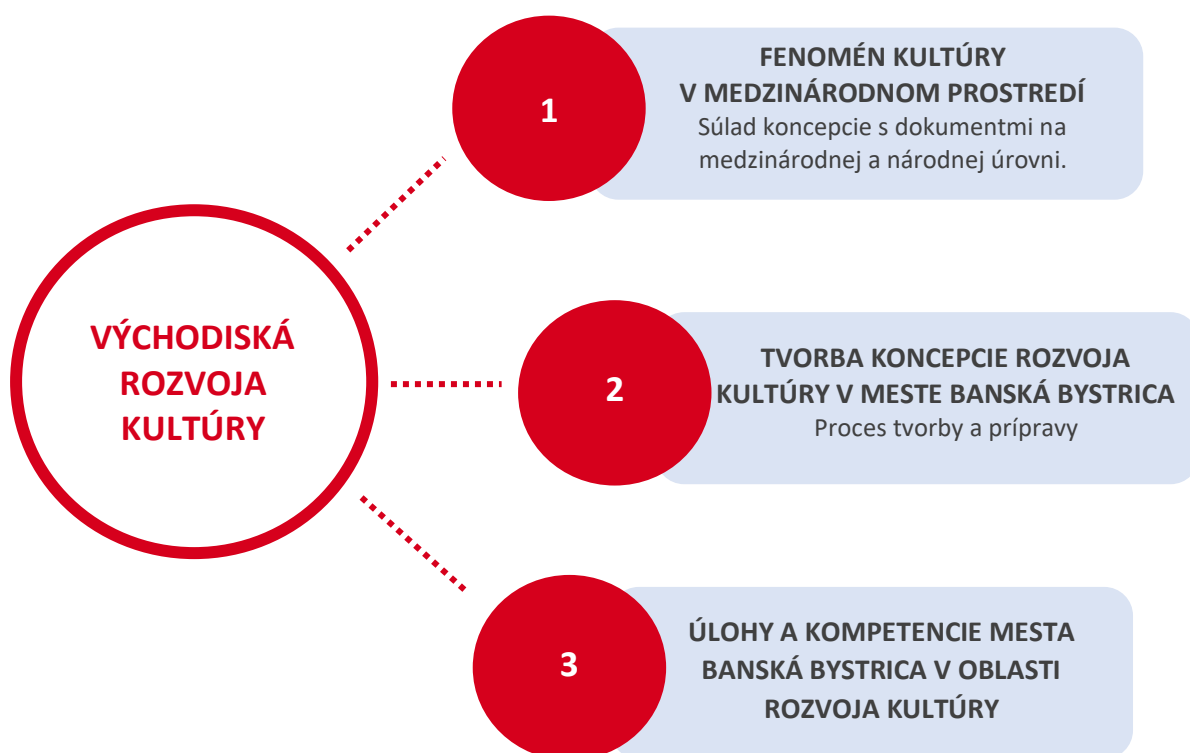
Koncepcia poskytuje informácie, ktoré môžu aktéri v kultúre využiť v projektovej príprave a realizácii.

**Obyvateľky a obyvatelia
Banskej Bystrice
(široká verejnosť)**

- zvyšovanie povedomia o význame kultúry a prínosoch realizovaných opatrení a aktivít v kultúre pre budovanie etických hodnôt a súdržných komunit, zapájanie znevýhodnených skupín rozvoj zručností detí a mládeže a pod.,
- rozširovanie možností zapojenia širokej verejnosti do otvoreného vládnutia (správy vecí verejných).

Koncepcia vysvetľuje prínosy kultúry pre spoločnosť a pri akom nastavení prispieva k vyššej kvalite života obyvateľov, k riešeniu problémov, ktorým čelí spoločnosť (k vyšším spoločenským cieľom a verejnemu záujmu).

A. VÝCHODISKÁ

V súčasnosti je Banská Bystrica so 75 317 obyvateľmi hospodárskym, administratívnym a kultúrnym centrom stredného Slovenska a sídlom Banskobystrického samosprávneho kraja. Počet obyvateľov mesta sa za posledných 20 rokov znížil o 8 % [Príloha: Počet obyvateľov mesta Banská Bystrica].

Po zrušení krajov v roku 1990 sa mesto rýchlo prispôbilo novým územno-administratívnym pomerom a začalo stavať na bankovníctve, školstve a cestovnom ruchu. Banská Bystrica bola už v minulosti centrom vzdelávania a založením Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici 1. júla 1992 sa stala aj jedným z univerzitných miest na Slovensku. V roku 1997 bola zriadená aj Akadémia umení v Banskej Bystrici. Neskôr tu mali svoje sídla a pobočky aj iné slovenské vysoké školy. Práve študenti tvoria neodmysliteľnú súčasť života v meste, aj keď ich počet práve na vysokých školách za posledných desať rokov poklesol až o jednu štvrtinu (z 8,3 tis. v roku 2012 na 6,3 tis. v roku 2021).

Mesto Banská Bystrica je krajským mestom a tiež jadrovým mestom funkčnej mestskej oblasti Banská Bystrica. Funkčná mestská oblasť (FMO) Banská Bystrica je stanovená ako územie mesta a jeho funkčného územia tvoriace spádové územie s intenzívnymi interakciami jadrového mesta a jeho okolitých obcí, v ktorom možnosť a efektívnosť využitia rozvojového potenciálu, riešenia problémov a výziev je podmienená interkomunálnou spoluprácou a implementáciou spoločnej stratégie. Súčasné územie FMO tvorí mesto Banská Bystrica a ďalších 18 obcí: Badín, Dolný Harmanec, Harmanec, Horná Mičiná, Horné Pršany, Hronsek, Kordíky, Králiky, Kynceľová, Malachov, Môlča, Nemce, Riečka, Selce, Slovenská Ľupča, Tajov, Špania Dolina, Vlkanová³. Toto zoskupenie obcí je v zmysle vymedzenia plánovacích regiónov pre programové obdobie 2021-2027 jedným zo štyroch území udržateľného mestského rozvoja (ÚMR) v Banskobystrickom kraji [Príloha: Funkčná mestská oblasť Banská Bystrica].

Banská Bystrica a jeho funkčná mestská oblasť sa nachádza doslova v geografickom strede Európy. Mesto je dobre dostupné pre návštevníka z okolitých krajín (Poľsko, Maďarsko a Česká republika), s ktorými ho spája aj veľa historických súvislostí. Banská Bystrica je len 200 km vzdialená od hlavného mesta Bratislava. Z neďalekej Budapešti a Viedne s medzinárodným letiskom sa vie návštevník prepraviť do mesta za 3 hodiny. S týmito významnými uzlami spája mesto Banská Bystrica diaľnica. Moderná autobusová stanica (novootvorená v roku 2017) je priamo spojená s vlakovou stanicou. Obe sa nachádzajú v centre mesta.

Banská Bystrica patrí medzi krajské mestá s rozšírenými zahraničnými kontaktmi. Mesto má uzavreté spolupráce s 19 európskymi, ale aj svetovými mestami. V Banskej Bystrici sú zriadené honorárne konzuláty viacerých krajín, ktorých úlohou je popri možnosti nadviazania spolupráce s kultúrnymi a kreatívnymi subjektami daných krajín prehľbovať biznis väzieb a vyhľadávať investičných príležitostí.

V Banskej Bystrici sa skladba ekonomických subjektov opiera o silné zastúpenie malých a stredných podnikov, či podnikov rodinného typu. Tie dopomáhajú vytvárať kolorit mesta dbajúceho o rozvoj komunit, rešpektujúceho zázemia a spolupatričnosti. Z hľadiska sponzoringu v kultúre je však dôležité vnímať mesto ako sídlo finančných a administratívnych inštitúcií.

Mesto sa dlhodobo profiluje v rozvoji športu z hľadiska infraštruktúry pre profesionálny šport aj voľný čas. Športoviská sú v meste na veľmi dobrej úrovni a ich rozvoj je záujmom mesta. Dlhodobá tradícia rozvoja športového zázemia súvisí s pôsobením viacerých významných športovcov, ale aj športových klubov a vzdelávania v oblasti športu. V roku 2017 bolo mesto Európskym mestom športu, v lete 2022 hostovalo Európsky olympijský festival mládeže 2022 (EYOF) a v príprave sú aj ďalšie projekty. V roku 2024 sú v meste plánované Majstrovstvá Európy v atletike do 18 rokov. Oblasť športu nevníma táto koncepcia ako konkurenčnú, ale súvisiacu oblasť pre rozvoj kultúry.

³ [Integrovaná územná stratégia funkčnej mestskej oblasti Banská Bystrica, 2022.](#)

1 FENOMÉN KULTÚRY V MEDZINÁRODNOM PROSTREDÍ

Prínos kultúry pre rozvoj spoločnosti je na globálnej úrovni formálne uznaný už viac ako pol storočia. Ako reakcia na dve zdrvivúce svetové vojny vznikla v roku 1945 Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (UNESCO). Medzinárodné spoločenstvo si uvedomilo, že ekonomické a politické dohody na udržanie trvalého mieru nestačia a ľudí je potrebné viesť k morálnej a intelektuálnej solidarite a vzájomnému porozumeniu. Posolstvo UNESCO spočíva v budovaní svetového mieru vďaka medzinárodnej spolupráci v oblastiach vzdelávania, kultúry a vedy⁴. Aj keď si väčšina verejnosti na Slovensku pravdepodobne spája túto organizáciu s pamiatkami na Zozname svetového kultúrneho dedičstva, jej priority v oblasti kultúry sú ale oveľa širšie (ochrana ohrozeného dedičstva, zvyšovanie povedomia o spoločnej histórii a pamäti pre zmierenie a dialóg, rozvoj tvorivosti a rozmanitosti kultúrnych prejavov a budovanie kapacít na ochranu, šírenie povedomia, propagáciu a prenos dedičstva).

Detailné potreby pre rozvoj kultúry tak, aby prispievala k dosiahnutiu želaného efektu pre spoločnosť, sú obsiahnuté vo viacerých medzinárodných dohovoroch, k plneniu ktorých sa ako členský štát zaviazala aj Slovenská republika.

V tejto dekáde však nadobudol nový rozmer aj strategický prístup k rozvoju kultúry (vrátane možnosti implementácie potrebných opatrení). Všetkých šesť medzinárodných dohovorov UNESCO bolo priamo včlenených do najkomplexnejšieho a univerzálneho medzinárodného strategického dokumentu, ktorým je pre toto obdobie **Agenda 2030**⁵. Medzinárodné spoločenstvo tak v podstate po prvýkrát v histórii uznalo globálny príspevok kultúry k udržateľnému rozvoju.

 <p>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</p>		Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj
Sustainable Development Goals	je momentálne najkomplexnejší univerzálny strategický dokument pre zabezpečenie udržateľného rozvoja, ktorý prijala v roku 2015 Organizácia spojených národov (OSN). Je to akčný plán pre ľudí, planétu a spoločnosť rámcovo rozdelený do 17 cieľov udržateľného rozvoja, pri ktorých medzinárodné spoločenstvo uznalo, že riešia globálne výzvy a prispievajú k udržateľnej budúcnosti.	
K plneniu Agendy 2030 sa zaviazali členské štáty, preto na ňu priamo nadväzujú aj strategické dokumenty na národnej úrovni a implementačné mechanizmy vrátane prostriedkov fondov EÚ.		
OSN vyzýva na konanie jednotlivcov a spoločností. Aj preto vytvorila pre všetky oblasti Agendy 2030 „ Platformu partnerstva “, ktorá je globálnym registrom rôznych subjektov, ktoré dobrovoľne prijali záväzok riešiť globálne výzvy a podporiť v rámci svojich možností a aktivít aj na lokálnej úrovni implementáciu cieľov trvalo udržateľného rozvoja (Sustainable Development Goals).		
Komplexnosť Agendy 2030 spočíva v tom, že sumarizuje všetky potreby obsiahnuté v medzinárodných dokumentoch. Všetkých šesť kultúrnych dohovorov UNESCO je priamym prispievateľom k cieľu 17 o partnerstvách , ale prierezovo aj k ďalším cieľom rozvoja. Pre všetky dohovory a ich aktivity boli identifikované príslušné ciele udržateľného rozvoja, ku ktorým prispievajú, vrátane implementačných a monitorovacích mechanizmov ⁶ .		
Agenda 2030 predpokladá do roku 2030 úplnú integráciu princípov spoločenskej zodpovednosti, vrátane sociálnej a environmentálnej udržateľnosti do všetkých aktivít medzinárodných spoločenstiev, vlád aj jednotlivcov. Tento očakávaný (žiadúci) stav je základným predpokladom transformácie pre klimatickú neutralitu v roku 2050 (globálny cieľ Agendy 2050). Environmentálne princípy sa stávajú už dnes prierezovými prioritami, ku ktorým musia prispievať aktivity realizované vo všetkých oblastiach sociálneho a hospodárskeho rozvoja, vrátane kultúry, či už pri budovaní alebo obnove kultúrnej infraštruktúry alebo sekundárne napríklad zvyšovaním povedomia prostredníctvom kultúrneho programu.		

⁴ [United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization](#)

⁵ [Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Culture 2030 Thematic Indicators.](#)

⁶ [Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. The Partnership Platform. United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Culture 2030 Thematic Indicators.](#)

Konceptia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 je dokument, ktorý reaguje na ciele medzinárodných spoločenstiev v oblasti kultúry, ale zohľadňuje aj špecifiká na lokálnej úrovni. Strategickým rámcom sa snaží prispieť k napĺňaniu globálnych cieľov udržateľného rozvoja do roku 2030, a tým aj k plneniu záväzkov Slovenska vyplývajúcich z medzinárodných dohovorov. Jej výstupy však o to viac upozorňujú na skutočnosť, že k tomu, aby boli lokálne politiky v oblasti kultúry úspešné, sú nevyhnutné systémové zmeny na národnej úrovni vrátane oblasti financovania.

Strategické dokumenty na národnej a regionálnej úrovni reflektujú na medzinárodný kontext rozvoja kultúry zatiaľ najmä v podobe rámcových východísk. **Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 (Slovensko 2030)** plní úlohu základného implementačného nástroja Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj v SR aj úlohu Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR⁷.

Rámcové dokumenty pre financovanie z prostriedkov fondov EÚ na národnej úrovni nadväzujú na výzvy na medzinárodnej, národnej a regionálnej úrovni aj v oblasti rozvoja kultúrnych zdrojov (Návrh Partnerskej dohody SR na roky 2021 – 2027 a Program Slovensko, najmä ciele politiky 1, 4 a 5; Plán obnovy a odolnosti SR).

Dokumenty, ktoré sú súčasťou podporného systému implementácie Vízie a stratégie Slovenska do roku 2030 na lokálnej úrovni sú v štádiu spracovania. Je to Integrovaná územná stratégia Funkčnej mestskej oblasti Banská Bystrica aj plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Banská Bystrica na obdobie od roku 2024. Konceptia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 je dôležitým východiskom pre spracovanie nových strategicko-plánovacích dokumentov, pretože detailne rozpracúva tému kultúry aj jej synergie s ďalšími oblasťami hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Zároveň je v súlade s podpornými dokumentmi implementácie Vízie a stratégie Slovenska do roku 2030 prijatými na regionálnej úrovni, ktorými sú Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2022 – 2030 a Integrovaná územná stratégia Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2022 až 2027.

Hlavným rezortným dokumentom Ministerstva kultúry Slovenskej republiky je Stratégia kultúry a kreatívneho priemyslu Slovenskej republiky 2030 (nelegislatívny všeobecný materiál)⁸. Do procesu spracovania tohto dokumentu sa zapojilo aj mesto ako aktívny člen Platformy pre kultúrny a kreatívny priemysel (PKKP).

„Víziou kultúry a kreatívneho priemyslu v roku 2030 je Slovensko, ktoré je slobodné, kultúrne rôznorodé, sebavedomé a hodnotovo pevne ukotvené v demokracii. Spoločne chceme tvoriť krajinu, ktorá chráni a rozvíja kultúrne a prírodné dedičstvo, investuje do vzdelávania, podpory svojich talentov a tvorivosti, otvára sa inováciám a spolupráci so svetom. Potrebujeme preto rešpektovanú kultúru, ktorá spája rozmanitých ľudí a prispieva ku kvalitnému a zmysluplnému životu všetkých“.

Dosahovanie tejto vízie je pomenované v siedmich vzájomne sa ovplyvňujúcich strategických cieľoch.

⁷ Hlavným cieľom štátnej kultúrnej politiky obsiahnutej v dokumente Slovensko 2030 je “životaschopná a sebavedomá kultúra, ktorá napomáha rozvoju kreatívneho a ekonomického potenciálu Slovenska. Ciele sú formované s dôrazom na ich celospoločenský dosah – kultúra pomáha reflektovať súčasné hodnoty, ale aj uchovávať tradície, prekračuje hranice, buduje hodnotový systém, rozvíja kreativitu, podporuje komunikáciu a kritické myslenie, pestuje toleranciu, empatiu a cit pre krásu. Tiež slúži ako prevencia negatívnych sociálnych javov, kultivuje verejný priestor a v neposlednom rade prispieva k duchovnému a hospodárskemu rastu spoločnosti ([Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 - dlhodobá stratégia udržateľného rozvoja Slovenskej republiky – Slovensko 2030](#)).

⁸ K aprílu 2023 je [Stratégia kultúry a kreatívneho priemyslu Slovenskej republiky do roku 2030](#) (2022) v štádiu vyhodnocovania pripomienok v rámci medzirezortného pripomienkového konania (LP/2023/52).

Ciele Stratégie kultúry a kreatívneho priemyslu Slovenskej republiky 2030

- **Dobre spravovaná kultúra**, ktorej cieľom je posilniť výkon kultúrnej politiky založenej na riadení kvality, na participácii a spolupráci na všetkých úrovniach a zaviesť výsledkovo orientovaný prístup vyhodnocovania.
- **Efektívne financovaná kultúra** s cieľom systematicky znižovať infraštruktúrny a modernizačný dlh a zvýšiť efektívnosť hospodárenia a financovania kultúry a kreatívneho priemyslu, doplniť verejné zdroje financovania o súkromné zdroje.
- **Dôstojná kultúra**, ktorej cieľom je zlepšiť podmienky pre prácu a tvorbu ľudí pôsobiach v kultúre a kreatívnom priemysle.
- **Kvalitná kultúra** smerujúca k zvýšeniu odbornosti, inovatívnosti a kvality v kultúre a kreatívnom priemysle.
- **Inkluzívna kultúra** s cieľom zabezpečiť dostupnosť kultúry a rozvíjanie jej špecifik pre všetkých.
- **Rešpektovaná kultúra** má za cieľ zvýšiť prestíž kultúry a kreatívneho priemyslu a zlepšiť ich rozpoznateľnosť ako významnej hodnoty pre spoločnosť na národnej úrovni, zefektívniť zahraničnú prezentáciu a medzinárodnú spoluprácu.
- **Zodpovedná kultúra** s cieľom participovať na identifikácii a riešení aktuálnych environmentálnych a iných spoločenských výziev, a tým zvyšovať súdržnosť a odolnosť spoločnosti.

Ďalšími rezortnými dokumentmi sú Stratégia ochrany pamiatkového fondu na roky 2017 – 2022⁹, Implementačný plán revízie výdavkov na kultúru na roky 2021 až 2025, Odvetvová koncepcia odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v rezorte kultúry¹⁰. Z dlhodobého hľadiska sú potrebné vyvážené podmienky pre rozvoj všetkých oblastí kultúry a kreatívnych odvetví, ich prepájanie navzájom, ale aj s priamo súvisiacimi oblasťami, akými sú cestovný ruch, školstvo, šport, inovácie a iné.

Pandemická situácia dramaticky vyostriala viaceré problémy, ktorým čelia aktéri z prostredia kultúry. Poukázala na výrazné systémové obmedzenia, ktoré bránia budovať efektívne stratégie vlastnej udržateľnosti. Plošné protiepidemické opatrenia limitujúce kultúrno-umeleckú prevádzku zvýraznili neisté postavenie pracovníkov v kultúre vo všetkých profesiách. Preto je nevyhnutné dosiahnuť zásadné zmeny aj v legislatívnom, finančnom a celkovom inštitucionálnom rámci umeleckého a kultúrneho ekosystému, v ktorom títo aktéri pôsobia.

Obnova Európy: Kultúrna a kreatívna ekonomika pred a po COVID-19¹¹

Podľa tejto najnovšej štúdie predstavovali v roku 2019 z hľadiska celkového obratu hlavné činnosti kultúrneho a kreatívneho priemyslu **4,4 % HDP EÚ**, jeho hospodársky prínos bol vyšší ako prínos telekomunikácií, modernej techniky, farmaceutík alebo automobilového priemyslu. Takmer všetky odvetvia KKP zaznamenali v európskom meradle v rokoch 2013 až 2019 rast. Medziročný pokles o 1,7 % zaznamenala len oblasť tlače z dôvodu náročného prechodu z tlačených na online príjmy. Z hľadiska perspektívy poukázali v uvedenej štúdii všetci významní hráči na obdobie intenzívnych inovácií, nielen v hľadaní a získavaní väčšieho počtu divákov, čitateľov, hráčov alebo návštevníkov, ale aj prudký nárast dopytu po online obsahu (až 81 % používateľov internetu v EÚ využilo v roku 2018 videá, hudbu a hry – viac ako pri nakupovaní a využívaní sociálnych sietí).

Aj keď sa kultúra a kreatívne odvetvia ukázali počas viacerých ekonomických poklesov ako relatívne odolné, podľa uvedenej štúdie zaznamenali **pocas pandémie ochorenia COVID-19 celoeurópsky pokles odhadom až o 31 %** (pokles celkového obratu). Najväčší pokles zaznamenal sektor múzické umenia (pokles o 90 %), hudba (pokles o 76 %) a výtvarné umenie (pokles o 38 %). Naopak rast (dokonca výraznejší ako pred pandemiou) zaznamenala oblasť videohier (o 9 %).

⁹ Ministerstvo kultúry SR, [Stratégia ochrany pamiatkového fondu na roky 2017 – 2022, 2017](#).

¹⁰ Ministerstvo kultúry SR, [Odvetvová koncepcia odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v rezorte kultúry, 2018](#).

¹¹ [Rebuilding Europe - The cultural and creative economy before and after the COVID-19 crisis. 2020](#).

2 TVORBA KONCEPCIE ROZVOJA KULTÚRY V MESTE BANSKÁ BYSTRICA

V decembri v roku 2020 bola schválená **Konceptia kultúry v meste Banská Bystrica na roky 2020 – 2033** ako otvorený dokument. Mesto ho tvorilo v spolupráci s inštitúciami v zriaďovateľskej pôsobnosti Banskobystrického samosprávneho kraja, Ministerstva kultúry Slovenskej republiky, tretím sektorom a ďalšími aktérmi prizvanými k prediskutovaniu navrhnutých strategických plánov. Tieto procesy v roku ovplyvnili okrem obmedzení spojených s pandemiou ochorenia COVID-19 aj absentujúce strategické dokumenty a rámce na národnej a regionálnej úrovni.

Dokument, ktorý by riešil rozvojové podmienky kultúry z dlhodobého hľadiska v meste dovtedy chýbal. Od roku 2016 bol rozvoj kultúry v meste nastavený len na pokračovanie a udržiavanie operatívnych činností a aktivít zameraných najmä na koordináciu a organizáciu podujatí a iné základné služby. Preto je spracovanie koncepcie rozvoja kultúry dôležitým krokom pre mesto (všetkých aktérov v kultúre, v nadväzných oblastiach socio-ekonomického rozvoja, ako aj pre obyvateľky a obyvateľov ako prijímateľov a tvorcov kultúry).

Konceptia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 vznikla dopracovaním a aktualizáciou dokumentu schváleného v decembri v roku 2020¹², ktorý zároveň nahrádza. V porovnaní s prvým dokumentom bol v nadväznosti na nové východiská a dopracovaný obsah modifikovaný názov aj jej programové obdobie¹³. Dokument a jeho aktivity nadväzujú na:

- problémové oblasti identifikované v Programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Banská Bystrica na roky 2015 – 2023¹⁴;
- procesy a výstupy projektov mesta spracovaných v rámci medzinárodných a národných schém (kandidatúry mesta na titul Európske hlavné mesto kultúry 2026 a titul Mesto kultúry 2022);
- procesy spracovania Integrovannej územnej stratégie Mestskej funkčnej oblasti Banská Bystrica v nadväznosti na rámce nového programovacieho obdobia pre financovanie z prostriedkov fondov EÚ na roky 2022 – 2027;
- ďalšie súčasné tematické strategické dokumenty v oblastiach priamo súvisiacich s rozvojom kultúry, ako je Konceptia rozvoja školstva na roky 2021 – 2026¹⁵, Územný plán mesta Banská Bystrica¹⁶, Konceptia rozvoja športu mesta Banská Bystrica (2021)¹⁷ a iné.

Tento dokument zostáva otvoreným materiálom, aj preto, že aktuálna situácia ukázala, že oblasť kultúry je osobitne citlivá na meniace sa vonkajšie podmienky a preto si vyžaduje flexibilné riešenia. Snahou je, aby koncepcné nastavenie rozvoja kultúry mohlo aj v budúcnosti reagovať na zmeny na lokálnej, regionálnej, ale aj národnej úrovni. Konceptia sa snaží (v podmienkach Banskej Bystrice a Slovenska) svojim obsahom a štruktúrou v maximálnej miere reflektovať poznatky, trendy a odporúčania medzinárodných organizácií pri spracovaní strategických dokumentov pre oblasť kultúry¹⁸. Na týchto princípoch boli vypracované aj projekty mesta spojené s kandidatúrou na titul Európske hlavné mesto kultúry na rok 2026 a titul Mesto kultúry 2022, ktoré sa stali dôležitým východiskom obsahu **Koncepcie rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030**.

¹² Pôvodná [Konceptia kultúry v meste Banská Bystrica na roky 2020 – 2033](#) (prijatá v roku 2020).

¹³ Programové obdobie prvého materiálu Konceptie prijatého v roku 2020 bolo nastavené na roky 2020 až 2033 v súvislosti s harmonogramom udržateľnosti pripravovaného projektu mesta na získanie titulu Európske hlavné mesto kultúry.

¹⁴ V pracovnej skupine pre ľudské zdroje boli pri príprave PHSR mesta Banská Bystrica na roky 2015 – 2023 pomenované nasledovné problémové oblasti týkajúce sa kultúry: nedostatočná koordinácia podujatí a inštitúcií a vzájomná informovanosť, havarijný stav budov a areálov v oblasti kultúry a voľného času, nedostatok možností trávenia voľného času, nedostatočne využitý potenciál mladých, vzdelaných ľudí, nerozvinutý kultúrny a kreatívny priemysel.

¹⁵ [Konceptia rozvoja školstva v meste Banská Bystrica na roky 2021-2026](#), 2021.

¹⁶ [Územný plán mesta Banská Bystrica – aktualizované znenie v zmysle ZaD č.1 – č.5 – 07/2020](#)

¹⁷ [Konceptia rozvoja športu mesta Banská Bystrica](#), 2021.

¹⁸ napr. [Culture in the Sustainable Development Goals \(SDGs\): A Guide for Local Action](#) (2018); [The Mapping and Strategy Building Handbook for Creative Towns and Regions](#) (2017) a iné odporúčania a manuály medzinárodných organizácií.

Banská Bystrica/Kandidát na Európske hlavné mesto kultúry 2026¹⁹

Projekt spracovaný v roku 2020 je založený na myšlienke, že „kultúra nie je len o umení, ale predovšetkým o tom, ako sa správame sami k sebe, k ostatným ľuďom, k prírode“.

Koncept projektu: Vyťažme z minulosti to najlepšie pre budúcnosť.

Vytvorený koncept „Cultural Mining“ a jeho značka (v anglickom jazyku vzhľadom na medzinárodný charakter projektu) zastrešoval nie len spojenie s najvýznamnejšou banskou históriou a názvom mesta, ale aj spojenie s ďalšími procesmi nevyhnutnými pre rozvoj kultúry v meste. „Cultural mining“ sa chápe ako proces, pri ktorom sa najcennejšie časti kultúry – čím myslíme umenie, kultúrne ale aj prírodného dedičstvo, vzdelávanie a sociálne vzťahy obnovujú a robia užitočnými pre našu dobu. Na návrhu strešného konceptu sa podpísala aj pandémia ochorenia COVID-19 a dopady odlúčenia a obmedzených možností sociálneho kontaktu na duševné zdravie ľudí²⁰, hranice porozumenia, empatie aj rozvoj osobnosti. Kultúra plní zásadnú a nezastupiteľnú úlohu predchádzania patologickým javom v spoločnosti, a preto by sa jej rozvoj mal zaradiť medzi prioritné oblasti.

Rámcové ciele projektu = základné predpoklady rozvoja kultúry v meste:

- naštartovanie a prehĺbovanie komunikácie medzi mestom, strategickými partnermi a kultúrnou komunitou,
- prepojenie kultúrnych inštitúcií, organizácií a celej kultúrnej komunity v konkrétnom programe ako kultúrnom produkte mesta pre domácich obyvateľov aj návštevníkov,
- vybudovanie strategickej kultúrnej infraštruktúry (miest pre kultúrny program a zároveň udržateľné regionálne zázemie pre prepájanie kultúry, kultúrneho a kreatívneho priemyslu),
- prostredníctvom približovania kultúry k ľuďom, sa prináša riešenie dôležitých spoločenských tém, ktoré ovplyvňujú kvalitu života v meste aj v regióne.

Banská Bystrica/Kandidát na titul Mesto kultúry 2022²¹

Projekt spracovaný v roku 2021 je založený na budovaní a spájaní kultúrnych komunít. Projekt myšlienkovito potvrdil a aj zdôraznil nevyhnutnosť spolupráce pre rozvoj kultúry v meste Banská Bystrica. Ide o koncepciu, ktorá si dáva za cieľ budovať vzťahy a publikum.

Hlavnou myšlienkou projektu je budovanie infraštruktúry vzťahov.

Koncept projektu je založený na programových linkách M / E / T / R / O s príspevkom k prioritám:

~~M E T R O~~
K U L T Ú R Y

**UNDER
RECONSTRUC-
TION
VSTUP
POVOLENÝ! →**

- posilňovanie spolupráce bohato zastúpenej umeleckej obce v zriaďovanej a nezriaďovanej kultúre,
- poznanie histórie na báze kultúrnej pamäti mesta, budovanie povedomia o nej,
- systematická práca s miestnym publikom vo vzťahu k rozmanitým druhom umenia,
- tvorba inovatívnych formátov podujatí s prihliadnutím na ich udržateľnosť,
- rozvoj vízie a stratégie kultúrnej politiky.

¹⁹ Európske hlavné mesto kultúry (EHMK) je medzinárodný titul, ktorý sa každoročne udeľuje dvojici alebo trojici partnerských európskych miest. Slovenské mestá mali možnosť zapojiť sa do súťaže o titul pre rok 2013 a 2026. Pre rok 2026 získalo titul z deviatich kandidátskych miest zo SR mesto Trenčín. Kandidatúra na titul EHMK je považovaná za operáciu strategického významu bez ohľadu na úspech alebo neúspech pri získaní titulu. Mestá v členských krajinách EÚ sú k tomuto kroku motivované nielen s očakávaniami úspechu v podobe získania prestížnej medzinárodnej značky a externých zdrojov financovania, ale najmä preto, že už rozhodnutie kandidovať naštartuje nové procesy v rozvoji kultúry. Preto už len samotná príprava prihlášky (kandidátskeho projektu) je považovaná za operáciu strategického významu (viac v [European Capitals of Culture: Success Strategies and Long Term Effects](#), 2013).

²⁰ V rámci príprav projektu kandidatúry mesta Banská Bystrica na titul Európske hlavné mesto kultúry bola nadviazaná spolupráca aj s organizáciou „School of Life“, ktorá je pôvodným tvorcom myšlienky „Cultural Mining“ a venuje sa problematike duševného zdravia a osobnostného rozvoja už od roku 2017.

²¹ Titul Mesto kultúry je program [Fondu na podporu umenia](#) určený na podporu aktivít počas roka, pre ktorý mesto toto ocenenie získava. Zameriava sa na nové (v meste doteraz nerealizované) kultúrne aktivity vrátane medzi-odborových aktivít, neprofesionálneho umenia, profesionálneho umenia s celoslovenským a medzinárodným presahom, projekty zriaďovaných inštitúcií aj neziskového sektora, aktivity a podujatia zamerané na prácu, vzdelávanie a získavanie nového publika a iné s harmonogramom realizácie jedného roka. Vo finálnom kole hodnotenia kandidátov sa mesto Banská Bystrica umiestnilo na druhom mieste, a titul Mesto kultúry 2022 získalo mesto Revúca.

Konceptia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 je v súlade s Metodikou tvorby strategických dokumentov v kultúre a kreatívnom priemysle na lokálnej a regionálnej úrovni odporúčanou Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky (2023), v zmysle ktorej konceptia ako typ strategického dokumentu kladie dôraz na analytickú a strategickú časť, obsahuje základné smerovanie v danej oblasti, neobsahuje implementačnú časť (zahŕňa ju rámcovo). Konceptia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 obsahuje východiská, analytickú a strategickú časť a rámcový návrh implementačného mechanizmu. Do procesu tvorby dokumentu bola zapojená odborná verejnosť, komisie MsZ aj široká verejnosť obyvateľiek a obyvateľov mesta Banská Bystrica.

Participácia je jedným z pilierov otvoreného vládnutia a je nástrojom správy vecí verejných, ktorý sa dostáva do popredia stále častejšie. O možnosť participácie sa hlási odborná verejnosť, rôzne záujmové združenia, mimovládne organizácie či aktívne občianky a občania, no jej význam rastie aj v očiach štátnych a verejných inštitúcií, ktoré chcú robiť kvalitnejšie verejné rozhodnutia a politiky za účasti občanov. Zapojenie čo najširšej verejnosti do procesu tvorby koncepcie bola preto jednou zo základných požiadaviek na dopracovanie dokumentu schváleného v decembri v roku 2020²². **Pre potreby získania informácií od širokej verejnosti bol od 4. mája do 4. júna 2022 realizovaný dotazníkový prieskum názorov a potrieb obyvateľiek a obyvateľov týkajúcich sa kultúry v meste Banská Bystrica.** Obyvateľkám a obyvateľom boli dotazníky k dispozícii online na webovej stránke mesta, ako i v tlačenej podobe v Klientskom centre MsÚ a v priestoroch Informačného centra v Radnici v Banskej Bystrici. V spolupráci so študentami Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Katedry cestovného ruchu bol zber realizovaný aj v teréne. Dozber pre zabezpečenie reprezentatívnej vzorky respondentov sa realizoval do 29. júla 2022.

Tento pracovný materiál bol predložený na online pripomienkovanie východísk a nosnej analytickej časti širokou verejnosťou v auguste 2022. Materiály k dokumentu aj na online pripomienkovanie sú zverejňované na [webovej stránke mesta](#).

Do procesu tvorby koncepcie boli zapojení i tí, ktorých sa prostredie a existujúce nástroje a opatrenia v oblasti kultúry najviac dotýkajú – odborná verejnosť v zastúpení nielen kultúrnych aktérov, ale aj aktérov z iných oblastí (školsťvo, cestovný ruch, architektúra a pod.). Okrem vyššie uvedených foriem boli pre odbornú verejnosť taktiež organizované skupinové diskusie, ktoré sa uskutočnili v októbri 2022. Ďalej prebehol proces recenzovania nosných častí dokumentu (východísk, analytickej a strategickej časti) odborníčkami a odborníkmi z rôznych oblastí kultúry aj udržateľného využívania kultúrneho dedičstva v cestovnom ruchu a stretnutia so strategickými partnermi. Súčasťou boli aj individuálne a skupinové konzultácie pripomienok a podnetov na dopracovanie týchto častí aj návrhu implementačného mechanizmu.

Po diskusiách na komisiách MsZ k návrhu implementačného mechanizmu prebieha v máji 2023 verejné pripomienkovanie dokumentu širokou verejnosťou, za ktorým bude nasledovať verejná prezentácia a predloženie **Koncepcie rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030** na schválenie Mestskému zastupiteľstvu v Banskej Bystrici.

²² Pôvodná [Konceptia kultúry v meste Banská Bystrica na roky 2020 – 2033](#) (prijatá v roku 2020).

Proces tvorby Koncepcie rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030

Príprava a spracovanie projektu: Banská Bystrica/Kandidát na Európske hlavné mesto kultúry 2026

Príprava projektu kandidatúry na titul EHMK 2026 vytvorila priestor a príležitosť pre začiatok spolupráce a postupné kreovanie strategického rámca rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica.

**CULTURAL
MINING**

Príprava a spracovanie projektu: Banská Bystrica/Kandidát na Mesto kultúry 2022

Projekt sa zameriaval na budovanie a spájanie kultúrnych komunít s hlavnou ideou rozvoja infraštruktúry vzťahov.

**METRO
KULTÚRY**

- vytvorenie programovej rady a stretnutia jej členov a konzultantov v rámci príprav projektu
- prvý krok k užšej spolupráci so širokými skupinami aktérov v kultúre (workshopy a fókusové skupiny)
- memorandum o spolupráci strategických partnerov /Mesto Banská Bystrica, Banskobystrický samosprávny kraj, Akadémia umení v Banskej Bystrici, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici/
- **rámcová identifikácia potrieb a vytvorenie prvého všeobecného strategického rámca**

Koncepcia kultúry v meste Banská Bystrica na roky 2020 – 2033 /8.12.2020/

Materiál schválený ako otvorený dokument Mestským zastupiteľstvom v Banskej Bystrici (tento materiál zároveň zdefinoval, že mesto to myslí s kultúrou vážne).

Začiatok dopracovania Koncepcie kultúry v meste Banská Bystrica na roky 2020 – 2033 schválenej v roku 2020

Detailné rozpracovanie vybraných častí, vrátane úpravy názvu strategického dokumentu na: Koncepcia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030.

- stretnutia členov prípravného tímu, informovanie verejnosti, vrátane prezentácií pracovných verzií na MsZ a Komisiách MsZ /priebežne/
- spracovanie východísk /marec – máj 2022/
- spracovanie analytickej časti /apríl – október 2022/
 - príprava dotazníkového prieskumu /apríl 2022/
 - realizácia dotazníkového prieskumu /máj – jún 2022/
 - vyhodnotenie dotazníkového prieskumu a dopracovanie analytickej časti /júl 2022/
 - zverejnenie východísk a analytickej časti na pripomienkovanie širokou verejnosťou /august 2022/
 - skupinové diskusie s aktérmi v kultúre /október 2022/
- spracovanie strategickkej časti /august – december 2022/
- zapracovanie pripomienok a konzultácie /priebežne/
- predloženie dokumentu (východísk, analytickej a strategickkej časti) na recenzovanie odbornej verejnosti /december 2022/
- konzultácie a zapracovanie pripomienok odbornej verejnosti (vr. strategických partnerov) /január –máj 2023/
- návrh implementačného mechanizmu – nastavenie s dotknutými komisiami MsZ /máj 2022/
- pripomienkovanie finálnej verzie dokumentu širokou verejnosťou /máj 2022/

Koncepcia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030

Materiál schválený Mestským zastupiteľstvom v Banskej Bystrici /jún 2023/.

Zámerom je postupne vytvoriť také partnerstvo kultúrnej komunity, verejného a súkromného sektora, vďaka ktorému budú v roku 2030 tvorcami kultúry rozvíjajúcej mesto aj miestne obyvateľky a obyvatelia, návštevníčky a návštevníci, študentky a študenti.

2030

PARTNERSTVO PRE KULTÚRU
#tvormespolu

3 ÚLOHY A KOMPETENCIE MESTA BANSKÁ BYSTRICA V OBLASTI KULTÚRY

Úlohy mesta pri výkone samosprávy v oblasti kultúry sú definované zákonom č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov. Obce a mestá majú najmä vytvárať podmienky na zabezpečenie kultúry, osvetovej činnosti a záujmovo-umeleckej činnosti; zabezpečovať výstavbu a údržbu a vykonávať správu kultúrnych zariadení, kultúrnych pamiatok, pamiatkových území a pamätihodností obcí a miest.

V zmysle organizačnej štruktúry MsÚ je v súčasnosti zabezpečovanie úloh mesta Banská Bystrica v oblasti kultúry vrátane spracovania a následnej implementácie **Konceptie rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030** v kompetencii Oddelenia kultúry MsÚ a jeho referátu Robotnícky dom, ktoré patria pod Odbor kultúry, športu a cestovného ruchu MsÚ. Úlohy plní v súčinnosti s Komisiou MsZ pre kultúru a Komisiou pre pamätihodnosti mesta a ďalšími komisiami MsZ.

Tvorbu, rozvoj, ochranu, obnovu a prezentáciu duchovných a kultúrnych hodnôt podporuje mesto aj prostredníctvom dotácií z vlastného rozpočtu, ktorých poskytovanie upravuje Všeobecne záväzné nariadenie č. 12/2020. V zmysle tohto nariadenia mesto poskytuje dotácie komisie, primátora a priame dotácie²³.

Park kultúry a oddychu

Do roku 1990 hlavnú kultúrnu činnosť v rámci mesta zabezpečovala príspevková organizácia **Park kultúry a oddychu** zriadená Mestom Banská Bystrica v roku 1961. Kultúrno-výchovná a výchovno-vzdelávacia činnosť bola prevádzkovaná v 18 budovách v rámci celého mesta. V roku 1991 prišlo PKO v rámci privatizácie o kultúrne objekty na sídliskách a v okrajových častiach mesta. Jednalo sa o špecifické objekty, najvýznamnejšie boli – Hlavná sála na Skuteckého ulici, Divadlo hudby na Fončorde, Kultúrny dom Radvaň, Kultúrny dom Kremnička. Časť kultúrnych domov (KD) prešla do majetku novovzniknutých obcí – KD Hronek, KD Vlkanová, KD Malachov, KD Nemce.

Postupne došlo aj k odpredaju Kina Hviezda, Kina Urpín, Kina Bojovník v Sásovej. Kultúrne a spoločenské stredisko Šalgotarján bolo po prehratom súdnom spore, ktorý trval viac ako dvadsať rokov, odovzdané COOP Jednote. Budova na Lazovnej ulici č. 19 je v havarijnom stave a čaká na rekonštrukciu. Amfiteáter je v nájme súkromnej spoločnosti, ale je potrebná jeho celková rekonštrukcia. Z bývalého majetku, ktorý bol pod správou PKO sa podarilo zrekonštruovať iba Robotnícky dom, čiastočne Hodinovú vežu a zatriktívniť Barbakán (TFZE).

Park kultúry a oddychu vykonával svoju činnosť do roku 2013, kedy bol rozhodnutím Mestského zastupiteľstva v Banskej Bystrici zrušený.

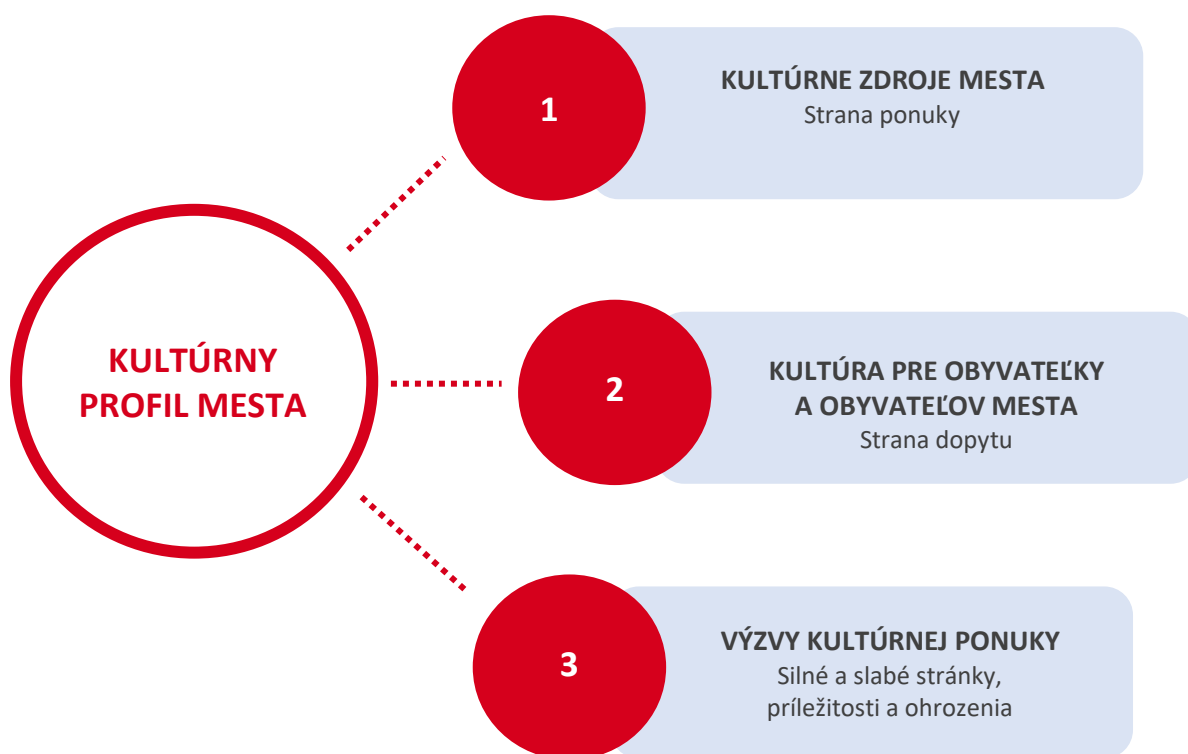
Infraštruktúra pre kultúrnu činnosť a voľnočasové aktivity v kultúre sa venovala osobitná pozornosť aj v Konceptii kultúry v meste Banská Bystrica na roky 2020 – 2033 (pôvodnej koncepcii, ktorú tento dokument dopracúva, aktualizuje a nahrádza). Aj vďaka jej schváleniu v roku 2020 mohlo mesto postupne realizovať viaceré kroky súvisiace s organizačným zabezpečením aj so získavaním zdrojov financovania infraštruktúrnych priorít v kultúre (viac v analytickej časti).

Konceptia rozvoja kultúry má poskytnúť rámce pre všeobecnú zhodu všetkých aktérov na prioritách a potrebách v oblasti kultúry aj pre ďalšie obdobie. Tie sú identifikované na základe výstupov analytickej časti dokumentu.

Príloha: Prehľad výdavkov na kultúru Mesta Banská Bystrica

²³ Z celkových výdavkov sú na kultúru každoročne vyčleňované prostriedky z rozpočtu Mesta Banská Bystrica. Rozpočet zahŕňa dotácie do kultúry v meste, ktorých podiel na celkovom rozpočte bol 1,29 % (2017), 1,47 % (2018); 1,36 % (2019) a 0,76 % (2020 z dôvodu pandémie) a 1,5 % (2021). Tento rozpočet nezahŕňa výdavky na zamestnancov v oblasti kultúry a cestovného ruchu. Mesto Banská Bystrica je zriaďovateľom Divadla z pasáže, n. o. (ročná dotácia je zahrnutá v rozpočte). Podľa „Zásad rozpočtového hospodárenia mesta Banská Bystrica“ (ďalej zásady) schvaľuje rozpočet mesta Mestské zastupiteľstvo do konca kalendárneho roka, ktorý rozpočtovému roku predchádza. Zásady vychádzajú z platnej legislatívy SR, upravujúcimi rozpočtové pravidlá verejnej správy.

B. ANALYTICKÁ ČASŤ

1 KULTÚRNE ZDROJE MESTA

Banská Bystrica – Mesto kultúry od roku 1255

Banská Bystrica – srdce Slovenska – leží vo Zvolenskej kotline, v údolí rieky Hron, medzi Kremnickými a Starohorskými vrchmi a Poľanou. Je starým osídlením na ceste “Via Magna”, z histórie známej ako trasa z Uhorska do Poľska. História mesta sa začala písať v 13. storočí, z ktorého pochádza aj prvá písomná zmienka o meste (1255). Je ňou kráľovský dekrét, v ktorom kráľ Belo IV. udelil Banskej Bystrici kráľovské privilégia a vyhlásil ju za mesto. Banská Bystrica od udelenia mestských práv prešla viacerými etapami vývoja a trvale sa vpísala nielen do slovenských ale aj do európskych a svetových dejín. Bola križovatkou stretnutí a obchodu. Jej blahobyť a rozvoj stáli predovšetkým na ťažbe nerastných surovín, medi v najbližšom okolí mesta - obciach Staré Hory a Špania Dolina. Na prelome 15. a 16. storočia pôsobila v meste spoločnosť európskeho významu Thurzovsko-Fuggerovská spoločnosť, ktorá patrila medzi najväčších producentov medi na svete. Vďaka nej bolo mesto významným centrom inovácií a kreativity v hospodárstve. Práve fakt, že v Banskej Bystrici sa nikdy neťažilo, no pôsobila tu banícka administratíva a spracovateľské podniky (dodnes zachovaný Thurzov dom so sídlom Stredoslovenského múzea či národné kultúrne pamiatky v areáli Medeného hámra), mesto predurčovalo v rozvoji úlohy regionálneho a aj kultúrneho centra. Rozvojom baníctva začal historicky najdynamickejší ekonomický rozvoj, ktorý v meste a regióne pokračoval rozvojom ďalších hospodárskych činností aj v nasledujúcich storočiach. K tomu neodmysliteľne patril bohatý spoločenský a kultúrny život.

Vďaka banskej ére tak dodnes Banská Bystrica disponuje zachovalým historickým centrom a pamiatkami, vo svojej podstate však jej identita neuviazla v stredoveku a rozvíjala sa vo viacerých smeroch – kultúrne i priemyselne. V roku 1955 sa Banská Bystrica zaradila medzi prvé slovenské mestá s vyhlásenou pamiatkovou rezerváciou. Mesto prežilo aj turbulentné 20. storočie a vojnové ničenie. Hoci bolo počas 2. svetovej vojny centrom Slovenského národného povstania – čo predurčilo jeho vnímanie v kontexte modernej histórie – dynamický mestský vývoj nebol oslabený. Už pred vojnou tu bol cítiť vplyv funkcionalistickej architektúry a nadčasové mestotvorné prvky sa začali objavovať aj po vojne. Výraznou dominantou mesta sa koncom 60. rokov stal **Pamätník Slovenského národného povstania**.

Vďaka spádovej polohe Banskej Bystrice sa tu odjakživa stretávali prvky z rôznych kútov stredného Slovenska. Prepojenie histórie so súčasnosťou prezentujú aj remeselné činnosti, ktoré sa na prilahlom území mesta remeselníci snažia zachovať v rôznych oblastiach. Mesto dodnes žije tradičnou kultúrou aj vďaka početným folklórnym súborom, záujmovým spolkom a Radvanskému jarmoku, ktorý sa v Banskej Bystrici koná od roku 1658 a je zapísaný v Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska.

Naprieč 20. storočím sa v meste rozrastali fabriky textilného (Slovenka) a drevospracujúceho priemyslu (Smrečina) a ďalšie segmenty ako stavebníctvo, tlač, potravinárstvo (Pivovar Urpín), miesto si tu však čoraz viac nachádzali aj nové technológie (Závody výpočtovej techniky), vzdelávanie či bankovníctvo. Aj vďaka fabrikám sa mestu v období 50. – 80. rokov darilo rozvíjať svoju občiansku a kultúrnu vybavenosť. Väčšina sídlisk, ktoré vznikali v rozmedzí týchto rokov, disponovala centrami obchodných a medicínskych služieb, ale aj komunitnými a kultúrnymi sálami.

Nezaostávala ani centralizovaná kultúrna vybavenosť. Banská Bystrica na konci 80. rokov disponovala multifunkčným domom kultúry, súčasne tu fungovali tri kiná a sála Robotníckeho domu a kultúrne domy v mestských častiach. Dôležitým koordinátorom kultúry v meste bol mestský Park kultúry a oddychu. Už vtedy tu stabilnú a nezameniteľnú pozíciu mala operná scéna a Bábkové divadlo na Rázcestí, v meste sídlila aj Štátna galéria (neskôr Stredoslovenská galéria), Stredoslovenské múzeum a takisto umelecké vzdelávacie inštitúcie. Lokálne zastúpenie tu mal aj Dom osvetu, neskôr ÚĽUV, tanečné školy a rozmanité cirkvi, ktorých pôsobnosť sa začala rozrastať predovšetkým v 90. rokoch.

Dekáda po nežnej revolúcii priniesla nové výzvy. Mnohé inštitúcie museli s novou politickou situáciou nanovo pretvoriť svoju víziu. V roku 1992 oficiálne vznikla Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorá zjednotila pôvodné pracoviská Pedagogickej a Ekonomickej fakulty. Svoju históriu začali po roku 1990 písať aj umelecké školy – Konzervatórium J. L. Bellu a neskôr aj Akadémia umení v Banskej Bystrici.

Napriek tomu, že 90. roky priniesli mnohé spoločenské turbulencie, v Banskej Bystrici začali vznikať prvé umelecké iniciatívy a zoskupenia, ktoré formovali mnoho kľúčových osobností súčasného nezávislého umenia. Vzniklo tu Divadlo z Pasáže, ktoré do divadelnej práce integrovalo ľudí s telesným alebo mentálnym postihnutím, a tiež prvé moderné tanečné divadlo Štúdio tanca alebo progresívne vydavateľstvo Drewa a srd.

Stagnácia rozvoja kultúry v meste akcelerovala v nultých rokoch, keď bola do rúk súkromných vlastníkov odpredaná kľúčová infraštruktúra vrátane Domu kultúry (nebol mestským majetkom, vlastnil ho Odborový zväz KOVO). Mesto prešlo premenou aj vznikom nového obchodného centra Europa SC, ktoré v rokoch 2005 – 2007 zásadne zmenilo jeho tvár a vnútornú štruktúru. Z centrálného Námestia SNP sa vytratili obchodné prevádzky a s otvorením multikina v nákupnom centre zanikli aj pôvodné kamenné kiná (s výnimkou Filmového klubu v Múzeu SNP).

Posledné desaťročie ukázalo, že v niekdajšom obchodnom a administratívnom centre mesta sa dnes chopili iniciatívy predovšetkým podnikatelia v gastronómii a charakter námestia je dnes oveľa viac relaxačno-turistický. Spoločne s tvárou mesta sa postupne premieňa aj jeho autentický občiansky a umelecký duch.

V priestoroch starých mestských domov a dvorov dnes vznikajú rôznorodé umelecké projekty a spoluvytvárajú tak novú podobu centrálnej mestskej zóny, ale aj sídlisk. Iniciačným miestom nezávislej kultúry je predovšetkým kultúrne centrum Záhrada, ktoré disponuje kvalitným technickým a personálnym zázemím. V meste však pôsobia desiatky združení, neformálnych skupín a tiež rastúce komunitné centrá, ktoré vytvárajú mentálny aj fyzický priestor pre rozmanité publikum i aktivity (C.A.L.E.H., Urban Spot, Banskobystrický okrášľovací spolok, 365.labb a Link CoWorking Centre, Innolabb, Klub 77, Kino v bazéne, Literárna bašta, Kvetúlok, Rozkvet Gallery UM, Letné kino na amfiteátri a ďalšie). Pozitívne napreduje aj umelecké školstvo, pričom Akadémia umení zohráva čoraz zásadnejšiu úlohu pri formovaní umeleckých individualít a ich zotrvaní v priestore mesta.

V poslednom desaťročí sa podarilo zrekonštruovať priestory Robotníckeho domu a samospráva deklaruje záujem aj o ďalšie kľúčové objekty, ktoré v minulosti vytvárali dôležitú súčasť kultúrno-historickej identity (najmä Dom kultúry) a dnes Banskej Bystrici ako krajskému mestu chýbajú. Vysokoškolské auly a športové haly, ktoré dnes supľujú funkciu veľkých kultúrnych sál, sú neadekvátnou náhradou s nepostačujúcou kapacitou a kvalitou. Samospráva čoraz viac reaguje aj na potrebu starostlivosti o spoločné verejné priestory a postupne rozbieha strategické kroky k úpravám priestorov Námestia slobody, Lazovnej ulice a i. (najmä participačné procesy a projektová príprava). Ambície na zmeny sú vítané nielen umeleckou a aktivistickou obcou, ale aj širokou verejnosťou.

Banská Bystrica napriek spomenutým úskaliam dnes disponuje viacúrovňovou umeleckou i občianskou vybavenosťou, ktorá môže spoluvytvárať silný potenciál mesta v budúcnosti. Postupnou realizáciou aktivít a komunikáciou môže dosiahnuť želaný multiplikačný efekt – v prospech jeho ďalšieho rozvoja.

1.1 Kultúrne dedičstvo, jeho ochrana a udržateľné využívanie

Mesto Banská Bystrica malo, ako jedno z prvých miest na Slovensku, vyhlásené historické centrum za mestskú pamiatkovú rezerváciu. Medzi najcennejšie pamätihodnosti patrí areál mestského hradu (Barbakánu), námestie s kostolmi Panny Márie a sv. Kríža, starou radnicou (Pretórium), Matejovým domom, Barbakánom a zvyškami mestského opevnenia. Srdcom mesta je veľké obdĺžnikové námestie Slovenského národného povstania s Mariánskym stĺpom a šikmou Hodinovou vežou. Námestie ohraničujú honosné meštianske domy, z ktorých sú najvýznamnejšie Beniczkého a Thurzov dom. Pešia zóna z námestia pokračuje aj na Dolnej ulici, kde je kostol sv. Alžbety a Bethlenov dom, v ktorom vyhlásili sedmohradské knieža Bethlena za uhorského kráľa. Historické meštianske domy možno obdivovať aj na Lazovnej a Hornej Striebornej ulici. Lazová ulica pritom pokračuje až na perifériu centra, kde sa nachádza európsky významný areál Medeneého hámra, v ktorom sa dodnes zachovali štyri pôvodné objekty a zvyšok vodného náhonu, ktoré sú všetky národnými kultúrnymi pamiatkami (je to druhý najstarší veľkovýrobný podnik na území Slovenska, ktorý fungoval nepretržite 500 rokov).

Do novodobých dejín Slovenska sa mesto zapísalo 29. augusta 1944, keď tu bolo vyhlásené Slovenské národné povstanie – ozbrojený odpor proti fašistickej okupácii. Po oslobodení mesta v druhej svetovej vojne – 26. marca 1945 sa Banská Bystrica stala jedným z troch hospodársko-správnych centier Slovenska.

V druhej polovici 20. storočia, približne od 60-tych do 90-tych rokov, prebieha v obciach Horehronia, Pohronia a Podpoľania migrácia mladej generácie do príľahlých miest regiónu. Obyvatelia z vidieka prichádzajú aj do novovybudovaných mestských sídlisk Fončorda, Radvaň a Sásová. Vplyvom ich pôsobenia získavajú spomínané sídliská čiastočne charakter vidieckej kultúry horehronského a podpoľianskeho regiónu. Pozitívny vzťah prisťahovaných obyvateľiek a obyvateľov k tradičnej kultúre sa odráža i na činnosti folklórneho hnutia v meste Banská Bystrica. Ide predovšetkým o bohatú členskú základňu detských folklórnych súborov, folklórnych súborov, speváckych skupín, ľudových hudieb i majstrov ľudovo-umeleckej výroby.

V meste naplňajú poslanie v ochrane a uchovávaní kultúrneho dedičstva pamäťové a fondové inštitúcie, osvetové strediská vrátane organizácií s regionálnou pôsobnosťou a štátnych organizácií.

Súčasťou kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky je aj archívne dedičstvo²⁴. Štátny archív v Banskej Bystrici je archív s regionálnou územnou pôsobnosťou (Ministerstvo vnútra SR) a zastrešuje sedem pracovísk v Banskobystrickom kraji (archívne pracoviská v Banskej Bystrici, Banskej Štiavnici, Kremnici, Zvolene, Rimavskej Sobote, Lučenci a Veľkom Krtíši). Archívne pracovisko v Banskej Bystrici patrí medzi historicky najstaršie a obsahovo najhodnotenejšie archívy v kraji. Vznik archívnych pracovísk v kraji súvisí so siedmimi stredoslovenskými bankskými mestami. Tieto mestá (Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Kremnica, Ľubietová, Nová Baňa, Banská Belá, Pukanec) si už od 2. polovice 13. storočia, resp. v krátkej dobe po zisku výsadných práv zriaďovali svoje mestské kancelárie a neskôr zakladali aj osobitné inštitúcie na ich úschovu, čiže mestské archívy. Podobným spôsobom postupovali ďalšie slobodné kráľovské mestá v regióne. Okrem archívnych a registratúrnych služieb ponúka Štátny archív v Banskej Bystrici služby ako napr. fotografovanie a filmovanie archívnych dokumentov a priestorov archívu, možnosť vypožičania archívnych dokumentov na výstavy a iné²⁵.

1.1.1 Nehnutelné národné kultúrne pamiatky

V meste Banská Bystrica je až 219 zapísaných nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok (NNKP) a 337 pamiatkových objektov. Banská Bystrica je spolu s mestom Banská Štiavnica mestom s najvyšším počtom NNKP a pamiatkových objektov v Banskobystrickom kraji²⁶. Nachádza sa tu až 12 % zo

²⁴ Zákon č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

²⁵ [Štátny archív v Banskej Bystrici](#).

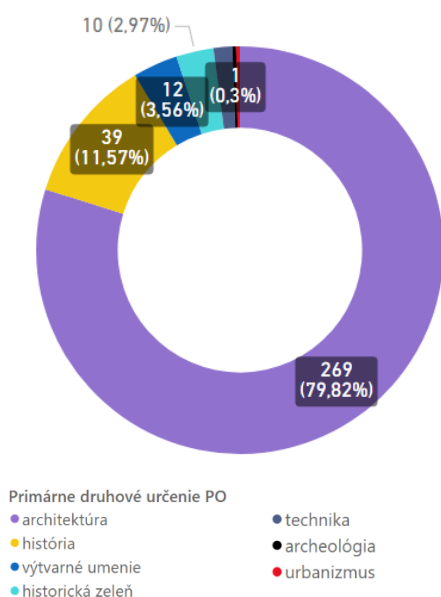
²⁶ Mesto Banská Štiavnica má 236 NNKP a 309 pamiatkových objektov, ďalším mestom v poradí v Banskobystrickom kraji je mesto Kremnica so 128 NNKP a 183 pamiatkovými objektami a Lučenec s 51 NNKP a 63 pamiatkových objektov.

všetkých NNKP v kraji. Historické jadro mesta bolo vyhlásené za **mestskú pamiatkovú rezerváciu** v roku 1955 s rozlohou 43,5 ha²⁷.

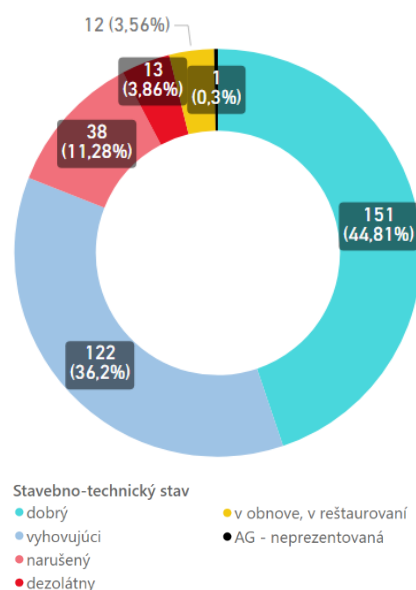
Väčšinu NNKP aj pamiatkových objektov (takmer 80 %) tvorí **architektúra**, 12 % pamiatkových objektov je v kategórii história a menej ako 4 % tvorí výtvarné umenie, historická zeleň a technika. NNKP a pamiatkové objekty sú v dobrom alebo vyhovujúcom stave, v narušenom a dezolátnom stave je 15 % (51) pamiatkových objektov, pričom viaceré z nich sú zaradené medzi pamiatky s prioritou ochrany a obnovy na národnej úrovni²⁸.

V Banskej Bystrici je desať diel modernej architektúry 20. storočia vedených v Registri modernej architektúry na Slovensku Oddelenia architektúry Historického ústavu SAV²⁹.

Graf 1: Počet pamiatkových objektov NNKP v meste Banská Bystrica podľa primárneho druhového členenia

Graf 2: Stavbečno-technický stav pamiatkových objektov NNKP v meste Banská Bystrica

Zdroj: Vlatné spracovanie podľa Pamiatkového úradu SR, 2021.

Príloha: Nehnuteľné národné kultúrne pamiatky.

1.1.2 Pamätihodnosti mesta

Hnuteľné alebo nehnuteľné veci, ktoré majú historickú, architektonickú, urbanistickú, krajinnú, kultúrnu, výtvarnú, umelecko-remeselnú, spoločenskú, vedeckú alebo technickú hodnotu, eviduje Mesto Banská Bystrica už viac ako desaťročie v **zozname pamätihodností**³⁰. Patria tu aj kombinované

²⁷ [Zásady ochrany Pamiatkovej rezervácie Banská Bystrica.](#)

²⁸ Ide o najvýznamnejšie nehnuteľné národné kultúrne pamiatky Ústredného zoznamu pamiatkového fondu (ÚZPF), ktoré vyžadujú prioritu pri obnove vzhľadom na ich stavbečno-technický stav. Z NNKP v Banskej Bystrici sú tu zaradené mestské opevnenie a mestský hrad s areálom, Radvanský kaštieľ (kaštieľ s areálom), Mestský park; Kostol sv. Františka Xaverského (jezuitský); Kaplnka sv. Jána Nepomuckého, Kostol sv. Alžbety, Kostol Narodenia P. Márie s areálom v Radvani; Národný dom - Štátna opera; Národný dom – hotel; Pamätník SNP; Medený hámor a viaceré objekty pamiatkovej rezervácie Banská Bystrica (Ministerstvo kultúry SR - [Zoznam národných kultúrnych pamiatok s prioritou ochrany a obnovy k 31.12. 2020](#), 2020).

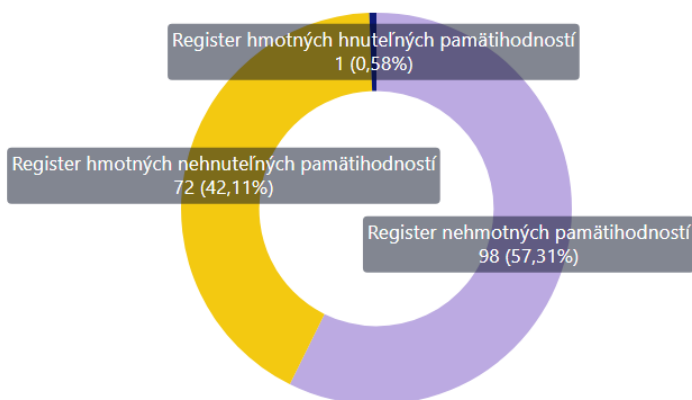
²⁹ Je to Dom kultúry, Vysielač T. G. Masaryka, Notárska ubytovňa a dom štátnych zamestnancov, administratívna budova Stredoslovenských elektrární, Štátny československý učiteľský ústav, Filiálka Národnej banky, Pamätník SNP v Kremničke a aj objekty zapísané ako NNKP - Pamätník SNP, Okresná nemocenská poisťovňa a Národný dom (Oddelenie architektúry Historického ústavu SAV – [Register modernej architektúry na Slovensku](#), 2022).

³⁰ Podľa zákona č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu. Evidenciu pamätihodností mesta Banská Bystrica upravuje Všeobecne záväzná nariadenie mesta Banská Bystrica č. 4/2010 o evidencii pamätihodností mesta Banská Bystrica, ktoré bolo schválené uznesením mestského zastupiteľstva č. 767/2010 dňa 30.03.2010 a účinné od 01.05.2010.

diela prírody a človeka, historické udalosti, názvy ulíc, zemepisné a katastrálne názvy, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam mesta. Mesto tak vytvára podmienky pre zachovanie, ochranu a využívanie vecí, ktoré nie sú zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu SR.

Odborný poradný orgán mesta pre zásadné otázky ochrany pamätihodností je **Komisia pre pamätihodnosti mesta Banská Bystrica**, ktorá z odborného a vecného hľadiska posudzuje návrhy fyzických a právnických osôb a odbornej verejnosti na zápis do tejto evidencie. V evidencii pamätihodností bolo od roku 2011 do júna 2022 zrealizovaných 171 zápisov.

Graf 3: Registre evidencie pamätihodností mesta Banská Bystrica (2022)

Zdroj: Evidencia pamätihodností mesta Banská Bystrica (jún 2022).

V registri **hmotných nehnuteľných pamätihodností** sú najpočetnejšie zapísané výtvarné diela (30). Ďalej je tu zapísaná drobná architektúra, architektonické pamiatky, technické pamiatky, kombinované diela prírody a človeka, hroby s náhrobníkom, pamätne tabule, tabule, nápisy, kamene a iné. V evidencii je jedna technická pamätihodnosť - hmotná hnutelná pamätihodnosť³¹. Najväčšiu skupinu pamätihodností tvoria **nehmotné pamätihodnosti**, ktorých je v zozname spolu 98 (diela, osobnosti, príslovia, udalosti, urbanistické celky, erb mesta a zaniknutá industriálna pamiatka).

Pamätihodnosti mesta Banská Bystrica sú prezentované na webovom sídle www.pamatihodnosti.sk.

Najširšie je v evidencii pamätihodností mesta obsiahnutá oblasť osobností (spolu 73 osobností z rôznych období a oblastí života).

Príloha: Pamätihodnosti mesta Banská Bystrica.

1.1.3 Nehmotné kultúrne dedičstvo a ľudová umelecká výroba

V Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska³² je od roku 2011 zapísaný Radvanský jarmok. Vytváranie Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska predstavuje základný stupeň tvorby Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO. Ochrana prvkov nehmotného kultúrneho dedičstva je

³¹ Projektory MEOPTA UM 70/35 s rokom výroby 1969, ktoré sa nachádzajú na amfiteátri a po rekonštrukcii sú na Slovensku jediné funkčné a prevádzkyschopné, so schopnosťou premietat panoramatický 70mm film pod holým nebom ako jediné v Európe.

³² [Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru](http://www.centrum-pre-tradicnu-udovu-kulturu), 2022.

nevyhnutná tak v procese predloženia návrhu na zápis ako aj v čase kedy sú už v zozname zapísané. Radvanský jarmok vychádza z tradície, ktorá siaha do 17. storočia. Vznikol v roku 1655 v Radvani, ktorá bola strediskom remeselnej výroby. S históriou baníctva v meste a jeho širším okolím (dnes územím FMO) sú spojené v zozname zapísané Aušusnícke služby špaňodolinských baníkov (rituálne praktiky pretrvávajúce od 15. storočia a od tých čias sa kontinuálne odovzdávajú z generácie na generáciu - banícka hostina, banícka omša, banícka svadba a banícky pohreb).

Stále živou súčasťou nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska je aj tradičné bábkarstvo zapísané v Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska od roku 2013. Jeho reprezentantom bola aj rodina Anderleovcov pôsobiaca v Banskej Bystrici. V Banskej Bystrici bola v minulosti jedna z najvýznamnejších modrotlačiarских dielní. Modrotlač je zapísaná v Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska od roku 2015. Okrem toho sú Modrotlač a Bábkarstvo na Slovensku a v Česku zapísané v **Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO** (spoločné nominácie viacerých krajín)³³. Tieto pre Slovensko a viaceré okolité krajiny významné tradície sú uchovávané aj v Banskej Bystrici.

V uchovávaní tradícií prevažuje najmä kultúra obyvateľov prisťahovaných v druhej polovici 20. storočia z okolitých regiónov Horehronia a Podpoľania. Významnú úlohu plní Stredoslovenské osvetové stredisko s regionálnou pôsobnosťou, a to v oblasti výskumu aj realizácie osvetových a iných kultúrnych aktivít. Tradičná ľudová kultúra je súčasťou podujatí aj ponuky voľnočasových aktivít (najmä organizovaný folklór). V oblasti umenia pôsobia v meste viaceré folklórne súbory s dlhodobou tradíciou (Folklórny súbor Urpín, Univerzitný folklórny súbor Mladosť, Folklórny súbor Bystrica, Folklórny súbor Partizán), detské folklórne súbory (Matičiarik, Prvosienka, Radosť) a iné subjekty (vrátane detských)³⁴. V oblasti tradičnej **banskobystrickej kultúry** však absentujú systematické výskumy, najmä kultúry mestských častí (napr. Majer, Uľanka) s čím je spojená aj hrozba straty jej vnímania ako súčasti miestnej identity.

Okrem toho, že má mesto Banská Bystrica ako jediné na Slovensku zapísané v Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska podujatie spojené s tradičnou ľudovou výrobou (Radvanský jarmok), v meste žijú a aktívne pôsobia výrobcovia a organizácie, ktorí k jej uchovávaní aktívne prispievajú.

V meste Banská Bystrica žije 48 výrobcov, ktorí ovládajú rôzne remeslá tradičnej ľudovej umeleckej výroby³⁵, viacerí z nich ich uchovávajú zapojením do osvetových a vzdelávacích aktivít alebo v rodine. Je to až 8 % z celkového počtu ľudových umeleckých výrobcov v Banskobystrickom kraji. 26 výrobcov žije v ďalších obciach FMO Banská Bystrica, najmä v obci Špania Dolina (čipkárstvo) a Slovenská Ľupča³⁶. Najširšie zastúpenie žijúcimi výrobcami má v meste Banská Bystrica rezbárstvo, čipkárstvo, výšivkárstvo a výroba hudobných nástrojov, husliarstvo a píšťalkárstvo.

V Banskej Bystrici sa nachádza Regionálne centrum remesiel ÚĽUV Banská Bystrica³⁷, Stredoslovenské osvetové stredisko s regionálnou pôsobnosťou a ďalšie kultúrne inštitúcie, ktoré realizujú v oblasti ľudovej umeleckej výroby vzdelávacie a osvetové aktivity³⁸.

Príloha: Nehmotné kultúrne dedičstvo a tradičná ľudová kultúra.

³³ Slovenská komisia pre UNESCO - [Nehmotné kultúrne dedičstvo](#), 2022.

³⁴ Viac v časti 1.2.5 Iné neprofesionálne zoskupenia so záujmovo-umeleckou činnosťou.

³⁵ Vlastné spracovanie podľa registra [Ústredia ľudovej umeleckej výroby](#), 2021 a evidencie Stredoslovenského osvetového strediska, 2021.

³⁶ V okrese Banská Bystrica žije takmer jedna pätina všetkých evidovaných ľudových umeleckých výrobcov v Banskobystrickom kraji.

³⁷ [Ústredie ľudovej umeleckej výroby](#), 2022.

³⁸ [Ústredie ľudovej umeleckej výroby](#), 2022.

1.2 Kultúrne inštitúcie a umelecké organizácie a ich činnosť

V Banskej Bystrici aktuálne pôsobí viac ako 30 kultúrnych inštitúcií a centier, takmer 500 občianskych združení. Medzi nimi sú jedinečné inštitúcie, ktoré získali ocenenie na Slovensku aj v zahraničí pre svoju tvorbu, inovatívnosť, osobitný prístup k prezentácii umenia a interpretácii problémov polarizácie spoločnosti aj znevýhodnených skupín. Väčšina inštitúcií realizuje svoje aktivity práve v jedinečných historických objektoch, priestoroch a lokalitách, ktoré sú súčasťou kultúrneho a umeleckého profilu mesta. Kultúrny profil mesta dotvára aj množstvo subjektov nezriadovanej kultúry a viac ako 1200 kultúrnych a multi-žánrových podujatí ročne, vrátane medzinárodných.

1.2.1 Múzeá, galérie a zážitkové expozície prezentujúce kultúrne dedičstvo

V Banskej Bystrici sa nachádzajú štyri zo 17 múzeí so sídlom v Banskobystrickom kraji s 9 samostatnými lokalitami ktoré sú sprístupnené pre návštevníkov (samostatné objekty s expozíciami). Nachádza sa tu aj jedna zo štyroch galérií v kraji. **Múzeá a galérie** sú kultúrne inštitúcie, ktorým bola zverená funkcia ochrany, obnovy, prezentácie a rozvoja kultúrneho dedičstva prostredníctvom zbierkových predmetov za účelom zvýšenia záujmu širokej verejnosti o toto poznanie³⁹.

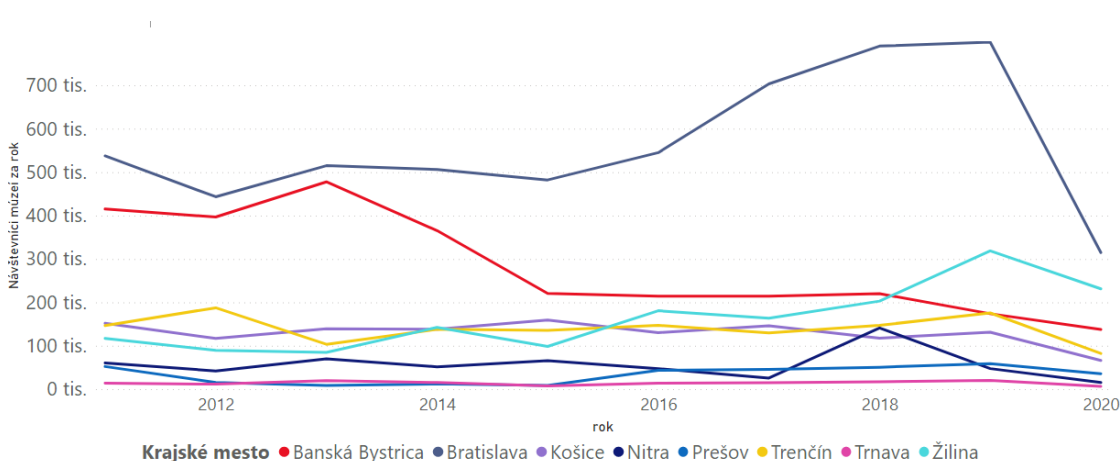
V meste sa nachádza aj jedno múzejné zariadenie⁴⁰, ako aj niekoľko ďalších zážitkových expozícií (objektov a mestských dominánt) spojených s históriou mesta. Sú denne sprístupnené pre návštevníkov, prispievajú k šíreniu poznania o kultúrnom dedičstve a histórii, avšak neplnia zákonné úlohy múzeí a galérií v oblasti obnovy a ochrany zbierkových predmetov a výskumu.

Príloha: Kultúrne inštitúcie prezentujúce kultúrne dedičstvo

MÚZEÁ, MÚZEJNÉ ZARIADENIA A INÉ EXPOZÍCIE

Banská Bystrica je v poradí tretím krajským mestom v SR v počte návštevníkov múzeí (za Bratislavou a Žilinou). V priebehu posledných desať rokov však návštevnosť múzeí klesá. V roku 2019 (v období pred pandemiou ochorenia COVID-19) bola na úrovni 174 tisíc návštevníkov, čo je o 58 % menej ako v roku 2011⁴¹. Opatrenia počas roku 2020 sa štatistiky návštevnosti múzeí dotkli v menšej miere ako v prípade iných inštitúcií, a to najmä vďaka rýchlemu prispôbeniu sa situácii poskytovaním online obsahu.

Graf 4: Vývoj počtu návštevníkov múzeí v krajských mestách od roku 2011 do roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR [ku3701rr], 2022.

³⁹ Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2022-2030.

⁴⁰ Slovenské národné múzeum (2021). [Evidencia múzejných zariadení na Slovensku](#).

⁴¹ Podľa údajov [ŠÚ SR \[ku3701rr\]](#), 2022.

Z hľadiska návštevnosti je najvýznamnejšie múzeum v meste Banská Bystrica **Múzeum Slovenského národného povstania (Múzeum SNP)**, ktoré je dlhodobo najnavštevovanejšie múzeum na Slovensku⁴². Ide o špecializované múzeum s archívom osobitného významu zachytávajúce vývoj slovenskej spoločnosti v rokoch 1938 - 1945 s akcentom na dokumentáciu protifašistického národnoslobodzovacieho boja a SNP. Od roku 1969 sídli v monumentálnej budove Pamätníka SNP.

Regionálnou inštitúciou s komplexnou dokumentáciou vývoja spoločnosti a prírody stredného Slovenska je **Stredoslovenské múzeum (SSM)**, ktorého zriaďovateľom je BBSK. Priamo v meste Banská Bystrica má tri stále expozície (Thurzov dom, Tihányiovský kaštieľ a Matejov dom). Thurzov dom je jedným z najstarších domov mesta Banská Bystrica a v priebehu posledných rokov prešiel komplexnou vonkajšou a vnútornou rekonštrukciou aj inováciou expozície na novú expozíciu "Tranzit History". SSM je v poradí druhým najnavštevovanejším múzeom, pričom najväčší nárast zaznamenalo v roku 2019, a to takmer 41 tis. návštevníkov. Aj v dôsledku pandemickej situácie bol počet návštevníkov v roku 2020 na úrovni jednej štvrtiny roka 2019. V roku 2021 malo takmer 20 tis. návštevníkov.

Literárne a hudobné múzeum sprístupňuje päť múzejných expozícií: Múzeum – domov múz, Bábkarský salón, Ľudové hudobné nástroje na Slovensku a mimo mesta Banská Bystrica aj Pamätný dom Jozefa Gregora-Tajovského v Tajove a Pamätnú izbu Pavla Tonkoviča v Podkoniciach⁴³. Pred vypuknutím pandemickej situácie v roku 2019 malo toto múzeum necelých 13 tis. návštevníkov.

Poštové múzeum sprístupňuje stálu expozíciu „Pošta a poštovníctvo v dejinách ľudskej komunikácie“ a disponuje aj kultúrno-výchovným pracoviskom „Detská pošta“. Zameriava sa na dejiny pošty a poštovníctva na Slovensku⁴⁴.

Slovenské múzeum máp je múzejné zariadenie, ktoré sa zameriava na minulosť a súčasnosť kartografie na slovenskom území a na tradičné a moderné postupy a technológie, ktorými sa mapy vytvárajú (vrátane využívania najmodernejších digitálnych technológií)⁴⁵.

Tabuľka 1: Múzeá, múzejné zariadenia a iné najnavštevovanejšie zážitkové expozície v meste Banská Bystrica

Typ inštitúcie	Názov	Zriaďovateľ/Zakladateľ
Múzeum	Múzeum Slovenského národného povstania	MO SR
Múzeum	Stredoslovenské múzeum v Banskej Bystrici	BBSK
Múzeum	ŠVK - Literárne a hudobné múzeum	MK SR
Múzeum	Poštové múzeum, Slovenská pošta š.p.	MDV SR (Slovenská pošta š.p.)
Múzejné zariadenie	Slovenské múzeum máp	CBS spol, s.r.o.
Iné expozície/ dominanty	THURZO – FUGGER zážitková expozícia	Mesto Banská Bystrica
Iné expozície/ dominanty	Hodinová veža	Mesto Banská Bystrica
Iné expozície/ dominanty	Centrum Architektúry L.E. Hudeca	C.A.L.E.H. n. o.

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2022.

Múzeá a múzejné zariadenie v meste dopĺňa aj nová **THURZO – FUGGER zážitková expozícia** sprístupnená od roku 2022, ktorá sa zameriava na históriu najznámejšieho mediarskeho podniku v Banskej bystrici aj v Európe Thurzovsko–Fuggerovskej spoločnosti, pričom využíva najnovšie digitálne technológie a interaktívne prvky. Sprístupňuje významnú banskú históriu mesta a jeho okolia zaujímavou zážitkovou formou atraktívnou pre široké skupiny návštevníkov.

Sprístupnená je aj **Hodinová veža** (v kompetencii Informačného centra mesta Banská Bystrica), ktorá patrí medzi najnavštevovanejšie objekty v meste (po Múzeu SNP a Stredoslovenskom múzeu). V roku 2021 mala takmer 11 tisíc návštevníkov.

⁴² EUROSTAT (2019). [Culture statistics. 2019 Edition](#). Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019.

⁴³ [Literárne a hudobné múzeum](#), 2022.

⁴⁴ [Poštové múzeum](#), 2022.

⁴⁵ [Slovenské múzeum máp](#), 2022.

Centrum Architektúry L.E. Hudeca (C.A.L.E.H. n. o.) bolo založené v roku 2012. Jeho poslaním je prezentovať životný príbeh architekta Ladislava Eduarda Hudeca a jeho rodiny. Expozícia bola otvorená v roku 2019 a je venovaná rodákovi z Banskej Bystrice, ktorý bol uznávaným architektom v Šanghaji a v zahraničí, ale jeho život a dielo je na Slovensku málo známe⁴⁶.

Príloha: Počet návštevníkov kultúrnych inštitúcií prezentujúcich kultúrne dedičstvo

GALÉRIE A VIZUÁLNE UMENIE

Stredoslovenská galéria (SSG) je regionálnou galériou s programovým zameraním na prezentáciu, výskum a tvorbu zbierky súčasného umenia. Zriaďovateľom galérie je BBSK. Popri odbornej činnosti realizuje odborné kurátorské a edukačné projekty s rozšíreným sprievodným programom o iné umelecké druhy, akými sú súčasná literatúra, film, tanec, divadlo, hudba s akcentom na prepojenie a rozšírenie vizuálnych diel do performatívnych umení. Vzácné výtvarné diela uchováva v troch historických objektoch: Pretórium, Bethlenov dom a dom umelca Dominika Skuteckého (rodinnej vile so záhradou, kde je sprístupnená aj stála expozícia jeho maliarskej tvorby)⁴⁷. Najnavštevovanejšie objekty sú Bethlenov dom a Dom Dominika Skuteckého. Rovnako ako múzeá zaznamenala počas rokov 2020 a 2021 významný pokles aj Stredoslovenská galéria.

Umenie v meste Banská Bystrica prezentuje aj päť súkromných predajných galérií⁴⁸ a ďalšie organizácie zamerané na podporu a propagáciu umeleckej činnosti v oblasti výtvarného umenia (najmä neziskové organizácie a občianske združenia)⁴⁹.

Mesto Banská Bystrica má veľký potenciál pre širšiu prezentáciu vizuálneho umenia vo verejných priestoroch a jeho približovanie obyvateľom a návštevníkom priamo v uliciach mesta a na iných verejných priestranstvách pri jeho citlivom osadení v rámci jedinečnej architektúry. Na tvorbu **graffiti a street art** v meste sú v zmysle Graffiti kódexu oficiálne a legálne vyhradené dve verejné plochy – Oporný múr za ihriskom na Rudohorskej ulici a Múr oproti železničnej zastávke v Radvani. Tejto téme sa v meste venuje niekoľko aktérov⁵⁰.

1.2.2 Osvetové zariadenia

V meste Banská Bystrica sa nachádzajú dve osvetové zariadenia vedené v Evidencii Národného osvetového centra v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti⁵¹, a to Stredoslovenské osvetové stredisko a Robotnícky dom.

Stredoslovenské osvetové stredisko (zriaďovateľ BBSK, pôvodne v minulosti Dom osvety) je osvetové stredisko s krajskou pôsobnosťou a vykonáva všetky činnosti kultúrno-osvetových zariadení. Je organizátorom kultúrnej činnosti už od roku 1952 (ako pôvodný Dom osvety, ktorý prešiel zmenou názvu niekoľkokrát od svojho vzniku). Jeho územná pôsobnosť je pre okresy Brezno a Banská Bystrica a metodická pre všetky regionálne osvetové strediska v Banskobystrickom kraji⁵² (pre spolu šesť kultúrno-osvetových zariadení s regionálnou pôsobnosťou v kraji).

Robotnícky dom je priestorom na prezentáciu kultúry a organizáciu kultúrnych podujatí v zriaďovateľskej pôsobnosti Mesta Banská Bystrica s lokálnou pôsobnosťou. Je zamerané na realizáciu kultúrno-osvetových činností, záujmových umeleckých činností, kultúrno-vzdelávacích aktivít a

⁴⁶ [Centrum Architektúry L.E. Hudeca \(C.A.L.E.H. n. o.\)](#), 2022.

⁴⁷ Najdôležitejšia a najhodnotnejšia časť umeleckej tvorby Dominika Skuteckého sa viaže k medi a prostrediu medených hámrov a kováčskych dielní v okolí Banskej Bystrice, ktoré vyplňajú takmer polovicu jeho tvorby. Jeho obrazy sú dobovými dokumentami a patria k vrcholným hodnotám realistického maliarstva v európskom kontexte.

⁴⁸ Teo Galery, Valéria Lovíšková - BB ART ,A7 Galery, Dora galerry, Galéria Lazovná 1

⁴⁹ Napr. Ateliér 3G - výtvarníci troch generácií, občianske združenie; Laputa; Synergia - združenie výtvarných umelcov, Rozkvet Gallery, UM, n.o./ Ateliér voľnej tvorby a keramikáreň a iné vrátane združení zameraných na prácu s deťmi, mládežou a znevýhodnenými skupinami.

⁵⁰ Napr. OZ Playground 89.

⁵¹ Národné osvetové centrum, [Kultúrno-osvetové zariadenia – Evidencia v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti](#) (2022).

⁵² [Stredoslovenské osvetové stredisko](#), 2022.

kultúrnych a spoločenských podujatí. Predstavuje jediný vlastný priestor Mesta Banská Bystrica na organizovanie kultúry s kapacitou sály 220 miest, ktorý bol v roku 2016 kompletne rekonštruovaný a vybavený najnovšou zvukovou a svetelnou technikou. Od roku 2020 sa na kultúrne podujatia využíva aj nádvorie s kapacitou 120 miest.

V meste pôsobí aj kultúrno-výchovné zariadenie prírodovedného charakteru – **Hvezdáreň v Banskej Bystrici** (lokalizované v prírodnej rezervácii Urpínsky lesostep). Je jednou z troch organizačných súčastí Krajskej hvezdárne a planetária Maximiliána Hella v Žiari nad Hronom⁵³. Jeho úlohou je šíriť poznatky z odboru astronómie a príbuzných prírodných a technických vied, avšak za kvalitou infraštruktúry a vybavenia pre sprostredkovanie tohto poznania Hvezdáreň v Banskej Bystrici napriek atraktívnej polohe v prírodnom prostredí výrazne zaostáva za ostatnými organizačnými zložkami.

Príloha: Kultúrno-osvetové zariadenia

1.2.3 Knižnice

Krajské mesto Banská Bystrica je regionálnym centrom knižnično-informačných služieb v oblasti kultúry, umenia, vzdelávania a mnohých vedných disciplín, čo je úzko spojené aj s históriou, dlhodobou tradíciou a zázemím v oblasti vzdelávania. V meste je jediná vedecká knižnica v okrese Banská Bystrica aj v celom Banskobystrickom kraji (Štátna vedecká knižnica zriadená MK SR), ako aj dve akademické knižnice (zriadené univerzitami pôsobiacimi v meste). Ďalej je v meste jedna verejná knižnica (Verejná knižnica Mikuláša Kováča zriadená BBSK), 11 špeciálnych knižníc a 17 školských knižníc. V týchto knižniciach v meste je spolu k dispozícii **takmer 2,4 milióna knižných jednotiek**⁵⁴, čo predstavuje až 44 % knižničného fondu v celom Banskobystrickom kraji.

Tabuľka 2: Počet knižných jednotiek v meste Banská Bystrica v roku 2020

Územie	Počet knižných jednotiek	Podiel knižných jednotiek v meste Banská Bystrica na celkovom počte v území
Mesto Banská Bystrica (jadrové mesto FMO Banská Bystrica)	2 362 519	100 %
FMO Banská Bystrica spolu	2 402 945	98 %
Okres Banská Bystrica spolu	2 474 362	96 %
Banskobystrický kraj spolu	5 400 251	44 %

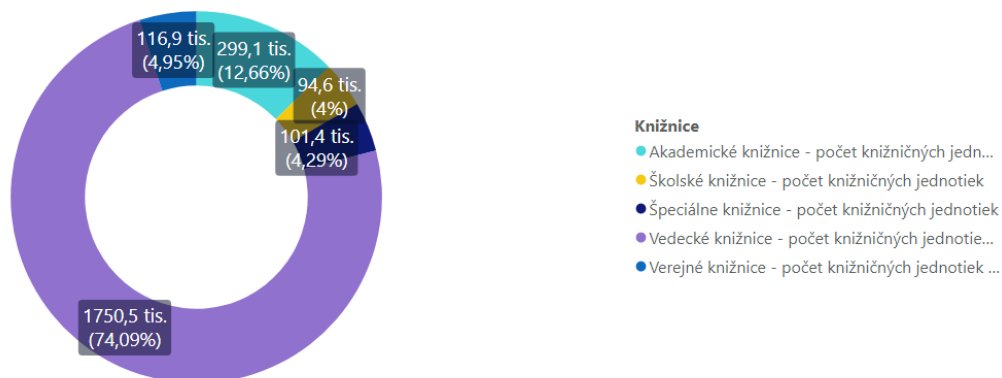
Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR [ku5008rr], 2022.

Väčšinou knižných jednotiek disponuje Štátna vedecká knižnica, až 1,75 milióna jednotiek (74 % fondu knižníc v meste). Druhá v poradí s najväčším knižným fondom v meste je Univerzitná knižnica Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici (akademická knižnica) a Verejná knižnica Mikuláša Kováča, v ktorej bolo v roku 2020 spolu 117 tisíc knižných jednotiek.

⁵³ Zriaďovateľom Krajskej hvezdárne a planetária Maximiliána Hella v Žiari nad Hronom je BBSK a jej organizačnými súčasťami sú Hvezdáreň v Banskej Bystrici, Hvezdáreň a planetárium v Žiari nad Hronom a Hvezdáreň v Rimavskej Sobote.

⁵⁴ Podľa údajov ŠÚ SR [ku5008rr], 2020.

Graf 5: Počet knižných jednotiek v knižniciach v meste Banská Bystrica

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR [ku5008rr], 2020.

Knižničný fond ostáva za posledných 5 rokov približne na rovnakej úrovni, s výnimkou počtu jednotiek vo Verejnej knižnici Mikuláša Kováča (rast o 7 %), ktorá je zároveň prístupná najširšiemu spektru čitateľov a jej fond sa zameraním odlišuje od akademických knižníc. Zvýšil sa tiež počet jednotiek v špeciálnych knižniciach (o 11 % v prípade všetkých 11 knižníc spolu)⁵⁵.

V súčasnosti sú už v knižniciach v meste Banská Bystrica organizované okrem knižnično-informačných služieb aj kultúrne a vzdelávacie aktivity, ktoré ich formujú ako komunitné priestory zamerané na literatúru pre rôzne cieľové skupiny obyvateľov, ako aj na tvorbu umelcov, vedcov a odborníkov v rôznych oblastiach.

Verejná knižnica Mikuláša Kováča plní regionálnu metodickú funkciu pre okresy Banská Bystrica a Brezno. Má päť pobočiek⁵⁶, v ktorých okrem poskytovania knižnično-informačných služieb, ochrany a záchranu kultúrneho dedičstva organizuje literárne súťaže, prehliadky a medzigeneračné komunitné podujatia pre verejnosť. Jej hlavným cieľom je zabezpečiť dostupnosť literatúry pre všetky vekové kategórie a sociálne vrstvy obyvateľstva a kultivovať vzťah mladých ľudí k literatúre.

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici je štátnou kultúrnou a vedecko-informačnou inštitúciou zameranou na knižničnú, bibliografickú, výskumnú, vzdelávaciu, vydavateľskú a kultúrno-výchovnú činnosť. Je konzervačnou knižnicou SR, koordinuje tvorbu bibliografie vedných odborov, utvára a sprístupňuje ich databázy, zabezpečuje odborné a vedecké podujatia⁵⁷. Realizuje aj množstvo ďalších aktivít, v ktorých na Slovensku plní úlohy len 8 vedeckých knižníc (pričom polovica z nich je v Bratislavskom kraji).

1.2.4 Divadlá a divadelné zoskupenia

Banská Bystrica je divadelným centrom Banskobystrického kraja, v ktorom sídli aj Štátna opera. Nachádza sa tu 8 divadiel a 11 stálych scén a divadelných súborov⁵⁸.

⁵⁵ Špecializovaná knižnica je knižnica, ktorá poskytuje knižnično-informačné služby svojmu zriaďovateľovi a s jeho súhlasom aj verejnosti. Patria tu napr. knižnice múzeí, galérií, knižnice cirkvy a náboženských spoločností, lekárske knižnice a iné. (poznámky ŠÚ SR, 2022).

⁵⁶ Pobočka centrum/ Švantnerova ulica, Pobočka Detskej literatúry/ Lazovná ulica; Pobočka Sídliisko, Pobočka Fončorda a Pobočka Sásová

⁵⁷ Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, 2022.

⁵⁸ Podľa údajov ŠÚ SR [ku5009rr], 2020. Počet divadiel v meste Banská Bystrica je 10 % z celkového počtu divadiel v SR. Okrem mesta Banská Bystrica sú v Banskobystrickom kraji dve divadlá a divadelné súbory a scény v meste Zvolen a jedno profesionálne divadlo v Banskej Štiavnici a v Kremnici.

V Banskej Bystrici pôsobia profesionálne divadlá, ktoré disponujú vlastnými priestormi a divadelnou sálou⁵⁹. Sú nimi **Štátna opera** (zriaďovateľom je MK SR a sídli v priestoroch Národného domu, súbor Opery má stálych sólistov, zbor, orchester a baletnú zložku), **Divadlo Štúdio tanca a Bábkové divadlo na Rázcestí** (zriaďovateľom je Banskobystrický samosprávny kraj), **Harry Teater – DIVADLO POD BALKÓNOM**. Vlastné divadlo aj infraštruktúru má verejná vysokoškolská inštitúcia v umeleckom vzdelávaní **Akadémia umení v Banskej Bystrici**.

V meste pôsobí aj **Mestské divadlo – Divadlo z Pasáže** (prvé profesionálne komunitné divadlo, ktoré ako jediné svojho druhu na Slovensku začalo pracovať s ľuďmi s mentálnym postihnutím).

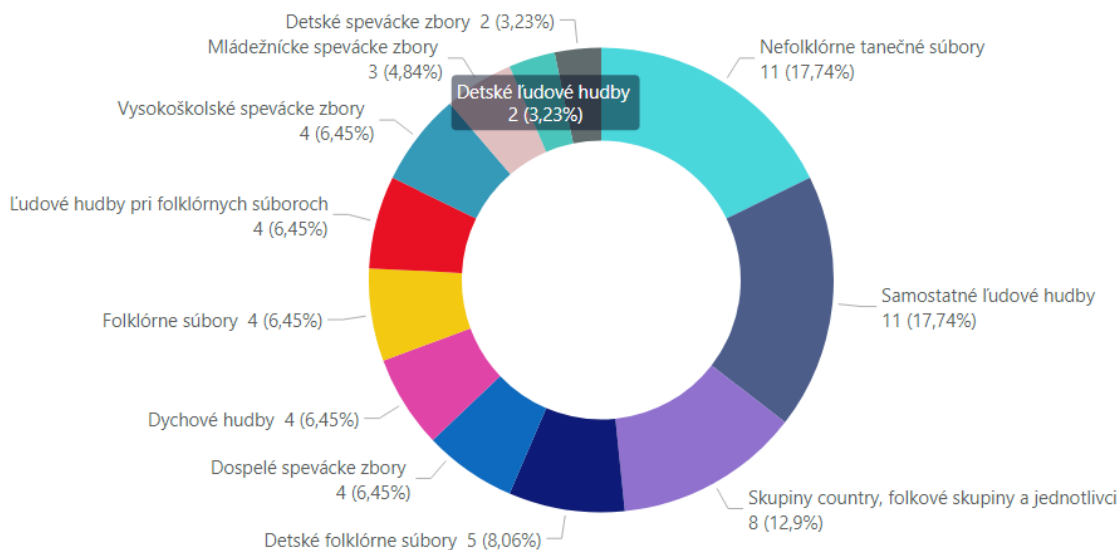
V meste pôsobia ďalšie profesionálne aj komunitné divadelné zoskupenia a združenia, ktoré nedisponujú priestormi určenými výlučne na ich tvorbu. Svoje aktivity zameriavajú najmä na zdieľané priestory a hostovania. V súčasnosti najviac oceňovaným je nezávislé divadelné zoskupenie Odivo⁶⁰. Infraštruktúru pre organizáciu divadelných predstavení dopĺňa novovzniknuté Divadlo v Európe, kde nepôsobí stále umelecké zoskupenie, a jeho víziou je vytvoriť priestor aj pre prezentáciu miestnych umelcov.

Príloha: Divadlá

1.2.5 Iné neprofesionálne zoskupenia so záujmovo-umeleckou činnosťou

Okrem množstva už spomenutých inštitúcií a aktérov, ktorí sa zameriavajú na uchovávanie a rozvoj kultúrneho dedičstva a umenia, je v meste aj veľké množstvo folklórnych súborov dospelých aj detských, ľudových hudieb, speváckych zborov, speváckych skupín a iných neprofesionálnych zoskupení. Podľa mapovania v roku 2021 ide o 62 zoskupení.

Graf 6: Záujmovo-umelecká činnosť v oblasti tanca, hudby a spevu v meste Banská Bystrica

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2021.

⁵⁹ Vedených MK SR - [Evidencia profesionálnych divadiel v Slovenskej republike \(k 23. 3. 2022\)](#). V porovnaní s ostatnými krajskými mestami je Banská Bystrica v poradí druhým mestom po Bratislave a Košiciach v počte profesionálnych divadiel (Bratislava – 21., Košice – 7, Banská Bystrica – 6, Žilina 4, Prešov – 4, Nitra – 3, Trnava – 2, Trenčín – 0).

⁶⁰ Divadlo Hotel Maria, Divadlo Tiché iskry, Divadlo z klobúka, Divadlo Clipperton, Divadlo Tamariky, Divadlo z domčeka, Odivo, o. z., Theatre Ovidas.

Banská Bystrica má relatívne silný kultúrny a umelecký potenciál a širokú ponuku aktivít zameraných na trávenie voľného času prostredníctvom záujmovo-umeleckej činnosti pre všetky vekové skupiny. Zhoršujú sa však podmienky súborov záujmovo-umeleckej činnosti, ktoré plnia nezastupiteľné úlohy v rozvoji kultúry v meste.

Vynára sa potreba vytvárať viac priestoru pre amatérske (neprofesionálne) zoskupenia na území mesta a okolia Banskej Bystrice. Túto úlohu je nutné chápať dvojzmerne. Po prvé je to vytvorenie priestoru na základnú existenciu takýchto zoskupení, to znamená poskytnúť vecné a finančné podmienky a priestory na ich fungovanie. Po druhé formou individuálnych predstavení alebo organizáciou pravidelných prehliadok a festivalov poskytovať priestor na ich účinkovanie. Práve ucelená koncepcia kultúrnych festivalov rozmanitého zamerania (zborový spev, tanec, Hudobná jar, folklór) sa stala živnou pôdou pre vznik a existenciu viacerých umeleckých súborov. Súbory, ktoré zostali pod správou mesta, majú v dôsledku absencie vhodných priestorov nevyhovujúce podmienky na činnosť. Je to úloha, ktorú v dnešnej dobe nikto okrem zariadení typu mestských kultúrnych organizácií na seba neprevezme, pretože je vysoko nezisková. Napriek tomu ide o dôležitú misiu, pretože existencia takýchto článkov neprofesionálnej kultúry môže byť v súčasnosti ohrozená

1.2.6 Kultúrne centrá, kluby a kiná

Osobitnú skupinu subjektov tvoriacich kultúrnu ponuku tvoria kultúrne centrá a hudobné kluby, kiná a filmové kluby, ale aj komunitné centrá. Okrem toho, že vytvárajú priestor pre stretávanie umelcov, ich rezidencie, tvorbu a interpretáciu umenia, viaceré svojim infraštruktúrnym vybavením a programovým zameraním dopĺňajú kultúrnu ponuku mesta.

KULTÚRNE CENTRÁ A KLUBY

Významnú úlohu v meste zohráva **Záhrada - Centrum nezávislej kultúry**, plne etablovaná organizácia na mape nezávislých kultúrnych centier na Slovensku aj v medzinárodnom kontexte. Tento inovatívny a otvorený priestor sa stal tvorivým útočiskom pre mnohých umelcov, kultúrnych manažérov a iných kultúrnych aktérov z radov prednostne neziskových organizácií venujúcich sa celému spektru celospoločenských problémov prostredníctvom rôznych foriem umenia a vzdelávania. Je platformou pre mnohé ľudsko-právne podujatia a občiansky aktivizmus. V priestoroch Záhrady vzniká množstvo tvorivých a umeleckých aktivít, ako aj autorských umeleckých produkcií. **Je zároveň domovskou scénou Mestského divadla – Divadla z Pasáže**, ktoré vzniklo v roku 1995 ako jediné profesionálne komunitné divadlo na Slovensku pracujúce s ľuďmi so špeciálnymi potrebami.

V meste je ďalších päť hudobných klubov, z nich viaceré s mnohoročným pôsobením. **Mefisto – jazz art caffe, klub** je súčasťou kultúrnej scény a miesto stretnutí umelcov už viac ako desaťročie. Okrem koncertov žánrovo zameraných na rock, punk, pop, pravidelne organizujú v auguste Konczom augusta fest v spolupráci s Mestským divadlom – Divadlom z Pasáže, kde dávajú priestor aj banskobystrickým kapelám.

URBAN SPOT je undergroundový priestor v bývalom kine Hviezda, ktorý sa zameriava na rôzne žánre súčasnej hudobnej scény – djs, hip-hop, breakdance (pravidelne je súčasťou medzinárodného podujatia Outbreak Europe) a i.

Klub 77 je rockový klub s dlhoročnou tradíciou, organizátor festivalu Rockscape, ktorý niekoľko rokov prinášal do Banskej Bystrice kvalitné rockové, metalové a punkové kapely. Aktuálne je priestorom pre banskobystrické hudobné kapely, začínajúcich umelcov, študentské akcie, ale aj rap, súčasnú elektronickú hudbu, djs a iné, ako aj priestorom pre etablované slovenské kapely žánrovo orientované na rock, punk, tvrdší pop.

Medzi novšie hudobné kluby v meste patria **SOVA Bar & Art klub** (undergroundový podnik so širším hudobným záberom zameraným najmä na mladú generáciu) a **Hogo Fogo** (novovzniknutý jazz & art klub s terasou, ktorý má jazzové, bluesové, dixielandové zameranie, ako aj folk, indie, retro disco a i.).

KINÁ A FILMOVÉ KLUBY

V meste Banská Bystrica sa nachádzajú dve kiná so siedmimi sálami a celkovou kapacitou dlhodobo na úrovni okolo 1250 miest. Návštevnosť kín sa do roku 2019 zvyšovala, na úroveň 260 tisíc návštevníkov ročne, čo bolo o 30 % viac ako v roku 2013⁶¹. Najviac kinosál má CINEMAX ESC.

Najvyššiu kapacitu pre vonkajšie premietanie má **Amfiteáter Paľa Bielika**, ktorý patrí medzi najväčšie amfiteátre na Slovensku. Prevádzkuje ho v nájme firma Kolotoče s.r.o., pričom OZ za! amfiteáter ako podnájomca zabezpečuje pravidelné premietanie filmov - Letné kino na amfiteátri. Tento areál patrí medzi strategickú kultúrnu infraštruktúru mesta, nielen v súvislosti s jeho kapacitou pre organizáciu veľkých kultúrnych podujatí, ale aj z hľadiska jeho historickej hodnoty a unikátnej polohy s výhľadom na historické centrum mesta a okolitú horskú panorámu. Jeho činnosť sa začala okolo roku 1955 a trvala so silným útlmom od 90. rokov až do roku 2008, kedy bol už v zlom technickom stave a chátral. V roku 2014 sa podarilo firme Kolotoče s.r.o. a občianskemu združeniu za! amfiteáter znovu ho sprevádzkovať (predovšetkým boli vymenené drevené lavice, zvuková technika a zrekonštruovaná pôvodná premietacia technika – po digitalizácii kina cez AVF je premietacia kabína absolútnym európskym unikátom so schopnosťou premietat 35mm, 70mm aj digitálny formát pod holým nebom). V budúcnosti by mohol amfiteáter zaradením do strategickej infraštruktúry mesta opäť poskytovať kultúrne zázemie a kvalitu, na ktorú ho predurčuje jeho potenciál. V meste sa nachádzajú aj ďalšie menšie premietacie sály a filmové kluby⁶².

Príloha: Kultúrne centrá, kluby a iné - Počet návštevníkov kín v meste Banská Bystrica

KOMUNITNÉ CENTRÁ A INÉ

Komunitné centrá, kluby a ďalšie organizácie ako sú centrá voľného času alebo organizácie, ktoré sa venujú cudzojazyčným kultúram realizujú rôznorodé projekty rozvíjajúce kultúru (vzdelávacie a iné).

Komunitné centrum 365.labb, LINK CoWorking a innoLaBB zdieľajú budovu na Lazovnej ulici, ako aj aktivity zamerané na vytváranie tvorivého a vzdelávacieho priestoru, budovanie komunit a realizáciu vzdelávacích, motivačných a kreatívnych podujatí, ktoré spájajú podnikateľský, neziskový a verejný sektor v meste. Prinášajú rozvoj v aktuálnych témach a formách, odvážne nápady a inšpirujú k pozitívnym zmenám.

Mesto Banská Bystrica je zriaďovateľom dvoch komunitných centier, organizačne začlenených pod odbor sociálnych vecí – **Komunitné centrum Sásová** a **Komunitné centrum Fončorda**. Tieto centrá okrem iných činností poskytujú priestor na seberealizáciu, neformálne vzdelávanie, organizovanie stretnutí a odborných, kultúrnych, relaxačných a voľnočasových aktivít⁶³.

V súvislosti so zameraním na cieľovú skupinu deti a mládež v Banskej Bystrici existuje desať centier voľného času (CVC), z toho sedem súkromných a jedno cirkevné. V meste je spolu viac ako 500 občianskych združení s rôznym zameraním, okrem oblasti umenia a kultúrneho dedičstva aj na oblasť

⁶¹ ŠÚ SR [ku3701rr], 2022.

⁶² Filmový klub v Múzeu SNP, Kino v bazéne, Ciné-Club Alliance Français, Banskobystrický fotoklub a i.

⁶³ Komunitné centrá poskytujú nekomerčný a neutrálny priestor pre aktívne občianstvo, na nadväzovanie pozitívnych medziľudských vzťahov, na motivovanie ku kvalitnejším susedským väzbám na sídlisku aj v komunite, na sieťovanie partnerov, na podporu efektívnej medzigeneračnej komunikácie, na búraní bariér a predsudkov, na prevenciu sociálno-patologických javov. Vytvárajú priestor na spoluprácu jednotlivcov, rodiny, mesta, rôznych inštitúcií a organizácií (Banská Bystrica – [Komunitné centrá](#), 2022)

ochrany ľudských práv a slobôd a kultúru znevýhodnených skupín, združení zameraných špeciálne na prácu s deťmi, mládeže (vrátane vysokoškolskej mládeže), združení zameraných na duševne a telesne postihnutých, na rodinu, na rómsku komunitu, ako aj na spoluprácu so zahraničím a kultúru národnostných menšín.

V meste sa realizujú viaceré projekty zamerané na podporu cudzojazyčnej kultúry, ako napríklad Alliance Française Banská Bystrica, ktorý svoje aktivity sústreďuje na rozvoj frankofónie, ako i iné.

1.3 Kultúrny cestovný ruch

Mesto Banská Bystrica stavia destinačnú ponuku na svojom prirodzenom vnútornom potenciáli. Tým je práve bohatá história a zachované kultúrne dedičstvo, ale aj prírodné dedičstvo a prostredie, ktoré bezprostredné okolie mesta obklopuje. S okolím sú spojené možnosti pre stále čoraz viac populárne športovo-rekreačné aktivity. Dôležitú úlohu zohráva aj vzdelávacie zázemie a tradícia väčších podujatí, ako aj podstatne vyšší stupeň rozvoja základnej verejnej infraštruktúry ako v ostatných častiach Banskobystrického kraja a mnohých ďalších slovenských mestách, čo mestu vytvára priestor aj pre nadregionálnu návštevnosť podujatí. V rámci veľkých podujatí medzinárodného významu sa intenzívne profiluje v oblasti športu aj v oblasti kultúry. Už dnes je hostiteľským mestom mnohých veľkých podujatí nielen s celoslovenskou, ale aj zahraničnou návštevnosťou, a to nielen umeleckých, ale aj gastronomických a iných (viac v analytickej časti 1.6), ktorých atmosféru dotvára množstvo atribútov kultúrneho profilu mesta (vrátane historického vzhľadu mesta, energie, ktorú mestu dodávajú študenti, ale i okolitej prírode).

Z kultúrneho a prírodného potenciálu mesta sú vyformované hlavné rozvojové oblasti v ponuke cestovného ruchu, ako aj konkrétne produkty. V súčasnosti je ponuka už v súlade s princípmi rozvoja udržateľného cestovného ruchu z environmentálneho aj sociálneho hľadiska (na týchto princípoch sú postavené nosné produktové línie a rozvíjané spolupráce).

Mesto Banská Bystrica navštívilo v roku 2019 spolu 74 tisíc návštevníkov, ktorí tu zrealizovali 145 tisíc prenocovaní, v roku 2020 to bolo 30 tisíc návštevníkov podľa údajov ŠÚ SR⁶⁴ a na základe vybranej dane za ubytovanie za rok 2020, ktorá bola vo výške 90 025 €, to bolo viac ako 90 tisíc prenocovaní. Priemerná dĺžka pobytu ubytovaných návštevníkov v meste bola na úrovni 2 prenocovaní.

V roku 2019 (rok s historicky najvyššou návštevnosťou Slovenska) bolo mesto Banská Bystrica na 25. mieste z hľadiska počtu prenocovaní na Slovensku⁶⁵. Zároveň malo mesto Banská Bystrica v tomto roku najvyššie medziročné tempo rastu počtu prenocovaní spomedzi všetkých krajských miest.

Príloha: Počet návštevníkov a prenocovaní v meste Banská Bystrica

Obce FMO Banská Bystrica v súčasnosti nemajú rozvinutý pobytový cestovný ruch a pre mesto predstavujú výletné obce (najmä Špania Dolina, Hronsek a Slovenská Ľupča). Mesto sa však z hľadiska destinačnej ponuky profiluje v kontexte podstatne širšieho regiónu ako je len FMO Banská Bystrica. Je jedným zo zakladajúcich členov **Oblasťnej organizácie cestovného ruchu Stredné Slovensko** (ďalej OOCR), ktorá patrí medzi najsilnejšie organizácie destinačného manažmentu na Slovensku. OOCR Stredné Slovensko je partnerstvom viacerých samospráv, ale aj súkromného a tretieho sektora. Zároveň je zodpovedná za destinačný manažment (rozvoj spolupráce, sieťovanie aj tvorbu ponuky) a marketing na úrovni širšej destinácie, ktorej je mesto Banská Bystrica súčasťou.

Kompetencie mesta Banská Bystrica v rozvoji cestovného ruchu spadajú pod Oddelenie cestovného ruchu MsÚ na Odbore kultúry, športu a cestovného ruchu MsÚ.

⁶⁴ Cestovný ruch z hľadiska počtu prenocovaní rástol do roku 2019 na celom Slovensku. Počas rokov 2020 a 2021 zaznamenal pokles v dôsledku opatrení súvisiacich s pandemiou COVID-19, a to vo všetkých obciach a mestách na Slovensku.

⁶⁵ Údaje o návštevnosti zverejňuje Štatistický úrad SR, s tým, že „aplikuje primárnu a sekundárnu ochranu tak, aby údaje v mesačnej a následne aj v štvrtročnej periodicite a takisto v ich časových kumulatívoch a jednotlivých tabuľkách neobsahovali dáta dôvernej povahy a bola zabezpečená ochrana dôverných údajov vyplývajúca zo zákona o štátnej štatistike č. 540/2001 Z.z.“ (datacube.statistics.sk). Pri návštevnosti vybraných obcí uvádza veľké D, čo znamená, že údaj nie je možné publikovať pre jeho dôverný charakter. Ide však o obce, v ktorých sú realizované prenocovania. V roku 2019 bolo 119 obcí so zverejneným údajom spomedzi ktorých bolo mesto Banská Bystrica na 25. mieste. V tomto roku boli zrealizované prenocovania aj v ďalších 820 obciach, pre ktoré ŠÚ SR nezverejnil počet prenocovaní. keďže ide prevažne o obce s počtom ubytovacích zariadení jedno alebo dve môžeme predpokladať, že v týchto obciach nebol počet prenocovaní vyšší ako v meste Banská Bystrica a jej poradie v rámci Slovenska môžeme považovať za konečné.

TEMATICKÉ KULTÚRNE TRASY

Historickými súvislosťami je kultúrne dedičstvo mesta Banská Bystrica spojené nielen s inými lokalitami v regióne, ale aj vo svete. Viaceré pamiatky a atraktivity v meste prepájajú formujúce sa tematické kultúrne trasy. **Banská Bystrica je súčasťou Európskej Fuggerovskej cesty**, ktorá vedie k baniam a montánnym centrá, ktorých striebro, meď a železo boli spojené s Fuggerovcami. Trasa spája Fuggerovské domy a zámky, kostoly a pamätníky, sprístupnené banské štôlne a múzeá v mestách Augsburg, Bad Hindelang (Nemecko), Schwaz, Hall (Rakúsko), Sterzing (Taliansko) a Banská Bystrica (Slovensko), ktoré umožňujú pochopiť dejiny montánneho koncernu, ktorý bol okolo roku 1660 predchodcom Európskej únie⁶⁶. Podstatou rozvoja tematických trás nie je len spoločná prezentácia, ale predovšetkým sieťovanie za účelom výmeny skúseností a spoločných projektov (vrátane rozvojových). Európska Fuggerovská cesta má s ohľadom na stupeň sieťovania a dosiahnuté výstupy potenciál zapísať sa v budúcnosti na zoznam kultúrnych trás Rady Európy⁶⁷. Banskú Bystricu spája so širším regiónom aj pútnická trasa **Barborská cesta**⁶⁸. Okresom Banská Bystrica prechádza aj **Svätojakušská cesta**⁶⁹, ktorá je súčasťou medzinárodnej tematickej trasy Caminos de Santiago.

NÁVŠTEVNÍCKY SERVIS A INFORMAČNÁ INFRAŠTRUKTÚRA

Informačný servis pre návštevníkov priamo v meste zabezpečujú dve informačné centrá, ktoré organizačne patria pod Oddelenie cestovného ruchu MsÚ.

Informačné centrum sídli v priestoroch historickej Radnice na Námestí SNP a plní okrem informačnej funkcie a predaja suvenírov a publikácií aj funkciu kultúrneho informačného centra. Zabezpečuje rezerváciu a predaj vstupeniek na podujatia, realizuje prehliadky mesta a okolia s kvalifikovaným sprievodcom, pravidelné tematické prehliadky mesta a jeho okolia tzv. Potulky mestom, prevádzkuje Hodinovú vežu. Zabezpečuje aj výlep plagátov na kultúrne podujatia v meste a okolí.

Turistické informačné centrum sídli v priestoroch Autobusovej stanice (pri nástupištiach) pod Nákupným centrom Terminal Banská Bystrica a má strategickú pozíciu v súvislosti s prepájaním mesta s najbližším okolím. Prevádzkuje požičovňu elektrických bicyklov a priamo prispieva k tvorbe ponuky OOCR Stredné Slovensko „E-bike/Bike“ región. V oblasti kultúrneho cestovného ruchu realizuje rozvojové aktivity aj v prepojení na novú Thurzo-Fugger zážitkovú expozíciu.

Bezkontaktný informačný servis je zabezpečovaný prostredníctvom štyroch elektronických kioskov umiestnených v objekte Hodinovej veže, Robotníckeho domu, v Turistickom informačnom centre a na Mestskom úrade (tie slúžia zároveň ako prostriedok online reklamy). Mesto zabezpečuje aj rozvoj informačnej infraštruktúry (TINS a pod.) a starostlivosť o ňu.

⁶⁶ [Európska Fuggerovská cesta.](#)

⁶⁷ Kultúrne trasy uznané Radou Európy ([Cultural Routes of the Council of Europe programme](#)) poukazujú na ideu vzájomnej jednoty a prirodzenej diverzity európskej kultúry, čo zároveň, korešponduje s cieľmi a ideálmi posilňovania európskej identity pri plnom rešpektovaní rozmanitosti kultúrneho dedičstva a významne podporujú rozvoj kultúrneho cestovného ruchu. Sú zárukou aktívnej spolupráce v oblasti výskumu, rozvoja a podpory povedomia o spoločnej pamäti, histórii a európskom dedičstve, kultúrnych a vzdelávacích výmen medzi mladými Európanmi, súčasnej kultúrnej a umeleckej praxe, ako i v oblasti kultúrneho cestovného ruchu a udržateľného rozvoja. Zodpovednosťou za koordináciu sietí, poskytovanie odbornej pomoci, posudzovanie návrhov nových trás (na základe hodnotiacich kritérií) a budovanie Výskumného a dokumentačného centra kultúrnych trás je v kompetencii Európskeho inštitútu kultúrnych trás v Luxemburgu ([Ministerstvo kultúry SR: Kultúrne trasy Rady Európy](#)). Program kultúrnych trás Rady Európy bol otvorený v roku 1987 a v súčasnosti je v zozname zapísaných 48 trás.

⁶⁸ [Barborská cesta – projekt cestovného ruchu a rozvoja regiónov.](#)

⁶⁹ Časti tejto trasy vo Francúzsku a Španielsku sú zapísané na Svetovom zozname UNESCO- "Routes of Santiago de Compostela: Camino Francés and Routes of Northern Spain" a "Routes of Santiago de Compostela in France."

1.3.1 Ponuka produktov v kultúrno-poznávacom cestovnom ruchu

Územie mesta spolu s jeho výletnými obcami FMO Banská Bystrica patrí medzi hlavné póly rozvoja cestovného ruchu v širšom regióne, a to práve **prostredníctvom ponuky v kultúrno-poznávacom cestovnom ruchu** (prevažná časť destinačnej ponuky mesta je založená na histórii a jej osobnostiach).

Mesto Banská Bystrica (Oddelenie cestovného ruchu MsÚ) sa priamo podieľa na tvorbe aj realizácii sprevádzaných a zážitkových produktov tematicky orientovaných na históriu mesta.

Vybrané sprevádzané produkty históriou mesta:

1. Prehliadky mesta s počtom viac ako tisíc návštevníkov v roku 2021 (realizované Informačným centrom);
2. Organizované tematické prehliadky (Potulky mestom, Letné prehliadky kostolov a Štvrtkové prehliadky) s počtom účastníkov 509 v roku 2021 realizované mestom (Informačným centrom), komentované prehliadky a verejné podujatia v rámci formátu „Nedele v Medenom hámri“, ktoré vysvetľujú hodnoty, odkrývajú potenciál a vytvárajú vzťah verejnosti ku európsky významnému areálu Medeného hámra (realizované OZ ZA! Medený hámor).“
3. Zážitkové sprevádzané produkty realizované OOCR Stredné Slovensko (nočné tematické prehliadky mesta, food tour) a ich produkty realizované v spolupráci s Múzeom SNP a krajskou organizáciou cestovného ruchu Banskobystrický kraj TURIZMUS (Začnite s vystávaním a iné);
4. Smart-guide „Po stopách Dominika Skuteckého“ (pilotný audiovizuálny sprievodca mestom v roli Dominika Skuteckého s pútavým príbehom, pričom v príprave sú aj tematické varianty spojené s osobnosťou L. E. Hudeca, Židovskou Bystrica, Povstalecká Bystrica);
5. Zážitková mestská hra „Ratujte Cesnaka“, ktorá sprevádza po najkrajších miestach Banskej Bystrice.

Služby zážitkových expozícií a atraktivít:

6. Prevádzkovanie a ďalší rozvoj THURZO – FUGGER zážitkovej expozície, ktorá je plnohodnotným a zároveň v podmienkach Slovenska aj jedinečným produktom v kultúrno-poznávacom cestovnom ruchu (Turistickým informačným centrom). Za prvých päť mesiacov od otvorenia v marci 2022 ju navštívilo takmer 4,5 tisíc návštevníkov.
7. Prevádzkovanie Hodinovej veže (Informačným centrom), ktorú v roku 2021 navštívilo 11 tisíc návštevníkov. TFZE a Hodinová veža sú zapojené aj do projektov "Noc múzeí" a
8. Projektu spoločnej vstupenky "MÚZPAS", ktorú vytvoril BBSK a je príkladom spolupráce kultúrnych inštitúcií rôznych zriaďovateľov aj OOCR SS, KOOCR a mesta.

Rozvojové a organizačné aktivity pri tvorbe ponuky mesta:

9. Organizácia, spolu-organizácia a podpora kultúrnych podujatí nadregionálneho významu (so zameraním na podujatia s príspevkom k zvyšovaniu návštevnosti mesta), vrátane podujatí, ktoré organizuje OOCR Stredné Slovensko, ktorej je mesto členom.
10. Zabezpečenie ozvučenia námestia počas podujatí – zdigitalizovaná jednotná hudobná produkcia (využívaná napr. počas vianočných trhov).
11. Iná infraštruktúra pre tvorbu produktov v spolupráci s OOCR Stredné Slovensko (najmä malá drobná infraštruktúra napr. v nástupných bodoch na trasy).

MÚZPAS – spoločná zvýhodnená vstupenka do kultúrnych inštitúcií v meste Banská Bystrica

Príkladom spolupráce aktérov v kultúre aj v rozvoji cestovného ruchu v meste je „MÚZPAS“. Ide o spoločnú zvýhodnenú vstupenku do ôsmich kultúrnych inštitúcií a všetkých ich expozícií (pracovnísk) na území mesta Banská Bystrica. Vstupenku vytvoril Banskobystrický samosprávny kraj, v ktorého pôsobnosti je najviac múzeí a galérií v meste Banská Bystrica a zahŕňa aj ďalšie kultúrne atraktivity v meste a benefity. Spoločná vstupenka je priamo zahrnutá do ponuky kultúrnych inštitúcií (Stredoslovenského múzea, Stredoslovenskej galérie, Múzea Slovenského národného povstania, Poštového múzea, Slovenského múzea máp, Literárneho a hudobného múzea, THURZO – FUGGER zážitkovej expozície a Hodinovej veže). Možnosti predaja (distribúciu) a marketingu tohto produktu je zabezpečený v spolupráci s OOCR Stredné Slovensko, KOCR Banskobystrický kraj Turizmus a mestom Banská Bystrica prostredníctvom informačných centier.

Na rovnakom princípe vytvoril BBSK na širšom území kraja (vrátane kultúrnych inštitúcií v meste Banská Bystrica) regionálnu vstupenku „REGIÓNPAS“ so zvýhodnenými cenami do múzeí a galérií v Banskobystrickom kraji. Je dostupný priamo v kultúrnych inštitúciách a jeho predaj je podporený spolupracou s KOCR Banskobystrický kraj Turizmus (marketing vrátane online predaja).

MÚZPAS
kultúrneho návštevníka

Vaša vstupenka
k zážitkom

Spoznajte veci nepoznané
a zažite chvíle nevidané!

MÚZPAS platí do 31. decembra 2023
Cena: 10 eur

MÚZPAS je vstupenka, vďaka ktorej môže návštevník navštíviť kultúrne atraktivity za zvýhodnenú cenu v meste Banská Bystrica, REGIÓNPAS je vstupenka so zvýhodnenými cenami do múzeí a galérií v Banskobystrickom kraji.

1.3.2 Komunikačné a iné marketingové aktivity

Marketingové aktivity sú zamerané na **cieľové skupiny návštevníkov** mesta. Oddelenie cestovného ruchu MsÚ realizuje viaceré formy offline aj online marketingu.

Offline marketing je realizovaný prostredníctvom 37 výlepných plôch v meste, 15 city-lightov s pravidelnou aktualizáciou a 50 informačných tabúľ. Medzi ďalšie formy tlačenej reklamy patrí publikovanie kalendáru podujatí v Radničných novinách a iných periodikách, ako aj pravidelná distribúcia kalendára podujatí do okolitých obcí.

Počas veľkých podujatí v meste sa v rámci budovania značky mesta využíva aj 36 vlajok na verejných stĺpoch.

Online marketing je realizovaný prostredníctvom webovej stránky a sociálnych sietí so zameraním na organizáciu podujatí. Z webových stránok sa využívajú dva hlavné komunikačné kanály, a to Podujatia Banská Bystrica a Visit Banská Bystrica a ich profily na sociálnych sieťach.

„[Podujatia Banská Bystrica](#)“ (podstránka Mesta Banská Bystrica) je určená pre všetky cieľové skupiny vrátane obyvateľov mesta a zahŕňa takmer všetky podujatia v meste. Pre zabezpečenie čo najaktuálnejších informácií o podujatiach majú jednotlivé inštitúcie (organizátori podujatí a aktivít v meste, vrátane kultúrnych) vytvorené vlastné profily, v ktorých môžu pravidelne sami aktualizovať (nahrávať) informácie o svojich podujatiach, využívať vlastné texty, tak aby čo najlepšie zodpovedali opisu podujatia. Zamestnanci Oddelenia cestovného ruchu MsÚ zaškolia každú kultúrnu inštitúciu, ktorá má záujem o vlastný profil na mestskej stránke a jeho pravidelnú aktualizáciu podľa vlastných predstáv. Podujatia BB predstavuje z tohto dôvodu aj určitý **prostriedok sieťovania kultúrnych inštitúcií a monitor organizátorov a podujatí** (aj keď tento zoznam nie je úplný). Kalendár podujatí na stránke Podujatia Banská Bystrica je zároveň podkladom na tlačene materiály (publikovanie kalendára na výlepných plochách, v Radničných novinách a pod.)

„[Visit Banská Bystrica](#)“ predstavuje komunikačný kanál zacielený výlučne na návštevníkov mesta. Z dôvodu zabezpečenia efektívnosti pri sprostredkovaní informácií sú tu prezentované len vybrané

veľké podujatia a podujatia nadregionálneho a medzinárodného významu z hľadiska návštevnosti. Jeho úlohou je sprostredkovať informácie o vybraných podujatiach najmä cieľovej skupine zahraničných návštevníkov (čo je pre organizátorov podujatí užitočné najmä v prípade, ak kultúrna inštitúcia nemá informácie na vlastnom webovom sídle v cudzom jazyku). Na stránke Visit Banská Bystrica sú okrem podujatí aj detaily ďalšej destinačnej ponuky mesta.

Komunikačné aktivity sú realizované aj prostredníctvom profilov na sociálnych sieťach Visit Banská Bystrica (FB a Instagram) a Podujatia Banská Bystrica (FB profil).

Dôležitým prostriedkom je aj wifi-sieť – „Smart BB“ usporiadaná tak, aby sa jej používateľom počas veľkých podujatí zobrazoval program významných podujatí a je prelinkovaná na webové sídlo visit.BB. Zároveň sa na online komunikačné aktivity využívajú už spomenuté informačné kiosky.

Využíva sa aj živá panoráma – živý (live) prenos z Banskej Bystrice s informáciami o aktuálnych podujatiach na RTVS 2 a zobrazenie na webových portáloch. V roku 2021 bol počet zobrazení kamery Banská Bystrica v online prostredí 440 840.

1.4 Vzdelávacie zázemie pre rozvoj kultúry

S podmienkami pre rozvoj kultúry úzko súvisí umelecké školstvo a vzdelávanie v oblasti umenia a kultúry. Školstvo je jednou z oblastí, ktorá má prispieť k napĺňaniu vízie kultúry napomáhajúcej sociálnemu a ekonomickému rozvoju mesta. Dôležité je umelecké školstvo a inštitúcie, ktoré pripravujú žiakov a študentov na výkon povolání a odborných činností v rezorte kultúry⁷⁰. K získavaniu a šíreniu poznatkov v rôznych oblastiach kultúry prispievajú aj iné pracoviská na školách, realizujú výskum, osvetové a mnohé ďalšie aktivity v kultúre (vrátane voľnočasových, dobrovoľníckych, service-learning a iných). Táto časť dokumentu, ktorá je venovaná vzdelávaciemu zázemiu sa zameriava najmä na oblasť formálneho vzdelávania v kultúre. Ako je však uvedené, aj pri iných inštitúciách a aktéroch v kultúre, neformálne vzdelávanie je prierezovou aktivitou väčšiny z nich, pretože prostredníctvom neho plnia svoje poslanie. Formálne a neformálne vzdelávanie je nástrojom plnenia horizontálnych princípov v sociálnom a hospodárskom rozvoji, ku ktorým má prispievať kultúra.

Školskú infraštruktúru mesta Banská Bystrica tvorí 18 základných škôl, 18 stredných škôl a tri vysoké školy (Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Akadémia umení v Banskej Bystrici a Fakulta zdravotníctva so sídlom v Banskej Bystrici Slovenskej zdravotníckej univerzity).

V materských a základných školách v meste bolo v roku 2021 spolu 9,5 tisíc detí, čo predstavuje rast o 14 % za posledných 10 rokov. Na stredných školách bolo v roku 2021 spolu 7,1 tisíc študentov, pričom tretina z týchto škôl sú gymnáziá. V Banskej Bystrici sa nenachádzajú stredné umelecké priemyselné školy ani združené stredné školy so zameraním na umelecké vzdelávanie. Úplné stredné odborné vzdelanie a vyššie odborné vzdelanie v niektorom z odborov vymedzených v Odvetvovej koncepcii odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v kultúre⁷¹ je poskytované na Konzervatóriu Jána Levoslava Bellu.

Prítomnosť študentov vysokých škôl vytvára jedinečné genius loci, ktorým mesto dlhodobo disponuje. Okrem toho, že sú študenti skupinou ľudí vo vývoji etických a ľudských hodnôt (dôležití „konzumenti kultúry“), môže tu vytvorené vzdelávacie zázemie prispievať k rozvoju mesta ako regionálneho zázemia prepájajúceho kultúrny a kreatívny priemysel.

Počet študentov na vysokých školách v meste sa však v roku 2021 výrazne znížil, a to o jednu štvrtinu v porovnaní s rokom 2012, čo súvisí najmä s nepriaznivým demografickým vývojom a s tým spojeným poklesom v najväčšej vzdelávacej inštitúcii v meste na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Príloha: Žiaci a študenti v meste Banská Bystrica.

1.4.1 Umelecké vzdelávanie

V rozvoji kultúry a každej spoločnosti plní umelecké vzdelávanie viaceré nezastupiteľné funkcie. Poskytuje možnosti rozvíjať nielen umelecký talent, ale aj tvorivosť a iné kognitívne schopnosti jednotlivca od detstva aj počas dospelosti. Prinášať do mesta autorskú tvorbu, interpretačné umenie v podobe rôznych typov podujatí a projektov určených pre široké spektrum publika. V systéme formálneho vzdelávania sú prvým krokom základné umelecké školy. Umelecké vzdelávanie pripravuje ľudí na výkon povolání v oblasti umenia a zároveň vytvára priestor pre ich seberealizáciu. Umelecká príprava na vyššom stupni má umožniť získanie kvalifikácie pre profesionálny výkon v

⁷⁰ Vzdelávanie v oblasti umenia a kultúry zahŕňa základné umelecké školy, verejné a súkromné stredné odborné školy (konzervatória, stredné umelecké priemyslové školy, združené stredné školy so zameraním na umelecké vzdelávanie) a umelecké vysoké školy, pričom sústavu odborov vzdelávania pre stredné školy pre sektor kultúry upravuje Ministerstvo kultúry SR, [Odvetvová koncepcia odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v rezorte kultúry](#), 2018.

⁷¹ Ministerstvo kultúry SR, [Odvetvová koncepcia odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v rezorte kultúry](#), 2018.

niektorom umeleckom povolání. Umelecké školstvo upravuje v rámci ucelenej sústavy výchovy a vzdelávania na Slovensku Školský zákon⁷².

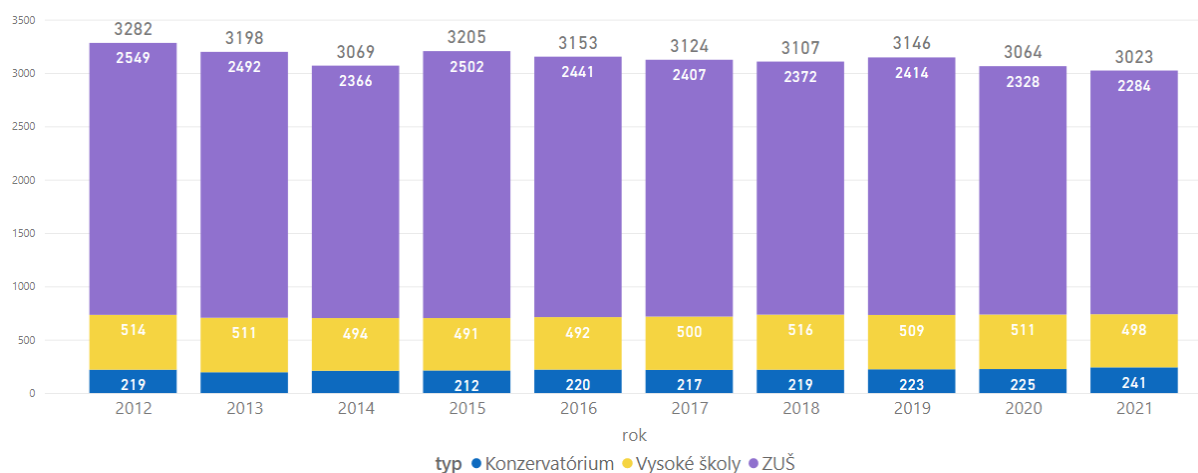
Tabuľka 3: Prehľad umeleckého vzdelávania v Banskej Bystrici podľa stupňa vzdelania

Umelecké vzdelávanie	Škola
Základné umelecké vzdelanie	Základná umelecká škola Jána Cikkerera; Súkromná základná umelecká škola LAVUTA Súkromná základná umelecká škola Róberta Tatára
Úplné stredné odborné vzdelanie Vyššie odborné vzdelanie	Konzervatórium Jána Levoslava Bellu
Vysokoškolské vzdelanie	Akadémia umení v Banskej Bystrici

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa [Centra vedecko-technických informácií SR](#), 2022.

Banská Bystrica má ako jedno z dvoch miest na Slovensku zastúpené kontinuálne vzdelávanie umeleckého charakteru od základného až po vysokoškolské štúdium. V roku 2021 bolo na týchto školách spolu 3 023 žiakov⁷³, pričom ich počet za posledných 10 rokov klesol o 8 % (z 3 282 osôb v umeleckom vzdelávaní v roku 2012).

Graf 7: Vývoj počtu žiakov a študentov v umeleckom vzdelávaní v meste Banská Bystrica od roku 2012 do 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov [Centra vedecko-technických informácií SR](#), 2022.

Na celkovom poklese počtu žiakov a študentov v umeleckom vzdelávaní v meste Banská Bystrica sa podpísalo najmä zníženie ich počtu na základných umeleckých školách. V roku 2021 v porovnaní s rokom 2012 sa počet žiakov na ZUŠ v meste znížil o 10 %, avšak v okrese Banská Bystrica sa zvýšil o 22 %, čo môže súvisieť s presunom obyvateľstva do okolitých obcí a rozširovaním funkčnej mestskej oblasti aj mimo jadrového mesta Banská Bystrica. Základné umelecké vzdelávanie sa tak intenzívnejšie realizuje aj v iných menších obciach v okrese, čo možno v širšom kontexte regionálneho rozvoja vnímať ako pozitívny trend. Počet žiakov na ZUŠ v okrese Banská Bystrica sa každoročne zvyšoval do roku 2019. V roku 2020 a 2021 sa znižoval (o 7 % v porovnaní s rokom 2019), čo môže byť aj dôsledkom opatrení a obmedzení počas pandemickej situácie vyvolanej ochorením COVID-19 v tomto období. Najvýraznejšie poklesol za posledné dva roky počet žiakov vo výtvarnom a tanečnom odbore.

⁷² Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (Školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov je aj príprava pre výkon povolání.

⁷³ Údaj nezahŕňa osoby na štúdiu pre dospelých na ZUŠ.

ZÁKLADNÉ UMELECKÉ ŠKOLY

Základné umelecké školy (ZUŠ) rozvíjajú rôznorodé schopnosti človeka od najmladších generácií. Okrem vytvárania vzťahu k umeniu a schopnosti ho prijímať, podporuje účasť na umeleckom vzdelávaní u detí rozvoj tvorivosti, sústredenosti, zmysel pre detail, usilovnosť a mnohé ďalšie vlastnosti potrebné pre život a začlenenie do spoločnosti. V systéme umeleckého školstva predstavujú ZUŠ základný článok prípravy na ďalšie štúdium aj prípravy amatérskych umelcov tak, aby boli schopní tvoriť, interpretovať a prijímať umenie⁷⁴.

V meste Banská Bystrica sú tri zo siedmich ZUŠ v okrese Banská Bystrica⁷⁵. Na týchto troch ZUŠ v meste študovalo v roku 2021/2022 spolu 2316 osôb (vrátane 32 osôb na štúdiu pre dospelých). Dve tretiny žiakov (1 532) študujú na ZUŠ J. Cikkeru, ktorej zriaďovateľom je Mesto Banská Bystrica a pôsobí tu 77 učiteľov (64 % z celkového počtu 121 v meste). Ďalšie dve ZUŠ majú súkromného zriaďovateľa (LAVUTA a Róbert Tatár).

Viac ako polovica žiakov ZUŠ (51 %) študuje v hudobných odboroch, najmenej žiakov študuje literárny odbor (len necelé 3 %)⁷⁶. Najviac žiakov hudobných odborov študuje hru na klavír (až 28 %), hru na gitare (18 %) a tretím najpopulárnejším hudobným odborom na ZUŠ v meste je hra na husliach (10 %). Na štúdiu pre dospelých je v hudobných odboroch spolu 32 osôb, pričom takmer polovica z nich (15) študuje spev (zborový spev a spev).

Príloha: Žiaci na základných umeleckých školách.

KONZERVATÓRIUM

V Banskej Bystrici sa nachádza jedno z troch konzervatórií v Banskobystrickom kraji, a to Konzervatórium Jána Levoslava Bellu (Konzervatórium J. L. Bellu), ktorého zriaďovateľom je Banskobystrický samosprávny kraj. Bolo založené 1. septembra 1992 a nesie meno významného slovenského skladateľa, ktorý v Banskej Bystrici študoval a pôsobil ako učiteľ hudby a spevu. Ide o hudobné a dramatické konzervatórium, ktoré poskytuje úplné stredné odborné vzdelanie a vyššie odborné vzdelanie v umeleckých odboroch⁷⁷ hudobno-dramatické umenie, tanec, spev, hudba⁷⁸.

V školskom roku 2021/2022 tu študovalo 241 žiakov, čo je o 10 % viac ako pred 10 rokmi (219 žiakov v roku 2012).

AKADÉMIA UMENÍ V BANSKEJ BYSTRICI

Akadémia umení v Banskej Bystrici je verejná vysoká škola univerzitného typu, ktorá poskytuje komplexné vzdelávanie v akreditovaných študijných programoch v študijnom odbore „Umenie“ zahŕňajúcich najmä orientáciu na výtvarné, hudobné, divadelné, filmové oblasti súčasného umenia a vykonáva vlastnú umeleckú, vedeckú a publikačnú činnosť⁷⁹. Má tri fakulty: Fakultu múzických umení,

⁷⁴ Podľa štátneho vzdelávacieho programu pre základné umelecké školy, pripravujú ZUŠ na štúdium v učebných a v študijných odboroch na stredných školách a na konzervatóriu a pripravujú odborne na vysokoškolské štúdium umeleckého a predovšetkým umelecko-pedagogického zamerania (najmä na štúdium hudobnej výchovy a výtvarnej výchovy na pedagogických fakultách a niektorých iných humanitne zameraných fakultách vysokých škôl). Zdroj: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, 2015. [Štátny vzdelávací program pre základné umelecké školy](#).

⁷⁵ V okrese Banská Bystrica bolo v roku 2021 spolu sedem ZUŠ (z toho 3 štátne s 12 pobočkami a 4 súkromné so 14 pobočkami) s celkovým počtom študujúcich osôb 3808, vrátane osôb na štúdiu pre dospelých (39). Okrem ZUŠ v meste Banská Bystrica (s počtom žiakov 2316) sa v rámci mestskej FMO Banská Bystrica nachádzajú ďalšie dve ZUŠ v obciach Slovenská Ľupča a Vlkanová, ktoré sa na celkovom počte žiakov ZUŠ v FMO Banská Bystrica podieľajú jednou štvrtinou (783 žiakov). V okrese Banská Bystrica sa ďalšie ZUŠ nachádzajú v obciach Brusno a Hiadef (spolu s počtom študentov 709).

⁷⁶ Zdroj: [Centrum vedecko-technických informácií SR](#), 2022.

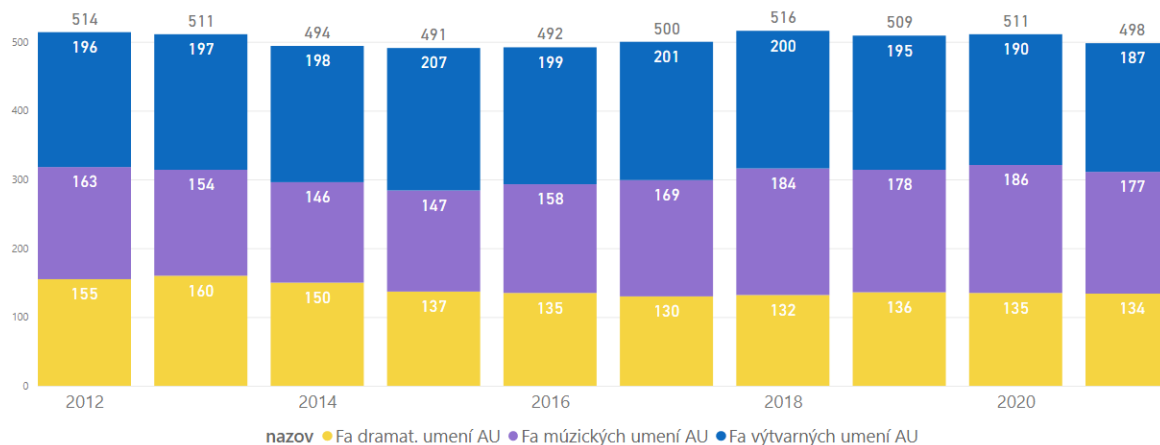
⁷⁷ Zdroj: [Konzervatórium Jána Levoslava Bellu](#), 2022.

⁷⁸ Hudobno-dramatické umenie; Hudobno-dramatické umenie – muzikál, Tanec, Spev, Hudba – skladba, Hudba – dirigovanie, Hudba – hra na klavíri, Hudba – hra na organe, Hudba – hra na flaute, hoboji, klarinete, fagote, saxofóne, trúbke, lesnom rohu, pozaune, tube, bicích nástrojoch, Hudba – hra na husliach, viole, violončele, kontrabase, harfe, gitare, cimbale, Hudba – hra na akordeóne ([Konzervatórium Jána Levoslava Bellu](#), 2022).

⁷⁹ Zdroj: [Akadémia umení v Banskej Bystrici](#), 2022.

Fakultu výtvarných umení a Fakultu dramatických umení s infraštruktúrou pre umeleckú činnosť a vlastný integrovaný grantový systém. V akademickom roku 2021 študovalo na všetkých troch fakultách spolu takmer 500 študentov.

Graf 8: Vývoj počtu študentov Akadémie umení od roku 2012 do 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov [Centra vedecko-technických informácií SR](#), 2022.

Akadémia umení v Banskej Bystrici realizuje široké spektrum umeleckých aktivít a vo viacerých oblastiach umenia prináša námety pre inovácie v umení vo verejnom priestore aj v rámci urbanistických celkov⁸⁰. Realizuje vedecko-výskumné a vzdelávacie aktivity v kreatívnych odvetviach (vrátane medzinárodných kapacít v oblasti multimédií a dizajnu), transfer a aplikáciu umeleckého, technického a technologického know-how a komplexných kreatívnych znalostí v spolupráci s partnermi z tvorivej interdisciplinárnej praxe. V kontexte digitalizácie a zapojenia do komplexných a multidisciplinárnych vzdelávacích, vedecko-výskumných a inovačných projektov pôsobí na Akadémii umení v Banskej Bystrici Simulačné centrum Art3.

**Akadémia umení
v Banskej Bystrici
→ Simulačné
centrum**

Nové multimediálne simulačné centrum bolo zriadené v roku 2020. Umožňuje študentom podieľať sa na audiovizuálnych (televíznych a filmových) a širšie umelecky koncipovaných projektoch s pedagogickým vedením, vrátane lektorov z externého prostredia. Založením centra sa vytvorili profesionálne podmienky pre návrh, produkciu, pokročilú finalizáciu a postprodukcii umeleckých multimediálnych výstupov. Simulačné centrum ART3 definuje spoluprácu všetkých fakúlt AU. Jednotlivé výstupy sú priebežne a permanentne prezentované, streamované a archivované. Projekt Simulačné centrum ART3 sa opiera o „použiteľnosť“ výstupov vzniknutých v pedagogickom procese, pričom dôraz kladie na ich priamu a okamžitú distribúciu. Projekt ART3 Simulačné centrum ART3 je súčasťou dlhodobého zámeru akadémie pre obdobie 2021 – 2026 a patrí ku konkrétnym rozvojovým stratégiám. Zámerom je podľa vzoru európskych univerzít, ich pracovísk a inštitútov vytvoriť koncept špecifickej platformy, ktorá by spĺňala kritériá progresívneho vzdelávania⁸¹.

1.4.2 Iné vzdelávanie a pracoviská na školách s priamym príspevkom k rozvoju kultúry

Nižšie stredné odborné vzdelávanie so základmi ľudovomeleckej výroby v dvoch odboroch je realizované na Odbornom učilišti internátnom Viliama Gaňu. Ide o odbor Spracúvanie dreva - výroba úžitkových a umeleckých predmetov (súčasťou sú jednoduché umelecké rezbárske techniky a spracúvanie prírodných materiálov pri zhotovovaní jednoduchých ľudových výrobkov) a odbor Výroba

⁸⁰ Napr. projekty Green Wallpaper, Ar(t)boretum a Eko Media Park, ktorých navrhnuté riešenia sú reakciou na aktuálne environmentálne výzvy a súčasťou dlhodobej stratégie Akadémie umení v Banskej Bystrici ([3 eko-art projekty pre zelenú akadémiu](#), 2021. ART 3 - Štvrťročník Akadémie umení v Banskej Bystrici, 02 – 03/2021).

⁸¹ Akadémia umení v Banskej bystrici, [Simulačné centrum Art 3](#)

konfekcie - šitie bielizne a ručné techniky (súčasťou sú základy vyšívania, pletenia, makramé, háčkovania, ľudovej čipky, paličkovania, tkania, štrikovania a pod.)⁸².

Na Strednej priemyselnej škole Jozefa Murgaša je realizované úplné stredné odborné vzdelávanie v študijnom odbore 2567 M **multimédiá**. Odborné predmety pokrývajú oblasti technickej praxe v realizácii multimediálnych aplikácií, snímania, digitalizácie a spracovania grafiky, obrazu, zvuku, webu, 3D modelov a animácií. Pripravuje absolventov pre štúdium na univerzitách a fakultách technického zamerania, ako aj príslušných umeleckých smerov⁸³. Príprava kreatívnych pracovníkov, ale aj pracovníkov technickej podpory audiovizuálnej tvorby (napr. rozhlasový technik, televízny a filmový technik, pracovník s multimediálnymi projekciami a pod.) je súčasťou cieľov spomenutej odvetvovej koncepcie odborného vzdelávania MK SR v oblasti mediálnych odborov⁸⁴.

Vo februári 2022 poskytla škola časť priestorov **Kreatívnemu centru RTVS Banská Bystrica**, ktorého cieľom je profesionalizácia audiovizuálnej tvorby v regióne, a teda celkovo na Slovensku. Kreatívne centrum bude v rámci vzdelávacích procesov poskytovať priestor pre študentov stredných i vysokých škôl, ale aj pre individuálnych záujemcov, ktorí plánujú podnikáť v oblasti kultúrno-kreatívneho priemyslu. Na komerčné účely ho môžu využiť domáci producenti filmov, televíznych programov, režiséri, strihači, hudobné a knižné vydavateľstvá, produkčné domy, reklamné agentúry, ale aj štátne inštitúcie, samosprávne kraje, komerčné spoločnosti a zadávatelia reklamy a pod. Projekt vzniku kreatívneho centra v banskobystrickom štúdiu RTVS a na Strednej priemyselnej škole Jozefa Murgaša bol podporený v rámci výzvy Integrovaného regionálneho operačného programu (IROP), zameranej na budovanie siete kreatívnych centier a podpory kreatívnych činností. Celkové oprávnené výdavky na realizáciu aktivít projektu predstavujú 10 711 555,11 EUR.

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Vysoká škola v meste s najväčším počtom študentov. UMB poskytuje vzdelávanie na všetkých troch stupňoch vysokoškolského štúdia (až po doktorandské). Aj keď nejde o umeleckú vysokú školu, na viacerých jej fakultách je realizované vysokoškolské vzdelávanie, ale aj veda a výskum priamo súvisiaca s rozvojom kultúry alebo KKP. Univerzita má široké zameranie štúdia na 6 fakultách: Filozofická fakulta, Fakulta prírodných vied, Ekonomická fakulta, Pedagogická fakulta, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Právnická fakulta).

Tabuľka 4: Pracoviská Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici primárne orientované na niektorú oblasť kultúry alebo kreatívnych odvetví

Fakulta	Katedra/pracovisko (oblasť súvisiaca s rozvojom kultúry)
Filozofická fakulta	Katedra histórie Katedra sociálnych štúdií a etnológie Katedra slovenskej literatúry a literárnej vedy
Pedagogická fakulta	Katedra hudobnej kultúry Katedra výtvarnej kultúry Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky Katedra pedagogiky a andragogiky Katedra psychológie
Fakulta prírodných vied	Katedra životného prostredia (oblasť prírodného a kultúrneho dedičstva) Katedra informatiky (oblasť kreatívnych odvetví) Katedra techniky a technológií (oblasť kreatívnych odvetví)
Ekonomická fakulta	Katedra cestovného ruchu (oblasť kultúrneho cestovného ruchu) Katedra verejnej ekonomiky a regionálneho rozvoja (oblasť mestského rozvoja) Katedra ekonomiky a manažmentu podniku (oblasť kreatívnych odvetví – malé a stredné podniky)

⁸² [Odborné učilište internátne Viliama Gaňu, 2022.](#)

⁸³ [Stredná priemyselná škola Jozefa Murgaša, 2022.](#)

⁸⁴ Ministerstvo kultúry SR, [Odvetvová koncepcia odborného vzdelávania a prípravy žiakov na výkon povolania a odborných činností v rezorte kultúry, 2018.](#)

Popri UMB a jej fakultách pôsobia viaceré špecializované pracoviská ako napríklad Centrum dobrovoľníctva, program Univerzity tretieho veku a iné. Tie priamo prispievajú k vytváraniu dlhodobých socio-ekonomických vzťahov v kultúre.

1.5 Potenciál kreatívnych odvetví

Uvoľňovanie potenciálu kreatívnych odvetví⁸⁵ je prioritou obsiahnutou v strategických dokumentoch na európskej aj národnej úrovni. Ide o kompletnú sústavu odvetví, ktoré sú postavené na využívaní výsledkov duševnej tvorivej činnosti z oblasti umenia, kultúry a ďalších odvetví⁸⁶, napríklad architektúra, dizajn, film, hudba, tvorba počítačových hier či reklám a iné. Súčasťou KKP sú aj kreatívne odvetvia (v metodike kultúrny priemysel) a kultúrne dedičstvo, ktoré zároveň generujú aj ďalšie produkty (vrátane kreatívnych odvetví v digitálnom prostredí, akými sú počítačové hry, softvér, on-line marketing). V roku 2019 bol podiel oblastí kreatívnych odvetví na HDP ekonomiky SR na úrovni 1,70 %. Nárast v roku 2019 v porovnaní s rokom 2013 zaznamenali všetky oblasti okrem periodickej a neperiodickej tlače, reklamy a vizuálnych umení a remesiel⁸⁷.

V počte subjektov v kreatívnych odvetviach zaostáva celý Banskobystrický kraj, najmä za krajmi na západnom Slovensku. Mesto Banská Bystrica disponuje potenciálom v oblasti kultúrneho dedičstva, kultúrnych inštitúcií a umeleckých organizácií aj vzdelávania (viď predošlé podkapitoly), tak aby boli v budúcnosti premenené na vyššiu ekonomickú pridanú hodnotu. Súčasťou vízie mesta vyformovanej v rámci prípravy projektu kandidatúry mesta na titul EHMK bolo stať sa regionálnym centrom kreativity, z ktorého budú inovácie a talent exportované do širšieho regiónu tak, aby sa kreatívny potenciál uvoľnil aj v menej rozvinutých okresoch kraja, čím by mesto prispelo k vyrovnávaniu regionálnych rozdielov a znížil by sa odchod ľudí z mesta aj kraja.

V roku 2021 bolo so sídlom v meste Banská Bystrica evidovaných **803 subjektov** s prevažujúcim predmetom činnosti v jednej z oblastí kreatívneho priemyslu, čo je až **30 % subjektov kreatívneho priemyslu pôsobiacich v Banskobystrickom kraji**. Táto skutočnosť je dôsledkom toho, že mesto je administratívnym centrom s vyšším počtom obyvateľov a životnou úrovňou, ako aj so vzdelávacím zázemím a potenciálom mladých ľudí v rozvoji⁸⁸.

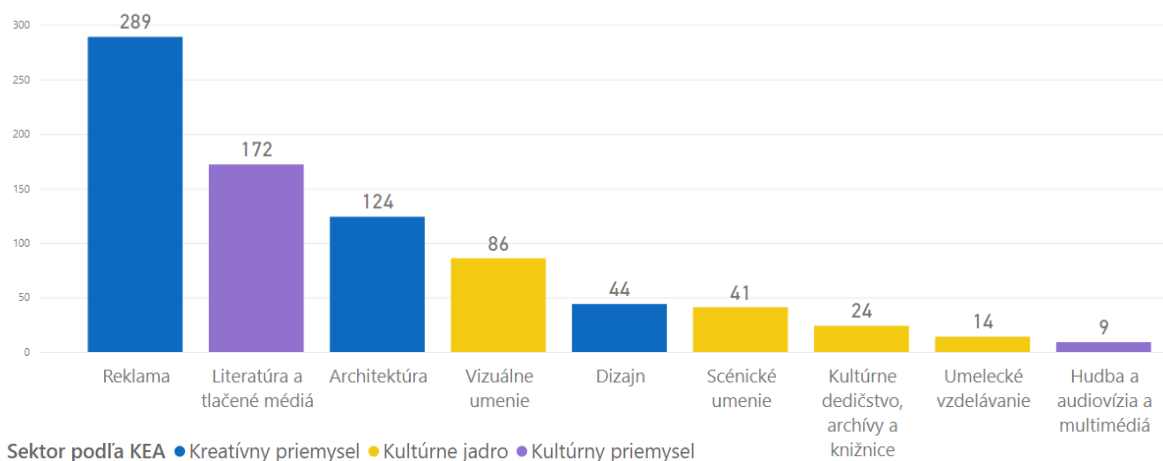
Graf 9: Počet subjektov KKP v meste Banská Bystrica (podľa KEA a slovenského návrhu oblasti)

⁸⁵ V metodikách na národnej úrovni sú kreatívne odvetvia označované ako kreatívny priemysel (KKP)

⁸⁶ Ministerstvo kultúry SR - [Stratégia rozvoja kreatívneho priemyslu v SR](#), 2014.

⁸⁷ Zdroj: Horecká, J. – Némethová, R. [Zhrnutie výsledkov satelitného účtu kultúry a kreatívneho priemyslu SR \(2013-2018\)](#), 2020 a Horecká, J. – Némethová, R. [Zhrnutie výsledkov satelitného účtu kultúry a kreatívneho priemyslu SR \(2014 – 2019\)](#), 2021.

⁸⁸ Ide o prierezovú oblasť ekonomiky zahŕňajúcu viaceré odvetvia, s čím je spojená aj vysoká náročnosť zberu a vyhodnocovania dát na národnej, ale aj regionálnej úrovni. Pri vymedzení kreatívneho priemyslu vychádzame z Návrhu [Stratégie rozvoja kreatívneho priemyslu v SR](#) (2014), oblastí [Satelitného účtu kultúry a kreatívneho priemyslu SR](#) a prehľadu odvetví podľa [Štatistickej klasifikácie ekonomických činností pridelených v rámci KKP na Slovensku podľa ESSnet-Culture](#). Počet subjektov v KKP bol spracovaný na základe príslušnosti podnikov k SK NACE priradenému sektoru podľa KEA (príslušnosti podnikov v databáze Finstat). Ako uvádza Ministerstvo kultúry SR odhad počtu subjektov v KKP môže byť čiastočne skreslený metodikou reportovania dát podľa rozdelenia NACE v daňových priznaniach, ktorá nemusí zachytávať všetky podniky v KKP ([MK SR, 2021](#)). Dáta boli vyhodnotené len pre účely približného porovnania Banskej Bystrice v regionálnom kontexte v nadväznosti na víziu mesta a nie sú určené pre celoslovenské porovnanie s údajmi v Satelitnom účte kultúry a kreatívneho priemyslu SR.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa podrobnej definície odvetví kultúrneho a kreatívneho priemyslu v Integrovanom regionálnom operačnom programe 2014 – 2020, Satelitného účtu kultúry SR a databázy Finstat.

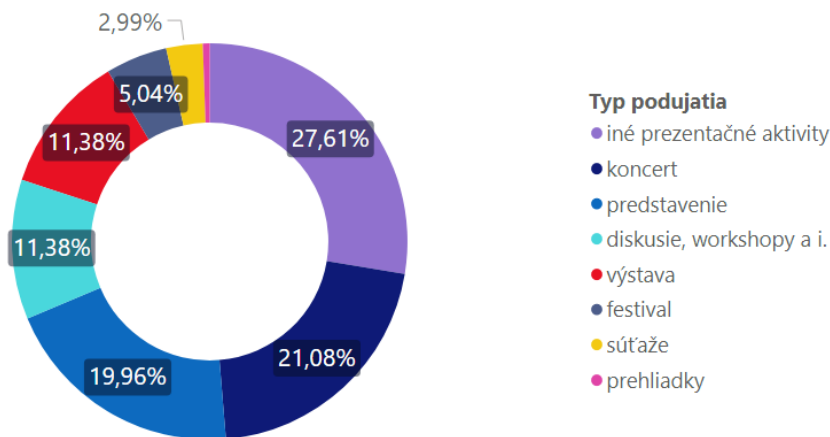
Najvyššie zastúpenie majú subjekty v reklame, čo zodpovedá aj trendu na národnej úrovni, ďalej v literatúre a tlačných médiách a architektúre.

Príloha: KKP na Slovensku a v Banskej Bystrici.

1.6 Podujatia a infraštruktúra pre kultúrnu a umeleckú činnosť

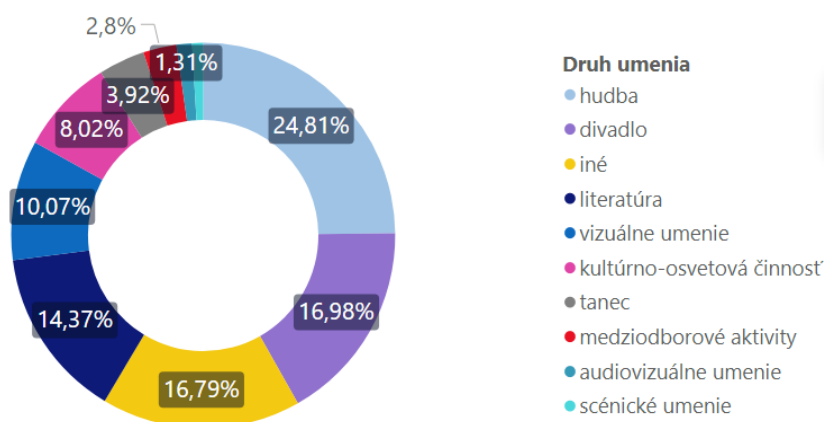
Pre mesto Banská Bystrica je charakteristická mimoriadne bohatá tradícia a ponuka kultúrnych podujatí a kultúrnych aktivít, ktoré vytvárajú a rozvíjajú život v meste. Každoročne sa v meste koná viac ako 1 200 kultúrnych a multižánrových podujatí. Živá kultúra je v kompetencii Oddelenia kultúry MsÚ (pod Odborom kultúry, športu a cestovného ruchu MsÚ). Mesto z tohto počtu podujatí produkuje ročne do 200 vlastných podujatí rôzneho charakteru pre rôzne vekové a sociálne skupiny. V programovej štruktúre mesta sú zahrnuté podujatia z rôznych oblastí umenia, hudobných žánrov, vrátane kvalitných gastronomických podujatí a iné medziodborové aktivity pre všetky cieľové skupiny obyvateľov. V meste sa konajú aj Podujatia národného a medzinárodného významu určené aj pre návštevníkov. Tri štvrtiny podujatí (75 %) sú určené pre širokú verejnosť. V prípade 10 % podujatí sú primárnou cieľovou skupinou umelci a ich zoskupenia, kolektívy, odborní pracovníci a i. (vrátane pracovníkov v kultúrnych inštitúciách, študentov umeleckých a pedagogických odborov, pedagógov, výchovných pracovníkov a i.), 7 % má primárnu cieľovú skupinu deti a mládež (na materských, základných a stredných školách) a zhruba 4 % podujatí a aktivít je primárne určených pre seniorov.

Graf 10: Štruktúra kultúrnych podujatí v meste Banská Bystrica podľa typu

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe štruktúry podujatí v roku 2019, 2022.

Graf 11: Štruktúra kultúrnych podujatí v meste Banská Bystrica podľa druhu umenia

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe štruktúry podujatí v roku 2019, 2022.

Štruktúra podujatí v meste pozostáva z tradičných podujatí, ktoré sa konajú pravidelne už mnoho rokov, ale každoročne je dopĺňaná o nové inovatívne podujatia. Najvýznamnejším podujatím, ktoré mesto organizuje je Radvanský jarmok, ktoré je ako jediné podujatie zamerané na tradičnú výrobu a je zapísané v zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska. Odhadovaný počet návštevníkov, ktorí ho ročne navštívia je viac ako 80 tisíc . Okrem organizácie ďalších vlastných podujatí. Mesto Banská Bystrica vysielajú účinkujúcich aj do zahraničia, a to predovšetkým formou výmeny účinkujúcich v partnerských miestach, alebo formou výmeny v rámci medzinárodných festivalov.

Príloha: Najvýznamnejšie podujatia z hľadiska návštevnosti

INFRAŠTRUKTÚRA

Napriek relatívne veľkému počtu kultúrnych podujatí ročne, v meste stále chýba kvalitný priestor na organizovanie väčších podujatí, čo značne znižuje možnosti ponuky väčších produkcií. Pre tieto účely sa využíva nekrytý priestor amfiteátra. Produkcia takýchto podujatí je však závislá od počasia, čo je pre organizátorov veľký risk. Mesto disponuje jediným vlastným priestorom na organizovanie kultúry, a tým je Robotnícky dom, ktorý bol v roku 2016 kompletne rekonštruovaný a je vybavený najnovšou zvukovou a svetelnou technikou. Kapacita sály Robotníckeho domu je však len 220 miest a nedisponuje dostatočným priestorovým zázemím pre účinkujúcich. V prípade krytých priestorov sa väčšina externých podujatí realizuje v Športovej hale DUKLA na Štiavničkách či v Ministry of Fun, ako i v ďalších objektoch, ktoré nie sú určené na kultúru ako zimný štadión, Aula SZU a ďalšie auly vysokých škôl, ktoré sú z hľadiska kvality akustiky, technického zázemia a komfortu divákov nevyhovujúce.

Najmä v letných mesiacoch sa mestské podujatia sústreďujú aj do exteriéru, aby oslovili väčšiu skupinu ľudí. Rôznorodé projekty ožívajú aj na jednotlivých mestských sídliskách, v Mestskom parku, na Námestí SNP, v Parku pod Múzeom SNP, v širšom centre mesta a na iných vhodných priestranstvách.

Čo sa týka materiálnej vybavenosti, v meste absentuje prekryté pódium. Mesto pri realizácii podujatí využíva prenájmy pódíí od podnikateľských subjektov. Po dôkladnej analýze sa zistilo, že vlastníctvo pódia je finančne náročnejšie na finančné prostriedky, skladové priestory a odborný obslužný personál, ktorý je nevyhnutný na stavbu pódia ako jeho prenájom.

V Konceptii kultúry v meste Banská Bystrica na roky 2020 – 2033 (pôvodnej koncepcii, ktorú dokument dopracúva, aktualizuje a nahrádza) boli na základe identifikovaných nedostatkov navrhnuté prioritné objekty/projekty kultúrnej infraštruktúry. V súvislosti s ich budúcim využitím boli od prijatia pôvodnej koncepcie zrealizované viaceré kroky a aktivity.

Príloha: Kultúrna infraštruktúra Mesta Banská Bystrica

2 KULTÚRA PRE OBYVATEĽKY A OBYVATEĽOV MESTA

Pri rozvoji kultúry nie je cieľom „konkurovať“ aktivitám, ktoré majú rovnako ako kultúra prispievať k udržateľnému rozvoju mesta a zvyšovaniu kvality života (napr. neformálne vzdelávanie alebo šport). Zámerom dotazníkového prieskumu zrealizovaného v priebehu mája a júna 2022 bolo získať informácie o vnímaní kultúry v meste Banská Bystrica zo strany jej obyvateľiek a obyvateľov. Tieto informácie majú doplniť dáta o kultúrnej ponuke (prvú časť analytickej časti tejto koncepcie).

Vnímanie kultúry a kultúrnej ponuky zo strany obyvateľiek a obyvateľov mesta, ich účasť na kultúre aj rozvojové potreby a priority sú súčasťou kultúrneho profilu mesta, keďže jeho obyvateľky a obyvatelia nie sú len konzumentmi kultúrnych služieb, ale aj tvorcami kultúry. Dotvárajú atmosféru mesta, bez nich nemôže mať mesto svoju vlastnú kultúrnu identitu. Výsledky prieskumu boli vyhodnotené na základe analýzy 547 dotazníkov, reprezentatívnej vzorky obyvateľiek a obyvateľov mesta Banská Bystrica z hľadiska veku v siedmich vekových kategóriách od 15 rokov.

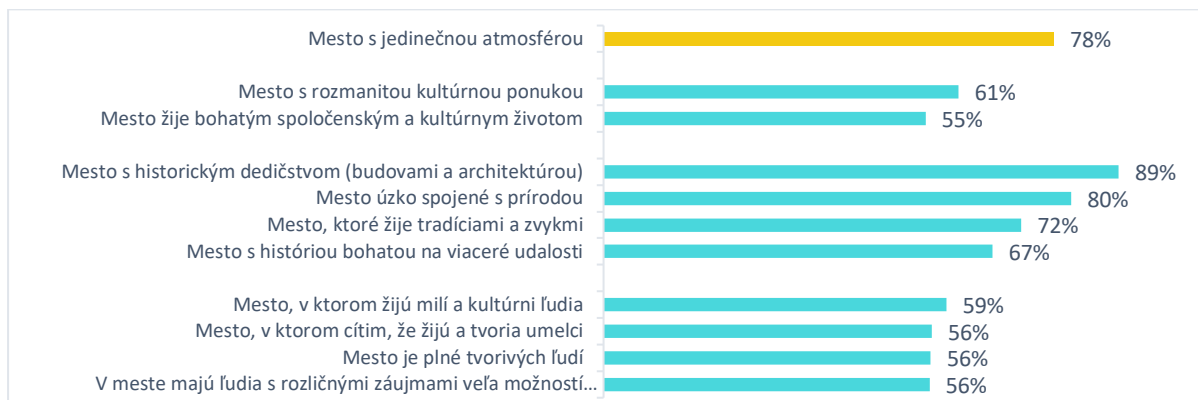
Príloha: Charakteristiky obyvateľiek a obyvateľov zapojených do prieskumu kultúry v meste

Štruktúra dotazníka vychádzala zo štruktúry kultúrnej ponuky, aj z formulovaného širšieho strategického cieľa rozvoja kultúry v meste zameraného na cieľovú skupinu domácich obyvateľov (všetkých vekových skupín), ktorý nadväzuje na formulovanú víziu mesta: „do roku 2030 budú miestni aktívnymi prijímateľmi umenia, budú chrániť svoje kultúrno-historické a prírodné dedičstvo a budú hrdí na svoje komunity, tradície, aj na kultúrne inštitúcie, umelcov, pracovníkov múzeí a galérií, učiteľov, vedcov, dizajnérov, architektov, kreatívco a ľudí, ktorí rozvíjajú mesto aj región. V roku 2030 budú a Banskobystričanky a Banskobystričania tvorcami kultúry a stanú sa tak súčasťou jedinečnej architektúry mesta, ktorú pocíti aj návštevník“.

2.1 Vnímanie kultúrnych zdrojov a kultúrnej ponuky mesta

Až 78 % obyvateľiek a obyvateľov vníma mesto Banská Bystrica ako mesto s jedinečnou atmosférou. To súvisí najmä s intenzívnym vnímaním prírodného a kultúrneho dedičstva, ktorým mesto disponuje. To, že Banská Bystrica nie je tuctové mesto, vnímajú všetky vekové kategórie. Atmosféru mesta dotvára okrem kultúrneho a prírodného dedičstva a zvykov a tradícií aj umenie, kreativita, komunikatívnosť, otvorenosť ľudí žijúcich v meste, rozmanitá kultúrna ponuka a iné možnosti trávenia voľného času, ktoré obyvateľky a obyvatelia Banskej Bystrice vnímajú podľa výsledkov prieskumu ako súčasť kultúry a kultúrnej ponuky mesta⁸⁹.

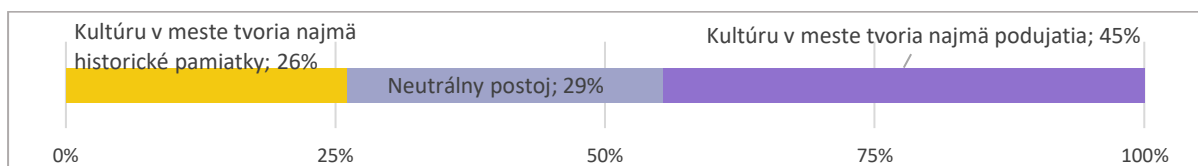
Graf 12: Kultúrne zdroje a atribúty kultúrnej ponuky Banskej Bystrice vnímané väčšinou obyvateľiek a obyvateľov

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022.

Najintenzívnejšie vnímaným kultúrnym zdrojom mesta sú historické budovy a architektúra, ktorú vníma až 89 % obyvateľiek a obyvateľov, pričom k názoru, že mesto Banská Bystrica nedisponuje týmto historickým dedičstvom sa prikláňa len 1 %. Vnímanie pamiatok naznačuje, že sa jednoznačne podieľajú na kultúrnej identite mesta, avšak ich prítomnosť nie je to jediné, čo tvorí kultúrnu ponuku. V otázke, či je kultúrna ponuka tvorená najmä historickými pamiatkami alebo najmä podujatiami (či niektorý atribút prevažuje v programovej štruktúre zaujali Banskobystričanky a Banskobystričania neutrálny postoj, avšak s tým, že čím vyššia veková kategória obyvateľov tým viac sa prikláňajú k názoru, že kultúrnu ponuku v súčasnosti tvoria najmä podujatia⁹⁰). Aj keď nejde o väčšinové jednoznačné zhodnotenie zamerania kultúrnej ponuky, k názoru, že kultúru tvoria najmä podujatia sa prikláňa 45 % obyvateľiek a obyvateľov mesta.

Graf 13: Vnímanie podielu historických pamiatok a podujatí na skladbe kultúrnej ponuky

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022.

V nadväznosti na analýzu kultúrnej ponuky (množstvo uvedených kultúrnych inštitúcií, subjektov nezriaďovanej kultúry, aj viac ako 1200 každoročne konaných podujatí) majú potenciál prispieť k spoločenskému životu a rozmanitosti ponuky aj podujatia aj pamiatky. Prostredníctvom podujatí je sprístupnené hmotné a nehmotné kultúrne dedičstvo aj umenie. Pamiatky dotvárajú atmosféru aj tých podujatí, ktoré nie sú priamo spojené so sprístupnením kultúrneho dedičstva.

⁸⁹ Kultúrne zdroje a atribúty kultúrnej ponuky, s ktorými sa podľa prieskumu úplne stotožňuje alebo skôr stotožňuje (úplne súhlasí alebo skôr súhlasí) väčšina obyvateľiek a obyvateľov mesta. Respondenti mohli uviesť aj neutrálny postoj, úplný nesúhlas alebo skôr nesúhlas.

⁹⁰ Neberúc do úvahy opatrenia a obmedzenia v súvislosti s Pandémiou COVID 19.

Banskobystričanky a Banskobystričania sa z hľadiska šírky kultúrnej ponuky prikláňajú k tomu, že Banská Bystrica je:

- ✓ mesto, ktoré žije bohatým kultúrnym a spoločenským životom⁹¹, pričom spoločenský a kultúrny život vnímajú rovnako všetky vekové kategórie.
- ✓ mesto s rozmanitou kultúrnou ponukou⁹², s tým, že obyvateľky a obyvatelia nevnímajú, že by ponuka mesta z roka na rok stagnovala⁹³. Čím vyšší vek obyvateľiek a obyvateľov, tým viac sa prikláňajú k názoru, že kultúrna ponuka je z roka na rok bohatšia. To môže súvisieť aj s dynamickejším prispôbovaním programovej štruktúry vyšším vekovým kategóriám napríklad prostredníctvom aktivít realizovaných v sociálnej oblasti (kultúrne aktivity súvisiace s lepším sociálnym začlenením a medzigeneračným stretávaním). Tiež to môže súvisieť s tým, že ľudia v nižších vekových kategóriách majú širšie možnosti trávenia voľného času s ohľadom na ich fyzický stav (viac možností vykonávať športové a iné aktivity).

Kultúrna ponuka sa bezpochyby vzájomne dopĺňa s ponukou mesta Banská Bystrica v oblasti športu, aj s ohľadom na už spomenuté širšie možnosti trávenia voľného času, ktoré kultúra ponúka vyšším vekovým kategóriám obyvateľiek a obyvateľov. K tomu, či Banská Bystrica viac žije športom alebo Kultúrou sa Banskobystričanky a Banskobystričania vyjadrili neutrálne, t.j. jednoznačne sa nepriklonili ani k jednej možnosti⁹⁴.

Príloha: Vnímanie kultúrnych zdrojov a kultúrnej ponuky mesta (detail)

2.1.1 Kultúrne a prírodné dedičstvo mesta

Hodnotenie kultúry a kultúrnej ponuky Banskej Bystrice zo strany obyvateľiek a obyvateľov naznačuje, že Banskobystričanky a Banskobystričania veľmi intenzívne vnímajú prítomnosť a uchovávanie kultúrneho a prírodného dedičstva, zvykov a tradícií (kultúrne zdroje, ktoré boli v meste pozitívne hodnotené najvyšším počtom obyvateľov a obyvateľiek).

Banskobystričanky a Banskobystričania sa prikláňajú k tomu, že Banská Bystrica je:

- ✓ mesto s historickým dedičstvom (budovami a architektúrou), čo je zároveň najintenzívnejšie vnímaný atribút kultúrnej ponuky⁹⁵. História mesta nespájajú obyvateľky a obyvatelia len s baníctvom, ale viacerými významnými udalosťami, pričom čím vyšší vek obyvateľiek a obyvateľov, tým intenzívnejšie vnímajú históriu mesta ako bohatú na udalosti⁹⁶. Práve Banská Bystrica bola centrom SNP a nezastupiteľnú funkciu pri zvyšovaní povedomia o tejto významnej histórii a pamäti pre zmierenie a dialóg zabezpečuje v meste na profesionálnej úrovni Múzeum SNP (z hľadiska vybavenia aj programovej štruktúry, tak aby oslovilo čo najširšie publikum vrátane mladších generácií má najvyššiu úroveň na Slovensku).
- ✓ mesto úzko spojené s prírodou, pričom čím vyšší vek obyvateľiek a obyvateľov, tým intenzívnejšie toto spojenie s prírodou vnímajú⁹⁷. Príroda je neoddeliteľnou súčasťou nielen

⁹¹ 55 % obyvateľiek a obyvateľov vníma Banskú Bystricu ako mesto, ktoré žije bohatým kultúrnym a spoločenským životom, avšak až jedna pätina (20 %) ho vníma opačne a neutrálny postoj zaujala až jedna štvrtina (25 %) obyvateľiek a obyvateľov.

⁹² 61 % obyvateľiek a obyvateľov vníma Banskú Bystricu ako mesto s rozmanitou kultúrnou ponukou, pričom za mesto s jednotvárnou kultúrnou ponukou ho považuje 19 % obyvateľiek a obyvateľov.

⁹³ 48 % obyvateľiek a obyvateľov sa prikláňa k názoru, že kultúrna ponuka mesta je z roka na rok bohatšia, pričom čím vyšší vek obyvateľov tým viac sa k tomu názoru prikláňajú. Naopak dlhodobé stagnovanie kultúrnej ponuky vníma jedna štvrtina obyvateľov (25 %), neutrálny postoj zaujalo 27 %.

⁹⁴ Z Banskobystričaniek a Banskobystričanov vníma, že mesto žije najmä športom (resp. skôr žije športom ako kultúrou) 28 %, to, že mesto, žije viac kultúrou vníma 40 %. Neutrálny postoj vyjadrilo až 31,8 % obyvateľiek a obyvateľov. Čím je vyšší vek obyvateľov, tým viac vnímajú, že mesto Banská Bystrica žije kultúrou.

⁹⁵ Až 89 % obyvateľiek a obyvateľov vníma Banskú Bystricu ako mesto s historickým dedičstvom (budovami a architektúrou), pričom za mesto bez historického dedičstva ho považuje len 1 % obyvateľiek a obyvateľov.

⁹⁶ Až 67 obyvateľiek a obyvateľov vníma históriu mesta ako bohatú na viaceré významné udalosti, 14 % ju spája najmä s baníctvom.

⁹⁷ Až 80 % obyvateľiek a obyvateľov vníma úzke spojenie mesta s prírodou, pričom blízkosť prírody v ňom nepociťuje len 6 % obyvateľiek a obyvateľov mesta.

dedičstva, ale aj kultúrnej identity mesta (**priroda bola v poradí druhým najčastejšie pozitívne hodnoteným atribútom mesta**).

- ✓ **mesto, ktoré žije tradíciami a zvykmi**, čo vnímajú všetky vekové kategórie rovnako⁹⁸, súvisí nie len s tradíciou významných podujatí, ale aj tradíciou pôsobenia významných folklórnych súborov a iných subjektov, ktorých poslaním je uchovávanie nehmotného kultúrneho dedičstva, zvykov, tradícií.

2.1.2 Umenia a kreativita

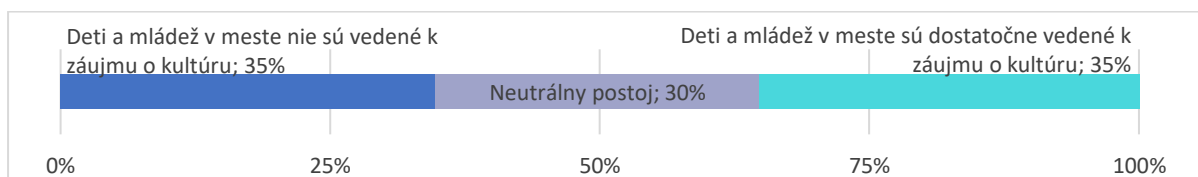
Z kultúrnych zdrojov mesta vnímajú jeho obyvatelky a obyvatelia aj umenie, kreativitu, otvorenosť a komunikatívnosť ľudí žijúcich v meste, čo je tiež dôležitým východiskom formovania kultúrnej ponuky zodpovedajúcej vízií regionálneho centra kultúry. Tieto kultúrne zdroje pociťujú obyvatelky a obyvatelia mesta menej intenzívne ako v prípade kultúrneho dedičstva. To vytvára priestor pre širšiu prácu s publikom, najmä v oblasti umenia a kreativity.

Banskobystričanky a Banskobystričania sa prikláňajú k tomu, že Banská Bystrica je:

- ✓ **mesto, v ktorom cítiť, že žijú a tvoria umelci**⁹⁹, pričom čím vyšší vek obyvateľov, tým intenzívnejšie prítomnosť a tvorbu umelcov vnímajú, čo môže súvisieť aj so skutočnosťou, že vytváranie vzťahu k umeniu a jeho pochopenie je počas života dlhší proces a zároveň je umenie v menšej miere zastúpené ako napríklad história aj v rámci formálneho vzdelávania;
- ✓ **mesto, ktoré je plné tvorivých ľudí, mesto v ktorom žijú milí a kultúrni ľudia**¹⁰⁰ a zároveň mesto, kde majú ľudia s rozličnými záujmami veľa možností stretávania sa.

Dôležitú úlohu plnia v oblasti rozvoja umenia a kreativity umelecké organizácie (vrátane neprofesionálnych zoskupení so záujmovo-umeleckou činnosťou) a inštitúcie v umeleckom školstve (formálnom vzdelávaní). Ako uvádza analýza kultúrnych zdrojov (časť B.1), tieto inštitúcie sú dôležitou súčasťou vzdelávacieho zázemia mesta. V Banskej Bystrici sú zastúpené všetky stupne umeleckého vzdelávania prostredníctvom troch základných umeleckých škôl, jedného konzervatória a Akadémie umení v Banskej Bystrici, na ktorých v súčasnosti študuje spolu **viac ako tri tisíc žiakov a študentov**. Formálne vzdelávanie s príspevkom k rozvoju kultúry aj KKP dopĺňajú v meste viaceré fakulty a pracoviská Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, úplné stredné odborné vzdelávanie v študijnom odbore multimédiá a nižšie stredné odborné vzdelanie so základmi ľudovoumeleckej výroby.

Graf 14: Vnímanie vedenia detí a mládeže k záujmu o kultúru obyvateľkami a obyvateľmi mesta

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

Aj keď väčšina obyvateľov a obyvateľiek mesta vníma v meste určité kreatívne zázemie aj ľudský potenciál, k tomu, či sú deti a mládež dostatočne vedené k záujmu o kultúru zaujali neutrálny postoj.

⁹⁸ Až 72 % obyvateľiek a obyvateľov považuje Banskú Bystricu za mesto, ktoré žije zvykmi a tradíciami, pričom za mesto, v ktorom nie sú zvyky a tradície uchovávané ho považuje len 8 % obyvateľov a obyvateľiek.

⁹⁹ 56 % obyvateľiek a obyvateľov cíti, že v meste žijú a tvoria umelci a za mesto, ktoré nie je umelecké považuje Banskú Bystricu 18,5 % obyvateľov a obyvateľiek mesta.

¹⁰⁰ 56 % obyvateľiek a obyvateľov sa prikláňa k tomu, že mesto je plné tvorivých ľudí, k tomu, že v meste chýbajú tvoriví ľudia sa prikláňa 16 % a neutrálny postoj zaujalo až 28 % obyvateľiek a obyvateľov mesta.

59 % obyvateľiek a obyvateľov sa prikláňa k tomu, že v meste žijú milí a kultúrni ľudia, že sú ľudia nekomunikatívni a uzavretí si myslí 14 % a neutrálny postoj zaujalo 27 % obyvateľiek a obyvateľov mesta.

Tento postoj sa však odlišuje v závislosti od ich veku. Zatiaľ čo vyššie vekové kategórie sa prikláňajú k názoru, že deti a mládež v meste sú k záujmu o kultúru vedené dostatočne, práve mladí ľudia to tak sami nepocitujú.

2.1.3 Preferencie obyvateľiek a obyvateľov v oblasti rozvoja kultúrnych zdrojov a ponuky mesta

Najdôležitejšou oblasťou rozvoja kultúrnej ponuky je pre Banskobystričanky a Banskobystričanov zachovanie a prezentácia kultúrneho dedičstva (historických budov, objektov, miest, osobností, diel spojených s históriou mesta), pričom ako najdôležitejšiu oblasť ju uviedlo až 59 % obyvateľiek a obyvateľov vo všetkých vekových skupinách. Druhou v poradí je zachovávanie a prezentácia tradícií a zvykov spojených s mestom a okolím. To ešte viac podčiarkuje význam a silnú pozíciu kultúrneho dedičstva v kultúrnej ponuke a identite Banskej Bystrice.

Tabuľka 5: Priority obyvateľiek a obyvateľov v oblasti rozvoja kultúrnych zdrojov a ponuky mesta

Oblasť rozvoja kultúrnej ponuky	Poradie obyvateľiek a obyvateľov spolu	Poradie podľa vekových kategórií obyvateľiek a obyvateľov mesta						
		15 – 18 rokov	19 – 24 rokov	25 – 34 rokov	35 – 44 rokov	45 – 54 rokov	55 – 64 rokov	65 a viac rokov
Zachovanie a prezentácia kultúrneho dedičstva (historických budov, objektov, miest, osobností, diel spojených s históriou mesta).	1	1	1	1	1	1	1	1
Zachovanie a prezentácia tradícií a zvykov spojených s mestom a okolím.	2	3	2	3	2	2	2	2
Rozvoj a prezentácia umenia.	3, 4	2	4	4	4	3	3	3
Podmienky pre organizáciu veľkých kultúrnych podujatí.	3, 4	4	3	2	3	4	4	4
Prezentácia rôznych kultúr ľudí žijúcich v meste.	5	5	5	5	5	5	5	5

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

Priority obyvateľiek a obyvateľov sú zoradené v poradí od 1 - najvyššej priority, resp. najdôležitejšej oblasti rozvoja Banskej Bystrice pre obyvateľky a obyvateľov po 5. najnižšiu prioritu, resp. najmenej dôležitú oblasť z piatich uvedených¹⁰¹.

Rozvoj a prezentácie umenia a podmienok pre organizáciu veľkých kultúrnych podujatí sú pre obyvateľky a obyvateľov rovnako dôležité (rozdiel bol len minimálny).

Z kultúrnej infraštruktúry mesta, ktorá vyžaduje obnovu je pre Banskobystričanky a Banskobystričanov najdôležitejší **Dom kultúry a priľahlé Námestie slobody**. Najvyššiu potrebu jeho obnovy uviedlo v prieskume až 70 % obyvateľiek a obyvateľov mesta, a to vo všetkých vekových kategóriách. Druhým v poradí bol Amfiteáter Paľa Bielika, čo naznačuje, že obyvateľky a obyvatelia vnímajú z hľadiska infraštruktúrnych potrieb najintenzívnejšie chýbajúcu infraštruktúru pre organizáciu veľkých podujatí, a to aj napriek tomu, že to nie je najdôležitejšia oblasť rozvoja kultúrnych zdrojov. Tieto lokality však vytvárajú podmienky pre organizáciu veľkých podujatí, prezentáciu umenia aj kultúrneho dedičstva (pričom ide o lokality a objekty s historickou hodnotou).

¹⁰¹ V dotazníkovom prieskume zoradili obyvateľky a obyvatelia päť rámcových oblastí rozvoja kultúrnych zdrojov a ponuky podľa vnímania ich významu v rozvoji Banskej Bystrice. Oblasti boli vybrané pre účely prieskumu najmä na základe potenciálu, ktorým mesto disponuje. Poradie oblastí ako rozvojových priorít bolo určené na základe priemerného hodnotenia jednotlivých oblastí.

Tabuľka 6: Preferencie obyvateľiek a obyvateľov v oblasti rozvoja (obnovy) kultúrnej infraštruktúry mesta

Infraštruktúra (objekty a lokality)	Poradie obyvateľky a obyvateľa spolu	Poradie podľa vekových kategórií obyvateľiek a obyvateľov mesta						
		15 – 18 rokov	19 - 24 rokov	25 - 34 rokov	35 - 44 rokov	45 - 54 rokov	55 - 64 rokov	65 a viac rokov
Dom kultúry a príľahlé Námestie slobody	1	1	1	1	1	1	1	1
Amfiteáter Paľa Bielika	2,3	2	2	3	3	3	2	2
Mestský park (pri Ekonomickej fakulte UMB)	2,3	3	3	2	2	2	3	3
Medený hámor	4	4	5	4	4	4	5	4
Meštiansky dom v Lazovnej ulici č. 19 (budova bývalého PKO)	5	5	4	5	5	5	4	5

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

Priority obyvateľiek a obyvateľov sú zoradené v poradí od 1 - najvyššej priority, resp. najdôležitejšej lokality/miesta/objektu z hľadiska obnovy pre rozvoj Banskej Bystrice po 5. najnižšiu prioritu, resp. najmenej dôležitú lokalitu/miesto/objekt z piatich uvedených¹⁰².

¹⁰² V dotazníkovom prieskume zoradili obyvateľky a obyvateľa päť miest/lokalít/objektov, podľa ich preferencií obnovy pre rozvoj Banskej Bystrice. Miesta boli vybrané pre účely prieskumu najmä na základe ich potenciálu vytvoriť podmienky pre rozšírenie kultúrnej ponuky, pamiatkovej a historickej hodnoty aj účelu, na ktorý boli v minulosti využívané. Poradie oblastí ako rozvojových priorít bolo určené na základe priemerného hodnotenia poradia, ktoré obyvateľia a obyvateľky pri jednotlivých miestach uviedli.

2.2 Účasť obyvateľiek a obyvateľov na kultúre v meste

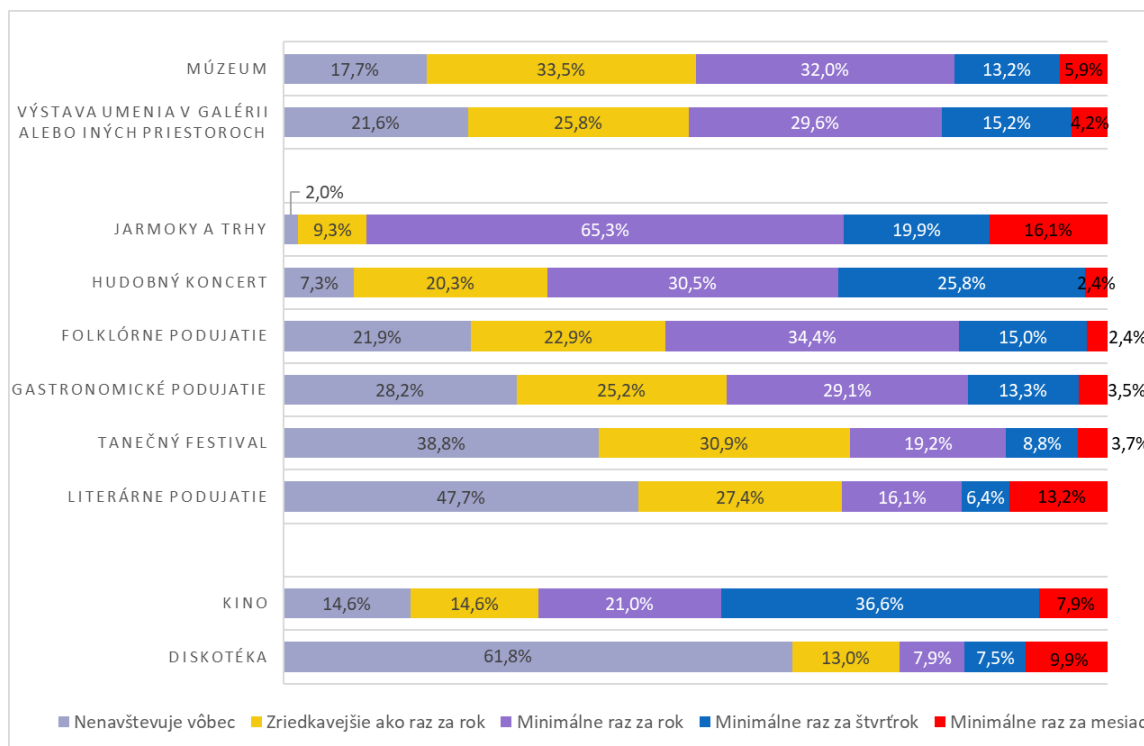
Účasť na kultúre zahŕňa široké spektrum aktivít, od pasívnej účasti na predstaveniach, koncertoch, podujatiach a iných aktivitách po aktívnu účasť, kedy sú obyvateľky a obyvatelia sami tvorcami kultúry v meste.

2.2.1 Návšteva expozícií, predstavení a podujatí

Viac ako polovica Banskobystričaniek a Banskobystričanov (51 %) nenavštevuje múzeá v meste vôbec alebo len zriedkavo, t.j. menej často ako raz za rok, necelá jedna tretina (32 %) ich navštívi len raz za rok, ostatní ich navštevujú v priebehu roka častejšie. Obyvateľky a obyvatelia sa v prípade výstav umenia v galériách alebo v iných priestoroch (vrátane verejných priestranstiev) vyjadrili, že ich navštevujú častejšie ako múzeá, pričom frekvencia návštevy závisí od veku (vyššie vekové kategórie navštevujú výstavy častejšie).

Z festivalov a iných podujatí sú najnavštevovanejšie jarmoky a trhy, ktoré nenavštevuje vôbec alebo zriedkavejšie ako raz za rok len 11,3 % obyvateľiek a obyvateľov. Druhé v poradí z hľadiska návštevnosti sú hudobné koncerty a folklórne podujatia, ktoré minimálne jeden raz ročne navštívi väčšina obyvateľiek a obyvateľov. Takáto široká účasť na uvedených typoch podujatí môže vyplývať aj z ich prístupnosti širokej verejnosti (organizácii na verejných priestranstvách, v rámci slávností, často bez poplatku a pod.). Vyhodnotenie ukázalo závislosť medzi frekvenciou návštevy jednotlivých typov podujatí a vekom. Frekvencia návštevy folklórnych a literárnych podujatí sa zvyšuje so zvyšujúcim sa vekom. Naopak čím nižšia veková kategória obyvateľiek a obyvateľov, tým častejšie navštevujú jarmoky a trhy, gastronomické festivaly aj tanečné festivaly. Aj zriedkavejšie navštevované (organizované) podujatia majú svoju cieľovú skupinu (tanečné festivaly mladých ľudí a literárne podujatia vyššie vekové kategórie).

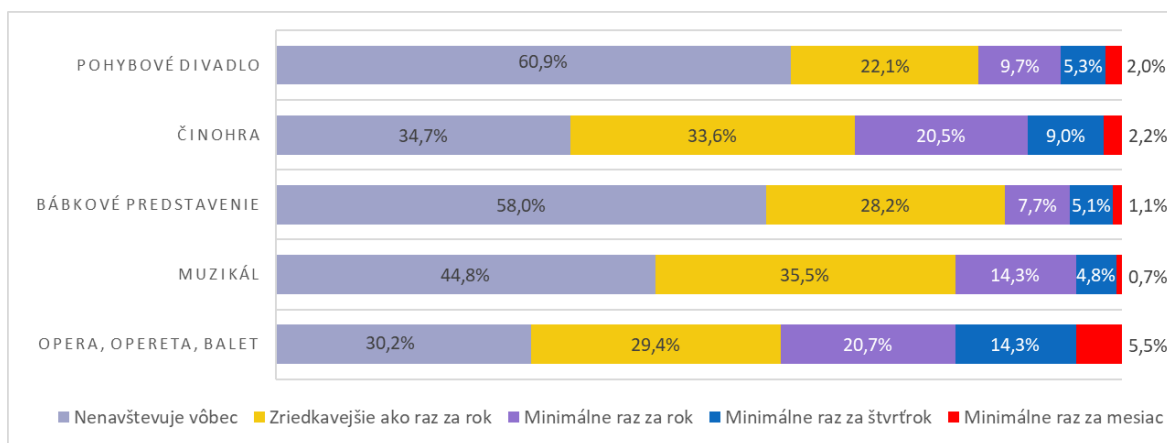
Graf 15: Pravidelnosť návštevy expozícií, výstav, tanečných, hudobných a iných podujatí v meste obyvateľkami a obyvateľmi

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov dotazníkového prieskumu, 2022.

V prípade divadelných predstavení ide o podstatne nižšiu frekvenciu návštevy. Väčšina obyvateľiek a obyvateľov nenavštevuje divadelné predstavenia vôbec alebo len zriedkavo, t.j. menej často ako raz za rok. Medzi divadelné predstavenia, ktoré najpravidelnejšie Banskobystričanky a Banskobystričania navštevujú patrí opera, opereta a balet. Ďalšími v poradí podľa frekvencie návštevy sú činohra a muzikál. V prípade týchto typov predstavení sa zároveň potvrdilo, že frekvencia návštevy počas roka sa zvyšuje s vyššou vekovou skupinou obyvateľiek a obyvateľov. Naopak návšteva pohybového divadla je vyššia u nižších vekových kategórií. V prípade bábkového divadla sa závislosť frekvencie návštevy od veku nepotvrdila.

Graf 16: Pravidelnosť návštevy divadelných predstavení obyvateľkami a obyvateľmi mesta

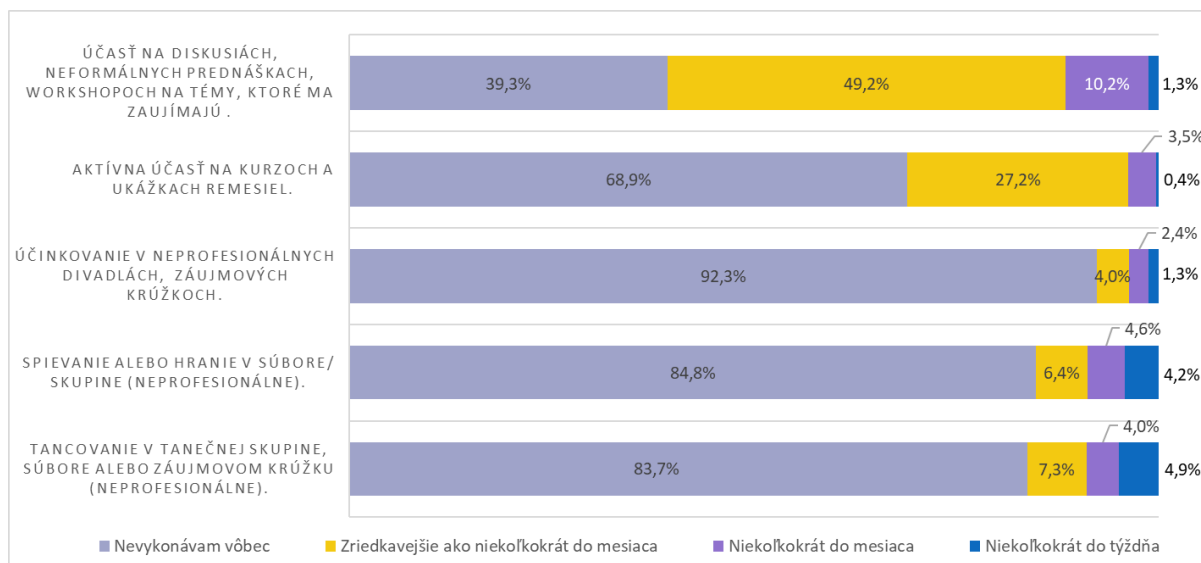

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov dotazníkového prieskumu, 2022.

2.2.2 Aktívna účasť na kultúre vo voľnom čase

Popri pracovných, študijných a rodinných povinnostiach aj pasívnej (diváckej) účasti na podujatiach a iných možnostiach trávenia času v meste sa časť Banskobystričaniek a Banskobystričanov aktívne zapája do „tvorby kultúry“.

Graf 17: Pravidelnosť vykonávania voľnočasových kultúrnych aktivít obyvateľkami a obyvateľmi mesta (aktivity s aktívnym zapojením)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov dotazníkového prieskumu, 2022.

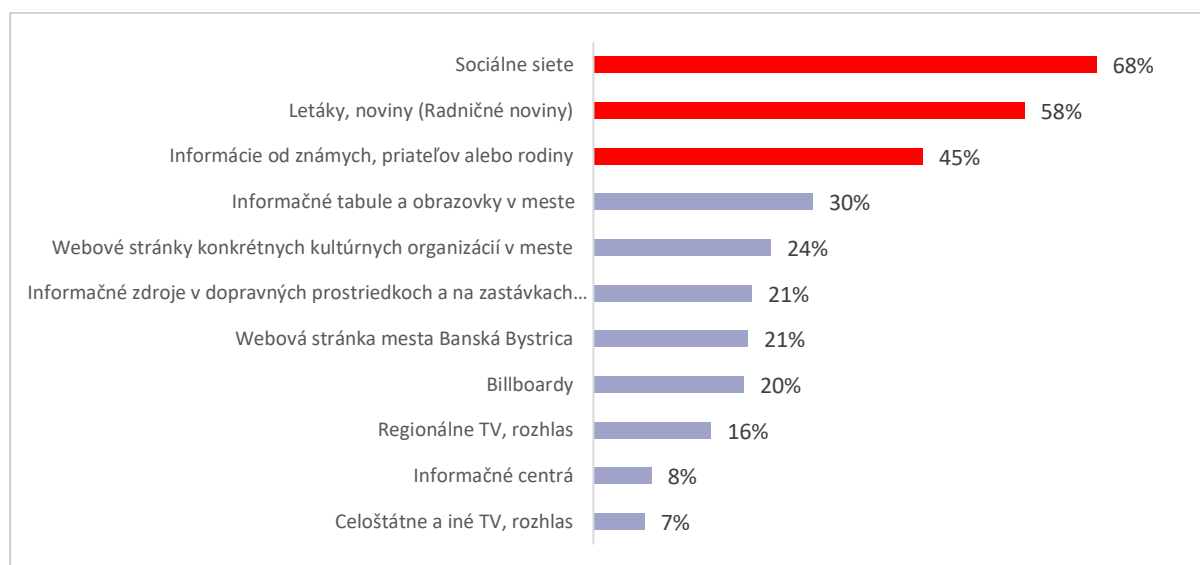
Na diskusiách, neformálnych prednáškach a workshopoch na témy, ktoré obyvateľky a obyvateľov zaujímajú sa pravidelne **niekoľkokrát do mesiaca** zúčastňuje 11,5 % obyvateľiek a obyvateľov a 1,3 %

aj každý týždeň, pričom pravidelnosť nezávisí od veku obyvateľiek a obyvateľov. Medzi aktivity, ktoré vykonáva najširšia skupina Banskobystričaniek a Banskobystričanov **pravidelne každý týždeň** patrí neprofesionálne tancovanie v tanečnej skupine, súbore alebo záujmovom krúžku (4,9 %), pričom účasť je pravidelnejšia u nižších vekových skupín. Naopak čím vyššia veková kategória, tým pravidelnejšia účasť na kurzoch a ukázkach remesiel.

2.2.3 Informácie o kultúrnej ponuke

Banskobystričanky a Banskobystričania sa najčastejšie dozvedajú o kultúrnom dianí a iných možnostiach trávenia času v Banskej Bystrici prostredníctvom sociálnych sietí, ktoré z maximálne piatich informačných zdrojov označilo až 68 % obyvateľiek a obyvateľov. Ďalej sú to letáky, noviny (Radničné noviny) a informácie od známych, priateľov alebo rodiny.

Graf 18: Informačné zdroje, z ktorých sa obyvateľky a obyvatelia najčastejšie dozvedajú o kultúrnom dianí

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022.

Obyvatelky a obyvatelia uviedli v dotazníkovom prieskume informačné zdroje, z ktorých sa najčastejšie dozvedajú o kultúrnom dianí v meste výberom maximálne piatich informačných zdrojov.

Informačný zdroj o kultúrnom dianí a iných možnostiach trávenia času v meste Banská Bystrica sa odlišuje v závislosti od veku. Nemožno však konštatovať, že by mladí ľudia využívali výlučne online priestor. Čím nižšia veková skupina, tým častejšie sa dozvedá o dianí v meste zo sociálnych sietí, od známych, priateľov a rodiny, z informačných zdrojov v dopravných prostriedkoch a na zastávkach (napr. MHD) a z billboardov. Naopak, so zvyšujúcim sa vekom obyvateľiek a obyvateľov rastie aj informovanosť o dianí z letákov, novín (Radničných novín), webovej stránky mesta a prostredníctvom informačných centier. Pri získavaní informácií z informačných tabulí a obrazoviek v meste a z webových stránok konkrétnych kultúrnych organizácií v meste nie sú v závislosti od veku obyvateľov odlišnosti.

2.3 Život v meste a potenciál kultúry v jeho rozvoji

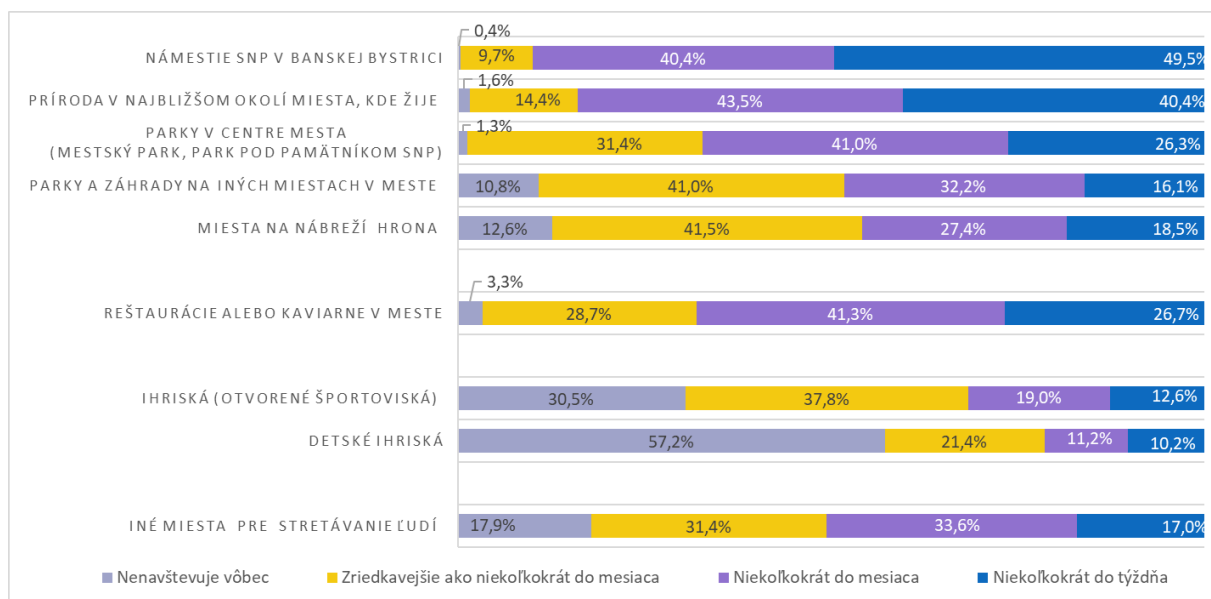
Banskobystričanky a Banskobystričania sa prikláňajú k názoru, že mesto Banská Bystrica je mesto, kde majú ľudia s rozličnými záujmami veľa možností stretávania sa¹⁰³.

Z vybraných miest a lokalít v Banskej Bystrici najčastejšie navštevujú Banskobystričanky a Banskobystričania Námestie SNP a parky v centre mesta. Mestský park, Park pod Pamätníkom SNP a Námestie SNP spolu s príslušnými ulicami Lazovná ulica, Horná strieborná ulica, Národná ulica a ďalšími lokalitami spojenými s týmto námestím, boli zároveň najčastejšie uvádzanými lokalitami, kde sa obyvateľky a obyvatelia cítia najlepšie.

Námestie SNP nenavštevuje vôbec alebo zriedkavejšie ako niekoľkokrát do mesiaca len 10 % obyvateľiek a obyvateľov. Silný je aj vzťah obyvateľiek a obyvateľov k prírode v najbližšom okolí miest, kde žijú, pričom obyvateľky a obyvatelia ju navštevujú pravidelne niekoľkokrát do týždňa alebo do mesiaca. Táto pravidelnosť návštevy prírody môže byť spojená aj s tým, že v podstate zo všetkých mestských častí je nezastavané prírodné prostredie dostupné aj bez nevyhnutnosti využitia dopravného prostriedku.

Veľkou časťou Banskobystričaniek a Banskobystričanov sú pravidelne navštevované aj parky a záhrady na iných miestach v meste ako v jeho centra (48 %) a miesta na nábreží Hrona (46 %).

Graf 19: Pravidelnosť návštevy vybraných miest a lokalít v Banskej Bystrici obyvateľkami a obyvateľmi vo voľnom čase

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022.

V meste Banská Bystrica sú miesta, ktoré Banskobystričanky a Banskobystričania pravidelne navštevujú a cítia sa tu dobre aj vďaka prítomnosti kultúrneho dedičstva, kultúrnemu

¹⁰³ 56 % obyvateľiek a obyvateľov sa prikláňa k tomu, že v meste majú ľudia s rozličnými záujmami veľa možností stretávania sa, naopak, že ľudia žijú v meste izolovane a nevyhľadávajú tieto možnosti má pocit 18 % obyvateľov a obyvateľiek. Neutrálny postoj zaujalo 26 %. Do prieskumu sa zapojili aktívni členovia/členky neprofesionálnej športovej komunity (10 %), členky a členovia neprofesionálnych umeleckých komunit alebo zoskupení (11 %) aj profesionálky a profesionáli v oboch oblastiach. Jedna tretina (33 %) je tiež členkou alebo členom inej skupiny ľudí, ktorá sa aktívne stretáva, diskutuje alebo inak trávi voľný čas. Členkou alebo členom inej skupiny, ktorá sa nestretáva, ale aktívne komunikuje na sociálnych sieťach je 7 % z nich. Z Banskobystričaniek a Banskobystričanov, ktorí sa do prieskumu zapojili, nevyhľadáva aktívne stretávanie vo voľnom čase 36 % (respondenti uviedli, že nie sú členkou ani členom ani jednej z uvedených skupín ľudí alebo komunit).

a spoločenskému daniu, prírodnému charakteru prostredia, možnostiam vykonávania športových aktivít aj širokým možnostiam stretávania sa.

Kultúra môže prispievať k zveladeniu rôznych miest a lokalít v meste a zároveň môžu tieto miesta vytvárať podmienky (dopĺňať infraštruktúru kultúrnych inštitúcií a iných aktérov) pri plnení vyšších spoločenských cieľov kultúry. Účelom sprístupňovania umenia a kultúry nie je len kvalitnejšie spoločenské vyžitie a ekonomický rozvoj, ktorý je spojený so spotrebou kultúrnych a ďalších nadväzných služieb.

Z vybraných úloh, ktoré plní kultúra v dlhodobom sociálnom a ekonomickom rozvoji mesta sa Banskobystričanky a Banskobystričania prikláňajú k tomu, že najdôležitejší je rozvoj umeleckého vzdelávania detí a mládeže pre ich lepšie začlenenie v spoločnosti a sociálne zručnosti a rozvoj tvorivosti detí a mládeže¹⁰⁴.

Tabuľka 7: Vybrané potreby v sociálnom rozvoji mesta zoradené podľa dôležitosti pre obyvateľky a obyvateľov

Oblasť rozvoja kultúrnych zdrojov	Poradie obyvateľky a obyvateľa spolu	Poradie podľa vekových kategórií obyvateľiek a obyvateľov mesta						
		15 – 18 rokov	19 - 24 rokov	25 - 34 rokov	35 - 44 rokov	45 - 54 rokov	55 - 64 rokov	65 a viac rokov
Rozvoj umeleckého vzdelávania detí a mládeže pre ich lepšie začlenenie v spoločnosti a sociálne zručnosti.	1	1	1	1, 2	1	1	1	1
Rozvoj tvorivosti detí a mládeže.	2	2	2	1, 2	2	2	2	2
Zlepšovanie porozumenia a vzťahov medzi ľuďmi.	3	3	3	3	3	3	4	4
Vytváranie možností pre medzigeneračné stretávanie (stretávanie ľudí rôzneho veku).	4	4	4	4	4	4	3	3
Pomoc znevýhodneným skupinám.	5	5	5	5	5	5	5	5

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

Dôležitosť (význam) jednotlivých oblastí, ku ktorým v sociálnom a ekonomickom rozvoji kultúra prispieva sú zoradené v poradí od 1 - najvyššej priority, resp. najdôležitejšej oblasti pre obyvateľky a obyvateľov po 5. najnižšiu prioritu, resp. najmenej dôležitú oblasť z piatich uvedených.

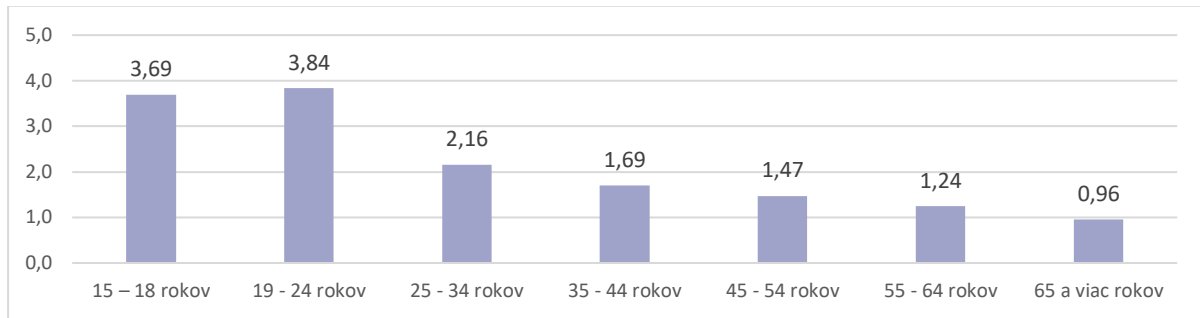
DOPADY PANDÉMIE OCHORENIA COVID-19

Pandemická situácia pretrvávajúca vo svete aj na Slovensku od roku 2020 prispela k zníženiu konkurencieschopnosti kultúry v porovnaní s inými spôsobmi trávenia voľného času, aj tými, ktoré nemajú priaznivý vplyv na vývoj spoločnosti (napr. presun komunikácie a aktivít na sociálne siete, online hry a pod.).

Až 36 % Banskobystričaniek a Banskobystričanov trávilo počas pandémie ochorenia COVID-19 menej času s priateľmi alebo rodinou. Odlúčenie pociťovali najmä vyššie vekové skupiny. Aktivity na sociálnych sieťach sa zvýšila najmä u mladej generácie. Aktívnejšie začala komunikovať cez sociálne siete zapájaním sa do diskusií na rôzne témy až jedna pätina obyvateľiek a obyvateľov. Komentovať príspevky svojich priateľov na sociálnych sieťach začalo 7 % a komentovať príspevku ľudí, ktorých osobne obyvateľky alebo obyvateľa nepoznajú začali 4 % Banskobystričaniek a Banskobystričanov. V súčasnosti (v čase realizácie prieskumu - 2022) je priemerný čas, počas ktorého sú na sociálnych sieťach **denne 1,88 hodiny**, pričom tento čas závisí od veku (čím nižšia veková kategória, tým viac času trávi na sociálnych sieťach).

¹⁰⁴ Obyvateľky a obyvateľa mesta považujú túto oblasť za najdôležitejšiu. K tomu, či sú v súčasnosti v meste deti a mládež dostatočne alebo nedostatočne vedené k záujmu o kultúru zaujalo 30 % neutrálny postoj, 35 % sa prikláňa k tomu, že deti a mládež v meste sú dostatočne vedené k záujmu o kultúru a rovnaká časť obyvateľov k tomu, že vedenie detí a mládeže k záujmu o kultúru je nedostatočné, pričom to takto vnímajú predovšetkým nižšie vekové skupiny.

Graf 20: Priemerný čas používania sociálnych sietí počas dňa obyvateľkami a obyvateľmi mesta (v hodinách)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

V súvislosti s len ťažko odhadnuteľnými dôsledkami pandémie ochorenia COVID-19, ale aj dôsledkami rastúcej inflácie, ktorá sa prejavuje od roku 2022 je pokles účasti obyvateľov na kultúre ohrozením pre sociálny a ekonomický rozvoj Banskej Bystrice.

3 VÝZVY KULTÚRNEJ PONUKY

ZÁZEMIE /INFRAŠTRUKTÚRA A PRIESTOR/

- mesto s jedinečnou atmosférou,
- mesto s najväčším počtom pamiatkových objektov v kraji (219 NNKP, 337 objektov, 81 % v dobrom alebo vyhovujúcom stavebno-technickom stave), 10 diel na zozname modernej architektúry, 73 hmotných pamätihodností,
- intenzívne vnímanie prírodného dedičstva aj bohatého kultúrneho dedičstva (budov, architektúry aj zvykov a tradícií) obyvateľkami a obyvateľmi mesta,
- obnovená/postupne obnovovaná infraštruktúra pamäťových a fondových inštitúcií (vrátane čiastočnej debarierizácie),
- silný vzťah obyvateľiek a obyvateľov k historickému centru mesta (námestiu a priľahlým uliciam), mestským parkom (Mestskému parku a Parku pod Pamätníkom SNP), iným parkom a záhradám, k prírode v blízkosti miest, kde žijú,
- veľa možností stretávania sa pre ľudí s rozličnými záujmami, blízkosť prírody zo všetkých mestských častí (dostupnosť aj bez nevyhnutnosti využitia dopravného prostriedku),
- výhodná dopravná poloha mesta z národného aj medzinárodného hľadiska,
- rozvinutá informačná infraštruktúra (vrátane moderných technológií a ich postupné zavádzanie – digitalizácia, informačné panely a i.) a i..

Silné stránky

- nedostatok krytých priestorov pre organizáciu podujatí väčších formátov,
- chýbajúce/zastaralé zázemie pre umeleckú tvorbu a rozvoj kreatívnych odvetví,
- chýbajúci kvalitný priestor na organizovanie väčších podujatí (s väčšou kapacitou sály pre kultúrne a spoločenské podujatia, vrátane konferencií a iných MICE podujatí), nefungujúci dom kultúry, absencia kultúrneho strediska v centre mesta s dôrazom na voľnočasové aktivity mládeže,
- zlý stavebno-technický stav a zastaralé vybavenie kultúrnej infraštruktúry s významným potenciálom vo vlastníctve štátu – Štátnej opery v Banskej Bystrici,
- nedostatočné technické zázemie pre realizáciu podujatí na verejných priestranstvách (Mestský park, priestor pod pamätníkom SNP),
- vysoké prevádzkové náklady zastaraných priestorov, nedostatky v debarierizácii a sprístupnení pre znevýhodnené skupiny obyvateľiek a obyvateľov (vrátane nedostatočnej informačnej debarierizácie).

Slabé stránky

KULTÚRNY PROGRAM A AKTIVITY AKTÉROV /OBSAHOVÁ NÁPLŇ/

- história mesta bohatá na množstvo významných udalostí (históriu baníctva, SNP a osobnosti; 98 nehmotných pamätihodností, z toho 73 osobností),
- uchované nehmotné kultúrne dedičstvo, najmä obyvateľiek a obyvateľov prisťahovaných v druhej polovici 20. storočia z okolitých vidieckych regiónov Horehronie a Podpoľanie,
- múzeá národného a regionálneho významu z hľadiska návštevnosti, vrátane inovovaných moderných expozícií a vybavenia s informačnými technológiami (vrátane využívania rozšírenej reality a iných interaktívnych prvkov),
- sídlo jedného z troch operných divadiel na Slovensku – Štátna opera v Banskej Bystrici,
- rozmanitá kultúrna ponuka, spoločenský a kultúrny život v meste (vrátane podujatí, ktoré sa na ňom podieľajú),
- bohatá tradícia a ponuka kultúrnych podujatí a aktivít (viac ako 1200 podujatí ročne) - podujatia z rôznych oblastí umenia, hudobných žánrov, vrátane kvalitných gastronomických podujatí a iné medziodborové aktivity pre všetky cieľové skupiny obyvateľov, podujatia národného a medzinárodného významu, tradícia v oblasti folklóru, zborového spevu a džezu v meste,
- rozvinuté projekty spolupráce v tvorbe ponuky (napr. MÚZPAS) a produkty pre návštevníkov zaradené do ponuky v kultúrno-poznávacom cestovnom ruchu (napr. Smart-guide a iné).

- chýbajúce systematické výskumy tradičnej banskobystrickej kultúry a hrozba postupnej straty vzťahu obyvateľiek a obyvateľov miestnych častí (napr. Majer, Uľanka a i.) k ich histórii a tradíciám,
- nízka priorita obyvateľiek a obyvateľov kultúrnej ponuky zameranej na prezentáciu rôznych kultúr ľudí žijúcich v meste, resp. nízke povedomie o potrebách rozvoja programu zameraného na medzi-kultúrny dialóg,
- nedostatok aktivít zameraných na prezentáciu kultúr národnostných menšín a zvyšovanie tolerancie medzi národmi,
- slabé pokrytie kultúrou na sídliskách Radvaň, Sásová, Podlavice,
- nedostatok moderných reklamných technológií s informáciami o kultúre a spoločenskom živote vo verejných priestoroch, chýbajúci ucelený koncept kultúrneho programu a jasná umelecká vízia (dramaturgia), riziko prevýšenia kvantity podujatí nad kvalitou.

ZÁZEMIE /INFRAŠTRUKTÚRA A PRIESTOR/

KULTÚRNY PROGRAM A AKTIVITY AKTÉROV /OBSAHOVÁ NÁPLŇ/

Príležitosti	<p>Príležitosť pre udržateľný rozvoj/využitie kultúrneho dedičstva a prírodných lokalít pre rozvoj kultúry:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kultúra môže prispievať k zveľadeniu rôznych miest a lokalít v meste (vrátane verejných priestranstiev) a zároveň môžu tieto miesta vytvárať podmienky pri plnení vyšších spoločenských cieľov kultúry (môžu dopĺňať infraštruktúru kultúrnych inštitúcií a iných aktérov), • zvyšovanie priemernej teploty v dôsledku klimatickej zmeny a predĺžovanie sezóny a možnosti pre organizovanie aktivít vo vonkajšom prostredí a s tým súvisiaca potreba rozvoja zelenej infraštruktúry (parky, komunitné záhrady a i.), • možnosti financovania zelenej infraštruktúry a obnovy významného kultúrneho dedičstva z prostriedkov fondov EÚ v programovom období 2021 - 2027 (dôraz na zachovanie, udržateľné využitie a debarierizáciu kultúrneho dedičstva, budovanie a vylepšenie zelenej infraštruktúry s cieľom prispôsobiť sa zmene klímy aj na iné účely ako sú adaptačné opatrenia, vytváranie otvorených verejných priestorov pre medzigeneračné stretávanie v mestách a i.). 	<ul style="list-style-type: none"> • záujem rodín s malými deťmi o spoločné trávenie voľného času na kultúrnych podujatiach, • podpora ľudových remesiel a ich celoročná prezentácia a zviditeľňovanie mesta v európskom priestore prostredníctvom umeleckej produkcie, • zapájanie dobrovoľníkov, marginalizovaných a znevýhodnených osôb do kultúrneho procesu, • prostredníctvom kultúry rozvoj detí a mládež, zapájanie/začleňovanie znevýhodnených skupín do spoločnosti a vytváranie priestoru pre medzigeneračné stretávanie, • rýchly rozvoj nových technológií a riešení vrátane informačnej infraštruktúry (informačnej debarierizácie a prístupnosti programu) a príležitosť pre ich zavádzanie v spolupráci s aktérmi v kultúre a strešnými organizáciami, • zveľaďovanie umeleckých predmetov vo verejnom priestore z dotačných schém a iných externých zdrojov (FPU, sponzoring a pod.).
Ohrozenia	<ul style="list-style-type: none"> • pretrvávajúca energetická kríza aj v dôsledku nestabilnej geopolitickej situácie - rast inflácie (vrátane pokračujúceho rýchleho rastu cien stavebných materiálov), • zvyšovanie energetickej náročnosti a potreba príspevku k napĺňaniu klimatických cieľov, • zmena klímy (zimné a letné extrémny - ohrozenie sezónnych aktivít organizovaných vo vonkajšom priestore), • nepriaznivé trhové prostredie a nezáujem investorov pre rozvoj služieb v meste (ubytovacích kapacít, vrátane ubytovacieho zariadenia vyššej kategórie a triedy a inej infraštruktúry pre rozvoj MICE), zhoršovanie vonkajšieho (makro) podnikateľského prostredia, na ktoré nemá vplyv miestna samospráva, • zhoršovanie dopravného napojenia mesta (znižovanie počtu spojení prepravcov), • zvyšovanie zaťaženia osobnou automobilovou dopravou v meste pri zaostávaní zlepšovania podmienok udržateľnej mobility (zaťaženie prostredia – zvyšovanie emisií aj nedostatok parkovacích plôch), • rozširovanie vizuálneho smogu, na ktoré nemá vplyv samospráva. 	<ul style="list-style-type: none"> • zhoršovanie sociálneho postavenia obyvateľiek a obyvateľov v mesta a regióne (pokles kúpyschopnosti), • epidémie, pandémie, nestabilná geopolitická situácia a ďalšie okolnosti, ktoré ovplyvňujú otvorenosť a prístupnosť infraštruktúry, mesta, regiónu aj Slovenska pre návštevníkov, • rýchle životné tempo, nedostatok času a energie na návštevu kultúrnych podujatí alebo zapájanie sa aktívne do záujmovej činnosti, • úpadok emocionálnych a etických hodnôt, šírenie nevkusu a kultúrnej negramotnosti, • komercializácia kultúry (vrátane tradičnej kultúry), • zvyšovanie počtu podujatí - kvantita na úkor kvality, • ponuka ľahkých atraktivít (PC, obchodné centrá), • nezáujem médií o pozitívne správy.

ĽUDSKÉ ZDROJE /ROZVOJ ĽUDSKÝCH ZDROJOV PRE KULTÚRU A KKP/

SPOLUPRÁCA A SYSTÉMOVÉ OPATRENIA /RIADENIE ROZVOJA/

Silné stránky

- široké zastúpenie aktérov v kultúre (umelecký a kreatívny potenciál), jednotlivcov a inštitúcií z rôznych sfér so záujmom uchovávať kultúrne dedičstvo, rozvíjať umelecký potenciál (vrátane rozmanitosti kultúrnych prejavov),
- pokrytie všetkých stupňov umeleckého vzdelávania v meste a univerzitné zázemie pre rozvoj ľudských zdrojov v kultúre (Akadémia umení, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici),
- história vzdelávania v meste, spádové územie stredných škôl, pôsobenie študentov a mladých tvorivých ľudí počas štúdia na strednej aj vysokej škole v meste,
- medzinárodne ocenení umelci a inštitúcie, ktoré zapájajú znevýhodnené skupiny do tvorby kultúry a rozvíjajú kultúru v kontexte dôležitých spoločenských tém,
- vnímanie kreatívneho potenciálu obyvateľkami a obyvateľmi mesta,
- široký potenciál dobrovoľníkov a pracovníkov tretieho sektoru.

- memorandum o spolupráci strategických partnerov /Mesto Banská Bystrica, Banskobystrický samosprávny kraj, Akadémia umení v Banskej Bystrici, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici/,
- množstvo subjektov pôsobiacich v oblasti kultúry so záujmom podieľať sa na rozvoji mesta aj prierezovou orientáciou naprieč rôznymi oblasťami rozvoja kultúry (rozvinutá spolupráca múzeí a galérií),
- rozvinuté širšie kooperačné siete v cestovnom ruchu so zapojením mesta (mesto je členom OOCR SS, OOCR SS je na regionálnej úrovni členom KOOCR, obe organizácie sú členom Asociácie organizácií cestovného ruchu Slovenska),
- začaté procesy participácie v rámci prípravy koncepcie kultúry,
- uplatňovanie zásad ochrany pamiatkových budov (spolupráca s KPÚ),
- začaté projekty spolupráce pre komplexnú obnovu/revitalizáciu a využitie významných objektov v meste vrátane zapojenia verejnosti,
- skúsenosti s monitoringom organizátorov a podujatí prostredníctvom systému vytvoreného v rámci Podujatia BB (nie úplný zoznam), postupná elektronizácia služieb (vrátane zberu dát) viacerých aktérov v kultúre (napr. zavedený systém zberu dát o návštevníkoch v múzeách a galériách zriaďovaných BBSK a i.),
- medzinárodné kontakty mesta, spolupráca s partnerskými mestami, zahraničnými zastúpeniami a inštitútmi.

Slabé stránky

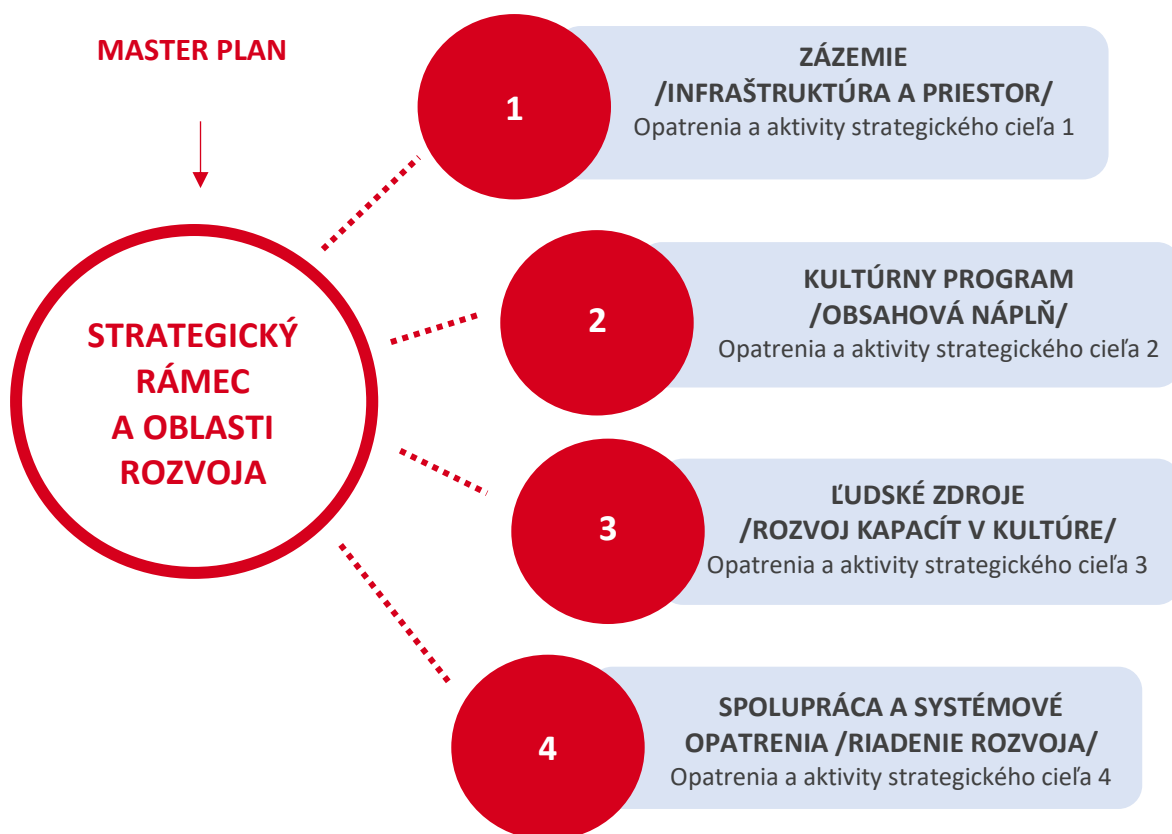
- nízke povedomie obyvateľiek a obyvateľov mesta o potrebách pomoci znevýhodneným skupinám pri rozvoji kultúry (pomoc znevýhodneným skupinám vnímajú spomedzi viacerých úloh kultúry v sociálnom a hospodárskom rozvoji mesta na poslednom mieste všetky vekové kategórie obyvateľiek a obyvateľov),
- nedostatočne využitý kreatívny a umelecký potenciál študentov a mladých ľudí, nedostatok pracovných príležitostí po skončení vysokej školy aj možností na umeleckú a kreatívnu realizáciu najmä ľudí v produktívnom veku a s tým súvisiaci odchod ľudí do veľkých miest a metropol (napr. Praha, Bratislava),
- zaostávanie v manažmente inštitúcií v súlade s princípmi udržateľného rozvoja a iných manažérskych oblastiach (vrátane chýbajúcich kapacít pre prípravu projektov úspešných v grantových schémach),
- nedostatočná jazyková vybavenosť pracovníkov v kultúre, nedostatočné skúsenosti a zručnosti pracovníkov v kultúre pre prácu s rôznymi cieľovými skupinami (vrátane potreby neustáleho zlepšovania zručností pre prácu so znevýhodnenými skupinami, pro-klientského prístupu k aktívnemu aj pasívnemu účastníkovi kultúry) s čím súvisí aj nedostatočné vybavenie kultúrnych inštitúcií potrebné pre realizáciu týchto aktivít (vrátane informačnej debarierizácie).

- nedostatočná komunikácia a koordinácia subjektov pôsobiacich v oblasti kultúry a medzisektorovo,
- nedostatok dát pre strategické rozhodovanie a rozvoj,
- chýbajúci dokument - Zásady umiestňovania, prezentácie a ochrany pomníkov, pamätníkov, pamätných tabúl a výtvarných diel na území mesta Banskej Bystrice,
- nízky podiel verejných výdavkov na kultúru v porovnaní s inými oblasťami (znižuje sa aj podiel verejných výdavkov na kultúru na hrubom domácom produkte v SR),
- nesystémové nastavenie podpory rozvoja kultúry (vrátane dotačnej schémy mesta na podporu podujatí, nejasného nastavenia kritérií hodnotenia/posudzovania projektov a chýbajúcej prioritizácie podľa aktuálnych potrieb rozvoja kultúry v meste – výber prioritných oblastí),
- zvyšujúca sa závislosť aktérov v kultúre na dotačných schémach (vrátane závislosti na poskytnutí grantov z Fondu na podporu umenia).

	ĽUDSKÉ ZDROJE /ROZVOJ ĽUDSKÝCH ZDROJOV PRE KULTÚRU A KKP/	SPOLUPRÁCA A SYSTÉMOVÉ OPATRENIA /RIADENIE ROZVOJA/
Príležitosti	<ul style="list-style-type: none"> národné a medzinárodné projekty zamerané na výmenu skúseností a transfer know-how, rozvoj spolupráce a partnerstiev (vrátane medzi-sektorových) a iné zlepšovanie iných podmienok pre rozvoj potenciálu kultúry a kreatívnych odvetví (vrátane modelov kreatívnych/umeleckých hubov, rezidenčných centier a pobytov, medzinárodných spoluprác vysokých škôl v meste, zapojenia do komplexných a multidisciplinárnych vedecko-výskumných a inovačných projektov a komplementárnych vedecko-výskumných a inovačných aktivít v relevantných oblastiach spoločenských a humanitných vied), európsky rámec pracovných podmienok v kultúre a kreatívnych odvetviach¹⁰⁵. 	<ul style="list-style-type: none"> zlepšenie komunikácie prepojením verejného, súkromného a neziskového sektora vďaka spolupráci na EHMK, zapojenie obyvateľiek a obyvateľov, výmena kultúrnych hodnôt a podpora medzikultúrneho dialógu prostredníctvom spolupráce s partnerskými a európskymi mestami (prehlbovanie spolupráce), implementácia princípov inteligentného riadenia (uplatnenie SMART v riadení kultúry, vrátane strategického plánovania a rozhodovania na základe dát a analýz), využívanie grantových výziev z prostriedkov fondov EÚ, Ministerstva kultúry SR, FPU, VÚC, nadácií a ďalších subjektov podporujúcich miestnu kultúru.
Ohrozenia	<ul style="list-style-type: none"> Pokles záujmu pracovať v kultúre aj v dôsledku celospoločensky (celonárodne) neuznaného štatútu pracovníka v kultúre, legislatívne postavenie umelcov a kultúrnej komunity – neriešenie špecifík právnych foriem a výkonu činností, nízke ohodnotenie a s tým súvisiaca postupná strata ochoty odborníkov a odborníkov zapájať sa do strategických procesov v rozvoji kultúry, čo súvisí najmä s nedostatkom verejných zdrojov na systematický a udržateľný rozvoj kultúry a jej integráciu s inými oblasťami sociálneho a hospodárskeho rozvoja, nepriaznivý demografický vývoj (starnutie obyvateľov mesta aj okresu), prehlbujúci sa trend odchodu ľudí v produktívnom veku z kraja aj mesta, viac príležitostí pre prácu a rozvoj počas štúdia v iných mestách na Slovensku a v zahraničí, pokles záujmu študovať na vysokej škole v Banskej Bystrici, zhoršovanie podmienok fungovania vysokých škôl na národnej úrovni (nedostatok verejných zdrojov pre financovanie vysokých škôl, vedy a výskumu, systém financovania vysokých škôl nereflektujúci na potreby humanitne orientovaných odborov, zhoršovanie iných podmienok pre štúdium v Banskej Bystrici (napr. dopravného napojenia verejnou osobnou dopravou pre dochádzanie študentov a iné). 	<ul style="list-style-type: none"> pokles dôvery subjektov pôsobiacich v oblasti kultúry vo verejný a štátny sektor, nesystematický zber a nastavenie dát z národnej úrovne (dlhodobé neriešenie-nevyriešenie problému chýbajúcich relevantných dát o prínosoch kultúry, vrátane dát o priamo a nepriamo generovanej zamestnanosti a iných socio-ekonomických vplyvoch aplikovateľných pre strategické rozhodovanie na lokálnej a regionálnej úrovni), neriešenie systémových opatrení a nástrojov na národnej úrovni (vrátane nástrojov financovania), nízka prioritizácia kultúry na národnej úrovni, chýbajúce praktické uchopenie integrácie kultúry s inými oblasťami vrátane funkčnej medzirezortnej spolupráce na konkrétnych systémových zmenách, opatreniach a aktivitách, nedostatok zdrojov pre financovanie systémových opatrení a rozvoj kultúry nedostatok verejných zdrojov na podporu systémových oparení aj aktivít akčných plánov v dôsledku energetickej krízy, zhoršujúcej sa ekonomickej situácie a riešenia iných problémových oblastí sociálneho a hospodárskeho rozvoja, neochota aktérov v kultúre prierezovo a medzi-sektorovo spolupracovať, nedostatok kapacít pre realizáciu cieľov a aktivít koncepcie, nepripravenosť aktérov pre zapojenie do medzinárodných projektov spolupráce aj z dôvodu bariér, ktoré nie je možné v podmienkach miestnej samosprávy vyriešiť (vrátane chýbajúcich kapacít na predprojektovú a projektovú prípravu).

¹⁰⁵ [Uznesenie Európskeho parlamentu z 20. októbra 2021 o situácii umelcov a kultúrnej obnove v EÚ](#)

C. STRATEGICKÁ ČASŤ

Konceptia formuluje dôležité rámce pre vytváranie podmienok, ktoré prispejú nielen ku kultúrnemu, ale aj širšiemu sociálnemu a hospodárskemu rozvoju mesta. Poukazuje aj na systémové a celospoločenské problémy. Analytická časť identifikovala silné a slabé stránky kultúry v meste a to vo vzťahu k východiskám na lokálnej, národnej aj medzinárodnej úrovni, vrátane toho, aká je úloha kultúry v rozvoji spoločnosti a mesta.

Ambíciou strategického rámca je reagovať predovšetkým na vonkajšie výzvy, pozitívne trendy využiť v prospech rozvoja, ale zároveň zmierniť negatívne dôsledky súčasnej celosvetovo nestabilnej situácie na kvalitu života v meste, s dôrazom na rozvoj kultúry.

Počas posledných troch rokov (od roku 2020) sa ešte vypuklejšie ukazuje, že kultúru, tak ako aj ďalšie oblasti kvalitného života nemožno udržať ani ďalej rozvíjať bez toho, aby spoločnosť reagovala na globálne výzvy, a to na všetkých úrovniach od jednotlivcov žijúcich v mestách a na vidieku, cez samosprávy a vlády až po medzinárodné zoskupenia. V súčasnej situácii je príspevok každého jednotlivca k napĺňaniu cieľov Agendy 2030 prijatej už v roku 2015 ešte zásadnejší.

Pandémia ochorenia COVID-19 ukázala nízku odolnosť kultúry a kreatívnych odvetví v krízových situáciách. Oslabenie konkurencieschopnosti kultúry voči iným sektorom prirodzene vedie k nižšej akcieschopnosti pri plnení jej vyšších spoločenských cieľov. Počas pandémie sa obmedzili možnosti aktérov v kultúre prispievať k ekonomickému a sociálnemu rozvoju, vrátane ich schopnosti prispieť k zlepšovaniu porozumenia medzi ľuďmi a riešeniu dôležitých tém, a zároveň sa mnohé spoločenské problémy prehĺbili. Sociálne odlúčenie pociťovali aj Banskobystričanky a Banskobystričania, najmä vyššie vekové skupiny. Až jedna pätina obyvateľiek a obyvateľov začala aktívnejšie komunikovať cez sociálne siete zapájaním sa do diskusií na rôzne témy. Nevyvážený kontakt s negatívnymi emóciami podporujúcimi individualizmus, znižujúcimi empatiu a toleranciu medzi ľuďmi môže byť vážnou hrozbou úpadku morálnych a etických hodnôt. **Kultúra plní nezastupiteľnú úlohu v budovaní súdržných komunít a zvyšovaní sociálnej odolnosti mesta.**

Nestabilná geopolitická situácia spojená s vojnou na Ukrajine sa rovnako ako i pandemické obdobie bezprostredne priamo dotkli života na Slovensku i v meste. Tak ako si medzinárodné spoločenstvo po prvej a druhej svetovej vojne uvedomilo, že ekonomické a politické dohody na udržanie trvalého mieru nestačia a ľudí je potrebné viesť k morálnej a intelektuálnej solidarite a k vzájomnému porozumeniu¹⁰⁶, tak je potrebné na tieto výzvy upriamovať pozornosť aj dnes, a to na všetkých úrovniach, nielen na medzinárodnej.

Dôsledky nestabilnej geopolitickej situácie na spoločenský aj ekonomický život je v súčasnosti náročné predvídať, obzvlášť preto, že je s ňou spojená aj energetická kríza a teda výzvy, ktorým už dnes priamo čelia obyvateľky a obyvatelia mesta aj samospráva pri plnení jej základných kompetencií. O to viac je potrebné rozvíjať tvorivosť prostredníctvom kultúry a vzdelávania, inovačný potenciál kreatívnych odvetví, pripraviť sa na dôsledky energetickej krízy v rámci plánovania a rozvoja kultúrnej infraštruktúry a zohľadniť klimatickú zmenu v širšom kontexte rozvoja kultúry. **Kultúry sa tak priamo dotýka ekonomická aj environmentálna odolnosť mesta.**

Rámcové priority kultúry (ochrana ohrozeného dedičstva, zvyšovanie povedomia o spoločnej histórii a pamäti pre zmierenie a dialóg, rozvoj tvorivosti a rozmanitosti kultúrnych prejavov a budovanie kapacít na ochranu, šírenie povedomia, propagáciu a prenos dedičstva) sa opodstatnene v tomto období na lokálnej úrovni rozširujú o aktivity, ktorými kultúra prispieva k transformácii smerom k udržateľnosti na lokálnej úrovni. Transformácia je základom odolného mesta pre zdravý a plnohodnotný život.

¹⁰⁶ V roku 1945 vznikla Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (UNESCO), ktorej poslanstvo spočíva v budovaní svetového mieru vďaka medzinárodnej spolupráci v oblastiach vzdelávania, kultúry a vedy ([United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization](https://www.unesco.org/)).

Hlavná výzva, na ktorú strategický rámec koncepcie reaguje, je prostredníctvom kultúry a opatrení realizovaných pre jej rozvoj zvýšiť ekonomickú, sociálnu a environmentálnu odolnosť mesta Banská Bystrica, vytvoriť podmienky pre kvalitný život v meste a prispievať k udržateľnému rozvoju regiónu.

Ekonomická, sociálna a environmentálna udržateľnosť sú prierezovými princípmi uplatňovanými v rámci strategického rámca koncepcie kultúry mesta. V strategických aj špecifických cieľoch je zohľadnený príspevok k dosahovaniu cieľov pre udržateľný rozvoj (horizontálne princípy), pričom navrhované aktivity berú ohľad na kompetencie a možnosti aktérov v meste. Vízia a ciele vychádzajú aj z potenciálu mesta prispieť k udržateľnému rozvoju regiónu.

Koncept rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica /strategický rámec

➔ **Hlavná výzva, na ktorú strategický rámec koncepcie reaguje:**

Prostredníctvom kultúry a opatrení realizovaných pre jej rozvoj zvýšiť ekonomickú, sociálnu aj environmentálnu odolnosť mesta Banská Bystrica, vytvoriť podmienky pre kvalitný život v meste a prispievať k udržateľnému rozvoju širšieho regiónu.

Vízia: „Mesto Bystrica bude do roku 2030 odolným regionálnym centrom kultúry s kvalitným a udržateľným zázemím, ktoré vytvára priestor pre tvorivú činnosť, rozvoj a aktivity všetkých aktérov v oblasti kultúry aj v nadväzných odvetviach a oblastiach (kreatívne odvetvia, cestovný ruch, školstvo a šport), ktorí **spoločne** prispievajú ku sociálnemu a hospodárskemu rozvoju mesta a s výhľadom po roku 2030 bude konkurencieschopným mestom v kultúre na národnej a medzinárodnej úrovni“

Hlavný cieľ: Chrániť vzácne kultúrne zdroje: kultúrne a prírodné dedičstvo, umenie a ľudské zdroje; a vytvárať podmienky pre ich udržateľný rozvoj.

Problémová oblasť 1

Nerovinná infraštruktúra pre kultúrnu činnosť, ktorá by zodpovedala potrebám a potenciálu krajského mesta byť regionálnym centrom kultúry do roku 2030 a konkurencieschopným mestom v kultúre na národnej a medzinárodnej úrovni v období 2030+ a ktorá by reagovala na výzvy v oblasti ekonomickej, sociálnej a environmentálnej udržateľnosti (najmä nízka konkurencieschopnosť zázemia pre kultúrno-spoločenskú, umeleckú činnosť a kreatívne odvetvia).

OBLASŤ ROZVOJA:
ZÁZEMIE /INFRAŠTRUKTÚRA A PRIESTOR/

Strategický cieľ 1:

Rozvíjať udržateľnú kultúrnu infraštruktúru, ktorá bude miestom pre trávenie voľného času rôznych cieľových skupín, zázemím pre umelecký rozvoj aj pre prepájanie kultúry a kreatívnych odvetví s ďalšími oblasťami rozvoja mesta.

ŠC 1.1 ŠC 1.2 ŠC 1.3 ŠC 1.4

ŠC 1.1 Rozvíjať strategickú kultúrnu infraštruktúru.

ŠC 1.2 Zachovávať kultúrne dedičstvo a udržateľne ho sprístupňovať v atraktívnej ponuke kultúrno-poznávacieho cestovného ruchu (vrátane sprístupňovania sakrálneho kultúrneho dedičstva).

ŠC 1.3 Rozvíjať infraštruktúru pre umeleckú a kultúrno-zaujímavú činnosť.

ŠC 1.4 Zvyšovať atraktivitu a prístupnosť lokalít a priestranstiev pre voľnočasové, kultúrno-spoločenské a komunitné aktivity.

Problémová oblasť 2

Chýbajúca jasná umelecká vízia (dramaturgia) a ucelený koncept kultúrneho programu vo vzťahu k rôznym cieľovým skupinám. Riziko znížovania účasti na kultúre s ekonomickými, ale aj sociálnymi dôsledkami (napr. pokles etických hodnôt, prehľbovanie sociálneho vylúčenia znevýhodnených skupín a i.).

OBLASŤ ROZVOJA:
KULTÚRNY PROGRAM /OBSAHOVÁ NÁPLŇ/

Strategický cieľ 2:

Prostredníctvom realizácie uceleného konceptu programu prispieť k účasti rôznych cieľových skupín (vrátane znevýhodnených a marginalizovaných) na kultúre v meste **aj na jej tvorbe**.

ŠC 2.1 ŠC 2.2 ŠC 2.3 ŠC 2.4

ŠC 2.1 Realizovať ucelený koncept programu v súlade s priestorovými možnosťami a estetikou/estetizáciou prostredia, ochranou hodnôt a výsledkov tvorivej činnosti.

ŠC 2.2 Uchovávať a rozvíjať prírodné a kultúrne dedičstvo mesta pre posilňovanie miestnej identity a tvorbu ponuky v kultúrno-poznávacom cestovnom ruchu.

ŠC 2.3 Systematicky pracovať s miestnym publikom vo vzťahu k rozmanitým druhom umenia a iným výsledkom tvorivej činnosti.

ŠC 2.4 Prostredníctvom kultúry prispievať k riešeniu dôležitých spoločenských problémov a výziev.

Problémová oblasť 3

Nízka konkurencieschopnosť aktérov v kultúre a s tým súvisiace riziko poklesu záujmu pracovať v kultúre a odchodu tvorivých ľudí a ľudí v produktívnom veku z mesta, kraja a Slovenska. Potreba prispievať prostredníctvom ľudských zdrojov v kultúre ku transformácii smerom k udržateľnosti.

OBLASŤ ROZVOJA:
ĽUDSKÉ ZDROJE /ROZVOJ ĽZ V KULTÚRE A KKP/

Strategický cieľ 3:

Rozvíjať ľudské zdroje v kultúre, ktoré prispievajú k zvyšovaniu odolnosti a konkurencieschopnosti mesta aj regiónu.

ŠC 3.1 ŠC 3.2 ŠC 3.3 ŠC 3.4

ŠC 3.1 Vytvárať podmienky pre odborný a profesionálny rozvoj ľudských zdrojov (vrátane podmienok pre ich vedecko-výskumnú činnosť, rozvoj a zavádzanie inovácií, zvyšovanie manažérskych zručností a i.).

ŠC 3.2 Rozvíjať zručnosti ľudských zdrojov v kultúre pre prácu s rôznymi cieľovými skupinami.

ŠC 3.3 Osobnostne rozvíjať novú generáciu v kultúre a kreatívnych odvetviach.

ŠC 3.4 Zvyšovať povedomie aktérov v kultúre v rôznych oblastiach globálnej transformácie smerom k udržateľnosti (spoločenskej zodpovednosti).

Problémová oblasť 4

Nekoordinovaný rozvoj kultúry a zásadná potreba spolupráce a príspevku každého aktéra a jednotlivca k dosahovaniu cieľov udržateľného rozvoja v rýchlo sa meniacom prostredí. Rizikom je neochota aktérov spolupracovať, ako aj nedostatočné systémové opatrenia rozvoja kultúry na národnej úrovni a obmedzené možnosti samosprávy tento deficit v podpore kultúry riešiť.

OBLASŤ ROZVOJA:
SPOLUPRÁCA A SYSTÉMOVÉ OPATRENIA /RIADENIE ROZVOJA/

Strategický cieľ 4:

Prostredníctvom koordinovanej spolupráce („**Partnerstva pre kultúru**“) vytvárať podmienky na rozvoj kultúry, ktorá zvyšuje kvalitu života obyvateľov a odolnosť mesta v rýchlo sa meniacom prostredí.

ŠC 4.1 ŠC 4.2 ŠC 4.3 ŠC 4.4

ŠC 4.1 Rozvíjať víziu a stratégiu kultúrnej politiky a s tým spojených aktivít prostredníctvom inovatívnych modelov partnerstiev a systémových opatrení v podmienkach miestnej samosprávy.

ŠC 4.2 Nastaviť systém manažmentu dát a aktívne ich využívať pri strategickom plánovaní a rozhodovaní v oblasti kultúry.

ŠC 4.3 Realizovať informačné a komunikačné aktivity (v rámci komunikačnej stratégie, vrátane vnútorného marketingu).

ŠC 4.4 Rozvíjať regionálnu, národnú a medzinárodnú spoluprácu, zdieľať príklady dobrej praxe a partnersky implementovať pilotné projekty v rozvoji kultúry (vrátane sociálnych inovácií).

✓ domáci obyvatelia ✓ návštevníci ✓ aktéri v kultúre

✓ domáci obyvatelia ✓ návštevníci

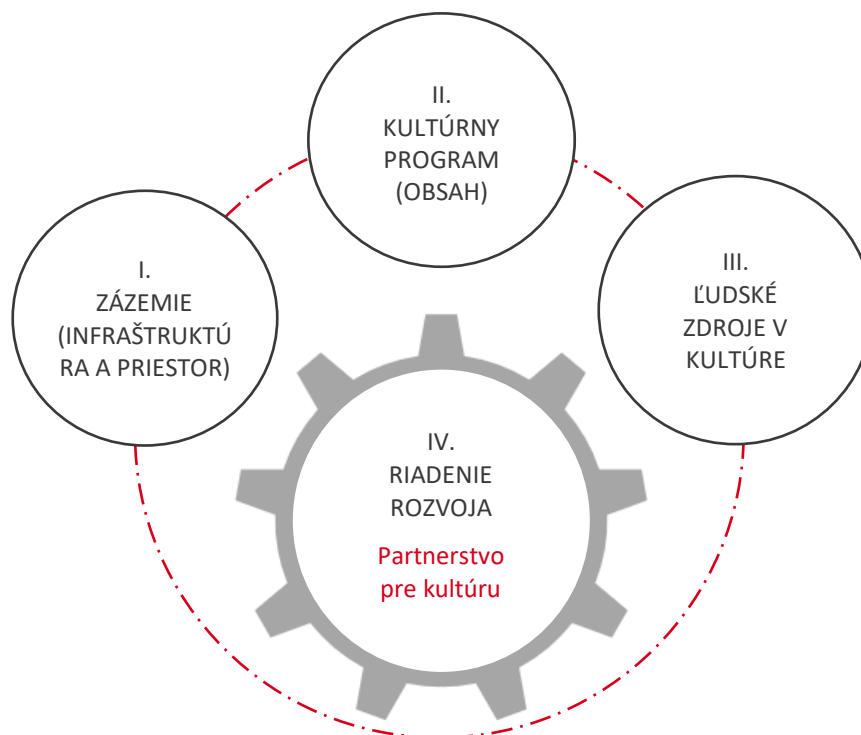
✓ aktéri v kultúre ✓ domáci obyvatelia (deti a mládež)

✓ domáci obyvatelia ✓ návštevníci ✓ aktéri v kultúre

PRIMÁRNE CIEĽOVÉ SKUPINY AKTIVÍT

Oblasti rozvoja

Strategický rámec je spracovaný princípmi SMART. Z hľadiska nastavenia cieľov rieši všetky aspekty kultúry, **od zdrojov k výstupom cez procesy.**

Strategické ciele reflektujú na problémové oblasti a výzvy v štyroch oblastiach, ktoré spolu navzájom súvisia a dopĺňajú sa:

- Zázemie, t.j. infraštruktúra a priestor sú pre vykonávanie kultúrnej činnosti zásadné, pretože ide o fyzické miesta, kde prebieha kontakt s kultúrou,** miesta, kde ľudia trávajú čas a ich dôstojnosť, estetika a funkčnosť z hľadiska využitia ovplyvňuje kvalitu života obyvateľov mesta aj kvalitu zážitku návštevníka mesta.
- Kultúrny program, ktorý umožňuje plnohodnotne tráviť čas, dáva zmysel, náplň a využitie zázemiu (infraštruktúre).** Má zásadný vplyv na formovanie zdravej, súdržnej a odolnej spoločnosti, pretože práve obsah a zameranie vykonávaných aktivít umožňuje ľuďom realizovať sa. Zahŕňa pasívnu (divácku) participáciu na kultúrnych podujatiach, rovnako ako aktívnu účasť pri tvorbe týchto podujatí. Obsah programu je zásadný pre formovanie hodnotovej orientácie.
- Ľudské zdroje v kultúre a kreatívnych odvetviach.** Rozvoj tejto oblasti nadväzuje na to, že kultúrny kapitál je súčasťou sociálneho kapitálu a predstavuje jednu zo základných konkurenčných výhod spoločnosti. Nevyhnutným predpokladom pre čo najúčinnejšie využitie potenciálu, ktorý v sebe ľudský kapitál a kultúra (vrátane kreatívnych odvetví) prináša, je jeho všestranný rozvoj¹⁰⁷.
- Spolupráca a systémové opatrenia sú základom dobre spravovanej kultúry na území mesta.** Je základom riadenia všetkých oblastí, t.j. rozvoja infraštruktúry a zázemia, obsahu kultúrneho programu/ponuky aj ľudských zdrojov, ktoré sa na rozvoji kultúry podieľajú. Ide o procesnú oblasť, ktorá je v rámci strategického plánovania a koncepcného rozvoja zásadná, pretože vytvára vzťahy vo vnútri ostatných troch oblastí a medzi nimi navzájom, tak aby bol rozvoj kultúry koordinovaný a efektívny.

¹⁰⁷ [Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 - dlhodobá stratégia udržateľného rozvoja Slovenskej republiky – Slovensko 2030.](#)

1 ZÁZEMIE /INFRAŠTRUKTÚRA A PRIESTOR/

Problémová oblasť:

Nerozvinutá infraštruktúra pre kultúrnu činnosť, ktorá by zodpovedala potrebám a potenciálu krajského mesta byť regionálnym centrom kultúry do roku 2030 a konkurencieschopným mestom v kultúre na národnej a medzinárodnej úrovni v období 2030 + a ktorá by reagovala na výzvy v oblasti ekonomickej, sociálnej a environmentálnej udržateľnosti.

V konkurencieschopnosti zaostáva najmä infraštruktúra pre kultúrno-spoločenskú, umeleckú činnosť a kreatívne odvetvia. Mesto má nedostatok krytých priestorov pre organizáciu podujatí väčších formátov, chýba kvalitný priestor na organizovanie väčších podujatí (s väčšou kapacitou sály pre kultúrne a spoločenské podujatia, vrátane konferencií), čo súvisí najmä s nefungujúcim domom kultúry.

Potrebné je riešenie zastaraných priestorov z hľadiska energetickej efektívnosti, zachovania pamiatkových hodnôt a reprezentatívneho a estetického vzhľadu, vytvárania dôstojného zázemia pre umeleckú tvorbu aj účasť na kultúre. Dôležitý je rozvoj zelenej infraštruktúry (parky, komunitné záhrady a i.) a zveľaďovanie verejných priestranstiev pre voľno-časové kultúrne aktivity aj v súvislosti s potrebami približovaním umenia publiku a vytváraním estetického prostredia.

Debarierizácia a sprístupnenie priestorov pre znevýhodnené skupiny obyvateľstva aj návštevníkov je prierezovou požiadavkou na všetkých aktéroch v kultúre (vrátane inštitúcií, v ktorých už prebieha/prebehla obnova priestorov) aj z dôvodu, že zvyšovanie porozumenia a vytváranie dôstojných podmienok je jedným z vyšších spoločenských cieľov kultúry. Podľa výsledkov prieskumu nie je pre obyvateľky a obyvateľov Banskej Bystrice pomoc znevýhodneným skupinám hlavnou prioritou/funkciou kultúry v sociálnom a hospodárskom rozvoji mesta, ale aj z tohto dôvodu je potrebné do väčšej miery pracovať so sprístupnením infraštruktúry a kultúrneho programu čo najširším cieľovým skupinám s čím sa prejaví aj zviditeľnenie pozitívnych efektov kultúry v sociálnom začlenení a pri zvyšovaní kvality života všetkých obyvateľiek a obyvateľov mesta.

Príležitosťou pre riešenie slabých stránok a rozvoj kultúrnej infraštruktúry sú možnosti financovania obnovy a udržateľného sprístupňovania kultúrneho dedičstva z prostriedkov fondov EÚ v programovom období 2021 – 2027, ako aj budovanie a vylepšenie zelenej infraštruktúry s cieľom prispôsobiť sa zmene klímy a aj na iné účely ako sú adaptačné opatrenia, vytváranie otvorených verejných priestorov pre medzigeneračné stretávanie v mestách a i.

- Strategický cieľ 1** Rozvíjať udržateľnú kultúrnu infraštruktúru, ktorá bude miestom pre trávenie voľného času rôznych cieľových skupín, zázemím pre umelecký rozvoj aj pre prepájanie kultúry a kreatívnych odvetví s ďalšími oblasťami rozvoja mesta.
- Špecifický cieľ 1.1 Rozvíjať strategickú kultúrnu infraštruktúru.
- Špecifický cieľ 1.2 Zachovávať kultúrne dedičstvo a udržateľne ho sprístupňovať v atraktívnej ponuke kultúrno-poznávacieho cestovného ruchu.
- Špecifický cieľ 1.3 Rozvíjať infraštruktúru pre umeleckú a kultúrno-záujmovú činnosť.
- Špecifický cieľ 1.4 Zvyšovať atraktivitu a prístupnosť lokalít a priestranstiev pre voľnočasové, kultúrno-spoločenské a komunitné aktivity.

Strategický cieľ kladie dôraz na vytváranie funkčného a prístupného priestoru pre aktívne trávenie voľného času rôznych cieľových skupín, t.j. návštevníkov, domácich, ako aj komunit, ktoré vytvárajú, vrátane znevýhodnených skupín. Zároveň sa cieľ orientuje na vytváranie zázemia pre umelecký rozvoj aj pre prepájanie kultúry a kreatívnych odvetví s ďalšími oblasťami rozvoja mesta.

Rámcové kvalitatívne kritériá pre posudzovanie príspevku aktivít k napĺňaniu cieľa:

Aktivity realizované v špecifických cieľoch sa majú v prípade objektov sústreďovať na revitalizáciu (obnovu) a skvalitňovanie existujúcich nehnuteľností najmä pamiatkových objektov s cieľom ich zachovania pre budúce generácie. Obnova by mala prispieť k ekonomickej udržateľnosti, obzvlášť v kontexte energetickej krízy. Z hľadiska funkčnosti priestorov pre podnikanie a rozvoj kreatívnych odvetví je kritériom nastavenie obsahovej náplne, ktorá zabezpečí v dlhodobom horizonte

ekonomickú sebestačnosť aj vytváranie zázemia pre rozvoj aktivít, ktoré prispievajú k vyšším spoločenským cieľom. Pri obnove a vybavení objektov, ale aj revitalizácii iných lokalít (verejných priestranstiev), akými sú parky, námestia, ulice a pod. má byť zohľadnená aj zraniteľnosť na dopady zmeny klímy a potreby vytvárania zdravého prostredia pre život v meste. Kultúrne Dedičstvo je súčasťou identity miestnych ľudí, preto je jedným z prierezových princípov aj udržateľné a citlivé využívanie vzácnych objektov a lokalít, vrátane vyhodnotenia sekundárnych dopadov rozvoja kultúrnej a inej infraštruktúry, ako aj aktivít v ďalších cieľoch na ochranu pamiatkovo chránených objektov aj nehmotného kultúrneho dedičstva. Pre kvalitný život všetkých obyvateľiek a obyvateľov je podstatná aj prístupnosť infraštruktúry, pričom aspekt debarierizácie by mal byť zohľadnený vo všetkých aktivitách vrátane zázemia pre umelecký rozvoj. Príspevok infraštruktúry k formovaniu estetického, dôstojného a zdravého prostredia aj v spolupráci s odborníkmi je v kontexte rozvoja kultúrneho prostredia základným štandardom.

Zameranie aktivít

Špecifický cieľ 1.1 Rozvíjať strategickú kultúrnu infraštruktúru.

Strategická infraštruktúra je infraštruktúra, ktorej rozvoj integruje viaceré oblasti sociálneho a hospodárskeho rozvoja mesta. Jej vybudovanie prispeje k vyššej kvalite života v meste a zároveň má vďaka nej Banská Bystrica ako krajské mesto prínos pre širší rozvoj mestskej funkčnej oblasti aj regiónu. V dlhodobom horizonte v období 2030 + má zásadný vplyv na zvyšovanie konkurencieschopnosti mesta v kultúre a cestovnom ruchu na národnej a medzinárodnej úrovni (objekty a lokality národného a medzinárodného významu z hľadiska histórie aj využitia).

Aktivity v tomto špecifickom ciele súvisia so začlenením kultúrnej infraštruktúry do majetku mesta budov a strategicky dôležitých priestranstiev a objektov potrebných k využitiu na kultúrne a iné podujatia a postarať sa o ich funkčnosť a využívanie (vrátane majetkovo-právneho vysporiadania, získavania finančných prostriedkov z externých zdrojov, architektonického riešenia, revitalizácie, návrhu modelu fungovania a zabezpečenie riadenia).

RÁMCE ROZVOJA STRATEGICKEJ INFRAŠTRUKTÚRY¹⁰⁸

Tento koncept je plne v súlade s kritériami pre aktivity strategického cieľa. Okrem toho, že ide prevažne o obnovu objektov historickej hodnoty, ide o modely financovania prostredníctvom rozvojových projektov a PPP modelov, vrátane hľadania možností využitia na iné doplnkové účely pre zabezpečenie ekonomickej sebestačnosti tejto infraštruktúry (primárne rozvoj podnikania v KKP).

Rozvoj kultúrnej infraštruktúry pre veľké podujatia:

Mesto Banská Bystrica dnes nedisponuje kultúrnou infraštruktúrou na organizáciu veľkých podujatí. Priorita bola stanovená na obnovu chráneného architektonického diela Domu kultúry, ktoré má slúžiť aj ako zázemie pre kultúrne organizácie (bez vlastného zázemia) a špecializované kultúrne inštitúcie prepojené na kreatívne odvetvia („hvezdári“). Nesplneným snom architekta J. Chrobáka zostalo dokončenie Námestia slobody pri Dome kultúry, ktoré je súčasťou projektu. V súvislosti s organizáciou väčších pódiových podujatí bola medzi priority zaradená revitalizácia Amfiteáter Paľa Bielika, ktorý má pre mesto vysokú historickú a kultúrnu hodnotu.

Rozvoj kultúrnej infraštruktúry pre menšie podujatia a voľno-časové aktivity s osobitným dôrazom na kontakt s prírodou v meste:

Doplnkovú funkciu k organizácii veľkých podujatí by mal plniť revitalizovaný Mestský park, ktorý sa nachádza v tesnej blízkosti amfiteátra. Keďže ide o NNKP, nie je zámerom jeho využitie pre väčšie podujatia. Má však poskytnúť výnimočný prírodný priestor pre sprievodné podujatia, ktoré dodajú tráveniu času v meste nový rozmer.

Doplnkovú funkciu má plniť aj Tančiareň a parčík pri malej železničnej stanici. Jeho jedinečná lokalizácia medzi riekou Hron a horou Urpín bude zdrojom osvieženia a novej energie. Kedysi boli serpentíny na vrch Urpín koherentnou súčasťou promenády mesta s kultúrnymi podujatiami pod ním aj na ňom. Serpentinami sa vie obyvatel' aj návštevník presunúť do prírodného prostredia, oddýchnuť si, a zároveň vidieť mesto z novej perspektívy na Vyhladke na Urpíne. Pokračovať môže do Hvezdárne, ktorá je už osadená v prírodnej rezervácii. S rozvojom tejto lokality súvisí aj oživenie miest pri Hrone.

Priestory pre rozvoj zázemia KKP:

Obnovou najvýznamnejšieho historického banského areálu Medený hámor môže vzniknúť jedinečná expozícia s inovatívnymi technológiami, ktorá priblíži spracovanie medi, ale aj komunitný a tvorivý priestor pre aktérov z rôznych oblastí aj obyvateľky a obyvateľov mesta. Banskú históriu mesta rozvíja aj expozícia TFZE v neďalekom Barbakáne. V oboch je možnosť vytvorenia priestorov pre rozvoj tvorivých činností. Tie plynule doplní otvorená zóna pre rozvoj kreatívnych odvetví na Lazovej ulici v nadväznosti na tu pôsobiace menšie komunitné a co-workingové organizácie. Priestor pre kreatívne odvetvia majú byť vytvorené aj mimo historického centra, na sídliskách, kde tiež nájdeme významné objekty, ktoré potrebujú záchranu. Jedným z nich je Kaštieľ Radvanských.

Špecifický cieľ 1.2 Zachovávať kultúrne dedičstvo a udržateľne ho sprístupňovať v atraktívnej ponuke kultúrno-poznávacieho cestovného ruchu.

Aktivity v tomto ciele sa zameriavajú na ochranu pamiatkovo chránených objektov a lokalít, ale aj na priame využitie niektorých z nich v ponuke kultúrno-poznávacieho cestovného ruchu, vrátane sprístupňovania sakrálneho kultúrneho dedičstva.

Zahrňa aj digitalizáciu, vnútorné vybavenie objektov s využitím najnovších technológií na interpretáciu kultúrneho dedičstva a prenos poznatkov o histórii tak, aby tieto témy zaujali čo najširšie publikum (domácich obyvateľov aj návštevníkov). Patria sem aj iné inovatívne nástroje šírenia hmotného aj nehmotného kultúrneho dedičstva (v nadväznosti na cieľ 2.2). Obnova a sprístupnenie objektov a lokalít (vrátane debarierizácie a znižovania energetickej náročnosti) má vzhľadom na ich ochranu svoje limity.

Cieľ zahrňa aj aktivity, ktoré súvisia len s ochranou a starostlivosťou o kultúrne dedičstvo (vrátane pamätihodností). Vychádzajú okrem iného aj z toho, že kultúrne dedičstvo je súčasťou identity miestnych. Patrí tu aj zlepšovanie prístupu veriacich osôb so zdravotným postihnutím k duchovným

¹⁰⁸ V nadväznosti na rámec strategickej infraštruktúry v pôvodnej koncepcii (**Koncepcii kultúry v meste Banská Bystrica na roky 2020 – 2033**, ktorú tento dokument prepracúva a nahrádza. Priority v kultúrnej infraštruktúre a zázemí boli v pôvodnej koncepcii nastavené na základe identifikovaných nedostatkov a zároveň s veľkým dôrazom na udržateľnosť a rozvoj. Koncept zohľadňuje aj výstupy aktuálneho spracovaného dokumentu.

službám, ktoré v rámci správy svojich objektov sakrálneho dedičstva realizujú cirkvi a náboženské spoločnosti. Okrem objektov, ktoré sú zaradené do strategickej infraštruktúry, tak tento cieľ komplexne zohľadňuje historický charakter mesta a potrebu jeho zachovania.

Špecifický cieľ 1.3 Rozvíjať infraštruktúru pre umeleckú a kultúrno-záujmovú činnosť.

Aktivity sa zameriavajú na rozvoj zázemia aktérov v kultúre. Ide o objekty, ktoré sú využívané na umeleckú činnosť aj kultúrno-záujmovú činnosť, prostredníctvom ktorej sa obyvatelia podieľajú na tvorbe kultúry. Okrem objektov zaradených do strategickej kultúrnej infraštruktúry rieši tento cieľ aj ďalšiu infraštruktúru, ktorá je potrebná na zvyšovanie odolnosti aktérov v kultúre, ako i komunit. Potrebne je najmä zlepšenie technického a prevádzkového stavu objektov využívaných na organizovanie kultúrnych podujatí, aktívnejšie využívanie štandardne vybavených priestorov na šírenie miestnej kultúry. Zahŕňa aj aktivity spojené s debarierizáciou a vybavením modernými technológiami.

Špecifický cieľ 1.4 Zvyšovať atraktivitu a prístupnosť lokalít a priestranstiev pre voľnočasové, kultúrno-spoločenské a komunitné aktivity.

Aktivity by sa mali zamerať na verejné priestranstvá, najmä na revitalizáciu a budovanie parkov, komunitných záhrad, oddychových zón a realizáciu prírode blízkych opatrení v ďalších lokalitách. S cieľom posilňovania súdržnosti a odolnosti komunit by sa mala pri revitalizácii verejných priestranstiev zohľadniť debarierizácia a iné formy ich sprístupnenia znevýhodneným skupinám pre ich lepšie začlenenie do spoločnosti a dôstojný a kvalitný život.

Patrí sem aj rekonštrukcia banskobystričských fontán a sprístupňovanie umenia vo verejnom priestore v súlade s krajinným a architektonickým rázom prostredia a estetickým cítením v nadväznosti na aktivity uceleného konceptu programu (v strategickom ciele 2).

2 KULTÚRNY PROGRAM /OBSAHOVÁ NÁPLŇ/

Problémová oblasť:

Chýbajúca jasná umelecká vízia (dramaturgia) a ucelený koncept kultúrneho programu vo vzťahu k rôznym cieľovým skupinám. Riziko znížovania účasti na kultúre s ekonomickými, ale aj sociálnymi dôsledkami (napr. pokles etických hodnôt, prehlbovanie sociálneho vylúčenia znevýhodnených skupín a i.).

Množstvo organizovaných podujatí v meste je na jednej strane silnou stránkou, avšak z dlhodobého hľadiska môže byť rizikom neprehľadnosť ponuky a problematické zacielenie voči rôznym skupinám obyvateľiek a obyvateľov, ako aj návštevníkov.

V tematickej šírke podujatí realizovaných rôznymi aktérmi v meste majú nízke zastúpenie aktivity zamerané na prezentáciu rôznych kultúr žijúcich v meste, národnostných menšín a začlenenie znevýhodnených skupín obyvateľov. Medzi-kultúrny dialóg má spomedzi viacerých spoločenských úloh kultúry v meste medzi obyvateľkami a obyvateľmi momentálne najnižšiu prioritu. Systematická práca s miestnym publikom v tejto oblasti je nevyhnutná aj v kontexte vážnych hrozieb zdravého vývoja spoločnosti, ktorá čelí poklesu etických a morálnych hodnôt, strate tolerancie a vzájomného porozumenia medzi ľuďmi a národmi, ako aj ďalším negatívnym javom súvisiacim s turbulentným prostredím (nestabilnou geopolitickou situáciou, obavami ľudí zo zhoršovania ich ekonomickej aj sociálnej situácie, šírením negatívnych informácií a i.). S tým súvisí aj potreba zvyšovania povedomia o spoločnej pamäti, histórii a kultúrnom dedičstve aj s využitím moderných technológií, ktoré zaujmú aj mladšie generácie (mladých ľudí vo vývoji).

72 % obyvateľiek a obyvateľov mesta vníma, že mesto žije zvykmi a tradíciami. Ide aj o kultúru okolitých regiónov, z ktorých sa do Banskej Bystrice prisťahovala veľká časť obyvateľov v druhej polovici 20. storočia. Slabou stránkou je chýbajúci systematický výskum tradičnej **banskobystrickej kultúry** (vrátane tradícií miestnych častí). Obyvatelky a obyvatelia mesta pri tom zaradili zachovanie a prezentáciu zvykov a tradícií spojených **s kultúrou mesta** a jeho okolím medzi priority v rozvoji kultúrnej ponuky a zdrojov. Hrozbou je komercializácia kultúry a vytrácanie vzťahu miestnych obyvateľiek a obyvateľov k tradičnej banskobystrickej kultúre.

Približovanie umenia ľuďom je uchopené v dramaturgii kultúrnych inštitúcií a kultúrnej ponuke mesta čiastočne. Zatiaľ nie je dostatočne využitý potenciál umeleckého zázemia v meste na budovanie vzťahu rôznych cieľových skupín k umeniu aj ich zapojenie do tvorby.

Z dlhodobého hľadiska je kľúčové zabezpečenie vyváženého a kvalitného programu (dramaturgie), ktorý zohľadní aj ďalšie súčasné výzvy, a ktorý je založený na spolupráci rôznych aktérov v kultúre aj naväzných oblastiach.

- Strategický cieľ 2** Prostredníctvom realizácie uceleného konceptu programu prispieť k účasti rôznych cieľových skupín (vrátane znevýhodnených a marginalizovaných) na kultúre v meste **aj na jej tvorbe**.
- Špecifický cieľ 2.1 Realizovať ucelený koncept programu v súlade s priestorovými možnosťami, estetikou/estetizáciou prostredia, ochranou hodnôt a výsledkov tvorivej činnosti.
- Špecifický cieľ 2.2 Uchovávať a rozvíjať dedičstvo mesta pre posilňovanie miestnej identity a tvorbu ponuky v kultúrno-poznávacom cestovnom ruchu.
- Špecifický cieľ 2.3 Systematicky pracovať s miestnym publikom vo vzťahu k rozmanitým druhom umenia a iným výsledkom tvorivej činnosti.
- Špecifický cieľ 2.4 Prostredníctvom kultúry prispievať k riešeniu dôležitých spoločenských problémov a výziev.

Strategický cieľ kladie dôraz na vytvorenie a realizáciu uceleného konceptu programu, ktorý reflektuje na nezastupiteľnú úlohu kultúry pri budovaní odolných komunít vrátane jej priameho vplyvu na formovanie morálnych a etických hodnôt. Ide o tvorbu a realizáciu vyváženej dramaturgie, ktorá zohľadňuje podujatia, expozície (vrátane tých, ktoré zvyšujú návštevnosť mesta) aj kultúrno-záujmovú činnosť pre všetky cieľové skupiny, vrátane znevýhodnených a marginalizovaných. Zahŕňa aj ďalšie aktivity subjektov v kultúre (umelecké aktivity, činnosť pamäťových a fondových inštitúcií a iné)

posilňujúce vzťah k mestu, regiónu a krajine a k ich kultúrno-historickým hodnotám a životnému prostrediu.

Rámcové kvalitatívne kritériá pre posudzovanie príspevku aktivít k napĺňaniu cieľa:

Kritériá pre posúdenie aktivít realizovaných v špecifických cieľoch by mali byť formulované v ucelenom koncepte programu, ktorý tvorí základnú líniu programovej dramaturgie. Ideovo pomenúva kultúrny program, obsah kultúrnej ponuky a aktivity aktérov. Návrh a tvorba uceleného konceptu, vrátane vízie a komunikačnej stratégie vo vzťahu ku konkrétnym cieľovým skupinám, je súčasťou strategického rámca, konkrétne aktivít realizovaných v rámci „Partnerstva pre kultúru“, pretože vychádza z potreby zapojenia širokej škály aktérov, ako aj odborníkov na aktuálne témy. Jeho správne nastavenie je zásadné pre zapojenie aktérov v kultúre za účelom spoločného rozvoja.

Obsah kultúrneho programu je to, čo umožňuje šíriť poznatky, povedomie o histórii, rozvíjať rozmanité kultúrne prejavy, tvorivosť a zručnosti, ktoré prispievajú aj k realizácii obyvateľiek a obyvateľov na trhu práce. Obsah programu je zásadný pre formovanie hodnotovej orientácie ľudí, tolerantných a empatických obyvateľov mesta, aj zodpovedných návštevníkov a udržateľného cestovného ruchu. Rozhodujúca je aj forma a schopnosť vzbudiť záujem či už domácich obyvateľov alebo návštevníkov tak, aby svoj čas venovali kultúre v meste Banská Bystrica, čo má prirodzene aj ekonomické prínosy z hľadiska rozvoja mesta.

Zameranie aktivít

Špecifický cieľ 2.1 Realizovať ucelený koncept programu v súlade s priestorovými možnosťami, estetickou/estetizáciou prostredia, ochranou hodnôt a výsledkov tvorivej činnosti.

Aktivity v tomto špecifickom ciele s návrhom uceleného konceptu programu sú určené pre všetky cieľové skupiny. Okrem kvalitatívneho obsahu programu (a jeho zamerania) by realizácia mala rešpektovať priestorové možnosti a vybavenie mesta, ako aj možnosti organizovať podujatia v alternatívnych priestoroch (interiérových a exteriérových, vrátane parkov, záhrad, ulíc).

Okrem tradičného náhľadu na kultúrne podujatia by mala byť programová ponuka zameraná aj na inovatívne a experimentálne umelecké prejavy, tvorbu inovatívnych formátov a implementáciu tých, ktoré sú medzinárodne aktuálne so špecifickým prínosom miestneho kultúrneho kontextu. To všetko s prihliadnutím na ich spoločenský prínos a udržateľnosť.

Špecifický cieľ 2.2 Uchovávať a rozvíjať dedičstvo mesta pre posilňovanie miestnej identity a tvorbu ponuky v kultúrno-poznávacom cestovnom ruchu.

Cieľ obsahuje rozvoj všetkých oblastí zameraných na nehmotné kultúrne dedičstvo ako súčasť miestnej identity, ako aj aktivity zamerané na zvyšovanie povedomia o spoločnej histórii a pamäti pre zmierenie a dialóg (v nadväznosti na medzinárodné priority v rozvoji kultúry).

Aktivity v tomto špecifickom ciele zahŕňajú využívanie najnovších interpretačných techník pri sprístupňovaní kultúrneho dedičstva a šírení povedomia o histórii aj pre znevýhodnené skupiny. Patria sem aktivity, ktoré súvisia s uchovávaním významného nehmotného kultúrneho dedičstva ako napríklad zápis nových prvkov do Zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska, zosumarizovanie kultúrne dedičstvo súvisiace s hlbokou tradíciou ľudového bábkarstva, výtvarných zbierok a pod., ako i vytváranie podmienok na ich prezentáciu na území mesta, zachovávanie ústnych tradícií a prejavov vrátane jazyka ako prostriedku nehmotného kultúrneho dedičstva, zachovávanie interpretačného umenia, spoločenských zvykov, rituálov a slávností, poznatkov a obyčajov spojených s vidieckou a agrárnou kultúrou, ako aj tradičnú ľudovú umeleckú výrobu. Aktivity priamo súvisia a sú spojené s cieľom 1.2 (digitalizáciou a inovatívnymi nástrojmi uchovávaní a šírenia hmotného aj nehmotného kultúrneho dedičstva).

Špecifický cieľ 2.3 Systematicky pracovať s miestnym publikom vo vzťahu k rozmanitým druhom umenia a iným výsledkom tvorivej činnosti.

Zámerom cieľa je prostredníctvom programu aktívne formovať pozitívny vzťah obyvateľiek a obyvateľov Banskej Bystrice aj širšieho okolia (širokej verejnosti) k umeniu a kultúre. Patria sem aj aktivity zamerané na približovanie kultúrnej komunity ľuďom (vrátane umelcov a kreatívcov), približovanie výsledkov ich práce širokému publiku s cieľom zvyšovania záujmu o kultúru a zapojenia sa do jej tvorby. Cieľom je aj zvyšovania povedomia o príspevku umenia k formovaniu estetických a atraktívnych verejných priestranstiev a celkového vzhladu mesta. Patrí sem zveľaďovanie umeleckých predmetov vo verejnom priestore aj iniciovanie novej tvorby, čo súvisí aj s rozvojom zázemia (infraštruktúry a priestoru). Inovatívne projekty majú zapojiť publikum a motivovať ho k získaniu hlbších znalostí a bližšiemu vzťahu ku kultúre a umeniu. V nadväznosti na Stratégiu kultúry a kreatívneho priemyslu SR 2030 (jej ciele v strategickej prioritě 6 – 6.3.3 a 6.3.4), sem patria projekty tematicky zamerané tak, aby cielene poukazovali na význam a prínosy kultúry a kreatívnych odvetví v rôznych kontextoch. Patria sem aj prednášky vedecko-populárneho charakteru na pôde vzdelávacích inštitúcií zamerané na šírenie najnovších poznatkov.

Práca s miestnym publikom závisí ako od programovej dramaturgie, tak aj od kvality segmentácie publika a úrovne komunikácie s jednotlivými cieľovými skupinami. Pri kultúrnej ponuke pracujeme s ohľadom na typ projektu a jeho aktivít, priestor, v ktorom sa odohráva, čas, v ktorom sa uskutočňuje.

Špecifický cieľ 2.4 Prostredníctvom kultúry prispievať k riešeniu dôležitých spoločenských problémov a výziev.

Aktivity v kultúre, ktoré prispievajú a sú priamo cielene na zlepšovanie porozumenia, vzťahov medzi ľuďmi, k prírode, na znižovanie sociálneho odlúčenia, na podporu medzi-kultúrneho a medzi-generačného dialógu, medzi-náboženského dialógu¹⁰⁹, na šírenie najnovších poznatkov a na iné výzvy potrebné v procese zvyšovania odolnosti mesta v prostredí globálnej transformácie a tak potrebným témam spoločenskej zodpovednosti. Patria sem aj kultúrne, dobrovoľnícke, sociálne a charitatívne aktivity cirkví a iných subjektov, ktoré prispievajú ku sociálnej a kultúrnej inklúzii marginalizovaných, znevýhodnených a zraniteľných skupín. V tomto ciele sa počíta aj s podujatiami pre zdravotne znevýhodnených a sociálne slabších obyvateľov, obyvateľov národnostných menšín (autochtónnych aj neautochtónnych obyvateľov, ktorí žijú v meste aj v regióne) a ich cielene zapájanie do tvorby kultúry, aktívnej aj pasívnej participácie.

¹⁰⁹ Oblasti medzi-náboženského dialógu je venovaná osobitná pozornosť v stratégii na národnej úrovni. Dialóg s registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami udržiava MKSR cez rôzne vzdelávacie aktivity, odborné podujatia, ale aj spoločné pracovné komisie. Štátom podporený medzináboženský dialóg môže zohrať dôležitú úlohu pri predchádzaní náboženskej neznášanlivosti. Cirkvi a náboženské spoločnosti zohrávajú dôležitú úlohu v boji proti extrémizmu a radikalizmu a prostredníctvom vzdelávacích programov zameraných na šírenie tolerancie a potlačanie neznášanlivosti a radikalizácie môžu pôsobiť preventívne. Neformálne snahy o medzináboženský dialóg sa objavujú v súčasnosti aj v rámci aktivít niektorých občianskych združení ([Stratégia kultúry a kreatívneho priemyslu Slovenskej republiky do roku 2030](#)).

3 ĽUDSKÉ ZDROJE /ROZVOJ KAPACÍT V KULTÚRE A KREATÍVNYCH ODVETVIACH/

Problémová oblasť:

Nízka konkurencieschopnosť aktérov v kultúre, ktorá je daná najmä horšími podmienkami pre rozvoj a realizáciu, ale aj vplyvom vonkajších faktorov. S tým súvisí aj riziko poklesu záujmu pracovať v kultúre a odchodu tvorivých ľudí a ľudí v produktívnom veku z mesta, kraja a Slovenska. To sa týka nielen kultúry, ale aj iných oblastí sociálneho a ekonomického rozvoja. V súčasnom období je vysoká potreba prispievať prostredníctvom ľudských zdrojov v kultúre k transformácii smerom k udržateľnosti.

Zázemie kreatívnych odvetví má oveľa väčší potenciál prispieť k rastu konkurencieschopnosti mesta (umelecké organizácie, jednotlivci aj vzdelávacie inštitúcie a študenti). Vážnou hrozbou je pracovať v kultúre, ktorý súvisí aj s neriešením systémových opatrení na národnej úrovni, ale aj znižovanie počtu študentov a kreatívnych ľudí v meste. Dôvodom je nepriaznivý demografický vývoj aj zhoršovanie vonkajších podmienok pre štúdium v Banskej Bystrici (dopravného napojenia verejnou dopravou, viac príležitostí v iných mestách a v zahraničí a iných).

Kultúrne inštitúcie majú nedostatok kapacít pre rozvoj manažmentu, vrátane prípravy kvalitných a konkurencieschopných projektov regionálneho, národného a medzinárodného významu. Potrebné je neustále zlepšovanie zručností pracovníkov v kultúre pre prácu s rôznymi cieľovými skupinami. Pomoc znevýhodneným skupinám vnímajú spomedzi viacerých úloh kultúry v sociálnom a hospodárskom rozvoji mesta na poslednom mieste všetky vekové kategórie obyvateľiek a obyvateľov mesta. Ide o jednu z najzásadnejších úloh kultúry, na ktorú je nevyhnutné myslieť popri fyzickej a informačnej debarierizácii aj v oblasti rozvoja ľudských zdrojov (soft aktivít). Vytvorenie lepších podmienok pre sociálne začlenenie (pasívnu a aktívnu účasť na kultúre) priamo prispieva k zlepšovaniu vzťahov medzi ľuďmi, empatie aj zvyšovaniu povedomia o potrebách sociálnej súdržnosti. S tvrdím, že sú deti a mládež dostatočne vedené k záujmu o kultúru sa stotožňuje len jedna tretina obyvateľiek a obyvateľov mesta.

- Strategický cieľ 3** **Rozvíjať ľudské zdroje v kultúre, ktoré prispejú k zvyšovaniu odolnosti a konkurencieschopnosti mesta aj regiónu.**
- Špecifický cieľ 3.1 Vytvárať podmienky pre odborný a profesionálny rozvoj ľudských zdrojov (vrátane podmienok pre ich vedecko-výskumnú činnosť, rozvoj a zavádzanie inovácií, zvyšovanie manažérskych zručností a i.).
- Špecifický cieľ 3.2 Rozvíjať zručnosti ľudských zdrojov v kultúre pre prácu s rôznymi cieľovými skupinami.
- Špecifický cieľ 3.3 Osobnostne rozvíjať novú generáciu v kultúre a kreatívnych odvetviach.
- Špecifický cieľ 3.4 Zvyšovať povedomie aktérov v kultúre o výzvach v rôznych oblastiach globálnej transformácie smerom k udržateľnosti.

Zámerom je prostredníctvom aktivít, ktoré rozvíjajú ľudské zdroje v kultúre zvyšovať akcieschopnosť a odolnosť kultúrnych organizácií aj jednotlivcov (umelcov a iných profesionálov pôsobiacich v kultúre) v rýchlo sa meniacom prostredí, prispievať k zvyšovaniu ich konkurencieschopnosti a zároveň konkurencieschopnosti mesta, vyššej sebestačnosti kultúrnych organizácií prostredníctvom kvalitnejšie poskytovanej kultúrnej služby. Osobitné postavenie v tomto ciele má umelecké vzdelávanie, a to formálne na pôde všetkých troch stupňov umeleckých škôl, ktoré má mesto Banská Bystrica aktívne (základné umelecké školy, konzervatórium aj vysokú umeleckú školu), ako aj neformálne prostredníctvom širokej škály organizácií pôsobiacich v umení a kultúre, najmä z verejného a neziskového sektora. Cieľ má reagovať aj na potreby zvyšovania povedomia aktérov o dôležitých témach spojených s transformáciou smerom k udržateľnosti (spoločenskej zodpovednosti). Rieši možnosti odborného zapracovania princípov spoločenskej a environmentálnej zodpovednosti činnosti organizácií a jednotlivcov pôsobiacich v kultúre a kreatívnych odvetviach.. Cieľ reaguje na potrebu zvyšovania zručností aktérov v kultúre pre prácu s rôznymi cieľovými skupinami

vrátane znevýhodnených skupín v súvislosti s ich začlenením do spoločnosti a zvyšovaním kvality ich života.

Rámcové kvalitatívne kritériá pre posudzovanie príspevku aktivít k napĺňaniu cieľa:

Pri formulovaní kvalitatívnych kritérií prospievajúcich k rozvoju ľudských zdrojov v kultúre plnia osobitne významnú úlohu strategickí partneri mesta Banská Bystrica a komunikácia s nimi pri formulovaní kritérií (Akadémia umení v Banskej Bystrici, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici a BBSK). Kritériá zvyšovania kvality ľudských zdrojov by mali zohľadňovať súčasné trendy a budúce potreby, vrátane integrácie formálneho a neformálneho vzdelávania. Mali by nadväzovať, resp. byť zosúladené s princípmi a štandardmi navrhnutými v rámci národnej Stratégie kultúry a kreatívneho priemyslu SR 2030 v oblasti podpory spoločenskej a environmentálnej zodpovednosti organizácií pôsobiacich v kultúre a kreatívnych odvetviach (Strategická priorita 7.1), prínosu aktivít k budovaniu pozitívneho vzťahu a postojov ľudí k umeniu a ku kultúre vo všetkých obdobiach ich života (Strategická priorita 6.3) s osobitným zreteľom na výchovu a vzdelávanie detí a mládeže. Kritériá by mali byť navrhnuté tak, aby ich bolo možné primerane uplatňovať v podpore projektov.

Zameranie aktivít

Špecifický cieľ 3.1 Vytvárať podmienky pre odborný a profesionálny rozvoj ľudských zdrojov v kultúre.

Ide o aktivity zamerané na odborný a profesijný rozvoj ľudských zdrojov (zamestnancov organizácií pôsobiacich v kultúre, umelcov a širokej kultúrnej komunity vrátane kreatívnych odvetví) pre jednotlivé profesie podľa ich odborného zamerania a kompetencií, napríklad:

- aktivity zamerané na rozvoj umelcov, manažérov a organizácií, vrátane umeleckého vzdelávania, kultúrneho manažmentu, v celej šírke a ďalších oblastiach. Národný zdroj na podporu umenia (Fond na podporu umenia) v sekcii vzdelávacích aktivít pri všetkých druhoch umenia akcentuje podporu manažmentu umenia ako odbornej činnosti nevyhnutnej na prepojenie umeleckej tvorby, jej umiestnenia na trh a udržateľnosti. Patrí sem aj zavádzanie environmentálneho manažmentu do riadenia organizácií v kultúre (princípov a/alebo environmentálneho manažérskeho systému) a iné,
- aktivity zamerané na vzdelávanie umením tak isto, prednostne ako faktor spolupôsobiaci a dopĺňajúci návštevu kultúrneho podujatia pre široké spektrum divákov (bez nutnosti sa prihlásiť, či si to len uvedomovať),
- aktivity zamerané na rozvoj ľudských zdrojov v oblasti výskumu, mapovania, prezentácie kultúrneho dedičstva, umenia a ostatných oblastí kreatívnych odvetví (vrátane interdisciplinárneho výskumu a vývoja v oblasti dopadu klimatických zmien na kultúrne dedičstvo),
- aktivity zamerané na rozvoj spolupráce a výmenu skúseností a príkladov dobrej praxe (najmä inovatívne projekty podporujúce spoluprácu medzi kultúrnymi inštitúciami a organizáciami v cestovnom ruchu a kreatívnych odvetviach a vzdelávacími a výskumnými inštitúciami).

Špecifický cieľ 3.2 Rozvíjať zručnosti ľudských zdrojov v kultúre pre prácu s rôznymi cieľovými skupinami.

Aktivity zamerané na rozvoj ľudských zdrojov v kultúre vo všetkých oblastiach práce s komunitami, návštevníkmi a miestnymi obyvateľmi vrátane práce so zdravotne a inak znevýhodnenými skupinami. Cieľ zohľadňuje aj nastavenie vhodných spôsobov komunikácie náročných tém rôznym vekovým skupinám (so zvláštnym zreteľom na nižšie vekové kategórie pri interpretácii kultúrneho a prírodného dedičstva a zapojenia). Patria sem aj aktivity zamerané na lepšie zručnosti a schopnosť aktérov zaujať a vzbudiť záujem o kultúru vrátane zapojenia do tvorby kultúry.

Špecifický cieľ 3.3 Osobnostne rozvíjať novú generáciu v kultúre a kreatívnych odvetviach.

Aktivity v tomto ciele reagujú na potrebu rozvoja novej generácie v kultúre a kreatívnych odvetviach a zároveň rozvoj detí a mládeže prostredníctvom kultúry (vrátane umeleckého vzdelávania) s cieľom lepšieho uplatnenia na trhu práce, lepších sociálnych zručností a budovania schopnosti plnohodnotne sa začleniť do spoločnosti.

Patria sem aktivity zamerané na posilnenie predškolskej výchovy. U predškolákov chceme budovať vzťah ku kultúre a umeniu, no nutné je aj posilniť osnovy týkajúce sa kultúry a umenia na základných a stredných školách (v nadväznosti Stratégiu kultúry a kreatívneho priemyslu SR 2030 a aktivity v strategickej prioritě 6.3.1 a 6.3.2). Dôležité je zapojenie detí a mládeže do formálneho umeleckého vzdelávania a do voľnočasových kultúrno-záujmových činností, do komunitných aktivít spojených s rozvojom kultúry (vrátane dobrovoľníctva a estetizácie verejných priestranstiev aj prostredníctvom umenia a pod.). Na základných a stredných školách je dôležité vytváranie odborne zastrešených vzdelávacích programov a iných projektov zameraných na tradičnú kultúru, ktorá je v súčasnosti poznačená komercializáciou.

Súčasťou je aj realizácia inovatívnych projektov zameraných na rozvoj talentu, kreativity, vrátane záujmovo umeleckej činnosti a amatérskej tvorby (súťaže, prehliadky, festivaly a i.) a iné.

Špecifický cieľ 3.4 Zvyšovať povedomie aktérov v kultúre v rôznych oblastiach globálnej transformácie smerom k udržateľnosti (spoločenskej zodpovednosti).

Cieľ sa zameriava na osvetu a zvyšovanie povedomia aktérov v kultúre o aktuálnych a dôležitých témach globálnej transformácie smerom k udržateľnosti (najmä environmentálnej a sociálnej zodpovednosti). Zámerom aktivít je osвета smerom k aktérom v kultúre za účelom integrácie socioekonomických výziev. Ide najmä o inovatívne projekty medziodborovej spolupráce, ktoré k šíreniu týchto poznatkov a ich správnej implementácii do práce v kultúre a kreatívnych odvetviach prispievajú. V aktivitách je zásadné zastrešenie špecifických tém odbornými organizáciami a profesionálmi, a to jednak z dôvodu rozširujúcej sa praxe tzv. „greenwashingu“ a komercializácie environmentálneho aspektu, ako aj z dôvodu potreby zvyšovania porozumenia medzi rôzne odborne zameranými organizáciami a jednotlivcami.

Príkladom môže byť aj spolupráca s odborníkmi v oblasti životného prostredia pri tvorbe a implementácii štandardov a metódik adaptácie na zmenu klímy v kultúrnych inštitúciách, v umeleckom vzdelávaní a iných oblastiach rozvoja kultúry a práce s komunitou, ktorá nadväzuje, resp. priamo súvisí aj s aktivitami v ďalších špecifických cieľoch.

4 SPOLUPRÁCA A SYSTÉMOVÉ OPATRENIA /RIADENIE ROZVOJA/

Problémová oblasť:

Nekoordinovaný rozvoj kultúry a zásadná potreba spolupráce a príspevku každého aktéra a jednotlivca k dosahovaniu cieľov udržateľného rozvoja v rýchlo sa meniacom prostredí. Rizikom je nechota aktérov spolupracovať, ako aj nedostatočné systémové opatrenia rozvoja kultúry na národnej úrovni a obmedzené možnosti samosprávy tento deficit v podpore kultúry riešiť.

Systémové zmeny (opatrenia) sú základným predpokladom preto, aby mohli byť realizované aktivity v ostatných troch cieľoch. Slabou stránkou rozvoja kultúry v meste je v súčasnosti nízkym podiel verejných výdavkov na kultúru, chýbajúci funkčný model viaczdrojového financovania kultúry, zvyšujúca sa závislosť aktérov v kultúre na dotačných schémach na národnej úrovni a nekonceptne nastavená organizačná štruktúra kultúry (chýbajúca mestská kultúrna organizácia s vlastnou právnou subjektivitou). V súvislosti s nastavením strategického rámca v Konceptii rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 je príležitosťou a zároveň nevyhnutnosťou aj reforma súčasného dotačného systému, kritérií hodnotenia (kvality) aj prioritizácie najzásadnejších tém, ktoré by zohľadnili mieru príspevku podporených aktivít k strategickým cieľom. Pri organizácii (nesystémovej podpore) podujatí je do budúcnosti rizikom prevyšovanie ponuky nad dopytom a kvantita nad kvalitou.

Veľká časť aktérov v kultúre neodlišuje cieľové skupiny domáce obyvateľstvo a návštevníci a ich ďalšie podskupiny, najmä špecifik marketingovej komunikácie. Príležitosťou je nastavenie uceleného konceptu programu voči rôznym cieľovým skupinám a v nadväznosti na to aj širšie zapojenie aktérov do aktivít vnútornej aj vonkajšej komunikácie kultúrnej ponuky aj rozvojových aktivít (vrátane prípravy a implementácie projektov). Široké a rôznorodé zastúpenie aktérov v kultúre má potenciál pre oveľa väčšiu synergiu (širšie kooperačné siete sú rozvinuté najmä v cestovnom ruchu). Z dlhodobého hľadiska je nevyhnutné koncepčné prepájanie aktérov v kultúre a kreatívnych odvetviach navzájom, aj s ďalšími oblasťami (ako je vzdelávanie a iné) a budovať vzájomné pochopenie úlohy každého aktéra ako článku v reťazci sociálneho a hospodárskeho rozvoja. Slabou stránkou je nedostatok kapacít samosprávy pre koordináciu procesov a s tým súvisiaca hrozba neudržateľnosti vytvorených pracovných skupín aj rozširovanie týchto procesov o nové aktivity rozvíjajúce víziu a stratégiu kultúrnej politiky mesta.

Slabou stránkou je aj nedostatok dát pre strategické rozhodovanie a riadenie rozvoja kultúry, s čím ale súvisí aj absencia metódik a techník zberu dát v kultúre na národnej úrovni (vrátane dát, ktoré kvantifikujú prínosy rozvoja kultúry k tvorbe pracovných miest, rastu životnej úrovne a iným oblastiam zvyšovania konkurencieschopnosti a odolnosti mesta).

- Strategický cieľ 4** Prostredníctvom koordinovanej spolupráce („Partnerstva pre kultúru“) vytvárať podmienky pre rozvoj kultúry, ktorá zvyšuje kvalitu života obyvateľov a odolnosť mesta v rýchlo sa meniacom prostredí.
- Špecifický cieľ 4.1 Rozvíjať víziu a stratégiu kultúrnej politiky a s tým spojených aktivít prostredníctvom inovátnych modelov partnerstiev a systémových opatrení v podmienkach miestnej samosprávy.
- Špecifický cieľ 4.2 Nastaviť systém manažmentu dát a aktívne ich využívať pri strategickom plánovaní a rozhodovaní v oblasti kultúry.
- Špecifický cieľ 4.3 Realizovať informačné a komunikačné aktivity (v rámci komunikačnej stratégie, vrátane vnútorného marketingu).
- Špecifický cieľ 4.4 Rozvíjať regionálnu, národnú a medzinárodnú spoluprácu, zdieľať príklady dobrej praxe a partnersky implementovať pilotné projekty v rozvoji kultúry (vrátane sociálnych inovácií).

Strategický cieľ sa zameriava na proces implementácie stratégie aj rozvoja kultúry. Aktivity priamo súvisia s ostatnými cieľmi a tvoria ich procesný základ dosahovania výsledkov v sociálnom a hospodárskom rozvoji mesta prostredníctvom kultúry a nadväzných oblastí. Aktivity v špecifických cieľoch sú založené na systéme participácie a zapojení aktérov na všetkých úrovniach v závislosti od ich kompetencií, a najmä ich vzájomnom a zmysluplnom prepojení v rámci „Partnerstva pre kultúru“.

Zameranie aktivít

Špecifický cieľ 4.1 Rozvíjať víziu a stratégiu kultúrnej politiky.

Do tohto cieľa patria všetky aktivity spojené s rozvojom vízie a stratégie kultúrnej politiky prostredníctvom inovatívnych modelov partnerstiev a systémových opatrení v podmienkach miestnej samosprávy, napríklad:

- návrh a realizácia modelov spolupráce pre rozvojové aktivity strategického významu, prípravu projektov obnovy a revitalizácie kultúrnej infraštruktúry a iné prioritné témy s aktívnym zapojením širokého spektra aktérov z rôznych oblastí kultúry, vzdelávania (najmä vysokoškolských inštitúcií v umeleckom vzdelávaní), architektúry, záhradnej architektúry, cestovného ruchu, samosprávy (vrátane oblasti územného plánovania) a zástupcov verejnosti (napr. pracovných skupín). Realizácia efektívnych participačných procesov a opatrení, ktoré zabezpečia udržateľnosť vytvorených pracovných skupín (napr. spolupráca s OZ ZA! Medený hámor, OZ za! Amfiteáter a iné),
- návrh a realizácia modelu tvorby a koordinácie uceleného programu ako kultúrneho produktu mesta pre domácich obyvateľov aj návštevníkov (modelu prepojenia celej kultúrnej komunity a organizácií, samosprávy a ďalších organizácií v nadväzných odvetviach a oblastiach),
- aktivity pre osamostatnenie výkonnej kultúry a pre jej energické a manažérske orientované fungovanie ju vyňať z organizačnej štruktúry mesta a zriadiť Mestské kultúrne stredisko s právnou subjektivitou,
- tvorba funkčného systému viaczdrojového financovania kultúry z podielových daní, dotácií a/alebo sponzorských darov formou účelovo viazaných prostriedkov, získavanie mimorozpočtových zdrojov, reformovanie dotačného systému v podmienkach samosprávy (vrátane nastavenia procesu a kritérií hodnotenia/posudzovania projektov, prioritizácie podľa aktuálnych potrieb rozvoja kultúry v meste a zosúladenie s inými dotačnými mechanizmami a procesmi),
- vytvorenie priestoru pre vlastné podnikateľské aktivity v oblasti kultúry v podmienkach samosprávy s využitím potenciálu všetkých zložiek kreatívnych odvetví,
- tvorba a aktualizácia tematických koncepčných materiálov a projektových plánov súvisiacich s realizáciou Konceptie rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 a spolupráca v oblasti nastavenia strategického smerovania nadväzných oblastí (školsťvo, cestovný ruch, šport a i.) (sem patrí aj aktualizácia koncepcie ochrany pamiatkového fondu s dôrazom na zachovávanie najvhodnejších súčastí kultúrneho dedičstva, najmä pamiatok a lokalít zapísaných v Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO),
- prehľbovanie a kontinuálne posilňovanie spolupráce medzi mestom, strategickými partnermi, bohato zastúpenou umeleckou obcou v zriaďovanej a nezriaďovanej kultúre a ďalšími kľúčovými partnermi v nadväzných oblastiach (cestovný ruch, vzdelávanie, podnikanie a i.).

Špecifický cieľ 4.2 Nastaviť systém manažmentu dát a aktívne ich využívať pri strategickom plánovaní a rozhodovaní v oblasti kultúry.

Východiskovou aktivitou pre realizáciu tohto cieľa je kontinuálne mapovanie subjektov pôsobiacich v oblasti kultúry a spoločenského života v meste (zber a aktualizácia informácií o kultúrnych subjektoch, vrátane kontaktných údajov). Komplexné mapovanie umeleckých aktivít a kultúrnych prejavov vzhľadom na jednotlivé segmenty publika umožní analýzy situácie a nastavenie ďalších opatrení zo strany mesta, ktoré podporia kvalitné projekty pre široké spektrum cieľových skupín miestneho publika, komunit, ako aj (želaných) návštevníkov mesta. Patria sem aj aktivity zamerané na vytváranie podmienok na dobudovanie centrálnej databázy informácií o tradičnej kultúre.

Predpokladá sa vytvorenie systému zberu a vyhodnocovania dát v oblasti kultúry aj s využitím najnovších technológií a SMART riešení (najmä zberu údajov o účasti ľudí na kultúre, spokojnosti, preferenciách a ostatných charakteristikách ich spotrebiteľského správania). Ako jeden z nástrojov

bude využívaný aj prieskum medzi obyvateľkami a obyvateľmi mesta o ich prístupe ku kultúre testovaný pri príprave Konceptie kultúry mesta Banská Bystrica do roku 2030. Cieľ zahŕňa aj zapájanie samosprávy do systému zhromažďovania dokumentácie pamiatok prostredníctvom inventarizácie (významné osobnosti, umelecké diela vo verejnom priestore na území mesta, pamätihodnosti mesta, hroby významných osobností, vojnové hroby a iné pietne symboly a iné).

Aktivity zrealizované v tomto špecifickom celi sú základom pre implementáciu výsledkovo-orientovaného prístupu k sociálnemu a hospodárskemu rozvoju mesta Banská Bystrica prostredníctvom kultúry a nadväzných odvetví, najmä vyhodnocovania strategických rozhodnutí v nadväznosti na špecifický cieľ 4.1, ale aj ďalších rozhodnutí a akcií v nadväznosti na ostatné ciele strategického rámca.

Špecifický cieľ 4.3 Realizovať informačné a komunikačné aktivity (v rámci komunikačnej stratégie, vrátane vnútorného marketingu).

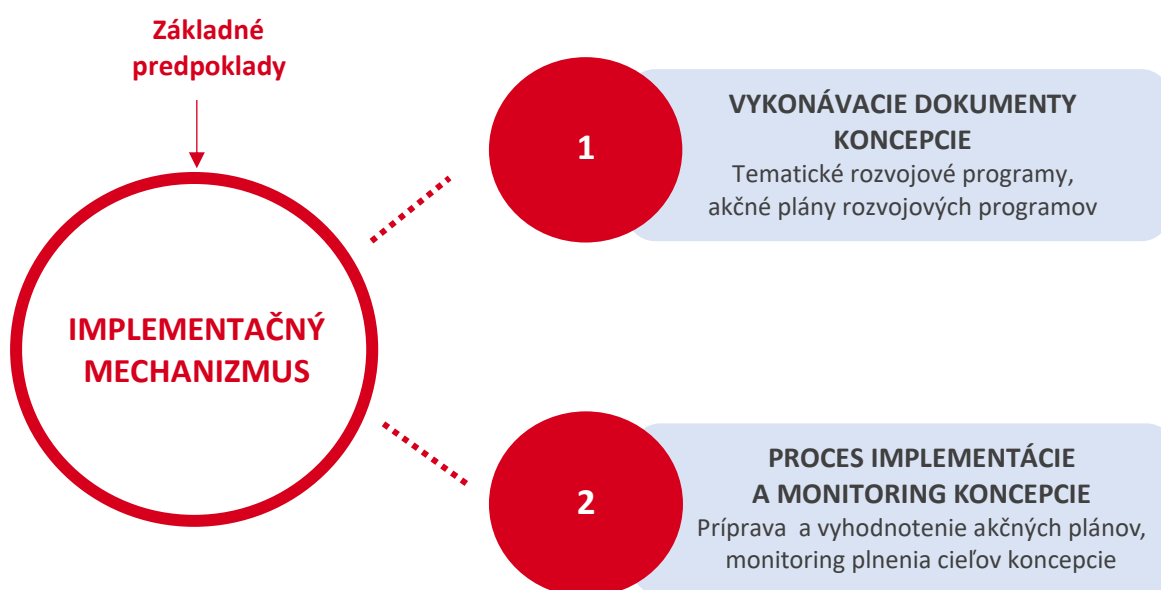
Cieľ zahŕňa realizáciu širokej škály aktivít vonkajšieho a vnútorného marketingu, vrátane už v súčasnosti využívaných foriem, nástrojov a prostriedkov komunikácie kultúrnej ponuky. Východiskom nastavenia komunikačnej stratégie sú dlhodobé ciele mesta s osobitným dôrazom na cieľové skupiny rozvoja kultúrnej politiky. Ide o tri základné cieľové skupiny (aktéri v kultúre, domáci obyvatelia a návštevníci mesta v kultúrnom a kultúrno-poznávacom cestovnom ruchu), ktoré však v sebe zahŕňajú aj ďalšie podskupiny (vrátane menších a zahraničných obyvateľov). Jasná definícia cieľových skupín umožní správnu voľbu komunikačných nástrojov a načasovanie jednotlivých komunikačných aktivít a kampaní.

Špecifický cieľ 4.4 Rozvíjať regionálnu, národnú a medzinárodnú spoluprácu, zdieľať príklady dobrej praxe a partnersky implementovať pilotné projekty v rozvoji kultúry (vrátane sociálnych inovácií).

Cieľ sa zameriava na rozvoj spoluprác, ktoré presahujú lokálnu úroveň. Okrem spoločného presadzovania záujmov v rozvoji kultúry na regionálnej a národnej úrovni zahŕňa aj inovatívne medzinárodné projekty, ktoré prispievajú k prehĺbovaniu poznatkov, udržateľnému rozvoju všetkých zložiek kultúrneho potenciálu mesta vrátane ľudských zdrojov a zviditeľneniu mesta v medzinárodnom kontexte. Patrí sem napríklad:

- rozvoj spolupráce s rezortom kultúry (Ministerstvom kultúry SR), v rámci Platformy pre kultúrny a kreatívny priemysel, ako aj s ďalšími rezortmi a organizáciami na medzinárodnej, národnej a regionálnej úrovni, ktorých kompetenčné oblasti súvisia s rozvojom kultúry a nadväzných oblastí sociálneho a hospodárskeho rozvoja mesta,
- presadzovanie spoločných záujmov,
- sieťovanie, príprava a implementácia projektov (vrátane multidisciplinárnych) zameraných na spoluprácu v oblasti výskumu, rozvoja a podpory povedomia o spoločnej pamäti, histórii, kultúrnom dedičstve, kultúrnych a vzdelávacích výmen medzi mladými ľuďmi, súčasnej kultúrnej a umeleckej praxe, aj v oblasti kultúrneho cestovného ruchu a udržateľného rozvoja (vrátane rozvoja tematických kultúrnych trás),
- rozvoj a prehĺbovanie všetkých foriem spolupráce s partnerskými mestami, zahraničnými zastúpeniami, kultúrnymi inštitútmi, krajanskými spolkami a ďalšími aktérmi v Európe a vo svete v oblastiach výmeny kultúrnych hodnôt a vytváranie nadnárodných partnerstiev pre podporu medzikultúrneho dialógu.

D. NÁVRH IMPLEMENTAČNÉHO MECHANIZMU

Konceptcia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 je dokument, ktorý na základe analýzy kultúrneho profilu identifikoval výzvy kultúrnej ponuky v meste Banská Bystrica. Navrhnuté aktivity majú riešiť slabé stránky a zároveň reagovať na súčasné vonkajšie zmeny a širšie súvislosti, na ktoré musia byť aktéri v kultúre (vrátane samosprávy) pripravení.

Mesto Banská Bystrica (samospráva) musí ako kľúčový subjekt so zodpovednosťou za sociálny a hospodársky rozvoj územia koordinovať všetky jeho oblasti tak, aby prispievali k zvyšovaniu sociálnej, ekonomickej a environmentálnej odolnosti mesta. Medzi tieto oblasti patrí aj kultúra a jej príspevok k vytváraniu podmienok pre kvalitný život obyvateľov.

ZÁKLADNÉ PREDPOKLADY IMPLEMENTÁCIE KONCEPCIE SÚ:

1. **stotožnenie sa s víziou a strategickými cieľmi všetkými skupinami aktérov v kultúre.** Hlavným komunikačným kanálom sú zástupcovia širokej verejnosti v orgánoch mesta, ktorí majú dosah na plán aktivít a ich financovanie z rozpočtu mesta. V prvej línii sú členovia Komisie MsZ pre kultúru, Komisie pre pamätihodnosti mesta a ďalších komisií MsZ (poslanci a nimi nominovaní odborní členovia komisií). Týmto zástupcov zvoleným v demokratickej spoločnosti obyvateľkami a obyvateľmi mesta prináleží hájiť záujmy rozvoja kultúry a podporovať implementáciu koncepcie prostredníctvom konkrétnych aktivít zahrnutých v akčných plánoch rozvojových programov,
2. **dobrovoľné zapojenie - kreovanie „Partnerstva pre kultúru“.** Implementáciu Konceptcie rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 môžu v rámci svojich možností a aktivít podporiť široké skupiny aktérov v kultúre (od inštitúcií po jednotlivcov). Úlohou mesta Banská Bystrica je vytvárať podmienky pre koncepčný rozvoj (najmä prostredníctvom systémových opatrení a koordinácie),
3. **postupné zvyšovanie verejných výdavkov na kultúru,** ktoré je odôvodnené realizáciou aktivít pre plnenie strategických cieľov.

Návrh implementačného mechanizmu opisuje zameranie, postup prípravy a realizácie vykonávacích dokumentov konceptcie (rozvojových programov), ktoré sú samostatnými materiálmi a obsahujú konkrétne na seba nadväzujúce aktivity. Rozdelenie na rozvojové programy umožňuje adresnejšie nastavenie aktivít, ich plánovanie na obdobia realizácie konceptcie, ako aj monitoring ich plnenia.

Koordinátorom implementácie Konceptcie rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 je Oddelenie kultúry MsÚ, ktoré patrí pod Odbor kultúry, športu a cestovného ruchu MsÚ.

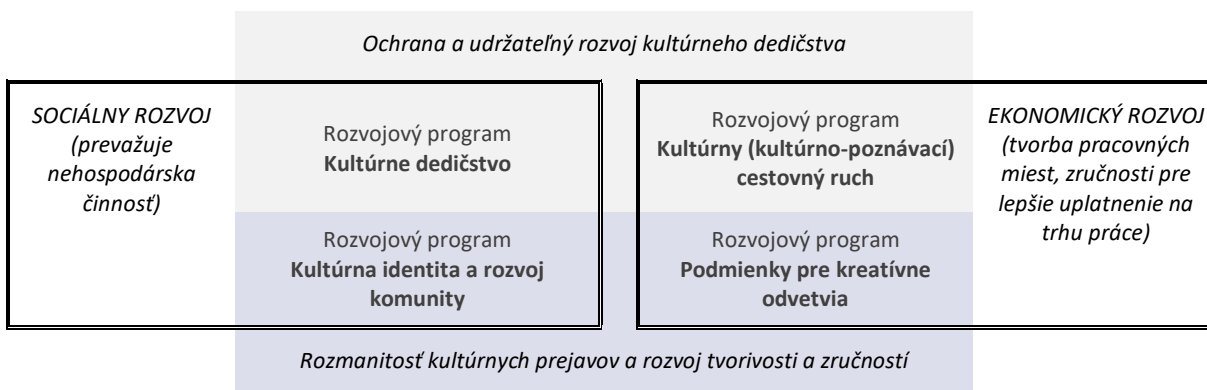
1 VYKONÁVACIE DOKUMENTY KONCEPCIE

Vykonávacími dokumentmi koncepcie sú tematické rozvojové programy. Rozvojové programy sa zameriavajú na **minimálne štyri témy**¹¹⁰ podľa ich dominantného príspevku k oblasti sociálneho a hospodárskeho rozvoja. Podľa potreby môžu byť vytvorené aj ďalšie rozvojové programy (napr. v prípade niektorých operácií strategického významu, ktoré majú širšie tematické a územné zameranie v strategickej infraštruktúre a pod.).

Rozvojové programy majú:

- ✓ **akčný plán**, ktorý pozostáva z konkrétnych krokov a aktivít na jedno alebo dvojročné obdobie (po sebe nasledujúce obdobia),
- ✓ **koordinátora rozvojového programu** na úrovni oddelenia MsÚ zodpovedného za prípravu akčného plánu v spolupráci s partnermi a v rámci vytvorených pracovných skupín (podľa zdrojov a kapacít, pričom činnosť pracovnej skupiny môže byť zahrnutá do akčného plánu),
- ✓ **kompetenčne stanovenú komisiu MsZ** pre vyjadrenie podpory k navrhovaným aktivitám akčného plánu a ich financovaniu.

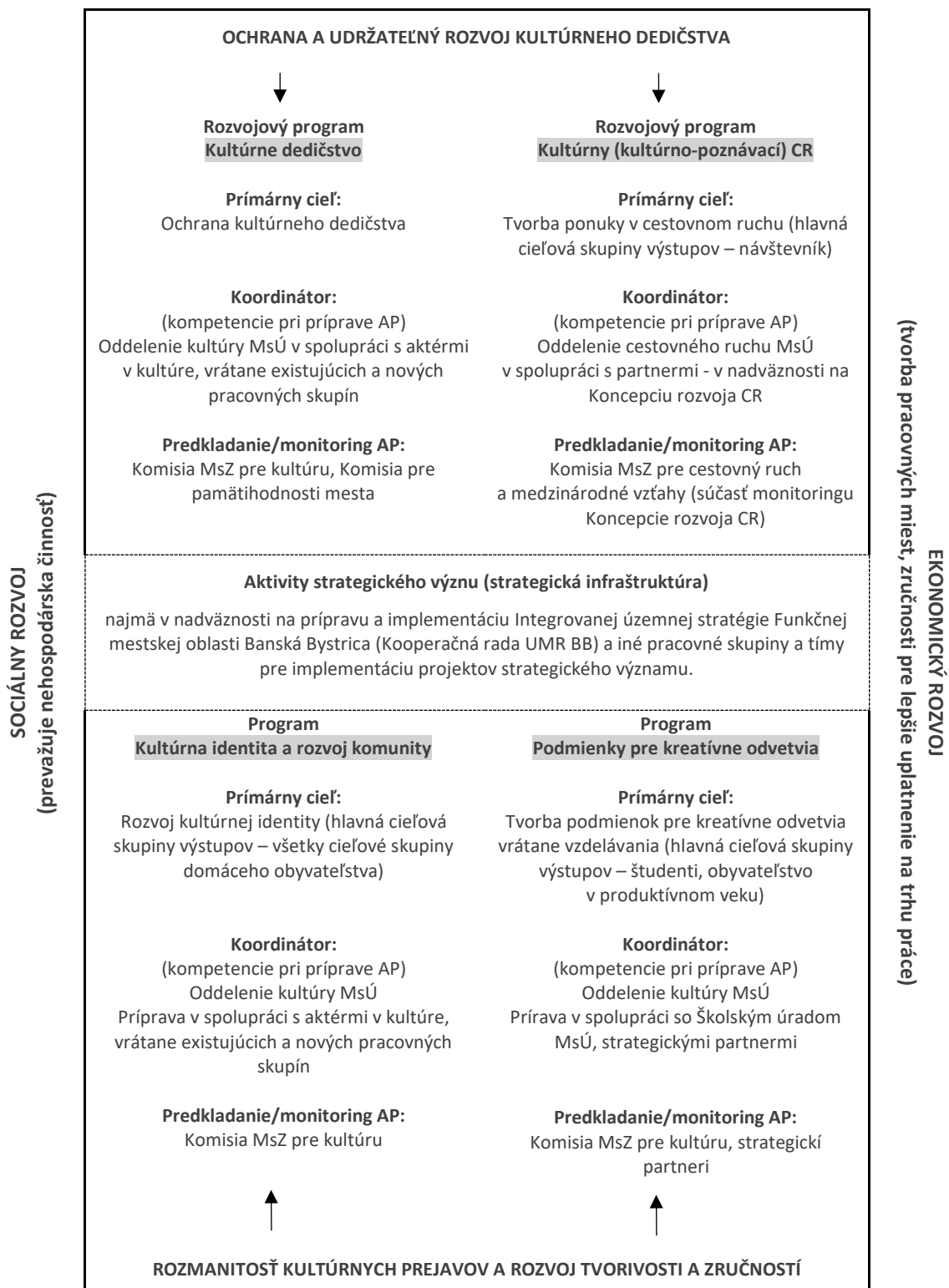
Tematické rozvojové programy

Rozvojové programy musia byť navzájom zosúladené, pretože ich aktivity synergicky prispievajú k plneniu strategických cieľov. Znamená to, že naplnenie cieľa je závislé od aktivity nie v jednom ale vo viacerých (prípadne aj všetkých) rozvojových programoch.

¹¹⁰ Priority aj aktivity v navrhnutých rozvojových programoch sú plne v súlade so strategickými dokumentmi na medzinárodnej úrovni. Prispievajú k cieľom, ktoré podporujú medzinárodné organizácie a ku ktorým sa zaviazala aj Slovenská republika ratifikáciou Medzinárodného dohovoru UNESCO na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva aj prístupím k napĺňaniu cieľov Agendy 2030.

Tabuľka 8: Tematické rozvojové programy

2 PROCES IMPLEMENTÁCIE A MONITORING KONCEPCIE

Monitoring koncepcie bude realizovaný vyhodnotením plnenia aktivít rozvojových programov priebežne aj po skončení dvojročného obdobia akčného plánu. Vyhodnotenie zrealizovaných aktivít v tematických rozvojových programoch má byť východiskom aj pre nastavenie ich akčných plánov na ďalšie (nasledujúce obdobie) a má byť aj podkladom pre návrh rozpočtu. Podporným stanoviskom pre návrh rozpočtu na kultúru je vyjadrenie komisií MsZ.

Akčné plány rozvojových programov by mali v prvých rokoch implementácie obsahovať najmä kroky k nevyhnutným systémovým zmenám a vytvoreniu predpokladov pre to, aby bolo realizovateľných aj množstvo ďalších aktivít. Preto sa pre rok 2024 odporúča vytvoriť akčné plány rozvojových programov na jeden rok a následne na dvojročné obdobia (obdobie 2025-2026, 2027–2028, 2029-2030). Viaceré odporúčania pre akčné plány rozvojových programov vyplynuli aj z konzultácií v rámci prípravy tejto koncepcie a budú využité v ďalších procesoch.

Aktivity rozvojových programov prispievajú paralelne k viacerým cieľom. Ukazovatele na úrovni strategických cieľov budú vyhodnotené dvakrát, a to:

- ✓ stav ukazovateľov k decembru 2026 (priebežná monitorovacia správa v prvom polroku 2027),
- ✓ stav ukazovateľov k decembru 2030 (záverečná monitorovacia správa v prvom polroku 2031).

Koncepcia rozvoja kultúry v meste Banská Bystrica do roku 2030 obsahuje návrh ukazovateľov, ktoré môžu byť v procese monitoringu upravené alebo doplnené podľa aktuálnych projektových schém. Výber ukazovateľov a opis ich metodiky je súčasťou monitorovacej správy. Ukazovatele by mali byť v čo najväčšej miere v súlade s ukazovateľmi strategických dokumentov a mechanizmov na podporu rozvoja kultúry na národnej a medzinárodnej úrovni¹¹¹, aby sa predchádzalo zvyšovaniu administratívnej náročnosti v procese monitoringu.

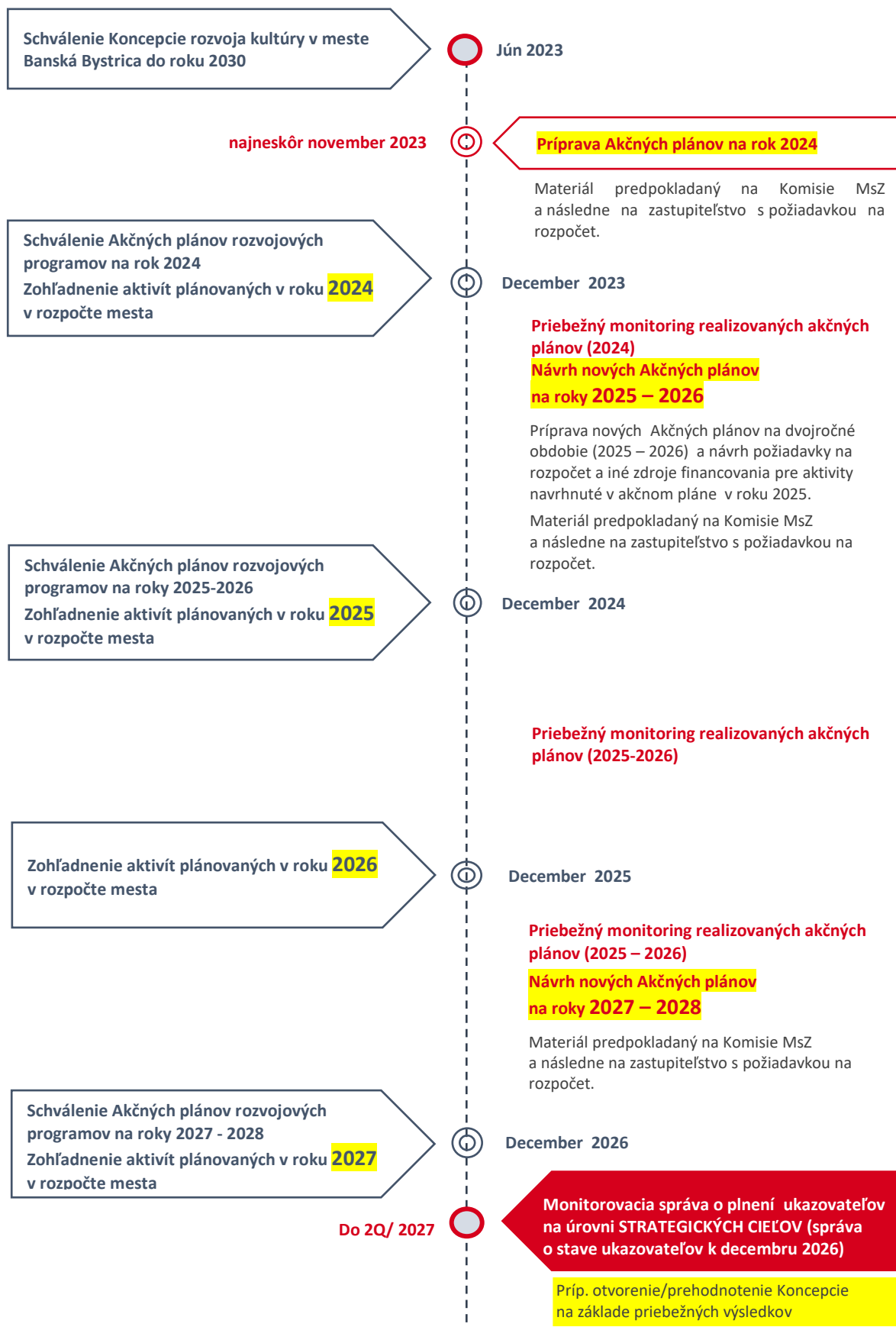
Tabuľka 9: Monitorovacie ukazovatele na úrovni strategických cieľov

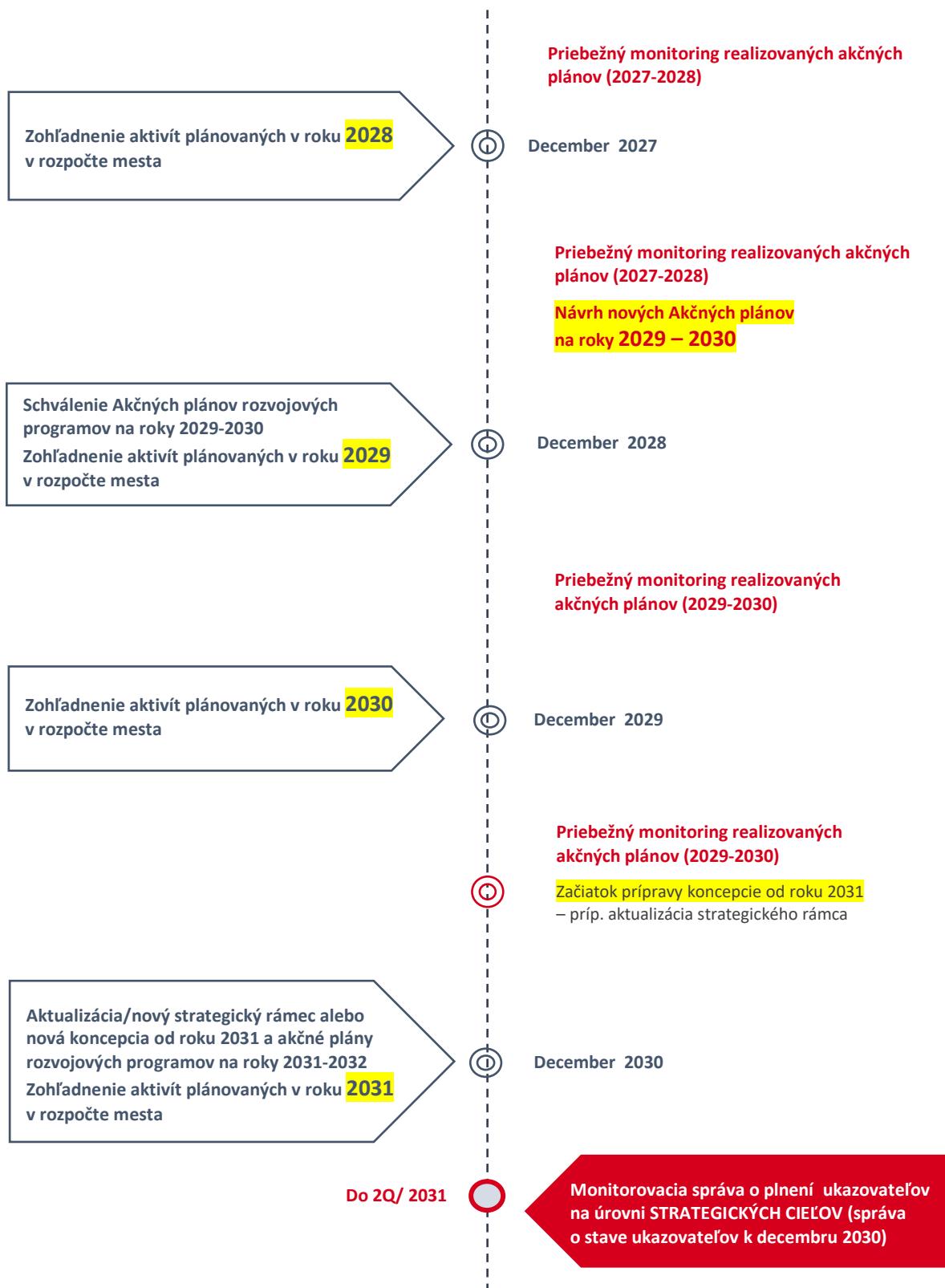
Oblasť	Návrh ukazovateľov
<p>ZÁZEMIE /INFRAŠTRUKTÚRA A PRIESTOR/</p> <p>Strategický cieľ 1: Rozvíjať udržateľnú kultúrnu infraštruktúru, ktorá bude miestom pre trávenie voľného času rôznych cieľových skupín, zázemím pre umelecký rozvoj aj pre prepájanie kultúry a kreatívnych odvetví s ďalšími oblasťami rozvoja mesta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> → Počet pripravených investičných projektov (projektov predložených na financovanie), počet začatých investičných projektov. → Počet objektov kultúrnej infraštruktúry so zlepšeným stavebno-technickým stavom. → Počet verejných historických a pamiatkovo chránených budov so zrealizovanou komplexnou obnovou s cieľom zlepšovania energetickej hospodárnosti z prostriedkov mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti. → Vytvorený alebo obnovený otvorený priestor pre kultúrno-spoločenské, voľnočasové a iné komunitné aktivity s príspevkom k rozvoju kultúry (vrátane obnovy a uchovávaní kultúrneho dedičstva). → Zelená infraštruktúra vybudovaná alebo vylepšená aj v súvislosti s rozvojom kultúrnej infraštruktúry a/alebo zachovaním prírodného a kultúrneho dedičstva. → Počet debarierizačných prvkov v kultúrnej infraštruktúre. → Počet organizácií so zlepšenými podmienkami pre výkon kultúrnej, umeleckej a záujmovej činnosti (vrátane umeleckého vzdelávania) v dôsledku zlepšenia stavebno-technického stavu kultúrnej infraštruktúry (vrátane prevádzkovej efektívnosti objektov v správe) a/alebo v dôsledku obnovy a/alebo rozšírenia vybavenia. → Inkubačná kapacita v rámci kultúrnej infraštruktúry, ktorá prispieva k rozvoju kreatívnych odvetví.

¹¹¹ napr. Program Slovensko 2021 – 2027. Jednotný metodický dokument tvorby merateľných ukazovateľov a dimenzií intervencií. Príloha 2 Národné definície merateľných ukazovateľov; SWD(2021) 198 final: COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT - Performance, monitoring and evaluation of the European Regional Development Fund, the Cohesion Fund and the Just Transition Fund in 2021-2027 a iné.

Oblasť	Návrh ukazovateľov
<p>KULTÚRNY PROGRAM /OBSAHOVÁ NÁPLŇ/</p> <p>Strategický cieľ 2: Prostredníctvom realizácie uceleného konceptu programu prispieť k účasti rôznych cieľových skupín (vrátane znevýhodnených a marginalizovaných) na kultúre v meste aj na jej tvorbe.</p>	<ul style="list-style-type: none"> → Počet návštevníkov múzeí a galérií (z toho počet zdravotne znevýhodnených návštevníkov). → Počet aktérov v kultúre s vlastným a aktualizovaným profilom na stránke Podujatia BB. → Počet produktov v kultúrno-poznávacom cestovnom ruchu zameraných na mesto Banská Bystrica a najbližšie okolie v destinačnej ponuke (počet nových a udržaných spolu k monitorovaciemu obdobiu). → Počet zbierkových predmetov múzeí a galérií. → Počet knižných jednotiek v knižniciach. → Počet aktívnych používateľov knižníc aj výpožičiek. → Počet predstavení a návštevníkov divadiel.
<p>ĽUDSKÉ ZDROJE /ROZVOJ KAPACÍT V KULTÚRE A KREATÍVNYCH ODVETVIACH/</p> <p>Strategický cieľ 3: Rozvíjať ľudské zdroje v kultúre, ktoré prispievajú k zvyšovaniu odolnosti a konkurencieschopnosti mesta aj regiónu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> → Počet žiakov a študentov v umeleckom vzdelávaní v meste Banská Bystrica a žiakov na ZUŠ v okolitých obciach. → Počet účastníkov vzdelávacích aktivít (programov) zameraných na odborný a profesionálny rozvoj ľudských zdrojov v kultúre (v manažmente umenia, v oblasti výskumu, mapovania, prezentácie kultúrneho dedičstva a i.). → Počet účastníkov vzdelávacích aktivít (programov) zameraných na prácu aktérov v kultúre s rôznymi cieľovými skupinami (znevýhodnenými a marginalizovanými skupinami, návštevníkmi a i.). → Počet úspešne zrealizovaných projektov z dotačných schém na medzinárodnej, národnej a regionálnej úrovni (napr. FPÚ a i.).
<p>SPOLUPRÁCA A SYSTÉMOVÉ OPATRENIA /RIADENIE ROZVOJA/</p> <p>Strategický cieľ 4: Prostredníctvom koordinovanej spolupráce („Partnerstva pre kultúru“) vytvárať podmienky na rozvoj kultúry, ktorá zvyšuje kvalitu života obyvateľov a odolnosť mesta v rýchlo sa meniacom prostredí.</p>	<ul style="list-style-type: none"> → Objem výdavkov mesta Banská Bystrica na kultúru a podiel výdavkov mesta Banská Bystrica na kultúru na celkovom objeme výdavkov. → Počet subjektov (vrátane kultúrnych inštitúcií) zaradených do ponuky v kultúrno-poznávacom cestovnom ruchu na regionálnej úrovni. → Počet úspešne zrealizovaných projektov z dotačných schém na medzinárodnej, národnej a regionálnej úrovni (napr. FPÚ a i.). → Počet zahraničných partnerov (vrátane partnerských miest, zahraničných zastúpení, kultúrnych inštitúcií a inštitútov a i.).

Harmonogram prípravy, realizácie a vyhodnotenia akčných plánov rozvojových programov

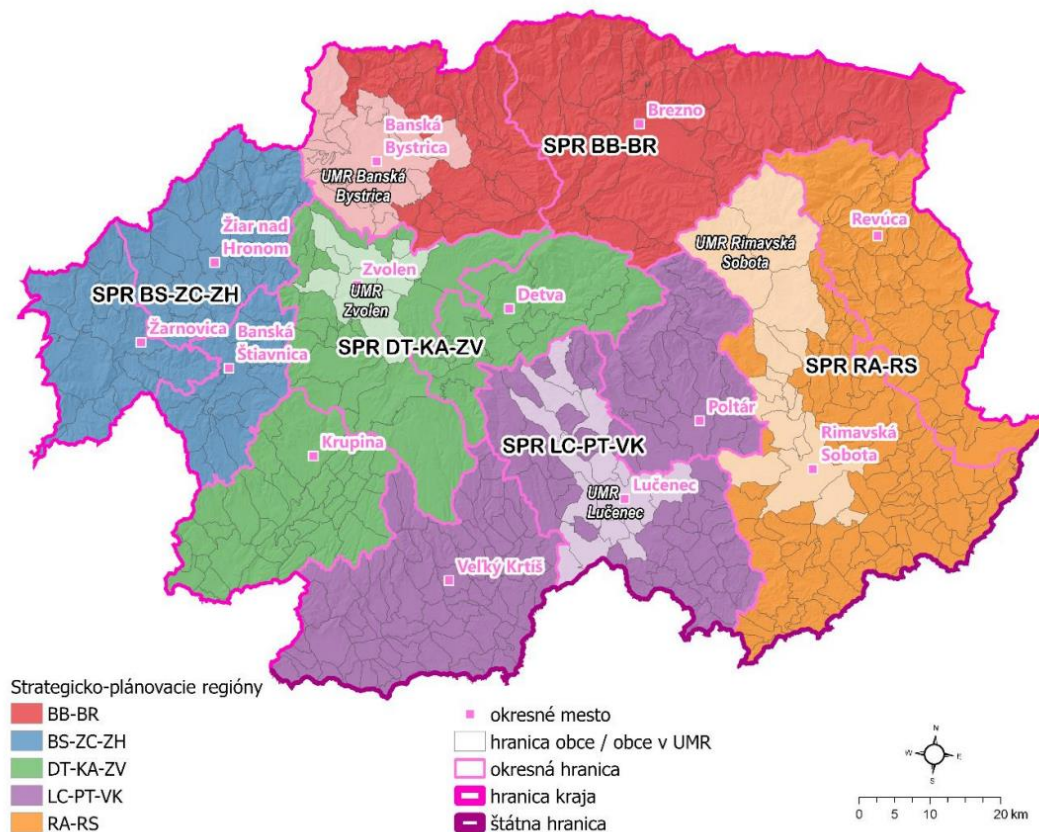
PRÍLOHY

Príloha A Východiská rozvoja kultúry	91
Príloha: Funkčná mestská oblasť Banská Bystrica	91
Príloha: Počet obyvateľov mesta Banská Bystrica	92
Príloha: Prehľad výdavkov na kultúru Mesta Banská Bystrica	93
Príloha B1 Kultúrne dedičstvo mesta Banská Bystrica	94
Príloha: Nehnuteľné národné kultúrne pamiatky	94
Príloha: Pamätihodnosti mesta Banská Bystrica	97
Príloha: Nehmotné kultúrne dedičstvo a tradičná ľudová kultúra	98
Príloha B2 Kultúrne inštitúcie	100
Príloha: Kultúrne inštitúcie prezentujúce kultúrne dedičstvo	100
Príloha: Počet návštevníkov kultúrnych inštitúcií prezentujúcich kultúrne dedičstvo	105
Príloha: Kultúrno-osvetové zariadenia	106
Príloha: Divadlá	108
Príloha: Kultúrne centrá, kluby a iné	110
Príloha B3 Kultúrny cestovný ruch	111
Príloha: Počet návštevníkov a prenocovaní v meste Banská Bystrica	111
Príloha B4 Vzdelávanie v meste Banská Bystrica	112
Príloha: Žiaci a študenti v meste Banská Bystrica	112
Príloha: Žiaci na základných umeleckých školách	113
Príloha B5 Kreatívne odvetvia	116
Príloha: KKP na Slovensku a v Banskej Bystrici	116
Príloha B6 Podujatia a kultúrna infraštruktúra	117
Príloha: Najvýznamnejšie podujatia z hľadiska návštevnosti	117
Príloha: Kultúrna infraštruktúra Mesta Banská Bystrica	120
Príloha B7 Vnímanie kultúry a kultúrnej ponuky Banskej Bystrice obyvateľkami a obyvateľmi mesta	122
Príloha: Charakteristiky obyvateľiek a obyvateľov zapojených do prieskumu kultúry v meste	122
Príloha: Vnímanie kultúrnych zdrojov a kultúrnej ponuky mesta (detail)	124

PRÍLOHA A VÝCHODISKÁ ROZVOJA KULTÚRY

Príloha: Funkčná mestská oblasť Banská Bystrica

Mapa 1: Funkčná mestská oblasť (územie udržateľného mestského rozvoja) Banská Bystrica a ostatné územné jednotky pre plánovanie v programovom období 2021-2027

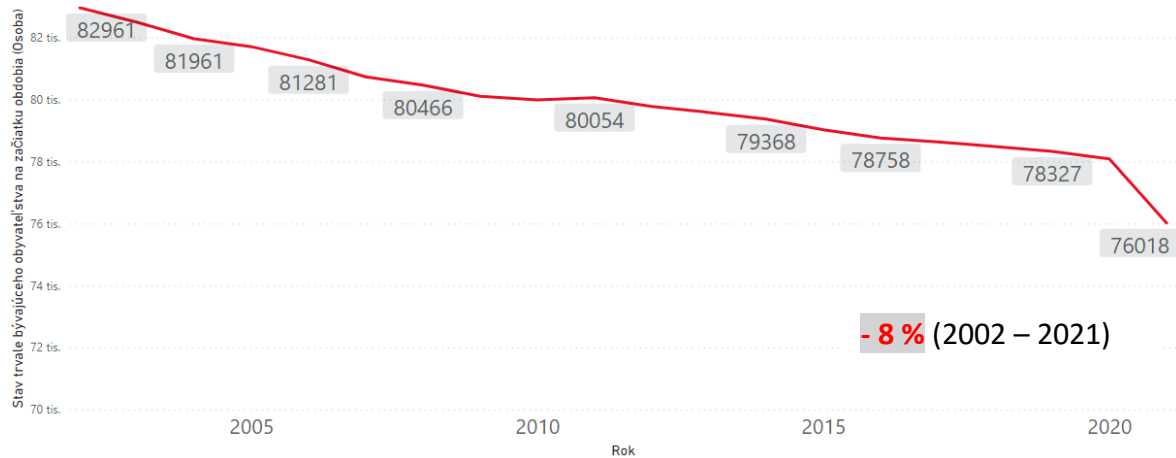

Zdroj: BBSK – vlastné spracovanie, údaje: Štatistický úrad SR (www.statistics.sk) a Geodetický a kartografický ústav Bratislava (www.gku.sk); In: Banskobystrický samosprávny kraj, 2022. [Integrovaná územná stratégia Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2022 – 2027 a Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2022 – 2030. Analytická časť.](#)

UMR – územie udržateľného mestského rozvoja.

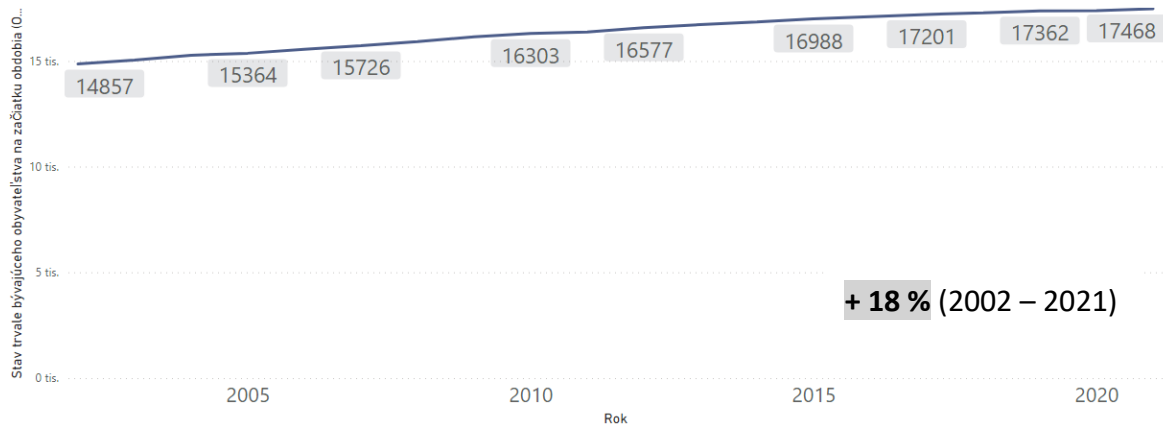
Príloha: Počet obyvateľov mesta Banská Bystrica

Graf 21: Vývoj počtu obyvateľov v meste Banská Bystrica od roku 2002 do roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR [om7101rr], 2022.

Graf 22: Vývoj počtu obyvateľov v ostatných obciach FMO Banská Bystrica od roku 2002 do roku 2021 (okrem jadrového mesta Banská Bystrica)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR [om7101rr], 2022.

Tabuľka 10: Zmena počtu obyvateľov FMO Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021

Obec	Stav trvale bývajúceho obyvateľstva v roku 2021 na začiatku obdobia (Osoba)	Zmena počtu obyvateľov v roku 2021 v porovnaní s rokom 2002
Banská Bystrica	76018	- 8 %
Badín	2 028	+ 21 %
Dolný Harmanec	261	+ 43 %
Harmanec	848	- 10 %
Horná Mičiná	641	+ 31 %
Horné Pršany	398	+ 6 %
Hronsek	654	+ 9 %
Kordíky	477	+ 86 %
Králiky	693	+ 30 %
Kynceľová	391	+ 16 %
Malachov	1 117	+ 29 %
Môlča	412	+ 12 %
Nemce	1 142	+ 1 %
Riečka	832	+ 47 %
Selce	2 125	+ 5 %
Slovenská Ľupča	3 265	+ 8 %
Špania Dolina	223	+ 26 %
Tajov	668	+ 47 %
Vlkanová	1 293	+ 49 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR [om7101rr], 2022.

Príloha: Prehľad výdavkov na kultúru Mesta Banská Bystrica
Tabuľka 11: Vývoj výdavkov na kultúru Mesta Banská Bystrica (program 12 – Kultúra)

Rok	Schválený rozpočet	Upravený rozpočet
2010	659 598 €	731 656 €
2011	626 843 €	626 909 €
2012	613 732 €	652 027 €
2013	519 298 €	534 558 €
2014	277 268 €	368 753 €
2015	333 686 €	359 403 €
2016	433 740 €	482 328 €
2017	461 088 €	703 353 €
2018	744 220 €	952 126 €
2019	753 482 €	941 681 €
2020	587 414 €	529 319 €
2021	721 570 €	556 052 €
2022	583 241 €	

Zdroj: Mesto Banská Bystrica, 2022.

PRÍLOHA B1 KULTÚRNE DEDIČTVO MESTA BANSKÁ BYSTRICA

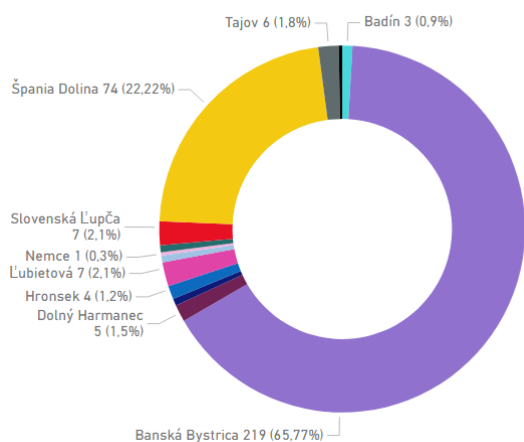
Príloha: Nehnutelné národné kultúrne pamiatky

Tabuľka 12: Počet NNKP a pamiatkových objektov obcí FMO Banská Bystrica

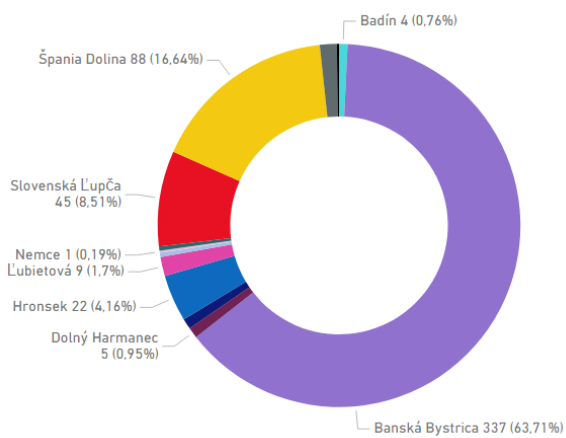
Obec	Počet NNKP	Počet pamiatkových objektov
Banská Bystrica	219	337
Badín	3	4
Dolný Harmanec	5	5
Horná Mičiná	2	5
Hronsek	4	22
Ľubietová	7	9
Malachov	2	2
Nemce	1	1
Selce	2	2
Slovenská Ľupča	7	45
Špania Dolina	74	88
Tajov	6	8
Vlkanová	1	1
Spolu	333	529

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Pamiatkového úradu SR, 2021.

Graf 23: Počet NNKP FMO Banská Bystrica

Graf 24: Počet pamiatkových objektov FMO Banská Bystrica

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Pamiatkového úradu SR, 2021.

Tabuľka 13: Počet NNKP podľa primárneho druhového členenia NNKP v obciach FMO Banská Bystrica

Obec	archeológia	architektúra	história	historická zeleň	ľudové staviteľstvo	technika	výtvarné umenie	Celkovo
Badín		2	1					3
Banská Bystrica		201	15	1		2		219
Dolný Harmanec	1		3			1		5
Horná Mičiná		2						2
Hronsek		3	1					4
Ľubietová		3	2			1	1	7
Malachov	1		1					2
Nemce	1							1
Selce	1	1						2
Slovenská Ľupča	1	3	2				1	7
Špania Dolina		3	1			69	1	74
Tajov		1	4				1	6
Vikanová		1						1
Celkovo	5	220	30	1	70	6	1	333

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Pamiatkového úradu SR, 2021.

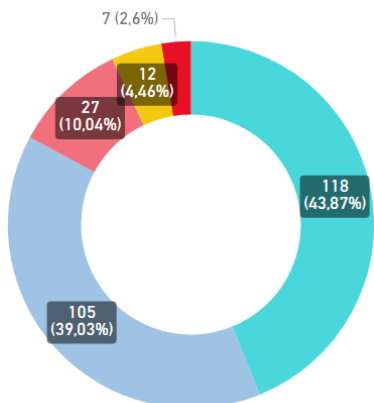
Tabuľka 14: Počet pamiatkových objektov podľa primárneho druhového členenia v obciach FMO Banská Bystrica

Obec	archeológia	architektúra	história	historická zeleň	ľudové staviteľstvo	technika	urbanizmus	výtvarné umenie	Celkovo
Badín		3	1						4
Banská Bystrica	1	269	39	10		5	1	12	337
Dolný Harmanec	1		3			1			5
Horná Mičiná	2	2				1			5
Hronsek	1	14	1	1		2	2	1	22
Ľubietová		4	3			1	1		9
Malachov	1		1						2
Nemce	1								1
Selce	1	1							2
Slovenská Ľupča	4	19	4			1	2	15	45
Špania Dolina	1	9	1			76	1		88
Tajov		1	6				1		8
Vikanová		1							1
Celkovo	13	323	59	11	78	12	5	28	529

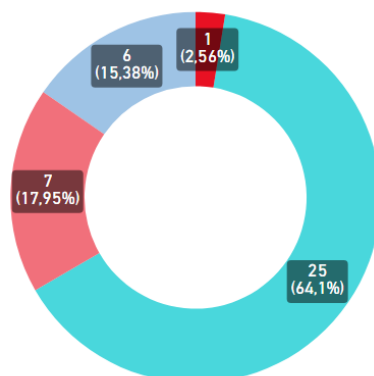
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Pamiatkového úradu SR, 2021.

Graf 25: Stavebno-technický stav pamiatkových objektov NNKP v meste Banská Bystrica podľa primárneho druhového členenia

ARCHITEKTÚRA

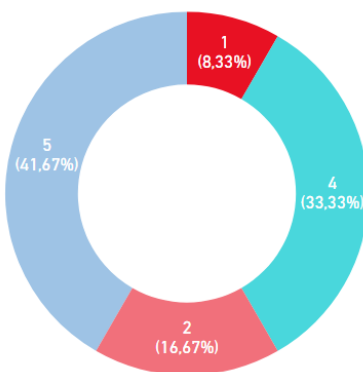
HISTÓRIA

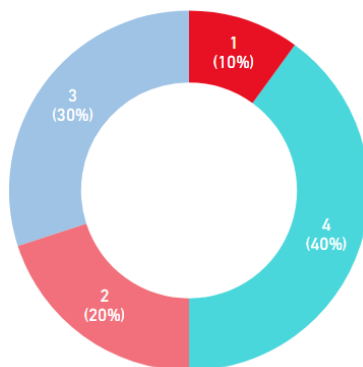
Stavebno-technický stav

- dobrý
- vyhovujúci
- narušený
- dezolátny
- v obnove, v reštaurovaní
- AG - neprezentovaná

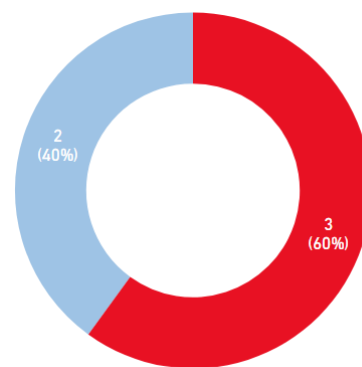
VÝTVARNÉ UMENIE

HISTORICKÁ ZELEŇ

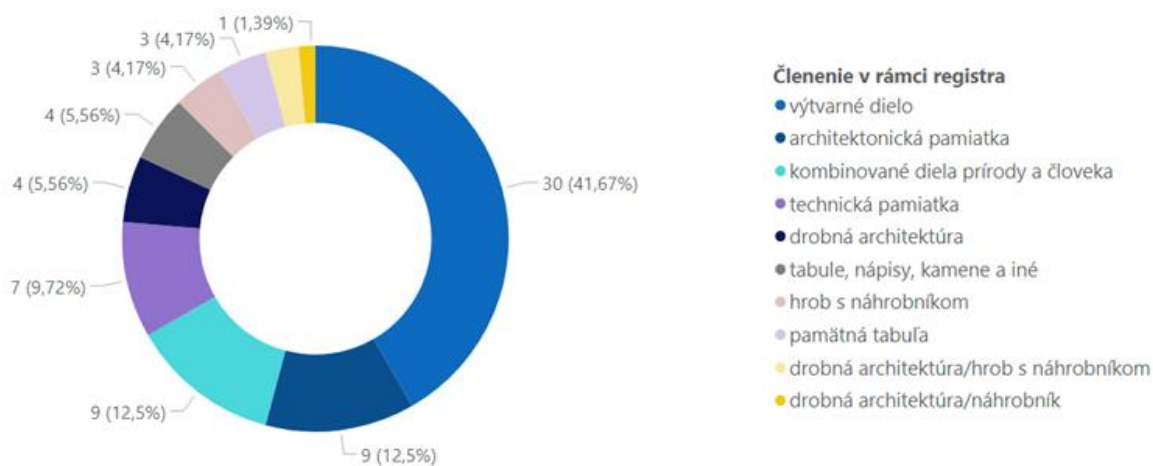
TECHNIKA

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Pamiatkového úradu SR, 2021.

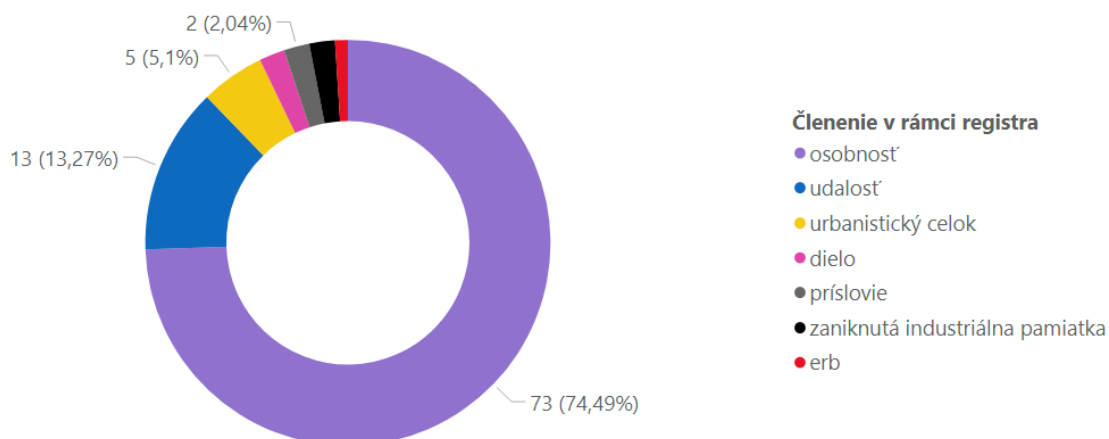
Príloha: Pamätihodnosti mesta Banská Bystrica

Graf 26: Štruktúra registra hmotných nehnuteľných pamätihodností mesta Banská Bystrica

Zdroj: Evidencia pamätihodností mesta Banská Bystrica, 2022.

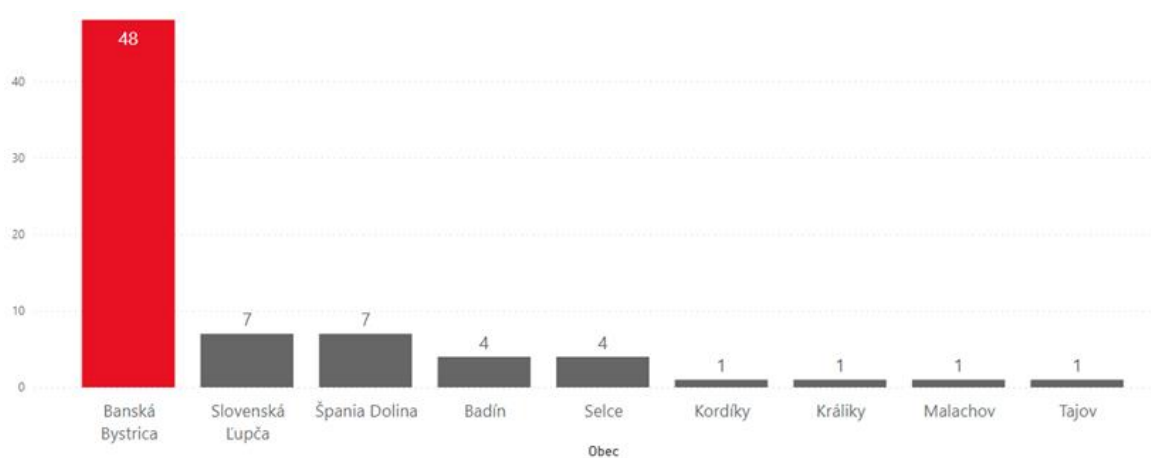
Graf 27: Štruktúra registra nehmotných pamätihodností mesta Banská Bystrica

Zdroj: Evidencia pamätihodností mesta Banská Bystrica, 2022.

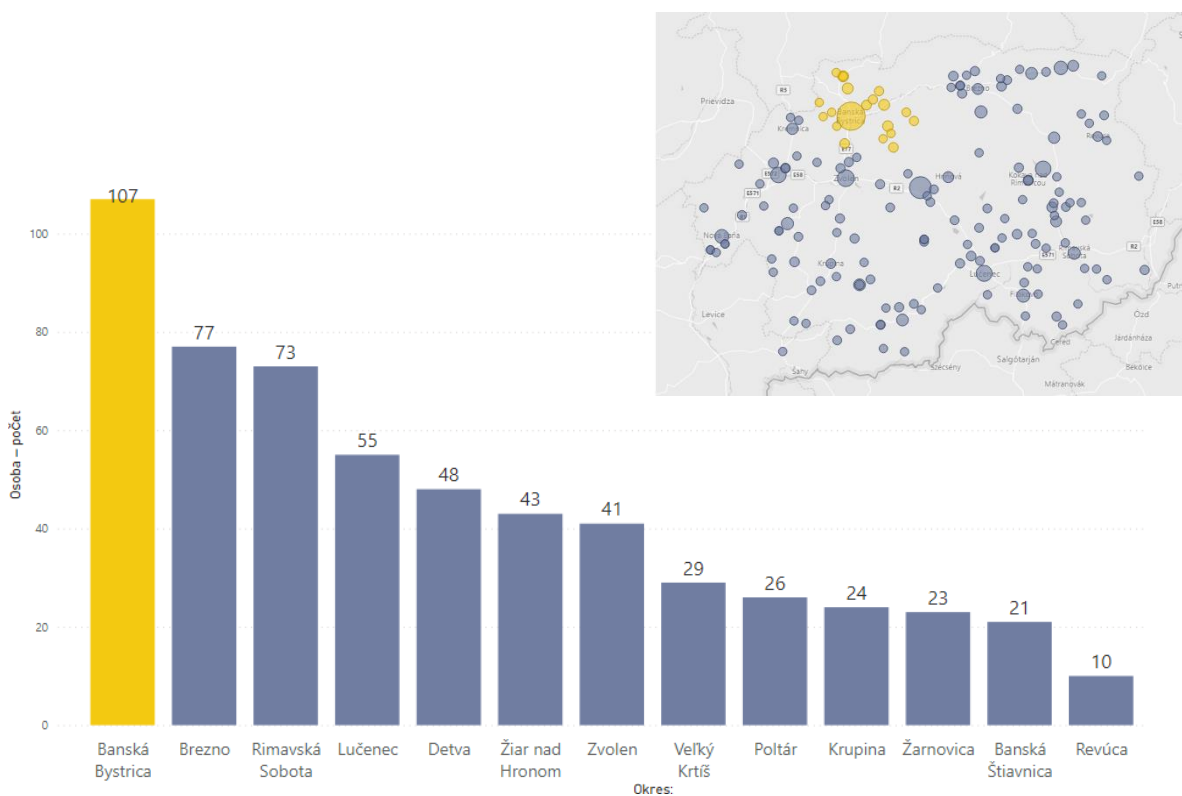
Príloha: Nehmotné kultúrne dedičstvo a tradičná ľudová kultúra

Graf 28: Osoby v tradičnej ľudovej umeleckej výrobe v meste Banská Bystrica a FMO Banská Bystrica

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa registra ÚĽUV a SOS, 2022.

Graf 29: Osoby v tradičnej ľudovej umeleckej výrobe v okrese Banská Bystrica

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa registra ÚĽUV a SOS, 2022.

V okrese Banská Bystrica žije 107 ľudovo-umeleckých výrobcov a remeselníkov, čo je takmer jedna pätina z ich celkového počtu v Banskobystrickom kraji. Z nich žije v meste Banská Bystrica 48 a ďalších 26 v ostatných obciach, ktoré tvoria FMO. V meste Banská Bystrica sú dvaja majstri ľudovo-umeleckej výroby (ĽUV evidovaní v ÚĽUV), a to v remese píšťalkarstvo a výroba hudobných nástrojov a remesle rezbárstvo. V rámci FMU Banská Bystrica je v obci Špania dolina šesť majstrov ĽUV v čipkárstve a v obci Slovenská Lupča jeden vo výrobe keramiky a hrnčiarstve (spolu deväť majstrov ĽUV v rámci FMO Banská Bystrica).

Graf 30: Výrobcovia v tradičnej ľudovej kultúre v meste Banská Bystrica a FMO Banská Bystrica

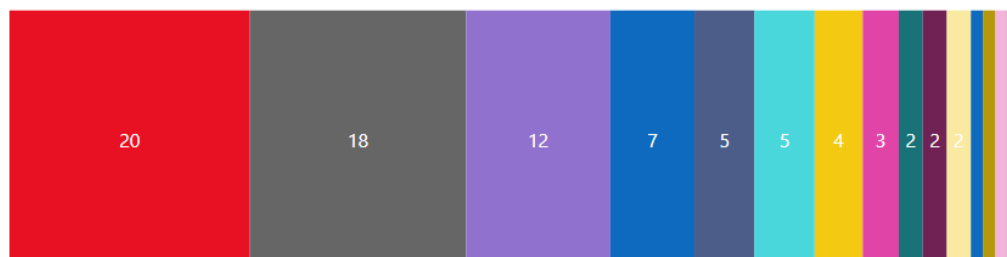
Ľudovo-umelecká výroba:

- Čipkárstvo, háčkovanie, výšivkárstvo
- Rezbárstvo, debnárstvo, korytárstvo, stolárstvo, tesárstvo, tokárstvo, výrobk...
- Výroba hudobných nástrojov, husliarstvo, pišťalkarstvo
- Krajčírstvo, tkáčstvo, pletiarstvo, gubárstvo, splst'ovanie, kramplovanie
- Drotárstvo, kováčstvo, zvonkárstvo, nožiarstvo, prackárstvo
- Výroba kraslíc
- Hrnčiarstvo, keramika, sklárstvo
- Brašnárstvo, garbiarstvo, remenárstvo, spracovanie kože, výroba z kože
- Košíkárstvo, prútiarstvo, slamienkárstvo, šúpolie
- Kožušníctvo, klobúčnictvo, plisovanie, farbiarstvo, druganie
- Medovníkárstvo
- Maliarstvo, sklomaliarstvo
- Voskárstvo, voštinárstvo
- Šperskárstvo
- Valaškárstvo
- Kachliarstvo

Výrobcovia v meste Banská Bystrica:

Výrobcovia vo FMO (vrátane mesta Banská Bystrica):

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa registra ÚĽUV a SOS, 2022.

PRÍLOHA B2 KULTÚRNE INŠTITÚCIE

Príloha: Kultúrne inštitúcie prezentujúce kultúrne dedičstvo

HISTÓRIA STREDOSLOVENSKÉHO MÚZEA SA ZAČALA PÍSAŤ UŽ

V ROKU 1889. V tomto roku mestská rada Banskej Bystrice odsúhlasila vznik Mestského múzea. Na základe tohto rozhodnutia boli v úradných miestnostiach mesta sprístupnené verejnosti historické predmety z mestského archívu. V archíve sa nachádzali predmety spojené s históriou mesta Banská Bystrica. V roku **1893** vytvorili mešťania na podporu Mestského múzea múzejnú komisiu – Banskobystrickú historickú a archeologickú spoločnosť na čele s Júliusom

Csesznakom, starostom mesta. V tomto roku bolo Mestské múzeum premiestnené do budovy vedľa Petermannovej veže (asanovanej v tridsiatych rokoch 20. storočia), ktorá predtým slúžila ako byt strážcu hradnej veže.

V roku **1907** sa v meste začala s obnovou Matejovho domu v hradnom areáli, ktorý sa mal stať reprezentatívnou budovou mesta určenou pre Mestské múzeum. V roku 1909 bola v Matejovom dome slávnostne otvorená prvá mestská múzejná expozícia inštalovaná pod odborným vedením Kornela Divalda, vtedajšieho zomocnenca Hlavného inšpektorátu pre múzeá a knižnice v Uhorsku. Expozícia bola umiestnená na štyroch poschodiach: na prvom mineralogická a etnografická zbierka, na druhom historická a kultúrno-priemyselná zbierka, na treťom kultúrno-historická a numizmatická zbierka a na štvrtom pamiatky z cirkevného života. V roku 1958 bola expozícia vtedy už Krajského múzea otvorená v zrekonštruovanej budove Thurzovho domu. V Matejovom dome bol zriadený depozitár múzea. V roku **1970** sa zmenil názov múzea z Vlastivedného na Stredoslovenské múzeum. V roku 1973 bola Stredoslovenskému múzeu pridelená budova Tihányiovského kaštieľa v Kráľovej, v ktorej bola v roku 1989 pri príležitosti osláv storočnice múzea otvorená prírodovedná expozícia.

V roku **2005**, pri príležitosti 750. výročia Banskej Bystrice, múzeum pripravilo výstavu *Za živa v Bystrici, po smrti v nebi*. Sprístupnila návštevníkom najvýznamnejšie artefakty z minulosti slobodného kráľovského mesta.

V súčasnosti je Stredoslovenské múzeum regionálnou inštitúciou s komplexnou dokumentáciou vývoja spoločnosti a prírody stredného Slovenska.

Na základe prieskumu a vedeckého výskumu múzeum zhromažďuje, vedeckými metódami zhodnocuje, odborne spravuje, ochraňuje a sprístupňuje zbierkové predmety ako súčasť kultúrneho a prírodného dedičstva. Neodmysliteľnou súčasťou poslania múzea je prezentačná a výchovno-vzdelávacia činnosť (tvorba výstav, usporadúvanie vzdelávacích podujatí, prednášok a seminárov) venovaná širokej odbornej i laickej verejnosti so zvláštnym zreteľom na školopovinnú mládež.

Stredoslovenské múzeum v Banskej Bystrici má 3 stále expozície: Thurzov dom, Tihányiovský kaštieľ a Matejov dom.

THURZOV DOM

Thurzov dom patrí k významným architektonickým pamiatkam Banskej Bystrice. Od augusta 1958 má po komplexnej stavebnej obnove v Thurzovom dome sídlo Stredoslovenské múzeum. Po pamiatkovej obnove tu bola v roku 1958 sprístupnená spoločenskovedná expozícia zameraná na historické premeny Banskobystrického kraja od najstarších dôb praveku, cez stredovek, novovek až po začiatky 20. storočia. V tomto období sa v múzeu sprístupnila nová stála expozícia Tranzithistory, ktorej východiskom je historické obzretie za prvou stálou expozíciou v Thurzovom dome.

MATEJOV DOM

Stála expozícia predstavuje 2863 zbierkových predmetov zo zbierok Stredoslovenského múzea. V Matejovom dome vznikla klenotnica s najväčšími zbierkami, archeológia s replikou slovanskej polozemnice a zbierkou stredovekých kachlíc, zbrojnica prezentuje zbierku chladných zbraní. Nachádzajú sa tu miestnosti venované významným banskobystrickým osobnostiam a starostom, bohatú históriu remesiel prezentuje vyše 700 zbierkových predmetov. Expozícia gotickej plastiky a maľby predstavuje unikáty slovenského i európskeho významu.

TIHÁNYIOVSKÝ KAŠTIEĽ

Prírodovedná expozícia *"Príroda stredného Slovenska"*, sprístupnená verejnosti v decembri 1989, poskytuje ucelený obraz o prírodných pomeroch stredného Slovenska prostredníctvom 2400 exponátov. Návšteva expozície poskytuje možnosť oboznámiť sa s geologickou stavbou, flórou a faunou stredoslovenského regiónu, rozširuje vedomosti z ekológie a ochrany prírody. Umožňuje naučiť sa poznávať bežné i menej známe druhy hornín, minerálov, rastlín a živočíchov. V rámci vyučovacích hodín v expozícii pomáha „doplniť“ výučbu prírodopisu, zemepisu a biológie podľa učebných osnov základných a stredných škôl, ale i špecializovaných vysokoškolských vedných odborov. Na expozíciu nadväzuje **audiovizuálna sála**, v ktorej sú prezentované prírodovedné programy.

<https://ssmuzeum.sk>

MÚZEUM SNP JE NAJNAVŠTEVOVANEJŠIE MÚZEUM NA SLOVENSKU.

„Vplyv Slovenského národného povstania na povojnový vývoj na Slovensku a potreba dokladovať a predovšetkým zachovať dokumentáciu o aktívnej účasti Slovákov v boji proti fašizmu a o utrpení, obetiach a stratách, ktoré spôsobil ľudstvu nacizmus v rokoch druhej svetovej vojny, viedli v roku 1955 k vzniku Múzea Slovenského národného povstania.“ (Mgr. Tatiana Babušiková). Múzeum sa stalo celonárodným múzejným a vedeckým

ústavom s cieľom zbierať, odborné spracovať, chrániť a sprístupňovať hmotné a duchovné pamiatky z obdobia Slovenského národného povstania.

Múzeum SNP bolo v roku 1969 presídlené do architektonicky impozantnej budovy Pamätníka Slovenského národného povstania, kde jeho múzejná, vedecko-výskumná, expozičná, výstavná, ako aj kultúrno-osvetová činnosť získala nové možnosti rozvoja. V priestoroch Pamätníka SNP v roku 1969 sa otvorila nová stála expozícia, ktorej súčasťou boli, v tom čase v múzejníctve ojedinelé, štyri audiovizuálne programy. Táto expozícia bola ojedinelou múzejnou expozíciou v stredoeurópskom priestore. Obdobie normalizácie sa prejavilo na zmene obsahu a výtvarného stvárnenia otvorenej expozície múzea a z pietnej siene Pamätníka SNP bolo v roku 1972 demontované súsošie Obete varujú. Od roku 1969 funguje v múzeu **kinosála s kapacitou 150 návštevníkov**, kde sa pravidelne premietajú zaujímavé filmy.

V Múzeu SNP sú viaceré zaujímavé expozície:

- Stála expozícia Múzea SNP prístupná 27. augusta 2004 s názvom „Slovensko v protifašistickom hnutí odporu Európy v rokoch 1939-1945“ je tematicky, obsahovo aj materiálovo najrozsiahlejšou expozíciou Múzea SNP.
- Skanzen ťažkej bojovej techniky, ktorý je súčasťou stálej expozície Múzea SNP. Nájdete zbrane česko – slovenskej, nemeckej a sovietskej výroby, ale aj vozne improvizovaného pancierového vlaku Štefánik.
- Lietadlo Li-2, ktorým bolo vyzbrojené sovietske diaľkové letectvo, ktoré poskytovalo leteckú pomoc SNP.
- Kultúrna pamiatka Pamätník Nemecká, v priestoroch ktorej sa nachádza expozícia Represálie nacistov a príslušníkov POHG na Slovensku v rokoch 1944 – 1945.
- NKP Kalište, ktorej hlavnou témou je Partizánska republika a represálie fašistov v predmetnom regióne.
- Pamätník Tokajkej tragédie - Expozícia Múzea SNP s názvom Fašistické represálie na východnom Slovensku.

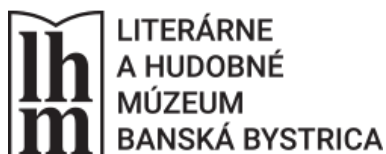
8. mája 2002 v Štátnom múzeu Auschwitz – Birkenau v Poľskom Osvienčime otvorili Slovenskú národnú expozíciu Tragédia slovenských Židov, ktorej garantom prípravy a realizácie bolo Múzeum SNP. Táto expozícia je jednou z najnavštevovanejších expozícií múzea.

Múzeum každoročne otvára vo svojich výstavných priestoroch a v priestoroch mimo múzea 15 až 30 výstav a v rámci svojej edičnej činnosti pripravilo aj dvoch sprievodcov po stálej expozícii v Múzeu SNP a Kališti. Múzeum v súčasnosti zároveň spravuje 223 252 múzejných a archívnych zbierok. Neopomenuteľnou aktivitou múzea sú aj vzdelávacie programy, prednášky a besedy, ale aj nočné vstupy do stálej expozície múzea a kultúrno-výchovné akcie v podobe koncertov, výtvarných a literárnych súťaží.

„Dnes môžeme Múzeum SNP charakterizovať ako celoslovenskú ústrednú špecializovanú múzejnú, vedeckú, odbornú, vzdelávaciu a informačnú organizáciu so špecializovaným verejným Archívom Múzea SNP, ktorá cieľavedome zhromažďuje, ochraňuje, odborné spracúva, vedecky zhodnocuje, využíva a sprístupňuje dokumenty múzejnej, archívnej a galerijnej hodnoty so vzťahom k dejinám slovenskej spoločnosti v rokoch 1938-1945 s dôrazom na dokumentáciu a dokladovanie protifašistického a národnooslobodzovacieho boja a Slovenského národného povstania ako významnej súčasti európskej antifašistickej rezistencie v rokoch druhej svetovej vojny, dokumentuje povojnové súdne procesy, rehabilitácie povstalcov a súčasné prejavy neofašizmu, rasovej neznášanlivosti a intolerancie. Múzeum vykonáva vedecko-výskumnú, odbornú-metodickú, expozičnú, kultúrno-osvetovú, vzdelávaciu, edičnú a informačnú činnosť viažucu sa k uvedeným dejinným udalostiam, s vlastným programom výskumnej, zbierkotvornej, prezentačnej a vzdelávacej činnosti v oblasti predmetu jeho špecializácie. Má celoslovenskú pôsobnosť s medzinárodným dosahom.

Základným poslaním Múzea SNP je na základe výskumu cieľavedome zhromažďovať, uchovávať, ochraňovať, odborné spracovávať, vedecky zhodnocovať, spravovať a širokej verejnosti sprístupňovať hmotné pamiatky (zbierkové predmety), archívne zbierky a fondy (písomné, obrazové a zvukové záznamy) viažuce sa k dejinám slovenskej spoločnosti rokov 1938 – 1945 s dôrazom na dokladovanie a dokumentovanie protifašistického a národnooslobodzovacieho boja a SNP, ako súčasť európskej antifašistickej rezistencie (európskeho protifašistického odporu) v rokoch druhej svetovej vojny; dokumentuje povojnové súdne politické procesy, rehabilitácie povstalcov a súčasné prejavy neofašizmu, rasovej neznášanlivosti a intolerancie. Múzeum SNP zároveň poskytuje v oblasti svojej špecializácie odbornú-metodickú a poradenskú službu ostatným múzeám na Slovensku, odbornú-metodickú a poradenskú službu pre učiteľov dejepisu, žiakov základných a stredných škôl, študentov vysokých škôl a tiež v rámci svojej špecializácie poskytuje aj pre zahraničie odbornú-poradenskú, metodickú službu a materiállovú základňu pre štúdiá a pri tvorbe expozícií a výstav.“ (Mgr. Tatiana Babušiková). Zriaďovateľ múzea je Ministerstvo obrany Slovenskej republiky.

<http://www.muzeumsnp.sk>

LITERÁRNE
A HUDOBNE
MÚZEUM
BANSKÁ BYSTRICA

Literárne a hudobné múzeum sa zameriava na dokumentáciu literárnej a hudobnej kultúry banskobystrického regiónu. Spravuje zbierkový fond, obsahujúci viac ako 60 000 artefaktov, so vzťahom k literárnym a hudobným osobnostiam, umeleckým telesám, spolkom a významným udalostiam. Dokumentuje výrobu a uplatňovanie ľudových hudobných nástrojov na Slovensku, venuje sa tradičnému bábkarstvu a knižnej kultúre. Sprístupňuje päť múzejných expozícií: Múzeum – domov múz, Bábkarský salón, Ľudové hudobné

nástroje na Slovensku, Pamätný dom Jozefa Gregora-Tajovského v Tajove a Pamätnú izbu Pavla Tonkoviča v Podkoniciach. Súčasťou činnosti múzea sú výstavy, publikácie a programy pre všetky vekové a záujmové skupiny návštevníkov.

Literárne a hudobné múzeum je organizačným útvarom Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici, ktorej zriaďovateľom je Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky.

<https://www.svkbb.eu/literarne-a-hudobne-muzeum>

POŠTOVÉ MÚZEUM je organizačným útvarom Slovenskej pošty, a. s., a jeho poslaním je v súlade so svojim zameraním a špecializáciou nadobúdať predmety kultúrnej hodnoty najmä z oblastí dejín pošty a poštovníctva, rytých pomôcok, tuzemských známok, zahraničných známok a známkovej tvorby. Verejnosti sa múzeum otvorilo v roku 2001, kedy bola slávnostne sprístupnená prvá stála expozícia „Pošta a poštovníctvo v dejinách ľudskej komunikácie“ a neskôr aj kultúrno-výchovné pracovisko „Detská pošta“. Expozícia návštevníkom ponúka pohľad na dejiny pošty a poštovníctva a na tvorbu poštových známok s dôrazom na územie dnešného Slovenska prostredníctvom trojrozmerných aj plošných zbierkových predmetov a rozmanitej obrazovej dokumentácie.

<http://www.postovemuzeum.sk>

SLOVENSKÉ
MÚZEUM MÁP

Slovenské múzeum máp je popularizačno-vzdelávacou aj kultúrno-technickou atrakciou, ktorá predstavuje, nielen bohatú minulosť a výnimočnú súčasnosť kartografie na slovenskom území, ale aj tradičné i moderné postupy a technológie, ktorými sa mapy vytvárajú.

Jeho jedinečnosť nespočíva iba v obsahu jeho expozície, ale aj v jej forme. Bolo založené na princípoch svetového trendu obohacovania zážitkov pre návštevníkov cez interaktivitu, výtvarné špičkových technológií a moderné princípy vzdelávania. Návštevník sa tu môže stretnúť s tzv. **Pieskovým modelom krajiny s rozšírenou realitou, ktorý je zážitkovou vzdelávacou pomôckou, využívajúcou najmodernejšie digitálne technológie.**

Prevádzkovateľom Slovenského múzea máp je spoločnosť CBS spol, s.r.o. Patrí do konzorcia firiem CBS, ktoré pôsobia v dvoch štátoch a pozostáva zo štyroch firiem. V roku 2016 CBS odkúpilo kartografickú časť podniku VKÚ, a. s. a vrátilo obľúbenú značku VKÚ na mapových produktoch späť na trh. Tento dátum môžeme považovať za začiatok nového života legendárnych turistických máp VKÚ Harmanec, čím CBS nadviazalo na kartografickú činnosť štátneho Vojenského kartografického ústavu.

<https://www.muzeummap.sk>

THURZO – FUGGER ZÁŽITKOVÁ EXPOZÍCIA predstavuje banícku históriu Banskej Bystrice a okolitých obcí a miest najmä z čias prelomu 15. a 16. storočia a Thurzovsko-Fuggerovskej spoločnosti a Medeného hámra.

História mesta je úzko spätá s ťažbou nerastných rúd (najmä na území Starých Hôr – Altenberg a Španej Doliny - Herrengrund). Priemyselný význam nadobudla oblasť v 13. a 14. storočí, keď sa meď z regiónu vyvážala do Benátok. Rozmach však mediarsky priemysel zaznamenal medzi rokmi 1494 – 1546, keď boli bane, hámre a huty v prenájme **Thurzovsko – Fuggerovskej spoločnosti** (v roku 2020 bolo 525. výročie jej vzniku). Tento banskobystrický mediarsky podnik so svojim obrovským komplexom spracovateľských závodov, dobre premyslenou organizáciou výroby, hustou sieťou skladov a podvojným účtovníctvom bol najvyspelejším a najmodernejším ranokapitalistickým podnikom a komplexom svojho druhu v Európe. Striebro, ktoré sa pomocou olova získavalo v zhutňovacom procese, bolo síce len vedľajším produktom výrobného procesu, pri ročnej výrobe až 2,2 tony však predstavovalo významný ekonomický prínos podniku. Bystrická meď sa v tomto období vyvážala prostredníctvom viacerých európskych prístavov až do Číny, Ameriky a Afriky. Historické jadro mesta je tak výsledkom honosnej výstavby počas obdobia prosperity mediarskeho priemyslu.

Medený Hámor bol druhým najstaršie činným priemyselným podnikom na Slovensku, hneď po kremnickej mincovni, bol rovnako súčasťou Thurzovsko – Fuggerovskej spoločnosti, po jej zániku však ešte štyri storočia ostal v prevádzke. Obnova pamiatky Medeného hámra pre účely jej využitia aj v interpretácii vzácneho dedičstva je v súčasnosti zaradená medzi infraštruktúrne priority mesta Banská Bystrica. Z pohľadu histórie baníctva je zo sprístupnených pamiatok okrem Barbakánu (Pettermanovej veže), kde je lokalizovaná Thurzo-Fugger zážitková expozícia najmarkantnejší Thurzov dom (sídlo zakladateľa Thurzovsko – Fuggerovskej spoločnosti s cenným interiérom). **Thurzo-Fugger zážitková expozícia nie je konkurenciou Stredoslovenskému múzeu, ktoré v tomto objekte NNKP sídli, ale dopĺňa jeho vzdelávaciu funkciu o detaily významnej banskej histórie mesta a jeho okolia.**

Thurzo-Fugger zážitková expozícia ponúka interaktívne spracovanie histórie prostredníctvom virtuálnej reality, „hovoriacich obrazov“, 360° videoprojekcie a augmentovanej reality, ovládanej pomocou smartfónov, návštevníkov prenesie v čase a priestore o vyše 500 rokov naspäť a dozvedia sa tu veľa zaujímavých informácií.

Časová os s augmentovanou realitou prevedie návštevníka cez expozíciu po jednotlivých etapách baníckej histórie regiónu. Prostredníctvom pohybovej platformy sa môžu návštevníci „poprechádzať“ priamo po výrobných priestoroch Medeného hámra v čase jeho najväčšej slávy, či poťažkať si skutočný medený ingot. Expozícia zároveň návštevníkov nasmeruje vybrať sa na ďalšie miesta za poznávaním baníckej histórie v regióne.

HODINOVÁ VEŽA je najviditeľnejšou a najznámejšou dominantou námestia SNP v Banskej Bystrici. V minulosti mala veža viaceré názvy – Vážnicová, lebo stála vedľa budovy mestskej váhy, Zelená kvôli sfarbeniu jej medeného plechu na streche, a od konca 19. storočia Šikmá vďaka jej vychýleniu. V porovnaní s inými starobylými stavbami mesta je relatívne mladá. S jej stavbou sa začalo v roku 1552, pôvodne bola postavená v renesančnom štýle len do výšky terajšej ochodze 20,5 m a koncom 17. storočia bola nadstavaná v barokovom štýle s ďalšími hodinami. Počas svojej existencie veža niekoľkokrát vyhorela a prešla viacerými prestavbami. Dnešná podoba veže je z čias barokovej prestavby po ničivom požiari v roku 1761. Spočiatku veža na námestí plnila nielen funkciu nosiča mestských hodín, ale aj strážnej veže. Bola na nej stála strážna služba, ktorá mala za úlohu pozorovať nepriateľa a zároveň dozerať či niekde v meste nevznikol požiar. V prízemnej miestnosti sa nachádzalo krátkodobé väzenie, odkiaľ viedla priama cesta ku kletke hanby a pranieru na námestí. Na veži mal stanovisko mestský trubač, ktorý trúbením ohlasoval celé hodiny, trúbil pri slávnostných príležitostiach a na poplach. Koncom 19. storočia dochádza k narušeniu statiky veže. V roku 1920 boli už viditeľné trhliny na susednom dome a postupne sa odklonila od zvislej osi až o 68 cm. Tento odklon mnohí pripisujú odstráneniu prístavby „domčeka mäsiarstva“ začiatkom 60-tych rokov 20. storočia. Až v roku 1959 k 15. výročiu SNP bola veža staticky podchytená a stabilizovaná. Odvtedy sa už ďalej nenakláňa. Spolu s obnovou historického námestia v rokoch 1993 – 96 došlo aj ku komplexnej rekonštrukcii veže a odvtedy môžu návštevníci vystúpiť po 101 drevených schodoch na ochodzu veže, odkiaľ sa im naskytne nádherný výhľad nielen do hĺbky Námestia SNP, Kapitulskej ulice či na Mestský hrad, ale aj na okolité kopce Veľkej Fatry, Nízkych Tatier, Kremnických a Starohorských vrchov, v ktorých boli ukryté ložiská medi tak významné pri rozvoji mesta. Pôsobivý je tiež obraz večerného námestia, keď sa v jeho dlažbe rozsvietia desiatky svetiel, ktoré symbolizujú kahance permoníkov – baníckych škriatok z ríše pokladov. Od roku 1955 je Hodinová veža vyhlásená za Národnú kultúrnu pamiatku.

Stredoslovenská galéria

Stredoslovenská galéria je regionálnou galériou s programovým zameraním na prezentáciu, výskum a tvorbu zbierky moderného a súčasného umenia. Profiluje sa ako otvorená inštitúcia. Popri odbornej činnosti zbierkotvornej galérie ponúka širokej verejnosti odborné kurátorské a edukačné projekty s rozšíreným sprievodným programom o iné umelecké druhy, ako sú súčasná literatúra, tanec, hudba, performance či film.

Výstavné a vzdelávacie aktivity Stredoslovenskej galérie sú realizované v troch historických objektoch situovaných v centre mesta. Krátkodobé výstavy sú obmieňané v budovách bývalej radnice Pretórium a v Bethlenovom dome. V budove rodinnej vily umelca Dominika Skuteckého so záhradou je sprístupnená stála expozícia jeho maliarskej tvorby.

V oblasti galerijnej pedagogiky má Stredoslovenská galéria vypracovanú štruktúru práce s verejnosťou a školami formou krátkodobých lektorátov, animačných programov, tvorivých dielní, ako i dlhodobých špeciálnych edukačných programov. Od roku 2016 oživila tiež tradíciu edukačno-prezentačných výstav, ktoré sa ako prvé na Slovensku (1989) začali realizovať práve v Stredoslovenskej galérii. Cieľom takýchto rôznorodých edukačných programov a výstavných projektov je učiť návštevníka vnímať, prijímať a interpretovať diela vizuálneho umenia.

BETHLENOV DOM

V Bethlenovom dome je umiestnené administratívne sídlo, výstavné priestory a depozitár diel zo zbierky Stredoslovenskej galérie. Realizujú sa tu krátkodobé výstavy nielen z galerijnej zbierky, ale aj zapožičaných diel z iných renomovaných umeleckých zbierok a ateliérov. Špecializáciou sú jesenné edukačné výstavy pre širokú verejnosť. V rokoch 2006 až 2008 tu bola sprístupnená stála expozícia Slovenská grafika 20. storočia zo zbierky SSG. V súčasnosti je vstupný foyer a výstavný priestor na prízemí využívaný aj na rôzne kultúrne podujatia a prezentácie, či na kurzy kreslenia. Výstavné priestory na poschodí zaklenuté historickými klenbami si zachovali špecifický dobový genius loci. Podzemie je upravené na výtvarné dielne pre skupiny návštevníkov. V zadnom trakte budovy je verejne prístupná **knižnica** prioritne orientovaná na oblasť vizuálneho umenia.

PRETÓRIUM

Pretórium je zamerané na prezentáciu krátkodobých výstav aktuálnych foriem súčasného domáceho a zahraničného umenia. Profiluje sa predovšetkým ako experimentálny priestor kurátorských a výskumných projektov, a tiež slúži na prezentáciu rozsiahlejších monografických výstav významných osobností slovenského vizuálneho umenia. Vernisáže výstav dopĺňa sprievodný program kurátorských a autorských komentovaných prehliadok, odborných prednášok a diskusií, tvorivých dielní a edukačných projektov. Moderný trojpodlažný výstavný priestor Pretória Stredoslovenskej galérie zahŕňa päť veľkých sál s celkovou rozlohou expozície 400 m².

VILA DOMINIKA SKUTECKÉHO

Vila Dominika Skuteckého so záhradou je unikátnou rodinnou vilou, ktorú si v Banskej Bystrici nechal postaviť maliar Dominik Skutecký podľa svojho umeleckého vkusu a obdivu k talianskej kultúre. Návštevníkom poskytuje jedinečnú prehliadku Stálej expozície Dominika Skuteckého, sprostredkúva pamiatku dramatickej histórie rodiny Skuteckých-Karvašových a ponúka relax v pôvodnej mestskej parkovej záhrade.

<https://www.ssgbb.sk>

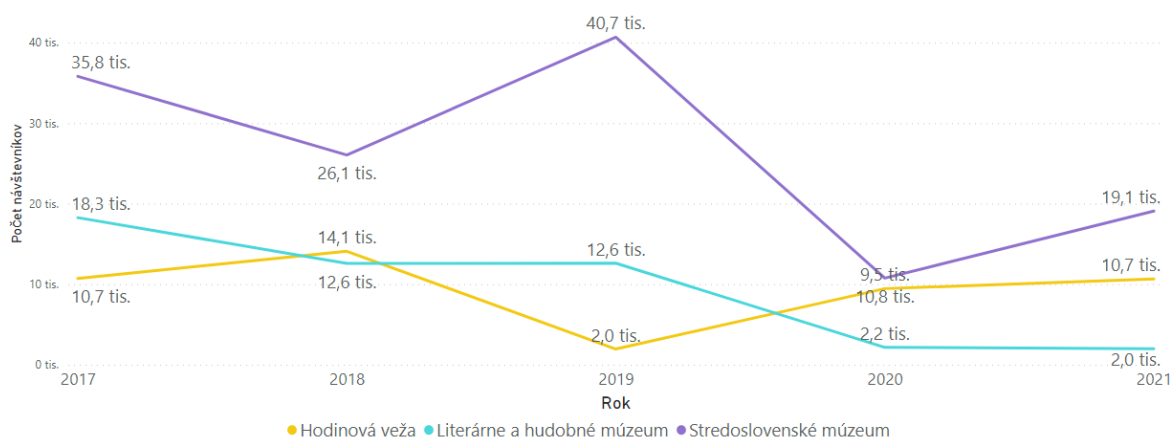
Príloha: Počet návštevníkov kultúrnych inštitúcií prezentujúcich kultúrne dedičstvo

Tabuľka 15: Vývoj počtu návštevníkov vybraných objektov kultúrneho dedičstva od roku 2017 do roku 2021.

Inštitúcia/objekt	2017	2018	2019	2020	2021	Spolu
Stredoslovenské múzeum	35819	26056	40678	10760	19092	132 405
Literárne a hudobné múzeum	18 271	12 584	12 621	2 163	1 989	47 628
Hodinová veža	10 722	14 093	1 955	9 458	10 650	46 878
Stredoslovenská galéria	7 271	8 364	11 731	5 543	3 871	36 780
Slovenské múzeum máp		1484	1048	751	754	4 037
Poštové múzeum	924	548	412	217	254	2 355

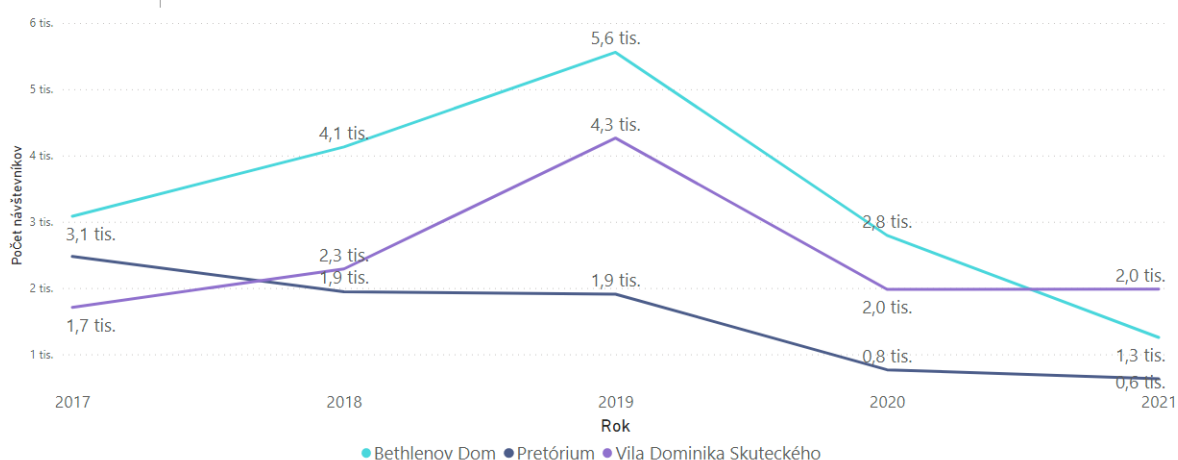
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov jednotlivých inštitúcií, 2022.

Graf 31: Vývoj počtu návštevníkov vybraných objektov kultúrneho dedičstva od roku 2017 do roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR [ku3701rr], 2022.

Graf 32: Vývoj počtu návštevníkov Stredoslovenskej galérie od roku 2017 do roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Stredoslovenskej galérie, 2022.

Príloha: Kultúrno-osvetové zariadenia

Stredoslovenské osvetové stredisko, pôvodne Dom osvetý bol založený 3. septembra 1952 a stal sa hlavným organizátorom kultúrneho života v okrese Banská Bystrica (v súčasnosti okresy Brezno a Banská Bystrica). Od svojho vzniku inštitúcia zmenila svoj názov niekoľkokrát. V súčasnosti:

ORGANIZUJE súťaže, podujatia, koncerty a festivaly zamerané na podporu a rozvoj záujmovej umeleckej činnosti a neprofesionálnej umeleckej tvorby v oblasti divadla, vizuálneho umenia (film, foto, video, výtvarné umenie), tradičnej kultúry, hudby, spevu a umeleckého prednesu.

VZDELÁVA a realizuje workshopy a tvorivé dielne pre subjekty záujmovej umeleckej činnosti a neprofesionálnej umeleckej tvorby, realizuje výchovno-vzdelávacie aktivity v oblasti prevencie sociálno-patologických javov, ekologickej a regionálnej výchovy.

UMELECKY SPRACOVÁVA vyhľadáva, dokumentuje, archivuje, ochraňuje a sprostredkováva prejavy nehmotného kultúrneho dedičstva širokej verejnosti.

PODPORUJE miestnu kultúru a jej nositeľov v regióne a kraji.

ŠTATISTICKY SPRACOVÁVA informácie o kultúrno-osvetovej činnosti a vytvára databázu informácií o stave a úrovni miestnej kultúry v rámci územia svojej pôsobnosti.

POSKYTUJE PORADENSTVO organizátorom kultúrno-osvetových podujatí súvisiace s ich prípravou a realizáciou.

<https://www.sosbb.sk>

Robotnícky dom

Stavba Robotníckeho domu sa začala v roku 1924 a denne na nej po práci pracovalo 30 – 40 robotníkov. Slávnostne otvorený a daný do užívania bol 4. 10. 1925. V rokoch 1957 – 58 prešiel rekonštrukciou, počas ktorej boli do hlavnej sály umiestnené štyri veľkoplošné drevené intarzované obrazy z dielne umeleckého stolára B. Breznického, zobrazujúce udalosti z dejín mesta: Banícke povstanie v rokoch 1525 – 1526 a vypuknutie SNP v roku 1944. V roku 1963 bol, ako jediný z robotníckych domov, vyhlásený za Národnú kultúrnu pamiatku.

Ďalšia nevyhnutná rekonštrukcia prebehla v roku 1971. Postupom času prestal Robotnícky dom spĺňať kritériá pre zastarané prevádzkové podmienky a nevyhnutná bola ďalšia rekonštrukcia, ktorú Mesto Banská Bystrica realizovalo v roku 2015, vďaka spolufinancovaniu z Európskeho fondu regionálneho rozvoja „Investícia do vašej budúcnosti“.

Dominantou prvého nadzemného podlažia ostala zrekonštruovaná sála s kapacitou 220 sediacich divákov, ktorá je vybavená kvalitnou javiskovou, osvetľovacou i ozvučovacíou technikou. Minulosť v Robotníckom dome sa prepája s prítomnosťou a tak zostal v sále zachovaný typický robotnícky znak – kosák a kladivo i zreštaurované drevené obrazy z roku 1957. Okrem sály je na tomto podlaží situovaný aj foyer so sociálnymi zariadeniami, šatňami a priestor pre občerstvenie.

Expozícia na 2. poschodí, kde sa nachádzala Sieň slávy venovaná osobnostiam, ktoré boli nositeľmi ocenení Cena primátora, Cena Mesta, Čestné občianstvo je v súčasnosti obohatená o virtuálnu galériu významných kultúrnych podujatí Mesta Banská Bystrica. Na treťom poschodí je vytvorená interaktívna bábková scéna „ Svet bábok s dušou“ z dielne významného bábkara Miroslava Dušu, ktorá obsahuje marionetové, maňuškové a tieňové divadlo. Zároveň priestor slúži aj ako tvorivá dielňa pre deti. Priestor je bezbariérový. Z dôvodu nepredvídateľnej epidemiologickej situácie v budúcnosti ale aj z dôvodu zachovania súčasných štandardov služieb je potrebné tieto priestory pripraviť na úplnú digitalizáciu a vysielanie programov online.

<https://www.visitbanskabystrica.sk/art/robotnický-dom/>

Tabuľka 16: Činnosť kultúrno-osvetových zariadení v meste Banská Bystrica

Činnosť kultúrno-osvetového zariadenia	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Stredoslovenské osvetové stredisko (Krajská pôsobnosť)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Robotnícky dom (Lokálna pôsobnosť)			✓	✓	✓			✓	✓	✓			

Legenda: Činnosť kultúrno osvetového zariadenia

1	odborno-poradenská, metodická a informačno-dokumentačná činnosť pre kultúrno-osvetové zariadenia, iné právnické osoby a fyzické osoby, ktoré vykonávajú kultúrno-osvetovú činnosť na území samosprávneho kraja
2	vedenie evidencie v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti na území samosprávneho kraja
3	rozvoj kultúrnej identity a medzikultúrneho dialógu na celoslovenskej, regionálnej a miestnej úrovni
4	rozvoj kultúrneho potenciálu obcí a regiónov Slovenskej republiky a rozvoj ich spolupráce a partnerstiev
5	ochrana a rozvoj nehmotného kultúrneho dedičstva
6	rozvoj záujmovej umeleckej činnosti a neprofesionálnej umeleckej tvorby
7	dostupnosť a šírenie informácií o aktuálnom stave, výskume a vývoji v oblasti kultúry
8	poskytuje metodické poradenstvo v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti
9	podporuje činnosť kolektívov a jednotlivcov v oblasti záujmovej umeleckej činnosti a neprofesionálnej umeleckej tvorby
10	zabezpečuje postupové súťaže a prehliadky
11	realizuje vzdelávacie, prezentačné a súťažné podujatia v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti
12	vyhľadáva, uchováva, ochraňuje, sprístupňuje, dokumentuje, inventarizuje a tvorivo využíva nehmotné kultúrne dedičstvo
13	Iná činnosť

 Zdroj: Národné osvetové centrum (2022), [Kultúrno-osvetové zariadenia – Evidencia v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti](#).

Príloha: Divadlá**ŠTÁTNA OPERA**

Počiatky Štátnej opery v Banskej Bystrici, pôvodne Spevohra Divadla Jozefa Gregora Tajovského, ktorá bola neskôr premenovaná na Operu Divadla Jozefa Gregora Tajovského siahajú do roku 1959. V roku 1993 sa operná časť Divadla Jozefa Gregora Tajovského v Banskej Bystrici osamostatnila od svojej činohernej zložky vo Zvolene a dostala samostatný štatút s novým názvom – Štátna opera.

Sídlom štátnej opery je Národný dom, ktorého budova bola postavená v rokoch 1927-1929. Autorom projektu je významný slovenský architekt Emil Belluš a vďaka ojedinelému architektonickému riešeniu bola stavba vyhlásená za národnú pamiatku. V júli 2019 vláda schválila rekonštrukciu budovy Štátnej opery a jej prevádzkových priestorov, ktorá by mala prebehnúť do roku 2025, nakoľko prvá stavba Emila Belluša nebola okrem havarijných opráv rekonštruovaná. V rámci tejto rekonštrukcie by mal byť vytvorený aj bezbariérový prístup¹¹².

Súbor Opery má stálych sólistov, zbor, orchester a baletnú zložku. Inscenuje operné, operetné, muzikálové, baletné a koncertné diela na domácej scéne, hosťuje na Slovensku aj v zahraničí. Prináša diela zahraničných aj slovenských autorov.

Prvým otváracím titulom divadla bola operná dráma českého skladateľa Josefa Bohuslava Foerster: Eva (1960). Dramaturgické smerovanie opery sa uberalo k inscenovaniu významných operných titulov. Ťažisko počiatočného repertoáru tvorili najmä diela romantickej opernej tvorby (Faust a Margaréta, Rusalka, Maškarný ples, Trubadúr, Don Carlos, La Traviata a i.). Významným počinom bolo uvedenie premiéry opery Eugena Suchoňa: Krútnava (1963) - Suchoňove dielo bolo na Slovensku inscenované po viac než desiatich rokoch opäť s pôvodným záverom. Ďalšie významné uvedenie v roku 2008 bolo očistené od akýchkoľvek nánosov dobovej cenzúry. V celoslovenskom kontexte si Štátna opera svoje prioritné miesto vydobyla objavným inscenovaním svetových operných titulov v slovenských premiérach. Gounodovho Romea a Júlie (1965), Čileovej Adriany Lecouvreur (1985), Donizettiho Favoritky (1992), Verdiho Arola (1993), Ernaniho (1999), Attilu (2005), Belliniho Puritánov (2001) a menej známych opier Giacoma Pucciniho (Edgar, Lastovička). Dramaturgia oddávna kladie dôraz aj na uvádzanie pôvodných operných opusov slovenských skladateľov Tibora Andrašovana, Bartolomeja Urbanca, Ilju Zeljenku, Juraja Beneša, Igora Bázlika a ďalších. Za posledné desaťročie sa výrazne zvýšila umelecká úroveň súboru. Svedčí o tom aj jeho účasť na viacerých domácich a zahraničných podujatiach: Bratislavských hudobných slávnostiach, Medzinárodnom hudobnom festivale na Cypre, Medzinárodnom hudobnom festivale „Janáčkovy Hukvaldy“, ďalej vo Švajčiarsku, Taliansku, Maďarsku, Poľsku, Rakúsku, Rumunsku či Japonsku.

Štátna opera je od roku 2021 členom Asociácie slovenských divadiel a orchestrov.

<https://www.stateopera.sk/>

Divadlo Akadémie umení ponúka študentom/kám a učiteľom/kám divadelného umenia priestor na ich umeleckú tvorbu a jej prezentáciu. Majú možnosť tvoriť aj nad rámec vyučovacieho procesu a vďaka divákovi konfrontovať svoje umelecké počiny.

Profesionálne divadlo študentov/tiek a učiteľov/liek je pre verejnosť otvorené 9 mesiacov v roku, od októbra do júna. Program tvorí stály repertoár pozostávajúci z absolventských a ročníkových inscenácií poslucháčov Katedry hereckej tvorby a Katedry divadelnej réžie a dramaturgie.

Divadlo ponúka dva priestory – veľké a malé divadelné štúdio. Divadlo je priestorom skúšobných procesov, záverečných skúšok hlavných predmetov, divadelných premiér, ale aj priestorom pre workshopy, konferencie, semináre, či hosťujúce predstavenia, a v neposlednom rade pre medzinárodný projekt vysokých umeleckých škôl – festival Artorium. Projekt je venovaný prezentácii divadelných inscenácií európskych vysokých umeleckých škôl, výtvarnému, filmovému a hudobnému umeniu, a tiež kreatívnym dielňam.

Ponúka tvorivý priestor študentom/tkám, učiteľom/kám a umeleckej obci mesta na konfrontáciu a perцепciu umeleckej tvorby rôznych žánrov, ktorá vznikla na pôde Akadémie umení v Banskej Bystrici a na pôde prizvaných vysokých umeleckých škôl v ostatnom akademickom roku.

<https://divadlo.aku.sk/>

¹¹² <https://www.bystricoviny.sk/spravy/rekonstrukcia-historickej-budovy-statnej-opery-v-banskej-bystrici-sa-omeska/>;
<https://sita.sk/statna-opera-vyhlasila-sutaz-v-ramci-komplexnej-rekonstrukcie-za-viac-ako-30-milionov-eur/>

Mestské divadlo – Divadlo z Pasáže je prvým a momentálne jediným mestským komunitným divadlom, v ktorom pôsobia a účinkujú ľudia s mentálnym postihnutím v strednej a východnej Európe.

Vo svojej činnosti prepája kultúrnu, umeleckú a sociálnu oblasť. Divadlo získalo za svoju činnosť viacero ocenení, napríklad v roku 2009 ocenenie Cena euroobčana roka (ako prvá nezisková organizácia zo Slovenska) od prezidenta Európskeho parlamentu Hansa Gerta Pötteringa. V Banskej Bystrici toto divadlo pôsobí od roku 1995. Vytvorilo vlastný systém vzdelávania pre ľudí s mentálnym postihnutím a podieľalo sa na vzniku neziskovej organizácie DOM, ktorej poslaním je vytvorenie chráneného bývania pre ľudí s mentálnym postihnutím.

<https://www.divadlozpasaze.sk/>

BÁBKOVÉ DIVADLO NA RÁZ CESTÍ

Bábkové divadlo na rázcestí vzniklo ako profesionálne divadlo v roku 1960 s názvom Krajské bábkové divadlo a pod týmto názvom tvorilo do roku 1991. Premenovanie divadla súviselo s politickými a spoločenskými zmenami po roku 1989 a s premenami v spoločnosti súviseli aj zmeny v dramaturgicko-režijnej orientácii divadla.

Zriaďovateľom divadla je od roku 2000 Banskobystrický samosprávny kraj a divadlo je profesionálnou a kultúrnou ustanovizňou tvoriacou pre verejnosť. Spolupracuje so všetkými typmi škôl, od materských až po vysoké školy ako aj s rôznymi spoločenskými a kultúrnymi inštitúciami doma a v zahraničí. Jeho kolektív tvorí 25 – 27 ľudí pracujúcich v piatich úsekoch divadla: produkcia, ekonomické oddelenie, ateliéry, javisková technika a umelecký súbor.

Divadlo je výnimočné najmä svojou tvorbou a repertoárom pre deti všetkých vekových kategórií, vrátane batoliat a zároveň patrí medzi ojedinelé bábkové divadlá, ktoré tvoria a hrávajú pravidelne pre mladých ľudí a dospelých. Divadlo je zároveň hlavným organizátorom medzinárodného festivalu súčasného bábkového divadla pre deti a pre dospelých v Banskej Bystrici a v okolí, Bábkarská Bystrica.

<https://bdnr.sk/>

DIVADLO
ŠTÚDIO
TANCA

Divadlo Štúdio tanca je profesionálne tanečné divadlo. Pôsobí v Banskej Bystrici od roku 1998 a je jedinečné vo svojom umeleckom zameraní. Rázi cestu autorskej tvorby, ktorá rešpektuje umelcov v ich tvorivom vyjadrení a názore a kontinuálne podporuje vznik pôvodných tanečných inscenácií a ich pravidelné uvádzanie. V rámci svojho poslania premiérovu uviedlo 55 celovečerných inscenácií, z toho 5 predstavení pre deti a mnoho exteriérových a edukatívnych tanečných projektov.

Zriaďovateľom divadla je Banskobystrický samosprávny kraj. Divadlo Štúdio tanca pravidelne hostuje domácich scénach a Slovensko reprezentovalo aj na prestížnych medzinárodných festivaloch. Charakteristické umelecké atribúty mu priniesli množstvo ocenení, o. i. je držiteľom Ceny primátora Mesta B. Bystrica a Ceny Ministra kultúry SR.

<https://www.studiotanca.sk/divadlo/>

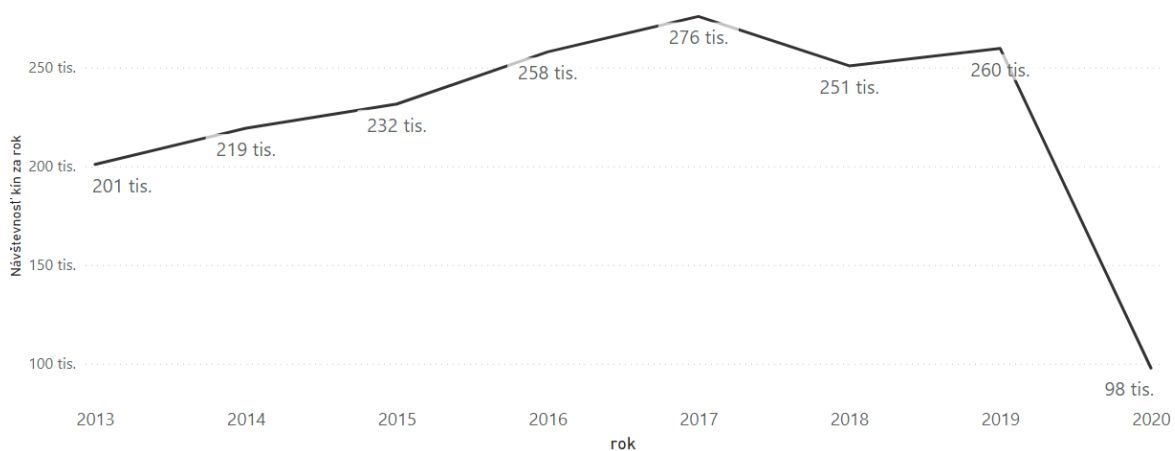
Divadlo pod balkónom pôsobí ako nezávislé bábkové divadlo, ktorého inscenácie sú určené hlavne pre detského diváka. Je stálou scénou Divadla Harry Teater. Od roku 2014 pôsobí vo svojom divadelnom priestore na Rudohorskej ulici v Banskej Bystrici. Od vzniku divadla mohli jeho predstavenia vidieť diváci v rôznych mestách Slovenska, v zahraničí, aj na medzinárodných festivaloch. Medzi najväčšie prednosti predstavení divadla patrí aktívna spolupráca s obecnosťou. Všetky predstavenia, či už klasické alebo autorské, sú interaktívne.

Divadlo zaradilo do svojho repertoára aj dve tradičné bábkové marionetové predstavenia, ktorých súčasťou je originálny storočný flašinet. Divadlo ponúka aj samostatné vystúpenie flašinetárov Chodoroadshow na chodúľoch, animačné programy pre deti, kúzelnícke show a tvorivé dielne.

<https://divadlopodbalkonom.sk/>

Príloha: Kultúrne centrá, kluby a iné

Graf 33: Vývoj počtu návštevníkov kín v meste Banská Bystrica od roku 2013 do roku 2021

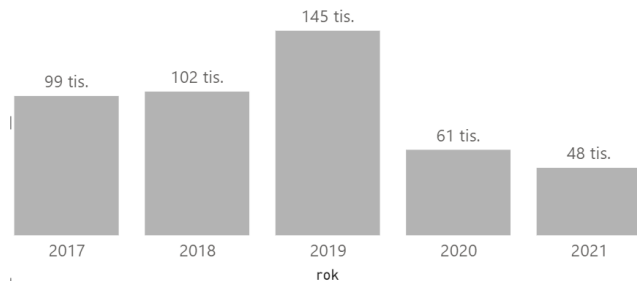

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR [ku3701rr], 2022.

PRÍLOHA B3 KULTÚRNY CESTOVNÝ RUCH

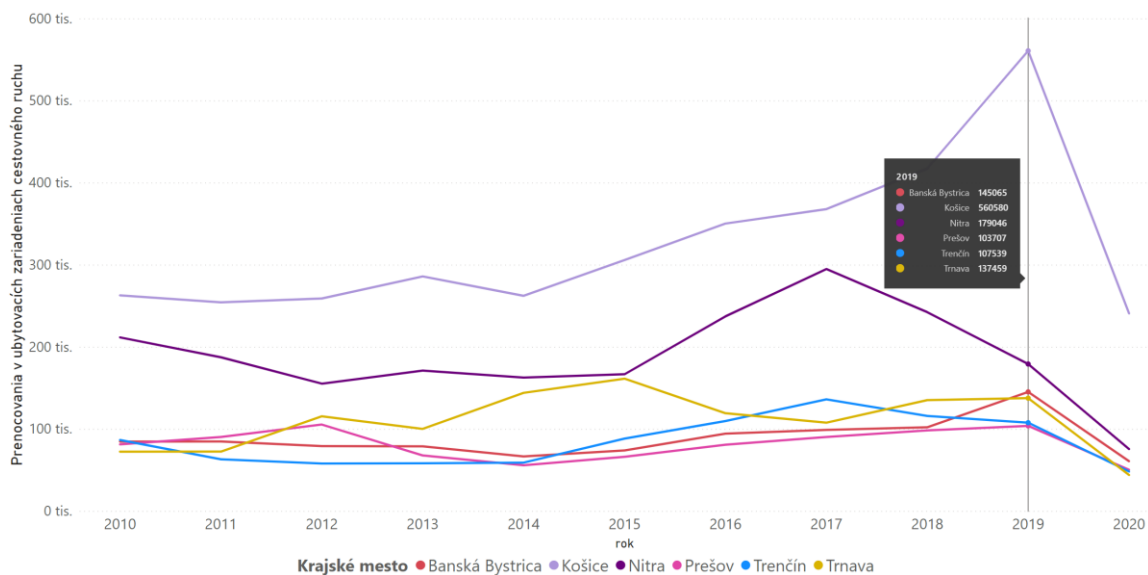
Príloha: Počet návštevníkov a prenocovaní v meste Banská Bystrica

Graf 34: Počet prenocovaní v meste Banská Bystrica od roku 2017 do roku 2021 podľa údajov ŠÚ SR

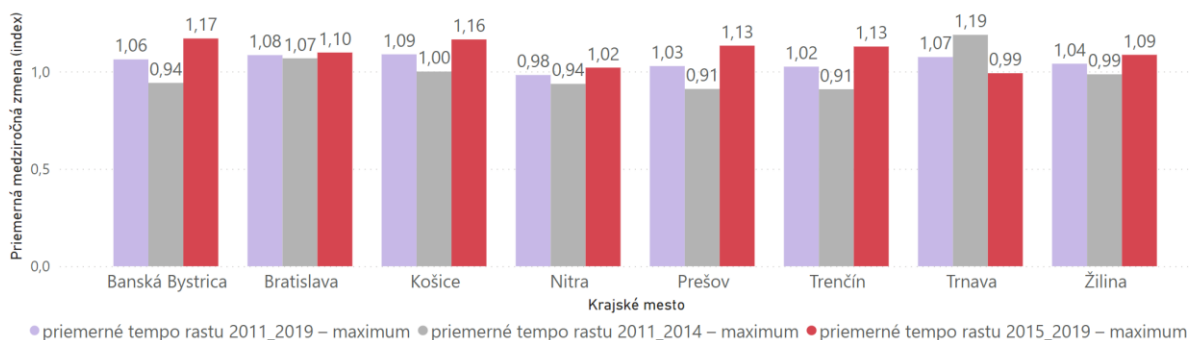
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR, 2022.

Graf 35: Vývoj počtu prenocovaní v krajských mestách na Slovensku podľa údajov ŠÚ SR

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR, 2022.

Graf 36: Tempo rastu prenocovaní v krajských mestách na Slovensku podľa údajov ŠÚ SR

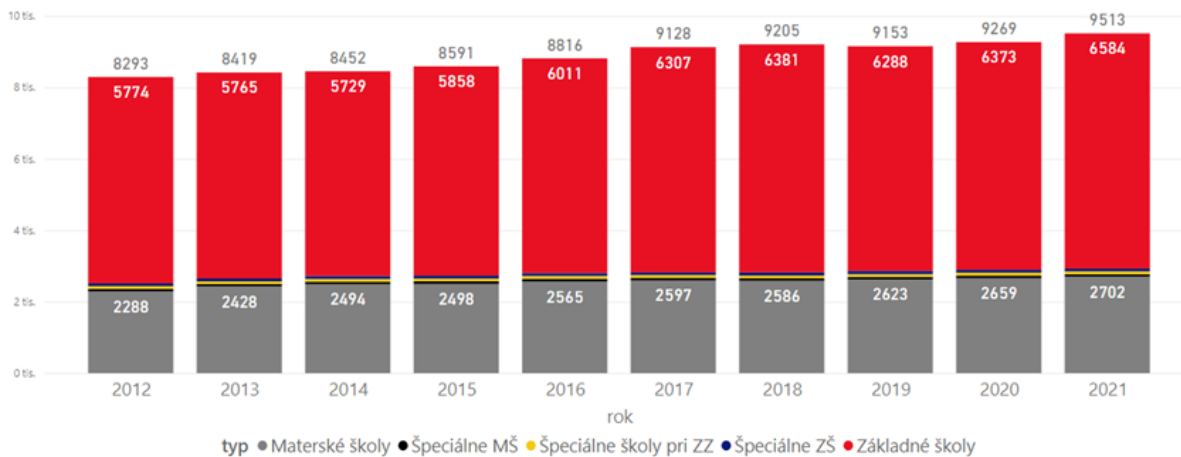

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR, 2022. Poznámka: okrem hlavného mesta Bratislava.

PRÍLOHA B4 VZDELÁVANIE V MESTE BANSKÁ BYSTRICA

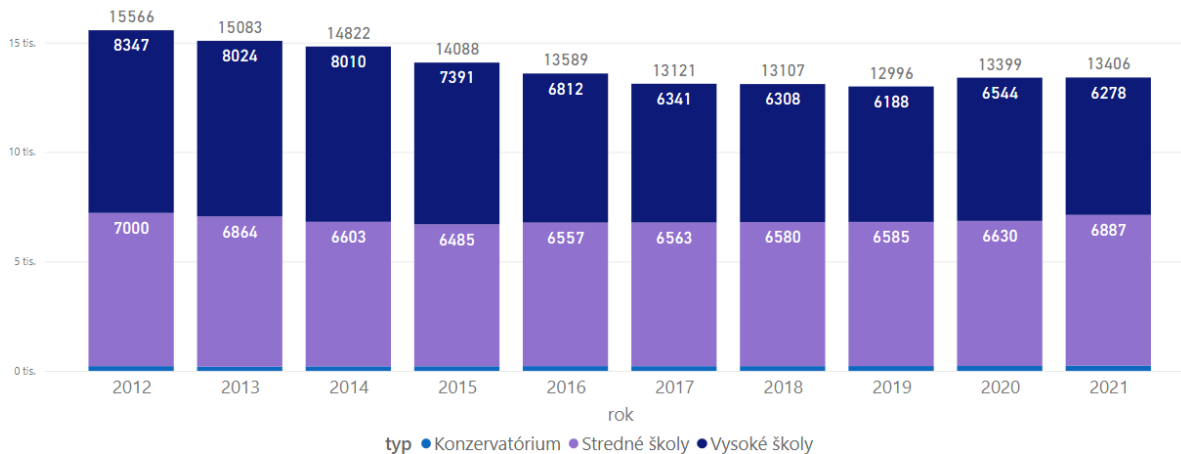
Príloha: Žiaci a študenti v meste Banská Bystrica

Graf 37: Vývoj počtu detí v materských a základných školách v meste Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021

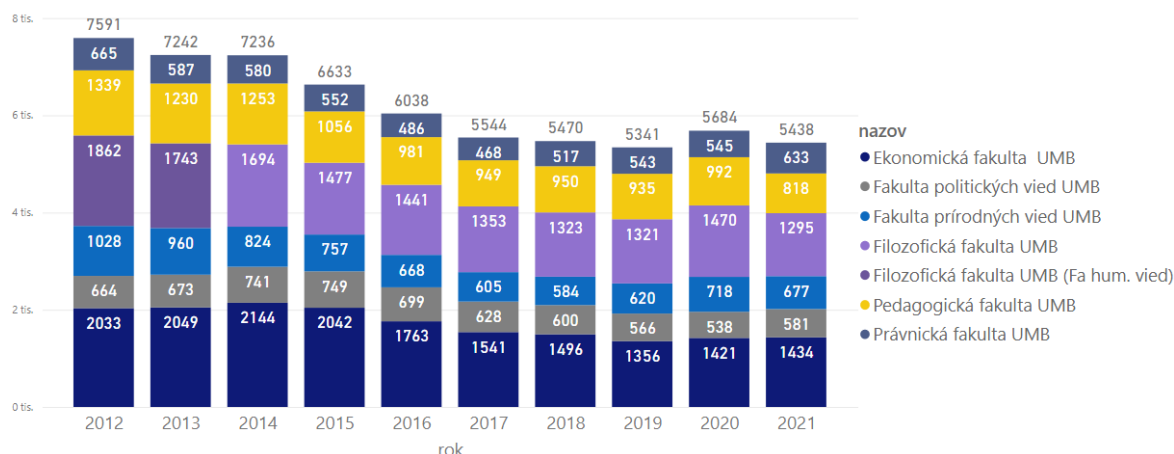
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

Graf 38: Vývoj počtu študentov na stredných a vysokých školách v meste Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

Graf 39: Vývoj počtu študentov na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici od roku 2012 do roku 2021

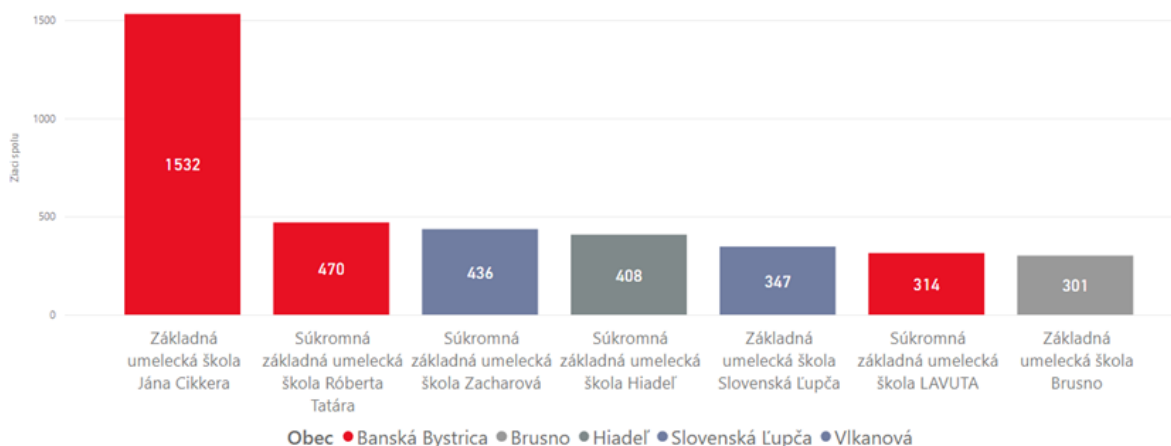

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

Pokles počtu študentov zaznamenali všetky fakulty UMB, čo súvisí aj so zvýšením počtu vysokých škôl na Slovensku a rýchlo sa meniacimi podmienkami v oblasti vysokého školstva.

Príloha: Žiaci na základných umeleckých školách

Graf 40: Počet žiakov na ZUŠ v meste Banská Bystrica, FMO Banská Bystrica a v okrese Banská Bystrica k 15.9.2021

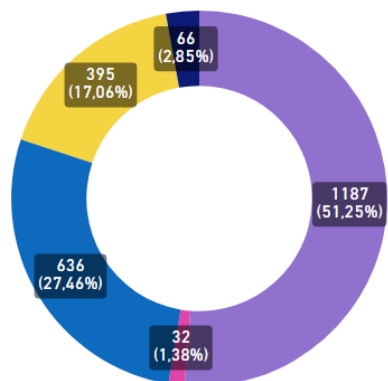

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

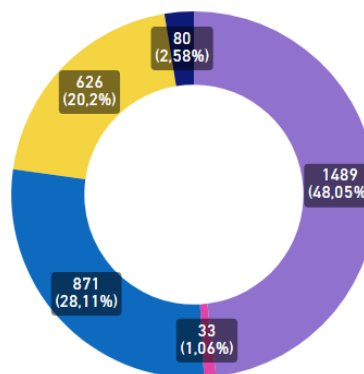
Školy sú v grafe odlišené podľa príslušnosti obce, kde sú lokalizované k FMO Banská Bystrica: Banská Bystrica (jadrové mesto FMO Banská Bystrica); Slovenská Ľupča, Vlkanová (obce FMO Banská Bystrica); Brusno, Hiadeľ (ostatné obce v okrese Banská Bystrica mimo FMO Banská Bystrica).

V rámci územia FMO Banská Bystrica bolo v roku 2021 na ZUŠ spolu 3099 žiakov (vrátane 33 osôb v štúdiu pre dospelých) na piatich školách. Tri z nich sa nachádzajú v meste Banská Bystrica, pričom najvyšší počet žiakov má dlhodobu ZUŠ J. Cíckera v Banskej Bystrici.

Graf 41: Počet žiakov ZUŠ v Banskej Bystrici k 15.9.2021 podľa odborov

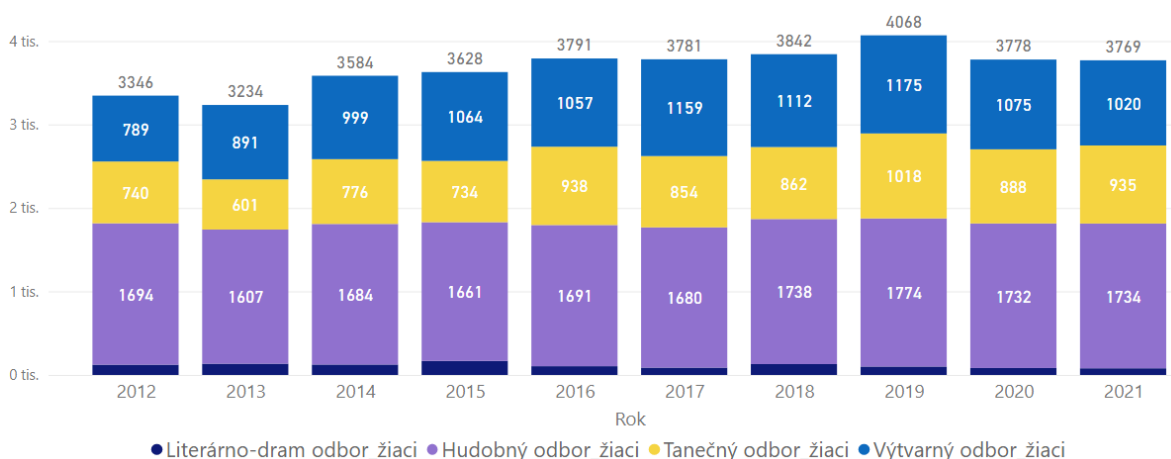
Graf 42: Počet žiakov ZUŠ vo FMO Banská Bystrica k 15.9.2021 podľa odborov

● Hudobný odbor_žiaci ● Štúdium pre dospelých ● Výtvarný odbor_žiaci ● Tanečný odbor_žiaci ● Literárny odbor_žiaci

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

Graf 43: Vývoj počtu žiakov ZUŠ v okrese Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021 podľa odborov

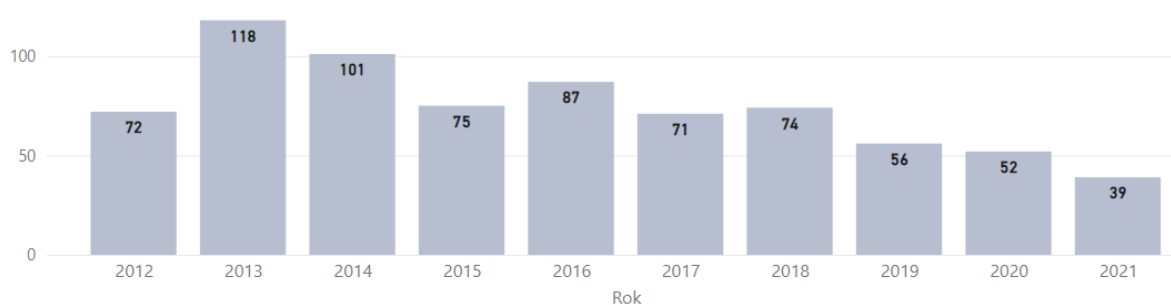

● Literárno-dram odbor_žiaci ● Hudobný odbor_žiaci ● Tanečný odbor_žiaci ● Výtvarný odbor_žiaci

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

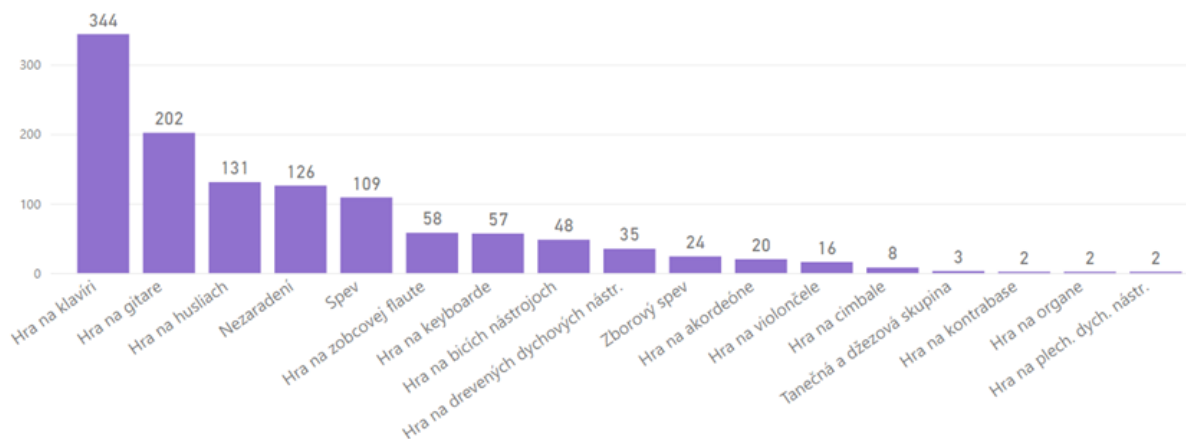
Výpočet nezahŕňa počet osôb v štúdiu pre dospelých.

Graf 44: Vývoj počtu osôb v štúdiu pre dospelých na ZUŠ v okrese Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021

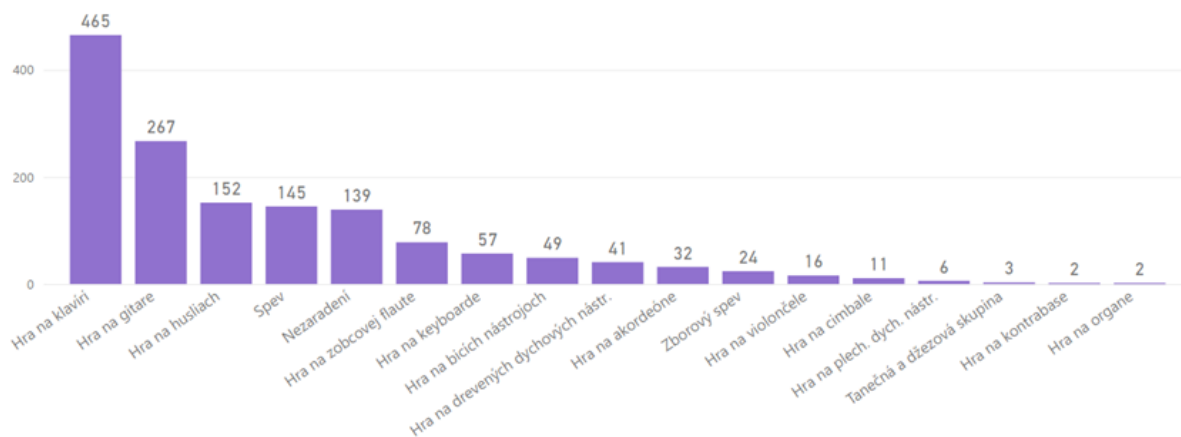
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

Graf 45: Počet žiakov hudobných odborov ZUŠ v Banskej Bystrici k 15.9.2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

Graf 46: Počet žiakov hudobných odborov ZUŠ vo FMO Banská Bystrica k 15.9.2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Centra vedecko-technických informácií SR, 2022.

PRÍLOHA B5 KREATÍVNE ODVETVIA

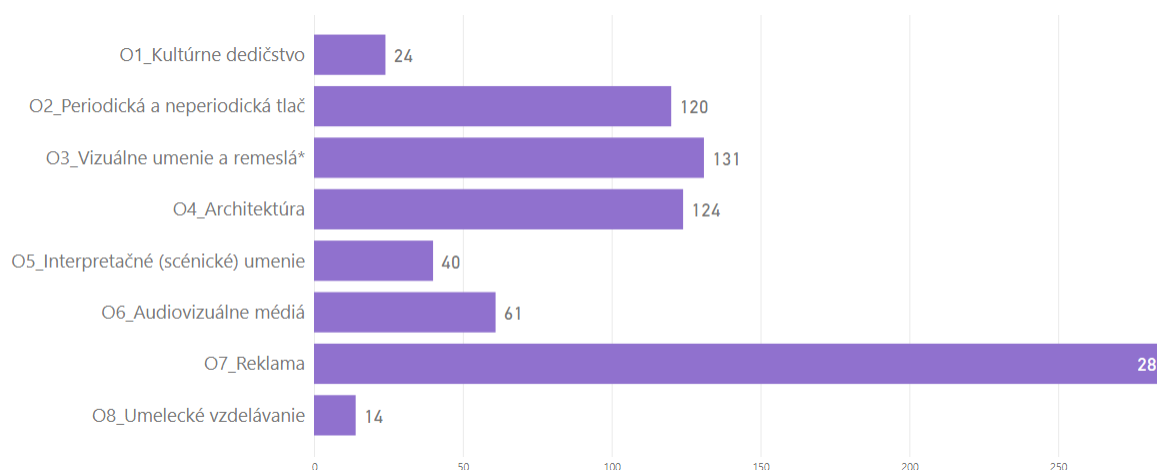
Príloha: KKP na Slovensku a v Banskej Bystrici

Tabuľka 17: Hrubý domáci produkt v sektore KKP v SR v rokoch 2013 a 2019 (v mil. EUR)

Odvetvie KKP	HDP v roku 2013 v mil. €	HDP v roku 2019 v mil. €	Zmena výšky HPD v roku (2019_2013)	Podiel odvetví KKP na HPD ekonomiky v roku 2019	Podiel na HPD odvetví KKP v roku 2019
O1 Kultúrne dedičstvo	80,363	122,603	+ 53 %	0,13	7,67%
O2 Periodická a neperiodická tlač	100,246	98,503	- 2 %	0,10	6,16%
O3 Vizúálne umenie a remeslá	40,852	39,587	- 3 %	0,04	2,48%
O4 Architektúra	62,234	122,104	+ 96 %	0,13	7,64%
O5 Interpretačné (scénické) umenie	99,235	139,728	+ 41 %	0,15	8,74%
O6 Audiovizuálne médiá	113,555	186,762	+ 65 %	0,20	11,69%
O7 Reklama	220,041	277,428	+ 26 %	0,30	17,36%
O8 Umelecké vzdelávanie	72,957	117,269	+ 61 %	0,12	7,34%
O9 Podporné služby pre oblasti KKP	74,076	128,551	+ 74 %	0,14	8,04%
Odvetvia mimo KKP (ale produkty KKP)	270,064	365,443	+ 35 %	0,39	22,87%
KKP spolu	1133,623	1597,979	+ 41 %	1,70	100,00%
Ekonomika spolu	74 169,87	93 900,45	+ 27 %	-	-
Podiel HDP KKP na HDP celej ekonomiky (%)	1,53	1,7	-	-	-

Zdroj: Spracované podľa Horecká, J. – Némethová, R. [Zhrnutie výsledkov satelitného účtu kultúry a kreatívneho priemyslu SR \(2013-2018\)](#), 2020 a Horecká, J. – Némethová, R. [Zhrnutie výsledkov satelitného účtu kultúry a kreatívneho priemyslu SR \(2014 – 2019\)](#), 2021.

Graf 47: Počet subjektov KKP v meste Banská Bystrica

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa podrobnej definície odvetví kultúrneho a kreatívneho priemyslu v Integrovanom regionálnom operačnom programe 2014 – 2020 a podľa Satelitného účtu kultúry SR a databázy Finstat.

PRÍLOHA B6 PODUJATIA A KULTÚRNA INFRAŠTRUKTÚRA

Príloha: Najvýznamnejšie podujatia z hľadiska návštevnosti

KULTÚRNE A INÉ SPOLOČENSKÉ PODUJATIA ORGANIZOVANÉ MESTOM

Cena mesta, Cena primátora, Čestné občianstvo – významné kultúrno-spoločenské podujatie, na ktorom primátor mesta udeľuje ocenenia významným osobnostiam a kolektívom za mimoriadne zásluhy a šírenie dobrého mena mesta a Slovenska doma i zahraničí v rôznych oblastiach kultúrno-spoločenského života.

Festival Hudobná jar - je prvým jarným festivalom „vážnej hudby“. Patrí medzi najstaršie hudobné festivaly na Slovensku. Jeho počiatky siahajú nepriamo do roku 1951, kedy sa v Banskej Bystrici objavuje prvý hudobný festival s názvom Hudobné leto pracujúcich. Od roku 1953 prešla organizácia festivalu pod novo konštituovaný Dom osvetly. Po roku 1961 sa organizátorom pod názvom Hudobná jar, neskôr Banskobystrická hudobná jar, stal Park kultúry a oddychu. Na festivale sa predstavilo množstvo špičkových interpretov zo Slovenska i zo zahraničia. V súčasnosti je hlavným organizátorom priamo mesto Banská Bystrica. Festival sa zvyčajne koná v mesiacoch apríl a máj. Banskobystrická hudobná jar je v súčasnosti fórom s možnosťou konfrontácie interpretačných výkonov domácich a zahraničných sólistov aj komorných súborov.

United Europe Jazz Festival – V roku 1996 sa uskutočnil prvý ročník festivalu pod názvom Medzinárodný dixielandový festival Banská Bystrica. V roku 2002 partnerské mestá Banská Bystrica, Hradec Králové (ČR) a Šalgotarján (HU) oslovili poľského partnera a spoločne tieto krajiny V4 prepojili svoje jazzové festivaly v projekte „Dixielandový most“. Odtedy tieto festivaly, ktoré sa konajú súčasne vo všetkých štátoch V4 nesú spoločný názov UNITED EUROPE JAZZ FESTIVAL.

Počas uplynulých 27. ročníkov festivalu sa v Banskej Bystrici predstavilo množstvo dixielandových a jazzových orchestrov z mnohých krajín Európy. Medzi najvýznamnejších sólistov patria: speváčka Harriet Lewis z USA, legenda slovenského jazzu Peter Lipa, speváčka Elly Wright z Rakúska, jazzový spevák a gitarista Jerzy Bozyk Poľsko, jazzová speváčka Gina Dunn - USA, český trumpetista Jaromír Hnilička ČR, klarinetista Joe Murányi USA – spoluhráč Luisa Armstronga, spevák európskeho formátu Tamas Berki (Maďarsko), spevák a hudobník Berco Balogh, jazzový a swingový spevák Láďa Kerndl z ČR, český klarinetista a saxofónista Félix Slovák, jazzová a bluesová speváčka Jana Kociánová, Jana Koubková a ďalší. Do budúcnosti je plánované rozšíriť podujatia o ďalšie európske partnerské mestá. V posledných rokoch sa festival koná súbežne s podujatím VINŠPACÍRKA.

Dni mesta – Banská Bystrica je spomínaná ako slobodné kráľovské mesto od roku 1255, kedy jej boli uhorským kráľom Belom IV. udelené práva na ťažbu medi, železa a striebra. Bohatá história mesta je spojená aj so vznikom Thurzovsko - Fuggerovskej spoločnosti. K mestu sa viaže mnoho významných osobností ako boli Matej Bel, Štefan Myozes, Karol Kuzmány, Andrej Sládkovič, Ján Botto, Ján Cikker, Štefan Hudec a ďalší. Dni mesta sú podujatím, ktoré v sebe spája bohatú históriu so súčasnosťou. V rámci spolupráce tu majú možnosť prezentácie všetky kultúrne inštitúcie mesta ale aj školstvo a iné inštitúcie v rôznorodom programe.

Banskobystrické kultúrne leto - ponúka multižánrový program pod holým nebom, na viacerých mestských scénach. Každoročne oficiálne odštartuje Dňami mesta a končí Radvanský jarmokom. Je zmesou rôznych kultúrnych, športových podujatí, divadelných predstavení, premietaní filmov pod holým nebom, hudobných koncertov a festivalov. Program je rozmanitý a myslí na všetky vekové kategórie či milovníkov rôznych hudobných i umeleckých žánrov.

Radvanský jarmok – patrí medzi najstaršie jarmoky na Slovensku. 15. decembra 2011 bol zapísaný do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska pri Ministerstve kultúry Slovenskej republiky. Je najväčšie podujatie v Banskej Bystrici s viac ako 350 ročnou tradíciou. Počas jarmočného programu sa predstaví viac ako 100 účinkujúcich z celého mesta i z pozvaných partnerských miest, ako aj z celého Slovenska. Na viacerých pódiumoch sa predstavujú folklórne súbory, ľudové hudby, ktoré dotvárajú atmosféru jarmoku. Na jarmoku sa zúčastní okolo 250 remeselníkov z celého Slovenska. Jarmok je vyhľadávanou atrakciou pre 40 000 návštevníkov z celého Slovenska.

Festival zborového spevu Viliama Figuša-Bystrého – je jeden z najstarších festivalov tohto zamerania na Slovensku. Počas svojej histórie zmenil svoju podobu a z jednodňového festivalu sa v priebehu svojho trvania zmenil na trojdňový. Nesie meno slovenského hudobného skladateľa, Viliama Figuša-Bystrého, ktorý bol celoživotne spätý s týmto mestom. Festival s medzinárodnou účasťou je miestom stretnutí našich i zahraničných speváckych zborov. Počas jeho trvajúcej histórie mala Banská Bystrica možnosť na tomto podujatí privítať množstvo speváckych zborov každej vekovej kategórie z Európy, ale aj Afriky a Ameriky.

Mikuláš a Banskobystrické Vianoce – od začiatku decembra pripravuje mesto na Námestí SNP, ale aj na sídliskách veľké množstvo podujatí, ktoré sa viažu na Mikuláša, Ondreja, Luciu, Barboru a Vianoce a sviatok Troch kráľov. Vychádzajú z tradičných zvykoslovných pásiem, hlavne z pastierskych tradícií. Súčasťou vianočných programov sú vianočné trhy a živý betlehem.

1. január – Deň vzniku Slovenskej republiky a Nový rok - Banská Bystrica oslavuje na Námestí SNP kultúrnym programom s veľkolepým ohňostrojom. Programu sa zúčastňujú tisícky občanov.

Potulky mestom – s históriou a súčasnosťou Banskej Bystrice, významnými budovami, osobnosťami, technickými stavbami sa môžete oboznámiť pri pravidelných potulkách mestom s odborným fundovaným výkladom.

Klauni rozdáajú smiech – cieľená aplikácia pozitívnych emócií je súčasťou liečebnej terapie ťažko chorých detí. Zámerom programom je pozitívna stimulácia dlhodobu hospitalizovaných detských pacientov, ktorým chýbajú podnety z vonkajšieho prostredia. Projekt deti naplňuje radosťou. Má povzbudivý účinok na intelekt dieťaťa, zahŕňa v sebe pozitívne impulzy, ktoré sú predmetom nielen okamžitého pozitívneho vnímania, ale z dlhodobého hľadiska aj predmetom a témou ďalších rozhovorov, ktoré sú základom pocitového porovnávania a podkladom pre rozvoj fantázie detí.

Kultúra bez hraníc – projekt poskytuje kultúrne vyžitie najzraniteľnejším skupinám obyvateľstva, seniorom v Domovoch sociálnych služieb. Jedná sa o pravidelné, cielavedomé napĺňanie kultúrnych potrieb starších občanov na rôznom stupni odkázanosti. Starostlivosť a ochrana kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva je znakom vysokej úrovne sociálnej politiky štátu, rozvinutej demokracie, je znakom vyspelej občianskej spoločnosti na všetkých jej úrovniach.

Akadémia európskeho seniora – október, mesiac úcty k starším, sa v meste pod Urpínom už tradične spája s AES. Je to projekt, ktorý sa zameriava na skôr narodených Banskobystričanov a Banskobystričanky, no do aktivít je zapojená aj mladšia generácia. Jedná sa o množstvo podujatí športového kultúrneho a spoločenského charakteru.

Podujatia Mestského divadla – Divadla z Pasáže

VBVRANÉ KULTÚRNE A INÉ SPOLOČENSKÉ PODUJATIA ORGANIZOVANÉ INÝMI SUBJEKTAMI

Oslavy SNP – tradičné podujatie, ktoré pripomína významnú udalosť v dejinách Slovenska – vypuknutie Slovenského národného povstania. Bohatý program každoročne štartuje oficiálna časť osláv s pietnou spomienkou za účasti najvyšších štátnych predstaviteľov. Program je zostavený z kultúrneho programu, prehliadky techniky, ukážok bojov, prehliadky areálu Pamätníka SNP a expozície.

Ekotopfilm – Envirofilm – medzinárodný festival filmov o trvalo udržateľnom rozvoji. Cieľom festivalu je inšpiratívnym spôsobom meniť správanie spoločnosti vo vzťahu k životnému prostrediu a vytvoriť priestor k otvorenej diskusii o otázkach trvalo udržateľného rozvoja. Každoročne slovenskému divákovi prinášame najnovšie dokumentárne filmy z celého sveta z oblasti ochrany životného prostredia a udržateľnosti. Filmový festival Ekotopfilm dokázal výnimočne spojiť na jednej platforme verejný, súkromný a tretí sektor v problematike trvalo udržateľného rozvoja. Stalo sa z neho jedno z najväčších a najnavštevovanejších podujatí. Festival Ekotopfilm – Envirofilm štartuje každoročne súťažným festivalom v máji v Bratislave a v Banskej Bystrici, kde predstaví vyše 60 dokumentárnych filmov. Následne celoročne navštevujeme krajské a okresné mestá Slovenska s víťaznými snímkami ocenenými medzinárodnou porotou v rámci regionálnej festivalovej TOUR.

Bábkarská Bystrica TOUR – festival vznikol v roku 1977 ako národná prehliadka slovenských profesionálnych bábkových divadiel. Tento rok sa mal konať už jeho 22.ročník. Organizuje sa každý druhý rok. V roku 1994 sa festival vyprofiloval na medzinárodný festival slovenských bábkových divadiel v konfrontácii s bábkovým divadlom v strednej Európe a pozvaných súborov z celého sveta. Jeho hlavným organizátorom sa stalo Bábkové divadlo na Rázcestí. Od roku 2004 bol festival súťažným. V roku 2010 došlo ku zmene koncepcie a názvu festivalu: Bábkarská Bystrica, Dvojité impulz, medzinárodný festival nového bábkového divadla pre deti a pre dospelých. Zmeny boli reakciou na domáce i medzinárodné kultúrne okolnosti. Napríklad nárast a množstvo rôznych stredoeurópskych podujatí a hudobno-divadelných festivalov krajín V4 na domácej scéne a v okolitých krajinách. V Jubilejnom a prelomovom 60. ročníku sa zmenil názov na BÁBKARSKÁ BYSTRICA TOUR 2016, Dvojité impulz. Festival navštívilo viac ako 3 700 divákov a diváčok. Hlavný program festivalu sa konal od 30. septembra do 4. októbra 2016. Na programe bolo uvedených 21 predstavení zo 7 krajín sveta (SK, CZ, PL, HU, DE, IT, Izrael). Absolútnou novinkou a favoritom festivalu sa stal impulz TOUR. Festival sa ním po prvýkrát v histórii vydal za publikom do okrajových miest a dedín BBSK.

The Legits Blast – podujatie medzinárodného až svetového charakteru určeného ako pre tanečníkov a nadšencov Hip-hop kultúry, tak i pre širokú verejnosť. Medzinárodného festivalu na Slovensku sa každoročne zúčastnia návštevníci z takmer 80 krajín celého sveta. V rámci festivalu dostanú priestor tradične všetky 4 elementy Hip Hopu. Okrem napínavých tanečných súbojov svetového finále v breaking-u si návštevníci môžu vychutnať vyvrcholenie v podobe bohatých koncertov domácich a zahraničných interpretov a DJov na 3 stage-och.

Vínšpacírka – podujatie spojené s prezentáciou lokálnych výrobcov vín a ochutnávkou v príjemnej atmosfére na Námestí SNP. Prebieha súčasne s United Europe Jazz Festivalom.

Festival svetla a tieňa – vznikol v roku 2015 pri príležitosti vyhlásenia OSN za Medzinárodný rok svetla a technológií založených na svetle. Cieľom tohto kroku je pripomenúť ľuďom celého sveta výraznú úlohu svetla a optických technológií v ich každodennom živote a pri budúcom rozvoji spoločnosti

FUBABY – festival umenia a dizajnu. Populárne podujatie kreatívnych odvetví – tradičný európsky festival umenia pod holým nebom. Poskytuje vo svojich sekciách jedinú profesionálnu platformu pre realizáciu tvorcov, interpretov aj konzumentov súčasných umeleckých diel v rámci stredoslovenského regiónu.

Folklórna Bystrica – festival ľudovej hudby a tanca. Na trojdňovom festivale, ktorý sa koná v auguste sa predstavujú známe folklórne súbory a ľudové hudby.

Bystrická folklórna haravara – výnimočný folklórny festival, ktorého dramaturgia pozostáva z komponovaných scénických programov, tanečných domov, workshopov, zábavných súťaží i tanečnej zábavy.

Hory a mesto – festivalová prehliadka horských filmov. Svet horských bicyklov, behu, extrémneho lyžovania, skialpinizmu, skalného a vysokohorského lezenia. Inšpiratívne filmy prinášajú krásu prírody hôr a adrenalín do mesta, spolu so zaujímavými hosťami.

Konczom augusta fest – jedinečný mestský festival banskobystrických kapiel, divadiel a umelcov.

Parkour meeting – medzinárodné stretnutie parkouristov a freerunerov na Slovensku s medzinárodnou účasťou.

Festival tvorivé dni – cieľom festivalu je inšpirovať a vzdelávať študentov siedmich slovenských konzervatórií i širokú verejnosť v oblasti súčasného tanca. Účastníkom sa venujú medzinárodne pôsobiaci choreografi a pedagógovia. Prostredníctvom intenzívneho programu sa študenti vzdelávajú v oblasti kompozície a techniky súčasného tanca. Inšpiráciou sú im tanečníci, pedagógovia a choreografi v jednej osobe.

Pastierske Vianoce – tradičné podujatie pripomína prostredníctvom folklórneho programu tradície a zvyky, ktoré sa spájajú s najkrajším sviatkom roka Vianocami. Každoročne ho hostí Kostol Panny Márie pomocnice kresťanov v Sásovej.

(Ne)zabudnuté podujatia

Bystrické zvony – (ne)zabudnutý celoslovenský festival populárnej piesne Bystrické zvony, ktorý organizovalo PKO bol v čase svojej slávy druhým najväčším festivalom populárnej hudby na Slovensku. Okrem súťaží autorov pôvodných slovenských piesní, kde sa oceňovali autori hudby a textári sa v rámci festivalu konala aj interpretačná súťaž. Festival bol prestížnou záležitosťou. Bol založený v roku 1973 a trval nepretržite do roku 1989. Tradíciu festivalu obnovili v roku 1994 po päťročnej prestávke, avšak nepodarilo sa ho udržať. Počas jeho vyše 20-ročnej existencie tam vystúpili všetky hviezdy vtedajšej populárnej hudby napríklad aj K. Gott a M. Gombitová, Viera Špinarová, Helena Vondráčková, Jiří Korn, Dalibor Janda a ďalší.

Zaprášené cesty – (ne)zabudnutý festival pre milovníkov folku a country.

Food tour – sú tematické letné zážitkové prehliadky Banskej Bystrice zamerané históriu gastronómie mesta a sú spojené s ochutnávkami regionálnych syrov, vín, mäsových špecialít aj remeselných pív. Prehliadky sú zaradené do ponuky OOCR Stredné Slovensko a KOOCR Banskobystrický kraj Turizmus.

Začnite s vystáňovaním – netradičné spoznávanie histórie príbehmi z obdobia 2. svetovej vojny a Slovenského národného povstania organizované v meste Banská Bystrica aj okolitých lokalitách (Kalište, Špania Dolina a iné). Ide o zážitkový produkt OOCR Stredné Slovensko realizovaný v spolupráci s Múzeom SNP a KOOCR Banskobystrický kraj Turizmus. Súčasťou podujatí sú vystúpenia hercov klubov vojenskej histórie, ktorých hrané scény preniesú účastníka podujatia do minulosti.

Prehliadka panoramatických filmov – v rámci Letného kina na amfiteátri každoročne jediná 2-3 dňová prehliadka 70mm filmov pod holým nebom v Európe, kde symbolicky FFP (Filmové festivaly pracujúcich) nahradil festival s názvom PPF.

Príloha: Kultúrna infraštruktúra Mesta Banská Bystrica
Tabuľka 18: Kultúrna infraštruktúra v majetku mesta

Priestory využívané pre kultúrnu činnosť	Radnica s Cikkerovou sieňou, Robotnícky dom, Kultúrny dom Podlavice, Kultúrny dom Šáľková, Mestské divadlo Divadlo z Pasáže, Hodinová veža, Barbakán
Priestory v dlhodobom prenájme, vhodné pre kultúrnu činnosť	Amfiteáter P. Bielika, Plážové kúpalisko
Priestory v zlom technickom stave, vhodné pre kultúrnu činnosť a obslužnú infraštruktúru	Kaštieľ Radvanských, Šusterská Bašta (Kollárova ul.), Bašta (Lazovná 19), Budova Lazovná 19/250, Budova Lazovná 21/252, sklady na Rudlovskej ceste
Zvonice	Zvonica (Rakytovská cesta), Zvonica (Sásovská cesta), Zvonica Podlavice, Zvonica (Majerská cesta), Zvonica Kremnička, Zvonica Skubín, Zvonica Strmá, Sásová)
Fontány	Námestie SNP, Ul. Československej armády, Ul. Národná, Ul. Horná, Námestie Slobody, fontána v parčíku Ivana Palúcha na ulici Martina Rázusa na Fortničke

Tabuľka 19: Opis strategickej kultúrnej infraštruktúry

(od decembra 2020 do augusta 2022).

OPIS INFRAŠTRUKTÚRY
<p>Dom kultúry - stojí v meste od roku 1979. Je významným dielom architekta Jozefa Chrobáka, za ktoré dostal v tom istom roku Cenu Zväzu slovenských architektov (Cena Dušana Jurkoviča). Od svojho vzniku do roku 2007 bol využívaný prevažne na účely organizovania kultúrnych podujatí a akcií spoločenského charakteru, na ktoré bol predurčený. Do tohto roku ho vlastnil odborový zväz KOVO. Odborári ho však predali kvôli výhodnejšej ponuke developerskej spoločnosti VAV invest, tá ho neskôr previedla na dcérsku spoločnosť Zvolenská investičná s.r.o. Zámerom nového majiteľa bola jeho prestavba, čo sa z rôznych dôvodov neuskutočnilo a objekt, ktorý je v súčasnosti predmetom konkurzu je už niekoľko rokov prázdny a chátra. Keďže Mesta Banská Bystrica nemá budovu s väčšou kapacitou miest, bolo by prínosom pre obyvateľov mesta odkúpenie objektu do majetku mesta. Po rekonštrukcii by zase slúžil kultúrnej verejnosti, čo vždy bolo aj jeho účelom. Námestie Slobody, na ktorom sa Dom kultúry nachádza, ponúka veľkorysý priestor pre kreatívne riešenie usporiadania verejného priestoru.</p>
<p>Lazovná 19 - budova meštianskeho domu je od konca roku 2013, kedy odtiaľ odišiel Park kultúry a oddychu nevyužívaná. Po niekoľkých pokusoch súkromných subjektov o jej opätovné využitie bola vrátená Mestu. Trojpodlažná budova s pavlačovým dvorom je prepojená so Šusterskou baštou a vyžaduje rozsiahlu rekonštrukciu. V budúcnosti by mohla slúžiť ako kultúrne a kreatívne centrum, centrum remeselnej kultúry a pod. Lazovná ulica prešla pred rokmi kompletnou rekonštrukciou. Zámerom mesta je pokúsiť sa vytvoriť „umeleckú“ uličku, prebudiť v nej život a kreativitu, dať priestor architektom a obyvateľom Mesta.</p>
<p>Amfiteáter Paľa Bielika - amfiteáter je svojou kapacitou jeden z najväčších na Slovensku a má dokonca najväčšiu premietaciu plochu v niekdajšom Československu. Jeho činnosť sa začala okolo roku 1955 a trvala so silným útlmom od 90. rokov, až do roku 2008, kedy bol už v zlom technickom stave a chátral. V roku 2014 sa podarilo firme Kolotoče s.r.o. a občianskemu združeniu za! amfiteáter znovu ho sprevádzkovať. V budúcnosti by amfiteáter mal opäť poskytovať kultúrne zázemie a kvalitu na ktorú ho predurčuje jeho potenciál.</p>
<p>Medený Hámor - druhý najstarší veľkovýrobný podnik na území Slovenska pracoval nepretržite takmer 500 rokov (1496 – 1991). Z rozsiahleho komplexu dnes zostalo len jadro. Prvé objekty zbúrali za komunizmu, ďalšie – oveľa hodnotnejšie – v roku 1997 po zbabranej privatizácii. Prácu v Medenom hámri si dnes vieme lepšie predstaviť aj vďaka obrazom Dominika Skuteckého (1849 – 1921), významného slovenského maliara. Objekty hiartov a dielní s bezprostredným okolím sú po nadobudnutí majetkom Mesta Banská Bystrica, zvyšok areálu je v súkromnom vlastníctve. Po privatizácii demontovali výrobnú technológiu a storočné objekty nechali bez dozoru. Pretekajúca strecha spôsobila, že viaceré steny majú vážne statické poruchy, prepadol sa strop a zatečené fasády znehodnocujú okná. Poškodené objekty sú pamiatkovo</p>

OPIS INFRAŠTRUKTÚRY

chránené. Vzhľadom na obrovský potenciál tohto priestoru pre kultúru a cestovný ruch je našou víziou využiť historické väzby tohto komplexu a pokúsiť sa o jeho prinavrátanie života a tým zviditeľnenie Mesta Banská Bystrica v európskom priestore. Areál má potenciál širokého využitia pre kultúrne, spoločenské aj komunitné aktivity.

Barbakán - niekoľko starobylých budov v Banskej Bystrici kedysi tvorilo mestský hrad, ktorý dominuje metropole stredného Slovenska. Jeho úlohou bolo chrániť výnosy z ťažby medi a striebra a kráľovskú pokladnicu. Do hradného areálu sa vstupovalo po padacom moste ponad umelo vytvorenú vodnú priekopu. Stavba hradu bola dokončená v roku 1512 výstavbou Barbakánu, ktorý obklopoval mestskú vežu s tromi zvonmi. Najťažší váži skoro jednu tonu. V súčasnosti sa v priestoroch nachádza štýlová kaviareň a reštaurácia; priestory, ktoré priam dýchajú históriou, vytvárajú skvelú atmosféru aj pre koncerty a iné spoločenské podujatia. V roku 2022 bola v objekte sprístupnená THURZO – FUGGER zážitková expozícia zameraná na históriu Thurzovsko–Fuggerovskej spoločnosti. Je ambíciou mesta otvoriť Pettermanovu vežu s expozíciou a vyhlídkou.

Zvyšky opevnenia – hradný areál – mestský hrad tvoria objekty, ktoré postupne vybudovali okolo farského kostola a v 15. storočí opevnili. Z pôvodných hradieb sa zachovala iba jedna štvrtina. Je snahou Mesta zachovať vitalitu mestského opevnenia pre budúce generácie.

Mestský park - vznikol v roku 1896, kedy plán konečnej parkovej úpravy predkladal vtedajší mešťanosta Július Czesnák. Podľa návrhu umeleckého záhradníka Ármína Petza z Budapešti sa uhlopriečne chodníky doplnili o ďalšie radiálne s dvomi okružnými trasami a polkruhovými odpočinkovými zákutiami. Dnes je Mestský park s rozlohou 6,4 ha národnou kultúrnou pamiatkou. Park nebol revitalizovaný desiatky rokov a v súčasnosti už nevyhovuje požiadavkám na trávenie voľnočasových a kultúrnych aktivít obyvateľstva. Mestský park je multifunkčnou plochou z pohľadu využívania územia na kultúru, rekreáciu a šport, kde je uprednostnená kultúrno – rekreačná funkcia. Zdravý mestský park vytvára prirodzené prostredie pre prírodné prvky, flóry a fauny, čím výrazne zdravo ovplyvňuje mikroklimu urbanizovaného prostredia.

Tančiareň a parčík pri malej železničnej stanici – v lokalite malej železničnej stanice v blízkosti centra Banskej Bystrice je vízia vytvorenia oddychovej zóny pre obyvateľov, tančiarnu, ale aj prístavu pre člny, okrem toho je navrhnuté pokračovanie chodníka popri rieke. Bude to zóna v dotyku s riekou, na konci ktorej bude prístav s mólom pre tých, ktorí splavujú Hron. Táto lokalita je výnimočná, pretože v blízkosti je Urpín, centrum mesta, hviezdáreň, malá železničná stanica. Oddychová zóna by mala byť ľuďom prístupná počas celého roka. Súčasťou štúdie oddychovej zóny je aj most ponad Hron a smeruje do centra mesta k Národnej ulici.

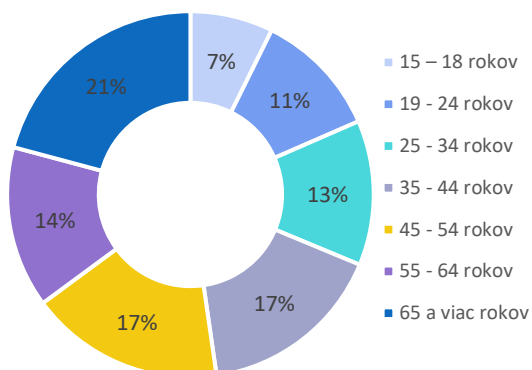
Urpín - vyhládka - Urpín (510 m n. m.) kopec v centre mesta s unikátnou banskobystrickou Kalváriou z 17. storočia. V roku 2014 bol otvorený náučný chodník s dĺžkou 3,6 km a štrnástimi informačnými tabuľami. Ďalšie etapy počítajú s vytvorením vyhládka a úpravou a obnovou serpentín až na vrchol. Náučný chodník vedie od malej stanice po serpentínach hore, okolo vrcholu Urpína, okolo Urpínskej lesostepi a po 13 zastaveniach končí na Uhlisku.

Kaštieľ Radvanských - renesančný kaštieľ pochádza zo 16. storočia. V minulom storočí bol dlhé roky neobývaný. Majetkom mesta sa objekt stal v roku 1994. V súčasnosti má objekt v nájme Akadémia umení v Banskej Bystrici a prešiel čiastočnou rekonštrukciou. Zámerom AU je po ukončení rekonštrukcie kaštieľ využívať na prezentáciu svojich divadelných, hudobných, filmových a výtvarných aktivít a otvoriť ho širokej verejnosti.

PRÍLOHA B7 VNÍMANIE KULTÚRY A KULTÚRNEJ PONUKY BANSKEJ BYSTRICE OBYVATEĽKAMI A OBYVATEĽMI MESTA

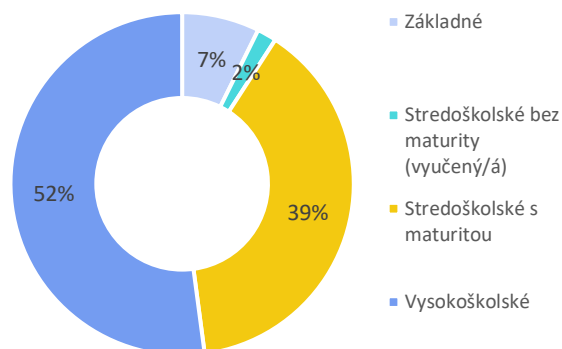
Príloha: Charakteristiky obyvateľiek a obyvateľov zapojených do prieskumu kultúry v meste

Graf 48: Štruktúra obyvateľiek a obyvateľov zapojených do prieskumu podľa veku

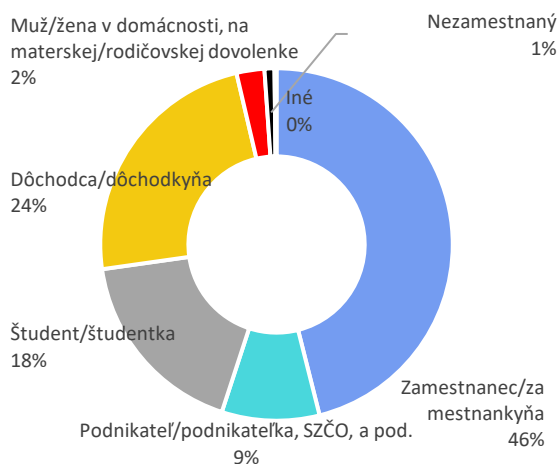
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

Graf 49: Štruktúra obyvateľiek a obyvateľov zapojených do prieskumu podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania

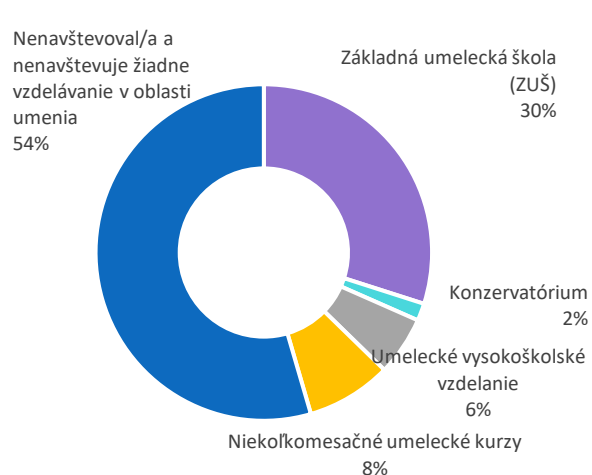
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

Graf 50: Štruktúra obyvateľiek a obyvateľov zapojených do prieskumu podľa aktivity

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

Graf 51: Štruktúra obyvateľiek a obyvateľov zapojených do prieskumu podľa získaného umeleckého vzdelania

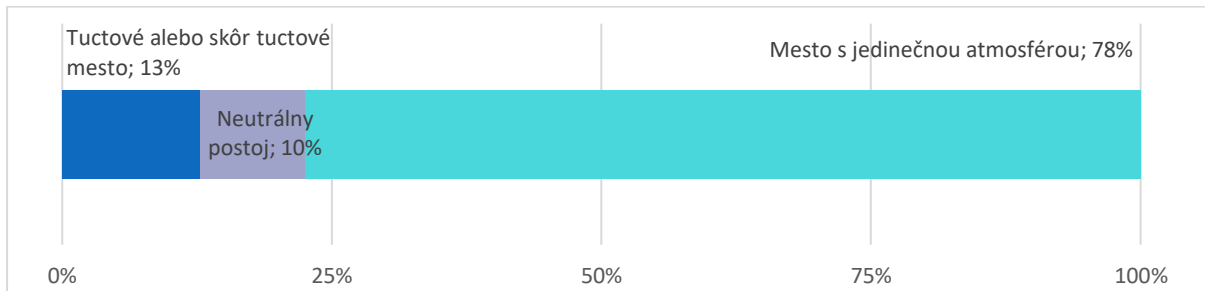
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

Graf 52: Aktívne stretávanie a voľnočasové aktivity

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov prieskumu, 2022.

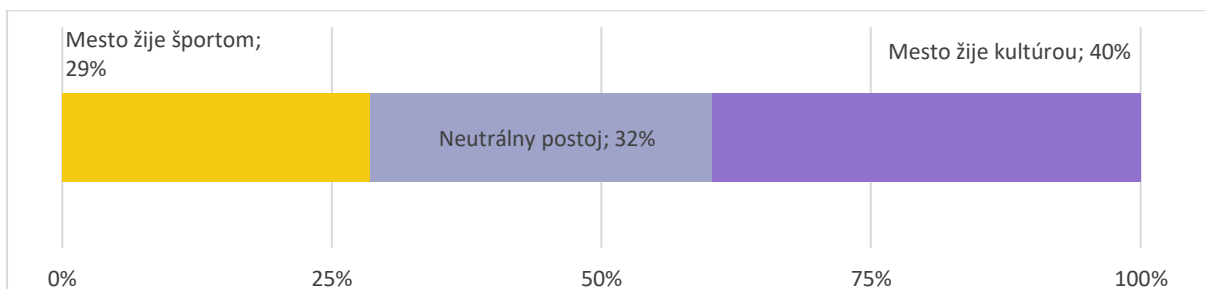
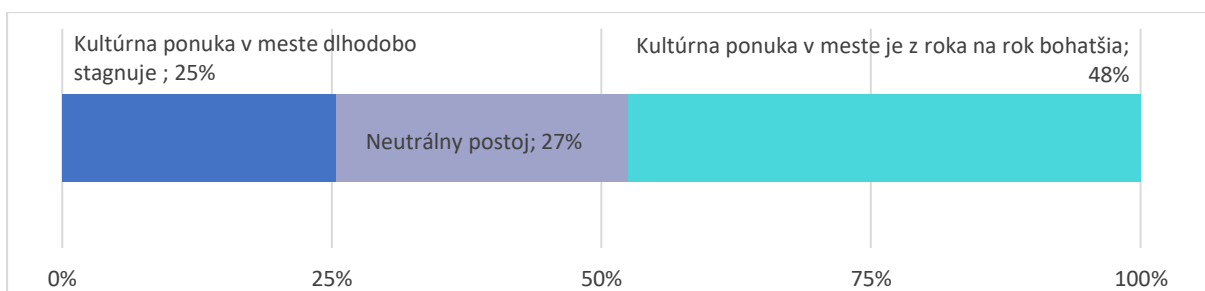
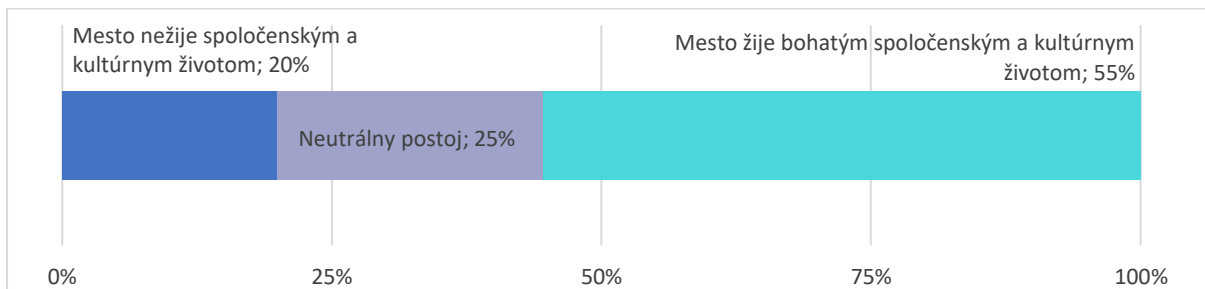
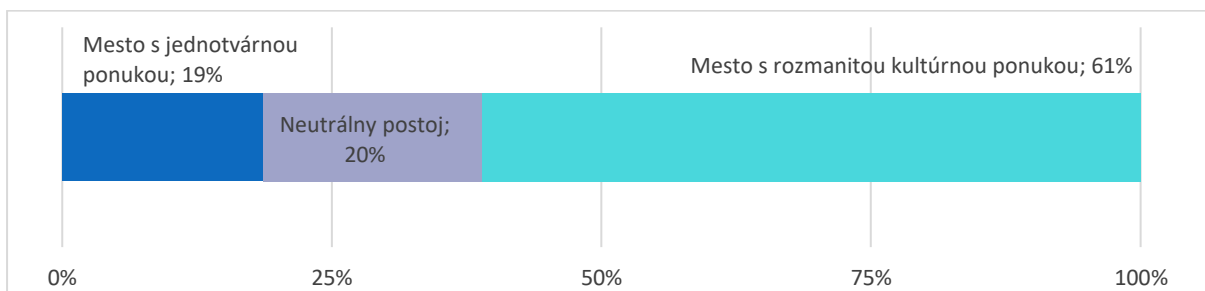
Príloha: Vnímanie kultúrnych zdrojov a kultúrnej ponuky mesta (detail)

Graf 53: Vnímanie jedinečnosti Banskej Bystrice obyvateľkami a obyvateľmi mesta

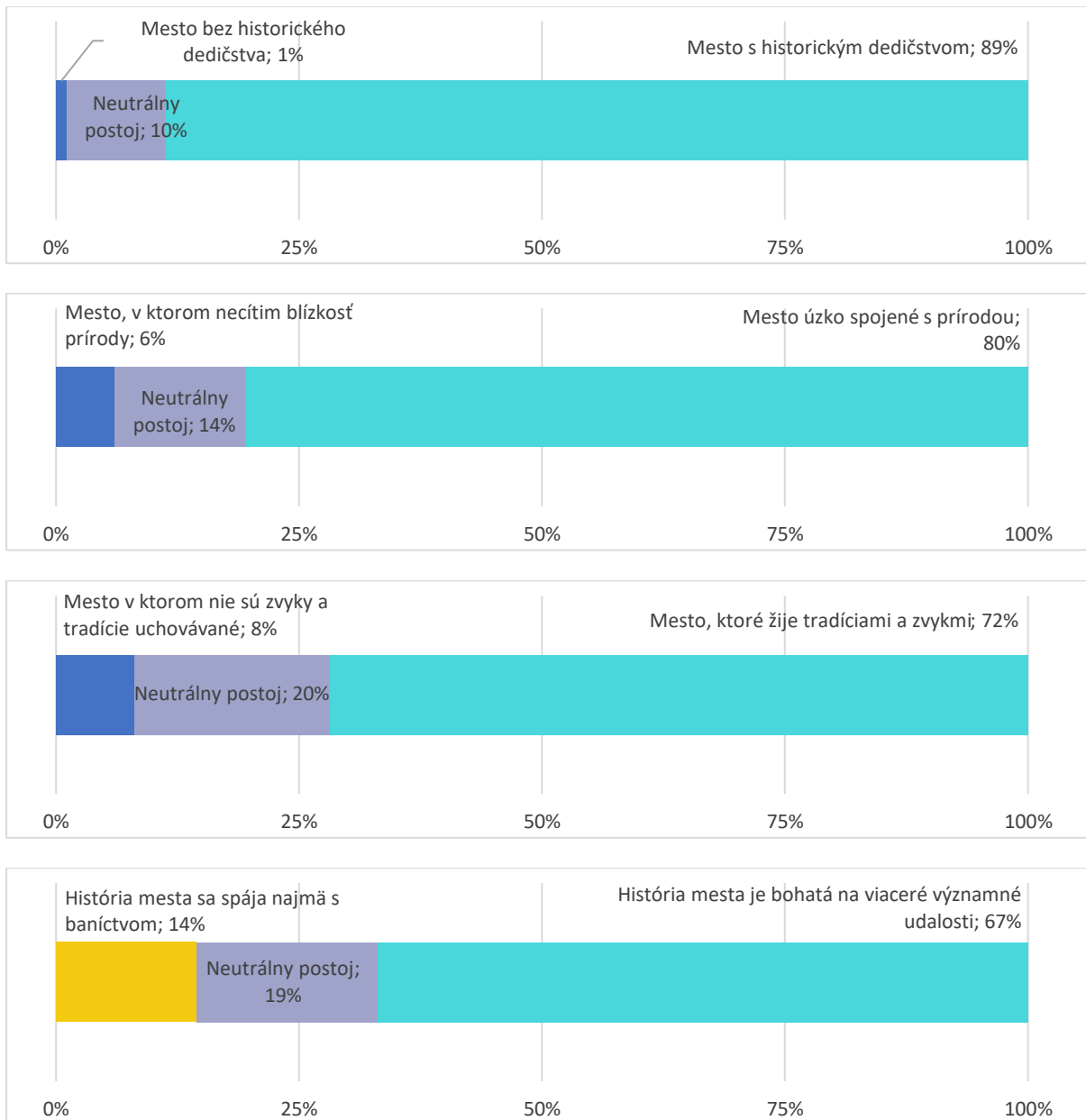
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022 (Otázka č. 3 dotazníka).

Graf 54: Vnímanie kultúrnej ponuky (šírky ponuky) Banskej Bystrice obyvateľkami a obyvateľmi mesta

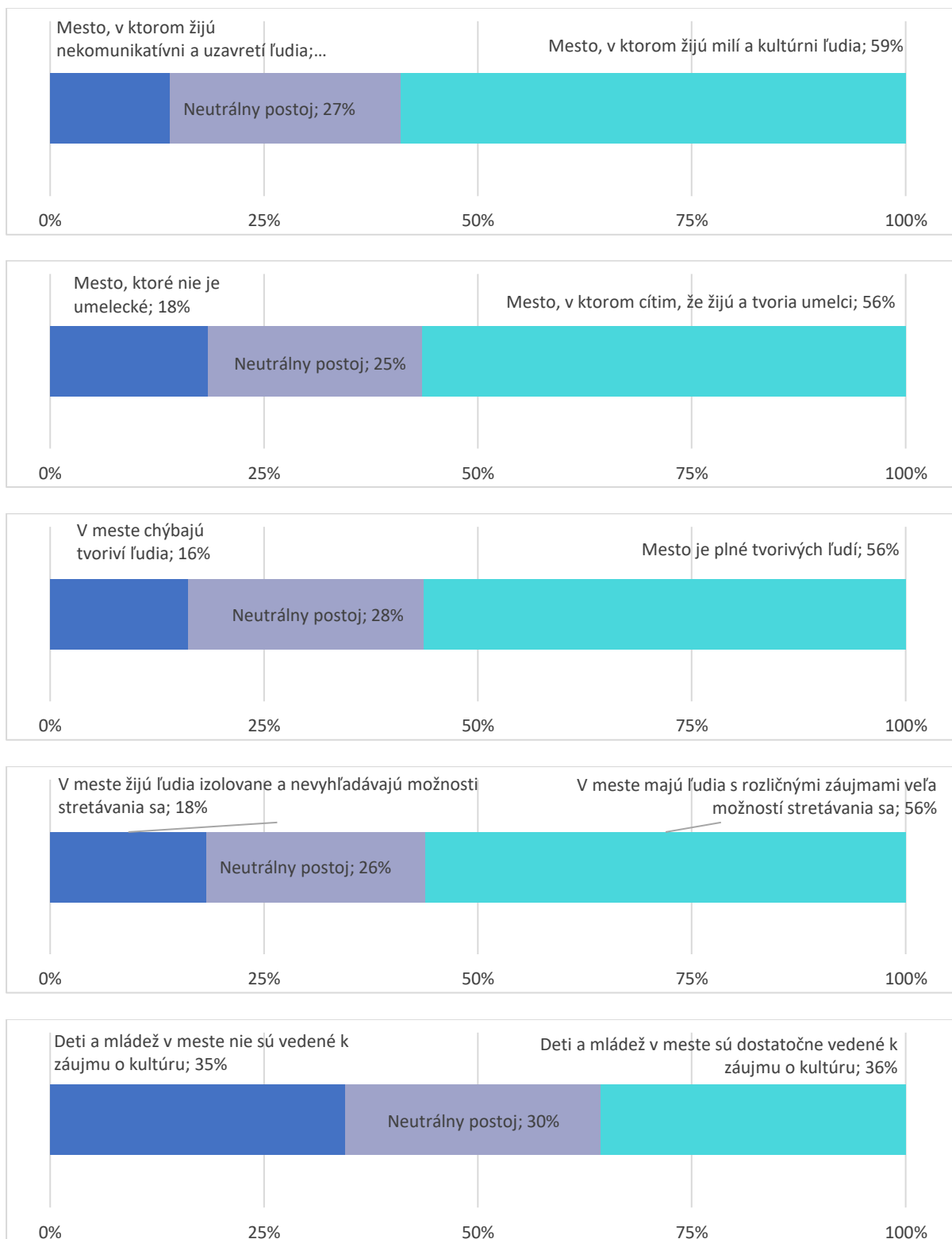
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022 (Otázka č. 3 dotazníka).

Graf 55: Vnímanie kultúrneho a prírodného dedičstva Banskej Bystrice obyvateľkami a obyvateľmi mesta

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022 (Otázka č. 3 dotazníka).

Graf 56: Vnímanie kultúrnych zdrojov – umenia a kreativity v Banskej Bystrici obyvateľkami a obyvateľmi mesta

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výsledkov prieskumu, 2022 (Otázka č. 3 dotazníka).

Zoznam tabuliek a grafov

Tabuľka 1: Múzeá, múzejné zariadenia a iné najnavštevovanejšie zážitkové expozície v meste Banská Bystrica	26
Tabuľka 2: Počet knižných jednotiek v meste Banská Bystrica v roku 2020	28
Tabuľka 3: Prehľad umeleckého vzdelávania v Banskej Bystrici podľa stupňa vzdelania	40
Tabuľka 4: Pracoviská Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici primárne orientované na niektorú oblasť kultúry alebo kreatívnych odvetví	43
Tabuľka 5: Priority obyvateľiek a obyvateľov v oblasti rozvoja kultúrnych zdrojov a ponuky mesta	52
Tabuľka 6: Preferencie obyvateľiek a obyvateľov v oblasti rozvoja (obnovy) kultúrnej infraštruktúry mesta	53
Tabuľka 7: Vybrané potreby v sociálnom rozvoji mesta zoradené podľa dôležitosti pre obyvateľky a obyvateľov	58
Tabuľka 8: Tematické rozvojové programy	85
Tabuľka 9: Monitorovacie ukazovatele na úrovni strategických cieľov	86
Tabuľka 10: Zmena počtu obyvateľov FMO Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021	93
Tabuľka 11: Vývoj výdavkov na kultúru Mesta Banská Bystrica (program 12 – Kultúra)	93
Tabuľka 12: Počet NNKP a pamiatkových objektov obcí FMO Banská Bystrica	94
Tabuľka 13: Počet NNKP podľa primárneho druhového členenia NNKP v obciach FMO Banská Bystrica	95
Tabuľka 14: Počet pamiatkových objektov podľa primárneho druhového členenia v obciach FMO Banská Bystrica	95
Tabuľka 15: Vývoj počtu návštevníkov vybraných objektov kultúrneho dedičstva od roku 2017 do roku 2021.	105
Tabuľka 16: Činnosť kultúrno-osvetových zariadení v meste Banská Bystrica	107
Tabuľka 17: Hrubý domáci produkt v sektore KKP v SR v rokoch 2013 a 2019 (v mil. EUR)	116
Tabuľka 18: Kultúrna infraštruktúra v majetku mesta	120
Tabuľka 19: Opis strategickej kultúrnej infraštruktúry	120
Graf 1: Počet pamiatkových objektov NNKP v meste Banská Bystrica podľa primárneho druhového členenia	22
Graf 2: Stavebno-technický stav pamiatkových objektov NNKP v meste Banská Bystrica	22
Graf 3: Registre evidencie pamätihodností mesta Banská Bystrica (2022)	23
Graf 4: Vývoj počtu návštevníkov múzeí v krajských mestách od roku 2011 do roku 2021	25
Graf 5: Počet knižných jednotiek v knižniciach v meste Banská Bystrica	29
Graf 7: Vývoj počtu žiakov a študentov v umeleckom vzdelávaní v meste Banská Bystrica od roku 2012 do 2021	40
Graf 8: Vývoj počtu študentov Akadémie umení od roku 2012 do 2021	42
Graf 9: Počet subjektov KKP v meste Banská Bystrica (podľa KEA a slovenského návrhu oblasti)	44
Graf 10: Štruktúra kultúrnych podujatí v meste Banská Bystrica podľa typu	46
Graf 11: Štruktúra kultúrnych podujatí v meste Banská Bystrica podľa druhu umenia	46
Graf 12: Kultúrne zdroje a atribúty kultúrnej ponuky Banskej Bystrice vnímané väčšinou obyvateľiek a obyvateľov	49
Graf 13: Vnímanie podielu historických pamiatok a podujatí na skladbe kultúrnej ponuky	49
Graf 14: Vnímanie vedenia detí a mládeže k záujmu o kultúru obyvateľkami a obyvateľmi mesta	51

Graf 15: Pravidelnosť návštevy expozícií, výstav, tanečných, hudobných a iných podujatí v meste obyvateľkami a obyvateľmi	54
Graf 16: Pravidelnosť návštevy divadelných predstavení obyvateľkami a obyvateľmi mesta	55
Graf 17: Pravidelnosť vykonávania voľnočasových kultúrnych aktivít obyvateľkami a obyvateľmi mesta (aktivity s aktívnym zapojením)	55
Graf 18: Informačné zdroje, z ktorých sa obyvateľky a obyvatelia najčastejšie dozvedajú o kultúrnom dianí	56
Graf 19: Pravidelnosť návštevy vybraných miest a lokalít v Banskej Bystrici obyvateľkami a obyvateľmi vo voľnom čase	57
Graf 20: Priemerný čas používania sociálnych sietí počas dňa obyvateľkami a obyvateľmi mesta (v hodinách)	59
Graf 21: Vývoj počtu obyvateľov v meste Banská Bystrica od roku 2002 do roku 2021	92
Graf 22: Vývoj počtu obyvateľov v ostatných obciach FMO Banská Bystrica od roku 2002 do roku 2021 (okrem jadrového mesta Banská Bystrica)	92
Graf 23: Počet NNKP FMO Banská Bystrica	94
Graf 24: Počet pamiatkových objektov FMO Banská Bystrica	94
Graf 25: Stavebno-technický stav pamiatkových objektov NNKP v meste Banská Bystrica podľa primárneho druhového členenia	96
Graf 26: Štruktúra registra hmotných nehnuteľných pamätihodností mesta Banská Bystrica	97
Graf 27: Štruktúra registra nehnuteľných pamätihodností mesta Banská Bystrica	97
Graf 28: Osoby v tradičnej ľudovej umeleckej výrobe v meste Banská Bystrica a FMO Banská Bystrica	98
Graf 29: Osoby v tradičnej ľudovej umeleckej výrobe v okrese Banská Bystrica	98
Graf 30: Výrobcovia v tradičnej ľudovej kultúre v meste Banská Bystrica a FMO Banská Bystrica	99
Graf 31: Vývoj počtu návštevníkov vybraných objektov kultúrneho dedičstva od roku 2017 do roku 2021	105
Graf 32: Vývoj počtu návštevníkov Stredoslovenskej galérie od roku 2017 do roku 2021	105
Graf 33: Vývoj počtu návštevníkov kín v meste Banská Bystrica od roku 2013 do roku 2021	110
Graf 34: Počet prenocovaní v meste Banská Bystrica od roku 2017 do roku 2021 podľa údajov ŠÚ SR	111
Graf 35: Vývoj počtu prenocovaní v krajských mestách na Slovensku podľa údajov ŠÚ SR	111
Graf 36: Tempo rastu prenocovaní v krajských mestách na Slovensku podľa údajov ŠÚ SR	111
Graf 37: Vývoj počtu detí v materských a základných školách v meste Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021	112
Graf 38: Vývoj počtu študentov na stredných a vysokých školách v meste Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021	112
Graf 39: Vývoj počtu študentov na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici od roku 2012 do roku 2021	113
Graf 40: Počet žiakov na ZUŠ v meste Banská Bystrica, FMO Banská Bystrica a v okrese Banská Bystrica k 15.9.2021	113
Graf 41: Počet žiakov ZUŠ v Banskej Bystrici k 15.9.2021 podľa odborov	114
Graf 42: Počet žiakov ZUŠ vo FMO Banská Bystrica k 15.9.2021 podľa odborov	114
Graf 43: Vývoj počtu žiakov ZUŠ v okrese Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021 podľa odborov	114
Graf 44: Vývoj počtu osôb v štúdiu pre dospelých na ZUŠ v okrese Banská Bystrica od roku 2012 do roku 2021	114
Graf 45: Počet žiakov hudobných odborov ZUŠ v Banskej Bystrici k 15.9.2021	115
Graf 46: Počet žiakov hudobných odborov ZUŠ vo FMO Banská Bystrica k 15.9.2021	115
Graf 47: Počet subjektov KKP v meste Banská Bystrica	116
Graf 48: Štruktúra obyvateľiek a obyvateľov zapojených do prieskumu podľa veku	122
Graf 49: Štruktúra obyvateľiek a obyvateľov zapojených do prieskumu podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania	122
Graf 50: Štruktúra obyvateľiek a obyvateľov zapojených do prieskumu podľa aktivity	122

Graf 51: Štruktúra obyvateľiek a obyvateľov zapojených do prieskumu podľa získaného umeleckého vzdelania	122
Graf 52: Aktívne stretávanie a voľnočasové aktivity	123
Graf 53: Vnímanie jedinečnosti Banskej Bystrice obyvateľkami a obyvateľmi mesta	124
Graf 54: Vnímanie kultúrnej ponuky (šírky ponuky) Banskej Bystrice obyvateľkami a obyvateľmi mesta	124
Graf 55: Vnímanie kultúrneho a prírodného dedičstva Banskej Bystrice obyvateľkami a obyvateľmi mesta	125
Graf 56: Vnímanie kultúrnych zdrojov – umenia a kreativity v Banskej Bystrici obyvateľkami a obyvateľmi mesta	126